

T.C.
İSTANBUL KÜLTÜR ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

**KIRSAL YERLEŞMELERDE DEPREM AFETİ KAPSAMINDA EFEMERAL
KAVRAMI ÜZERİNDEN TASARIM REHBER İÇERİĞİ ÇÖZÜMLEMESİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Begüm TÜM

2000007607

Anabilim Dalı: Mimarlık
Programı: Mimari Tasarım

Tez Danışmanı: Doç. Dr. Esin HASGÜL (İ.Ü)

MAYIS 2024

T.C.
İSTANBUL KÜLTÜR ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

**KIRSAL YERLEŞMELERDE DEPREM AFETİ KAPSAMINDA EFEMERAL
KAVRAMI ÜZERİNDEN TASARIM REHBER İÇERİĞİ ÇÖZÜMLEMESİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Begüm TÜM

2000007607

Anabilim Dalı: Mimarlık
Programı: Mimari Tasarım

Tez Danışmanı: Doç. Dr. Esin HASGÜL (İ.Ü)

MAYIS 2024

T.C.
İSTANBUL KÜLTÜR ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

KIRSAL YERLEŞMELERDE DEPREM AFETİ KAPSAMINDA EFEMERAL
KAVRAMI ÜZERİNDEN TASARIM REHBER İÇERİĞİ ÇÖZÜMLEMESİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Begüm TÜM

2000007607

Anabilim Dalı: Mimarlık
Programı: Mimari Tasarım

Tezin Enstitüye Verildiği Tarih: 22 Nisan 2024

Tezin Savunulduğu Tarih: 3 Mayıs 2024

Tez Danışmanı: Doç. Dr. Esin HASGÜL (İ.Ü)

Jüri Üyeleri: Prof. Dr. Hürriyet Gülsün ÖĞDÜL (M.S.G.S.Ü)

Prof. Dr. Evren Burak ENGİNÖZ (İ.K.Ü)

MAYIS 2024

Anneme...

ÖNSÖZ

Öncelikle tez çalışmamın gerçekleştirilmesinde değerli bilgisini ve görüşlerini benimle paylaşan, büyük bir sabır ve ilgiyle bana zamanını ayırıp ilgilenen, yaşadığım her zorlukta bana yol gösteren, güler yüzü ve samimiyetiyle desteğini benden esirgemeyen çok kıymetli tez danışmanım Doç. Dr. Esin HASGÜL'e en içten teşekkürlerimi ve saygılarımı sunuyorum.

Katkı ve görüşlerini paylaşan değerli jüri üyeleri Prof. Dr. Hürriyet Gülsün ÖGDÜL ve Prof. Dr. Evren Burak ENGİNÖZ'e çok teşekkür ederim. Yüksek lisans eğitimim süresince eğitimime katkıda bulunan, değerli tecrübe ve birikimlerini benimle paylaşan tüm değerli İstanbul Kültür Üniversitesi, Mimarlık Bölümü öğretim üyesi kadrosuna da teşekkür ediyorum.

Ayrıca, yüksek lisans eğitimde hayatıma giren, hayatımın her anında yanımda olup bana cesaret veren, sevgisini ve desteğini gösteren çok değerli dostum İlayda KARIMCA'ya hayatıma kattığı tüm güzellikler için teşekkür ediyorum.

Son olarak; hayatımın maddi ve manevi en büyük destekçisi, mutluluklarıma ve başarılarıma ortak olan, her türlü sorunumu sabırla dinleyip yol gösteren ve bu süreci benimle birlikte yürüten rol modelim biricik annem Suzan ŞİMŞEK'e sonsuz sevgilerimi ve teşekkürlerimi sunuyorum.

MAYIS 2024

Begüm TÜM

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ.....	ii
KISALTMALAR.....	vi
TABLO LİSTESİ	vii
ŞEKİL LİSTESİ	viii
ÖZET.....	xiii
ABSTRACT	xv
1. GİRİŞ	1
1.1. Tez Çalışmasının Amacı ve Kapsamı	3
1.2. Tez Çalışmasının Yöntemi.....	5
1.3. Tez Çalışmasının Özgün Değeri ve İçeriğe Sunacağı Katkı.....	7
2. KIRSAL MİMARİ ve KIRSAL YERLEŞMELERDE YAŞANTI.....	12
2.1. Kırsal Mimari ve İlişkili İçerikler	13
2.1.1. Kırsal Mimaride Yerleşim.....	16
2.1.2. Kırsal Mimarideki Yapısal Oluşumlar ve Açık Mekanlar	33
2.2. Kırsal Yerleşmelerde Yaşantı Kavramı	39
2.2.1. Kırsal Yaşantıdaki İçerikler	40
2.2.2. Kırsal Yaşantıyı Etkileyen Faktörler.....	42
2.3. Bölüm Sonucu: Kırsal Yaşantıya Dair Çok Yönlü Çıkarımlar	43
3. KIRSAL YERLEŞMELERDE YAŞANTIYA DAİR İHTİYAÇLAR, SORUNLAR ve DEPREM	46
3.1. Kırsal Yaşantıdaki Mevcut Yetersizlikler, İhtiyaçlar ve Sorunlar.....	47
3.2. Kırsal Yerleşmelerde Deprem Afeti.....	49
3.3. Kırsal Yerleşmelerde Deprem Döneminde Yaşanan Dönemsel Yetersizlikler	52
3.3.1. Deprem Sonrası Kısa Vadede (İlk 5 ay) Yaşanan Yetersizlikler	54
3.3.2. Deprem Sonrası Orta Vadede (5 ay-1,5 yıl) Yaşanan Yetersizlikler	55
3.3.3. Deprem Sonrası Uzun Vadede (1,5-5 yıl) Yaşanan Yetersizlikler	57

3.4. Kırsal Yerleşmelerde Depreme Karşı Yapılan Hazırlıklar (Öncesi, Sırası ve Sonrası için).....	59
3.5. Bölüm Sonucu: Kırsal Yerleşmeler ve Deprem Afeti İlişkisi.....	62
4. KIRSAL MİMARİDE EFEMERAL MİMARLIK KAPSAMINDAKİ ADAPTİF ÇÖZÜMLEMELER.....	65
4.1. Efemeral Mimarlığın Etimolojisi	66
4.2. Efemeral Mimarlığın Çeşitleri ve Diğer Mimarlık Prensipleri ile İlişkisi	67
4.3. Efemeral Mimarlık Oluşumları	74
4.4. Kırsal Mimaride Efemeral Mimarlık Kavramı ve Kullanım Alanları	88
4.4.1. Yerleşim Ölçeği: Işık, İklim ve Rakım	88
4.4.2. Yerleşim- Yapı Arayüz Ölçeği: Yönlenme.....	90
4.4.3. Yerleşim-Yapı Ölçeği: Mekân Organizasyonu	91
4.4.4. Yapı Ölçeği: Kullanılan Yapı Tipi/Tipolojisi.....	92
4.4.5. Yapı Ölçeği: Mimari Kullanım Şekilleri ve Noktaları.....	93
4.4.6. Yapı Ölçeği: Yapım Tekniği ve Malzeme Seçimi	94
4.4.7. Yapı –İnsan Ölçeği: Kullanıcı ve Kullanıcı Aktiviteleri.....	95
4.5. Bölüm Sonucu: Kırsal Yerleşmelerde Adaptif Çözümlemelerin Potansiyelleri	96
5. ALAN ARAŞTIRMASI: KIRSAL YERLEŞMELERDEKİ YAŞANTININ DEPREM AFETİ KAPSAMINDA İNCELENMESİ.....	100
5.1. Araştırmanın Kapsamı ve Yöntemi	100
5.2. Alan Seçimi ve Seçim Kriterleri.....	101
5.3. Alan Araştırması: Kocaeli İli, Gölcük İlçesi, Hasaneyn Köyü’ne İlişkin Analizler	102
5.3.1. Fiziksel Verilerin Analizi	104
5.3.1.1. Coğrafi Konum ve Ulaşım	104
5.3.1.2. Topografya, İklim ve Bitki Örtüsü	105
5.3.1.3. Jeolojik Durum.....	106

5.3.1.4. Enerji Kaynakları	108
5.3.2. Sosyo-Kültürel Verilerin Analizi	108
5.3.2.1. Tarihsel Gelişimi ve Değişimi.....	109
5.3.2.2. Nüfus ve Yönetim Yapısı	110
5.3.2.3. Eğitim, Sağlık ve İş Hayatının Durumu.....	111
5.3.2.4. Geçim Kaynakları ve Ekonomik Durum.....	112
5.3.2.5. Sosyal Yaşantı ve Benimsenen Kültürel Değerler	113
5.3.3. Yapısal Oluşumlara ve Açık Mekanlara Dair Verilerin Analizi.....	114
5.3.3.1. Yapılı Çevre Öğeleri.....	115
5.3.3.2. İhtiyaç Duyulan Mekanlar.....	117
5.3.3.3. İhtiyaca Yönelik Yapılan Çözümler	118
5.4. Bölüm Sonucu: Rehber İçeriğine Dair Ön Değerlendirme ve Sonuçlar	120
6. DEĞERLENDİRME VE ÖNERİ: TASARIM REHBER İÇERİĞİ ve ÖNERİ YAKLAŞIMLAR.....	125
6.1. Tasarım Rehberi İçeriğinin Kapsamı ve Sınırları	126
6.2. Tasarım Rehberi İçeriği ve İlişkili Örnekler.....	128
6.3. Tasarım Rehberi Yaklaşımı ve Öneriler.....	137
6.4. Bölüm Sonucu: Rehber İçerik-Yöntem ve Yaklaşım Sonuç Çıkarımları.....	148
7. SONUÇ.....	152
KAYNAKÇA.....	159
EKLER.....	169
EK-5.1: Araştırma Kartlarına Dair Bilgilendirme Tablosu	169
EK-5.2: Bilgi-Gözlem Kartı	170
EK-5.3.: Görüşme Kitapçığı.....	172
EK-5.4. Katılımcıların Sınıflandırılma Tablosu	174
EK-5.5: Değerlendirme Kartı	174
EK-6: Etik Kurul Karar Belgesi	175

KISALTMALAR

TDK : Türk Dil Kurumu

KRDAE : Kandilli Rasathanesi ve Deprem Araştırma Enstitüsü

UNESCO : Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü

AFAD : Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı

TÜBİTAK : Türkiye Bilimsel ve Teknik Araştırma Kurumu

KOKAP : Koruma Odaklı Kırsal Alan Planlaması

TABLO LİSTESİ

Tablo 4.1. Acil Durum Efemeral Mimarlık Oluşumları Karşılaştırma Tablosu (Yazar tarafından oluşturulmuştur).	84
Tablo 4.2. Acil Durum Efemeral Mimarlık Oluşumlarının Efemeral Mimarlık Prensibi Kapsamında Değerlendirilmesi (Yazar tarafından oluşturulmuştur).	87
Tablo 5.1. Çalışmanın Aşamaları (Yazar tarafından oluşturulmuştur).	124
Tablo 6.1. Hasaneyn Kırsal Yerleşmesinin Sorunlarına Dair Efemeral Mimarlık Prensibi Kapsamında Tasarım Rehberi Öneri Yaklaşımları-Fiziksel Veriler (Yazar tarafından hazırlanmıştır).	141
Tablo 6.2. Hasaneyn Kırsal Yerleşmesinin Sorunlarına Dair Efemeral Mimarlık Prensibi Kapsamında Tasarım Rehberi Öneri Yaklaşımları-Sosyo-Kültürel Veriler (Yazar tarafından hazırlanmıştır).	142
Tablo 6.3. Hasaneyn Kırsal Yerleşmesinin Sorunlarına Dair Efemeral Mimarlık Prensibi Kapsamında Tasarım Rehberi Öneri Yaklaşımları-Yapısal Oluşumlar ve Açık Mekanlara Dair Veriler (Yazar tarafından hazırlanmıştır).	143

ŞEKİL LİSTESİ

Şekil 1.1. Hipotez Diyagramı (Yazar tarafından oluşturulmuştur).	2
Şekil 1.2. Yöntem/Süreç Diyagramı (Yazar tarafından oluşturulmuştur).....	6
Şekil 1.3. Çalışmanın İçerik Diyagramı (Yazar tarafından oluşturulmuştur).	11
Şekil 2.1. Kırsal Yerleşmeyi Biçimlendiren Faktörler (Rapoport 1969; Gür, 2000; Köse 2006’dan uyarlanarak hazırlanmıştır).	18
Şekil 2.2. Rüzgârın Yönüne Göre Konutların Tasarımı ve Konumlanması (Rapoport, 1969).	19
Şekil 2.3. Artvin Ardanuç Yaylarında Çatı Örtüsündeki İklim Karşı Alınan Önlem (Çorapçıoğlu ve ark, 2008).	20
Şekil 2.4. Serenderler, Doğu Karadeniz Bölgesindeki İklimsel Verilere Göre Mimarideki Biçimleniş Örneği (Batur ve Gür, 2005).	20
Şekil 2.5. a.b.c.d. Geleneksel Türk Evi Plan Şemaları (Eldem, 1954).	21
Şekil 2.6. Doğu Karadeniz Bölgesi’ndeki Dağlık Araziye Dağınık Olarak Konumlanan Kırsal Yerleşim (Zaman, M. 2018).....	22
Şekil 2.7. Marmara Bölgesi’nde Düz Bir Topografyaya Sahip Yerleşimdeki Toplu/Çizgisel Yerleşim Örneği (Baran Ergül ve Ekşi Akbulut, 2023).	22
Şekil 2.8. Karadeniz Bölgesi’nde Ahşap Malzeme Kullanım Örneği (Güzelyol, 2022).	23
Şekil 2.9. Harran’da Kerpiç Malzeme Kullanım Örneği (Güzelyol, 2022).....	23
Şekil 2.10. Aynı Malzeme İle Oluşturulan Farklı Yapı Formları (Rapoport, 1969). .	23
Şekil 2.11. Kırsal Yerleşmelerin Sınıflandırılması (Yılmaz, 2019 ‘dan uyarlanarak hazırlanmıştır).	30
Şekil 2.12. Yerleşim Planına Göre Kırsal Yerleşmeler (URL-3).	32
Şekil 2.13. Kırsal Mimariyi Oluşturan Öğeler (Zaman, 2017; Ergün ve Akbulut, 2023; Çorapçıoğlu ve ark., 2008 ‘den uyarlanarak hazırlanmıştır).....	33

Şekil 2.14. Kırsal Mimarideki Konut Eklentileri a) Serender Örneği b) Ambar Örneği c) Kuyu ve Fırın Örneği d) Yel Değirmeni Örneği (Çorapçıoğlu ve ark, 2008).	35
Şekil 2.15. Kırsal Mimarideki Malzeme Türüne Göre İnşa Edilen Farklı Konut Tipleri a) Ahşap Ev b) Kerpiç Ev c) Taş Ev d) Beton ve Tuğladan Yapılmış Ev (Zaman, 2017).	37
Şekil 3.1. Türkiye Deprem Bölgeleri Haritası (URL-4).	49
Şekil 3.2. Türkiye’de Yaşanmış Büyük Hasarlı Depremlere Dair Zaman Çizelgesi (URL-6,7,8,9,10 ve 11’den uyarlanarak hazırlanmıştır).	50
Şekil 3.3. 1766 Depremi Sonrası İstanbul Surları (URL-5).	50
Şekil 3.4. 1894 İstanbul Depremi (URL-6).	50
Şekil 3.5. 1939 Erzincan Depremi (URL-7).	50
Şekil 3.6. 1999 İzmit Depremine Ait Bir Fotoğraf (URL-8).	51
Şekil 3.7. 1999 Düzce Depremine Ait Bir Fotoğraf (URL-9).	51
Şekil 3.8. 6 Şubat 2023 Depremleri (URL-10).	51
Şekil 3.9. 2023 Kahramanmaraş Depreminden Etkilenmiş Bir Köy (URL-10).	51
Şekil 3.10. Deprem Afeti Sürecinde Yapılan Uygulamalar Döngü Diyagramı (Bilgehan, 2021’ den uyarlanarak hazırlanmıştır).	61
Şekil 4.1. Japonya’daki Çay Evleri (URL-11).	69
Şekil 4.2. Göçmen Efemeral Mimarlık Ürünü Örneği (URL-12).	70
Şekil 4.3. Göçebe Yaşantı Örneği (URL- 13).	70
Şekil 4.4. Deprem Sonrası Yapılan Konteyner Kent (URL- 14).	71
Şekil 4.5. 2020 Yılında Elazığ’da Meydana Gelen Deprem Sonrası AFAD Tarafından Kurulan Çadır Kent (URL-15).	76
Şekil 4.6. 2023 Yılında Kahramanmaraş’da Meydana Gelen Depremler Sonrası Kurulan Konteyner Kentler (URL 16).	76
Şekil 4.7. Shigeru Ban Tarafından 1995 Yılında Japonya’da Yapılan Kâğıt Evler Projesi (URL 17).	77

Şekil 4.8. Shigeru Ban Tarafından 1999 Yılında Türkiye’de Yapılan Kâğıt Evler Projesi (URL -18).....	78
Şekil 4.9. Shigeru Ban Tarafından 2001 Yılında Hindistan’da Yapılan Kâğıt Evler Projesi (URL-19).....	79
Şekil 4.10. 1970’de Türkiye’de Gerçekleşen Deprem Sonrası Yapılan Geçici Barınma Birimleri (URL-20).	80
Şekil 4.11. Kum Torbasından Yapılan Acil Durum Geçici Barınma Üniteleri (URL-21).	80
Şekil 4.12. IKEA Tarafından Yapılmış Çok Amaçlı Acil Durum Üniteleri (URL-22).	81
Şekil 4.13. Geçici İlkokul Projesi (URL-23).	81
Şekil 4.14. Geçici Anaokulu Projesi (URL-24).	82
Şekil 4.15. Seyyar Tuvaletler (URL-25).	83
Şekil 5.1. Kavramsal Analiz Diyagramı (Yazar tarafından hazırlanmıştır).	103
Şekil 5.2. Hasaneyn Köyü Uydu Görüntüsü (URL-26).....	104
Şekil 5.3. Hasaneyn Köyü’ne Ait Ulaşım Araçları (Yazar tarafından çekilmiştir). .	105
Şekil 5.4. Hasaneyn Köyü Uydu Görüntüsü (URL-26).....	105
Şekil 5.5. Hasaneyn Köyü’nden Bir Fotoğraf (Yazar tarafından çekilmiştir).	106
Şekil 5.6. Hasaneyn Köyü’nün Beklenen İstanbul Depremine Olan Konumunu Gösteren Harita (Yazar tarafından hazırlanmıştır).	107
Şekil 5.7. Hasaneyn Köyü’nün Yakınındaki Diri Fay Hatları (URL- 27).	107
Şekil 5.8. Hasaneyn Köyü’nde Çatılardaki Güneş Paneli Kullanımına Dair Fotoğraf (Yazar tarafından çekilmiştir).....	108
Şekil 5.9. Hasaneyn Köyü’ndeki Zaman İçerisindeki Farklı Yapılaşmaya Dair Fotoğraf (Yazar tarafından çekilmiştir).....	109
Şekil 5.10. Hasaneyn Köyü’ndeki Muhtarlık Mekânı (Yazar tarafından çekilmiştir).	110

Şekil 5.11. Hasaneyn Köyü’ndeki Yıkılan Okulun Bahçesinin Mevcut Durumu (Yazar tarafından çekilmiştir).	112
Şekil 5.12. Hasaneyn Köyü’ndeki Hayvancılık Aktivitelerine Dair Fotoğraflar (Yazar tarafından çekilmiştir).	113
Şekil 5.13. Hasaneyn Köyü’ndeki Çay Ocağının Mevcut Durumu (Yazar tarafından çekilmiştir).	113
Şekil 5.14. Hasaneyn Köyü’ndeki Konut Yapıları (Yazar tarafından çekilmiştir)... 115	
Şekil 5.15. Hasaneyn Köyü’ndeki Eski Konut Yapıları (Yazar tarafından çekilmiştir).	115
Şekil 5.16. Hasaneyn Köyü’ndeki Bir Konutun Bahçesindeki Odunluk, Serender, Oturma alanı ve Komşu Arsada Bulunan Eski Yapıya Dair Fotoğraf (Yazar tarafından çekilmiştir).	116
Şekil 5.17. Hasaneyn Köyü’ndeki Bir Çeşme (Yazar tarafından çekilmiştir).	117
Şekil 5.18. Hasaneyn Köyü’ndeki Muhtarlık, Çay Ocağı, Eğitim ve Sağlık Mekânı Olarak Kullanılan Yapı (Yazar tarafından çekilmiştir).....	117
Şekil 5.19. Hasaneyn Köyü’ndeki Birçok İşlevde Kullanılan Yıkılmış Okulun Bahçesi (Yazar tarafından çekilmiştir).....	119
Şekil 5.20. Kırsal Mimari Kimlik Bileşenleri (Rapoport, 1969; Çorapçioğlu ve ark., 2008’ den uyarlanarak hazırlanmıştır).	120
Şekil 6.1. Kuzey İrlanda’da Hazırlanan Tasarım Rehberindeki Yapının Araziye Yerleşimine Dair Öneri Şemalar (Smith, 1994).	130
Şekil 6.2. Sel Taşkınına Karşı Döşemenin Yükseltilmesi Gerektiğine Dair Açıklama (Ahmed, 2005).	130
Şekil 6.3. Yapının İskelet Sisteminde Çaprazların Kullanılması Gerekliğini Gösteren Şema (Ahmed, 2005).	130
Şekil 6.4. Konutun İç Mekân Organizasyonunda Odaların Hangi Yöne Konumlanması Gerekliğini Gösteren Şema (Conneally ve ark, 2005).	131
Şekil 6.5. Sınır Ögelerinin Tasarımında Yerel Taş Malzemenin ve Bitki Elemanlarının Kullanılması Gerekliği Gösteren Şema (Conneally ve ark, 2005).	131

Şekil 6.6. Pencere Tasarımlarına Dair Şema (Daly ve McKenna, 2008).....	132
Şekil 6.7. Konuta Sonradan Eklenmiş Kış Bahçesi Tasarımına Dair Şema (Daly ve McKenna, 2008).....	132
Şekil 6.8. Konut Tasarımına Dair Şemalar (Buchanan ve Shanahan, 2010).	132
Şekil 6.9. Konut Çevresinin Tasarımına Dair Öneri Şema (Buchanan ve Shanahan, 2010).	132
Şekil 6.10. Konutun Parsel İçerisindeki Biçimlenişine Dair Öneri Şema (Öğdül ve ark, 2014).	134
Şekil 6.11. Çatıda Isı ve Su Yalıtımına Dair Öneri Şema (Öğdül ve ark, 2014).....	134
Şekil 6.12. Yapının Arazi Morfolojisine Uygun Bir Şekilde Yerleşimini Gösteren Şema (Öğdül ve ark, 2017).	135
Şekil 6.13. Köy Girişinin Tam Olarak Algılanamamasından Kaynaklı Oluşan Belirsizliği Ortadan Kaldırmak Amaçlı Yapılan Öneri İçin Verilen Örnek. (Öğdül ve ark, 2017).	135
Şekil 6.14. Cephe Kaplaması ve Balkon Korkuluğuna Örnek Şemalar (Kocaeli Büyükşehir Belediyesi, 2017).	136
Şekil 6.15. Hasaneyn Köyü’ne Dair Hava Fotoğrafı (URL-26).....	139
Şekil 6.16. Hasaneyn Köyü’nün Merkez Bölgesine Dair Hava Fotoğrafı (URL-26).	140

Enstitüsü : Lisansüstü Eğitim Enstitüsü
Dalı : Mimarlık
Programı : Mimari Tasarım
Tez Danışmanı : Doç. Dr. Esin HASGÜL
Tez Türü ve Tarihi : Yüksek Lisans – Mayıs 2024

ÖZET

KIRSAL YERLEŞMELERDE DEPREM AFETİ KAPSAMINDA EFEMERAL KAVRAMI ÜZERİNDEN TASARIM REHBER İÇERİĞİ ÇÖZÜMLEMESİ

Begüm TÜM

Yerleşik hayata geçiş ile birlikte insanlar, yaşam alanlarını kırsal alanlarda oluşturmaya başlamıştır. Kırsal yerleşmeler bulunduğu alanın iklimsel ve topografik verilerini dikkate alarak kurulmaktadır. Bu alanlar zamanla insanların ihtiyaçlarına göre değişime uğramıştır. Kırsal yerleşmeler ulaşım, sağlık ve eğitim gibi imkanların yetersiz olduğu, geçim kaynağının başta tarım olmak üzere, hayvancılık, ormancılık vb. faaliyetlerle sağlandığı; nüfusun görece az olduğu, öte yandan yaşayan halkın paylaşım içinde yaşadığı, geleneklerin devam ettirildiği yerleşmelerdir. Kırsal yerleşmeler topografya, iklim, malzeme, kullanıcı profili, gereksinimler, kültür, gelenekler gibi etmenlere göre çeşitlenmektedir.

Kırsal yerleşmelerde mevcut durumlarda yaşanan eğitim, sağlık, ulaşım gibi eksiklikler dışında; doğal afetler, salgın hastalıklar gibi olağanüstü durumlarda farklı ihtiyaçlar ve yetersizlik durumları ortaya çıkmaktadır. Yaşantının ve yerleşmelerin hasar almasına en yüksek düzeyde neden olan faktörler ise yangın, sel, heyelan ve deprem gibi doğal afetlerdir. Doğal afetlerin gerçekleşmesi sonucunda yerleşmelerde önemli düzeyde can ve mal kaybı yaşanmaktadır. Deprem nedeniyle ortaya çıkacak hasar, kayıp ve ihtiyaçları en aza indirmenin yöntemi ise deprem öncesi dönemde, deprem sırasında (kısa ve orta vadede) ve deprem sonrasında (uzun vadede) yapılacak uygulamalar için ön hazırlıklar yapıp önlem almaktır. Deprem döneminde ihtiyacı gidermeye yönelik yapılan yapısal oluşumlarda yerleşmeye özgü kırsal mimari kimlik

ve yaşantıya yönelik süreklilik amaçlanarak kırsal yerleşmelerin karakteristik özelliklerinin gelecek nesillere aktarılması düşünölmelidir.

Bu kapsamda mevcutta bulunan ve dönemsel olarak meydana gelen ihtiyaçların karşılanması için efemeral mimarlık prensibi ile uygulamalar yapılabilmektedir. Efemeral mimarlık prensibinde, doğaya ve çevreye uyum, ekonomik olma, hızlı ve kolay inşa, bulunduğu alana zarar vermeme gibi temel ilkeleri benimsendiğı için; kırsal mimari yapının zarar görmeden dönemsel ihtiyaçların karşılanması aşamasında bu prensip önemli bir açılım sunabilmektedir. Bu açılımların kırsal yerleşmelerde farklı ölçeklerdeki karşılıklarının aranması; kırsal yerleşme, deprem ve efemeral çözümler bütünü ile özgün bir içerik ortaya koyacaktır.

Bu tez çalışması kapsamında, kırsal yerleşmelerde mevcut dönemde ve deprem afetinin yaşanması sonucu kısa, orta ve uzun vadede ortaya çıkan ihtiyaçların, sorunların ve yetersizliklerin tespit edilip; bu yetersizliklerin efemeral mimarlık prensibi kapsamında ele alınması ve ilgili adaptif çözüm önerilerinin yapılması hedeflenmektedir. Çalışmanın yönteminde literatür taraması, içerik analizi, alan araştırması ve betimsel analiz yöntemleri kullanılmaktadır. Analiz kriterlerinin belirlenmesi, seçilen örnek alan üzerinden ilişkili analizlerinin yapılması, bulguların değerlendirilmesi ve son aşamada öneri yaklaşımların tanımlaması söz konusudur. Tez çalışması kapsamında kırsal yerleşmelerde deprem afeti kapsamında efemeral kavramı üzerinden tasarım rehber içeriğı çözümlemesi oluşturularak adaptif öneriler sunulmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Kırsal Alan, Deprem, Efemeral Mimarlık, Tasarım Rehberleri, Adaptif Öneriler.

Institute	:	Institute of Graduate Studies
Department	:	Architecture
Programme	:	Architectural Design
Supervisor	:	Assoc. Prof. Esin Hasgöl
Degree Awarded and Date	:	Master of Science –May 2024

ABSTRACT

DESIGN GUIDELINE CONTENT ANALYSIS ON THE CONCEPT OF EPHEMERAL IN THE SCOPE OF EARTHQUAKE DISASTER IN RURAL SETTLEMENTS

Begüm TÜM

With the transition to settled life, people started to create their living spaces in rural areas. Rural settlements are established by taking into account the climatic and topographical data of the area in which they are located. These areas have changed over time according to the needs of people. Rural settlements are places where facilities such as transport, health and education are inadequate, livelihood is provided by activities such as agriculture, animal husbandry, forestry, etc.; the population is relatively small, on the other hand, the inhabitants live in sharing and traditions are maintained. Rural settlements are diversified according to the factors such as topography, climate, materials, user profile, requirements, culture and, traditions.

In addition to the deficiencies such as education, health and transport in rural settlements, different needs and inadequacy situations arise in extraordinary situations such as natural disasters, epidemics. The factors that cause damage to life and settlements at the highest level are natural disasters such as fire, flood, landslide and earthquake. As a result of the occurrence of natural disasters, significant loss of life and property is experienced in settlements. The method of minimizing the damage, loss and needs arising from earthquakes is to make preliminary preparations and take precautions for the applications to be made in the pre-earthquake period, during the earthquake (short and medium term) and after the earthquake (long term). It should be

considered to transfer the characteristic features of rural settlements to future generations by aiming for the continuity of the rural architectural identity and life specific to the settlement in the structural formations made to meet the needs during the earthquake period.

In this context, applications can be made with the principle of ephemeral architecture in order to meet the existing and periodically occurring needs. Since the principle of ephemeral architecture adopts basic principles such as adaptation to nature and the environment, being economical, fast and easy construction, and not damaging the area where it is located; this principle can offer an important expansion in the process of meeting periodic needs without damaging the rural architectural structure. The search for the equivalents of these expansions at different scales in rural settlements will reveal a unique content with the whole of rural settlement, earthquake and ephemeral solutions.

Within the scope of this thesis study, it is aimed to identify the needs, problems and inadequacies that arise in rural settlements in the current period and in the short, medium and long term as a result of the earthquake disaster; to address these inadequacies within the scope of the principle of ephemeral architecture and to make relevant adaptive solution proposals. Literature review, content analysis, field research and, descriptive analysis methods are used in the methodology of the study. Determination of the analysis criteria, conducting related analyses on the selected sample area, evaluation of the findings and definition of recommended approaches in the last stage are in question. Within the scope of the thesis study, adaptive suggestions are proposed by creating design guideline content through the concept of ephemeral within the scope of earthquake disaster in rural settlements.

Keywords: Rural Area, Earthquake, Ephemeral Architecture, Design Guidelines, Adaptive Suggestions.

1. GİRİŞ

İnsanların göçebe hayattan yerleşik hayata geçmesiyle birlikte kırsal yerleşmeler ortaya çıkmaya başlamıştır. Kırsal yerleşmeler bulunduğu çevreye adapte olan, samimi toplumsal ilişkilerin olduğu, ekonominin genellikle tarım ve hayvancılığa dayandırıldığı, yere özgü kimliğe sahip olan yerleşmelerdir. Kırsal yerleşmeler iklim, topografya, doğal afetler, ihtiyaçlar, kültür, aile yapısı gibi faktörlere bağlı olarak şekillenmektedir.

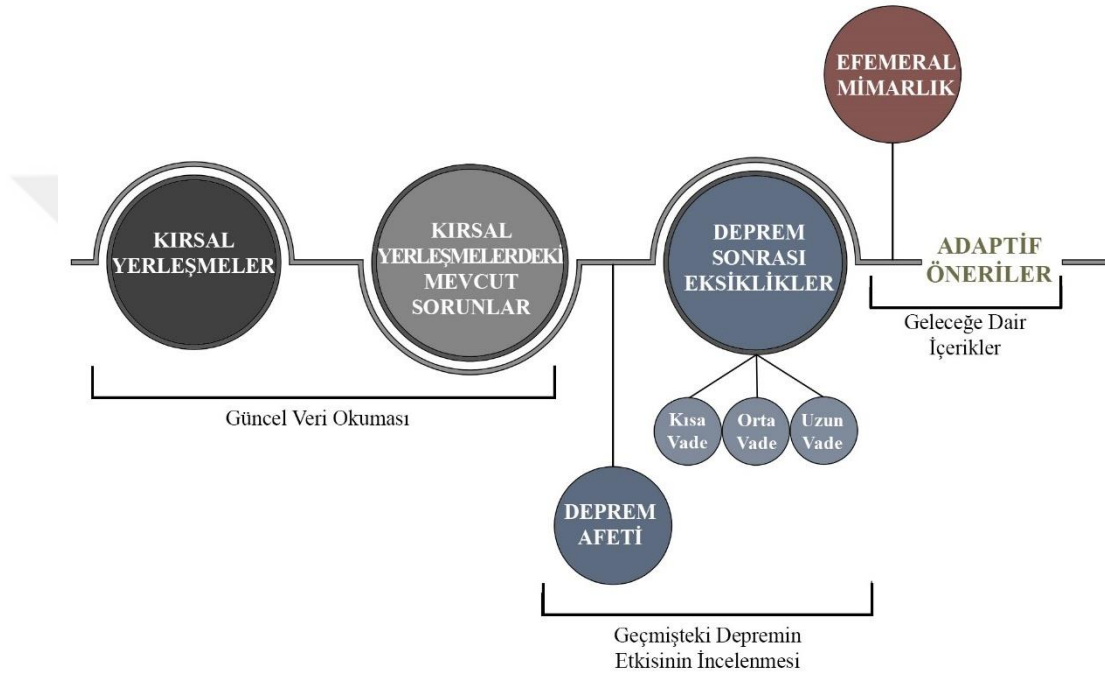
Kırsal mimarideki kırsal yerleşmenin yansıması, halkın yaşantısını da etkilemektedir. Kırsal yaşantıda alışveriş yapma, tarım ve hayvancılık gibi ekonomik faaliyetler; bayramlar, törenler gibi kültürel ve dini aktiviteler ile göç, komşuluk ilişkisi, meydanlarda buluşmak gibi sosyal içerikler bulunmaktadır. Bu içerikler iklim, topografya, doğal afet gibi fiziksel faktörlerden; gelenekler ve insan ilişkileri gibi sosyo-kültürel faktörlerden etkilenmektedir.

Kırsal yerleşmelerdeki yaşantının birçok bölümünde yetersizlikler yaşanmaktadır. Kırsal yaşantıdaki yetersizliklere sağlık ve eğitim hizmeti, iş bulamama, sosyal yaşantının halkın isteklerini karşılayamaması gibi sorunlar sayılabilmektedir. Yerleşmelerdeki eksiklikler ve yetersizlikler, insanların kentsel alanlara göç etmeyi istemelerine ya da zorunlu olarak yaşadıkları alanı terk etmelerine ve yer ile kurdukları aidiyet duygularını kaybetmelerine neden olmaktadır.

Kırsal yerleşmelerde gündelik hayatta yaşanan eksiklikler ve yetersizliklerin dışında olağanüstü durumlarla karşı karşıya kalınabilmektedir. Bu olağanüstü durumlar doğal afetler, ekstrem durumları veya salgın hastalıklar olabilmektedir. En sık gerçekleşen ve kırsalı oldukça etkileyen olağanüstü durumlar ise doğal afetler olabilmektedir. Kırsalda yaşanan doğal afetlere örnek olarak deprem, sel, heyelan, yangın gösterilebilmektedir.

Meydana gelen deprem afetleri kırsal yerleşimlerdeki yerleşim alanlarını olumsuz yönde etkilemektedir. Depremlerden kentlerdeki yaşam alanları ve işyerleri kadar kentlerin dışında kalan kırsal yerleşmelerdeki yaşam da her açıdan oldukça

etkilenmektedir. Deprem anında yaşanan haberleşmenin ve ulaşımın yetersizliği başta olmak üzere; deprem sonrası kısa, orta ve uzun vadede yaşanan yardım ulaşma-ulaştırma, barınma, sağlık, eğitim gibi barınma ve donatılarının karşılanmasında yetersizlikler yaşanmaktadır. Bu bağlamda araştırmanın problemi, kırsal yerleşmelerde deprem afeti öncesi yaşanan yetersizlikler; deprem sonrası kısa, orta ve uzun vadede deprem öncesi yetersizliklerin yaşandığı donatılara ek olarak barınma ihtiyacının da yaşanması ve ihtiyaçların mekânda karşılığının bulunamaması durumudur.

Şekil 1.1. Hipotez Diyagramı (Yazar tarafından oluşturulmuştur).

Çalışmanın hipotezi ise kırsal yerleşmelerde deprem öncesi ve deprem sonrası kısa, orta ve uzun vadede ortaya çıkan eksiklik ve yetersizliklerin efemeral mimarlık tasarım içerikleri ile giderilebileceği olarak kabul edilmiştir. Bu kapsamda geçmişteki depremin etkisinin incelenmesi, güncel veri taraması ve geleceğe dair önerilerin ortaya konulmasına dair deprem afetine ilişkin referans kırılma noktalarını gösteren bir zaman çizelgesi oluşturulmuştur (Şekil 1.1). Kırsal yerleşmelerdeki deprem öncesi var olan ve sonrası oluşan veya artan ihtiyaçların mekânda karşılığının bulunamamasının problem olarak kabul edilen çalışmanın temel araştırma soruları aşağıdaki gibidir:

- Kırsal yerleşmelerdeki mevcut durumdaki ve deprem sonrası kısa, orta ve uzun vadedeki ihtiyaç ve yetersizlikler nelerdir?
- Deprem afetinin kırsal alandaki yaşantıya etkisi nedir?
- Efemeral mimarlık nedir ve kırsal mimarideki oluşumları nelerdir?

- Kırsal yerleşmelerdeki deprem afetine yönelik ihtiyaç – mekan boyutunda yetersizliklerin giderilmesi amacıyla efemeral mimarlık odaklı oluşumlar nasıl olmalıdır?

Bu kapsamda; tez çalışmasının tanımladığı araştırma soruları doğrultusunda kırsal yerleşmelere dair deprem afeti gerçeğinin varlığını tanımlanması ve çözümlemeye ilişkin efemeral mimarlık prensiplerinin kurgulanmasına yönelik araştırmanın amaç ve kapsamı tanımlanmaktadır.

1.1. Tez Çalışmasının Amacı ve Kapsamı

Tez çalışması kapsamında temel problem tanımı; kırsal yerleşmelerdeki deprem afeti öncesi ve sonrası dönemsel ihtiyaçların yaşantıdaki ve mimarideki karşılığının bulunamamasıdır. Çalışmanın amacı, yaşanan deprem afetinin kırsal yerleşmelere etkisinin belirlenen bir kırsal alan özelinde deprem öncesi, sırası ve sonrası dönemlerindeki durumunun tespit edilip; ihtiyaç- mekân boyutunda efemeral mimarlık prensibi kapsamında bir öneri tasarım rehber içeriği oluşturulmasıdır. Oluşturulan rehber içerik çözümlemesi ile beklenen İstanbul depreminin gerçekleşmesi durumunda yapılabilecek uygulamalara dönük referans bir içerik sunulması hedeflenmektedir.

Çalışmanın kapsamı;

- Kırsal yerleşmeler, kırsal yerleşmelerde deprem afeti ve efemeral mimarlık prensibi kapsamında literatür araştırmasının yapılması;
- Deprem afeti yaşamış bir kırsal alanda deprem öncesi, sırası ve sonrası kısa, orta ve uzun vadedeki durumunun ve yaşantıdaki ihtiyaçların ve yetersizliklerin gözlem ve görüşmeler ile tespit edilmesi;
- Literatür taraması ve alan araştırması sonucunda elde edilen bulguların efemeral mimarlık kriterleri odağında seçilen kırsal alanda uygulanabilecek oluşumlar için ihtiyaç – mekân boyutunda bir tasarım rehber içeriğinin oluşturulmasıdır.

Çalışma ile öneri yaklaşım olarak sunulan rehber içerik sonucunda beklenen İstanbul depreminin meydana gelmesi durumunda ortaya çıkacak ihtiyaçların karşılanması amacıyla yapılabilecek uygulamalara yönelik öneriler getirilmesini de hedeflenmektedir.

Ülkemizde geçmişten günümüze birçok deprem gerçekleşmiştir. Büyük etkiler yaratan bu doğal afetlere başlıca örnek olarak 2023 Kahramanmaraş depremleri, 2011 Van depremi, 1999 Düzce ve 1999 Gölcük-Marmara depremi sayılabilmektedir (KRDAE, 2023). Türkiye'nin aktif fay hatları üzerinde bulunması, her gün küçük veya büyük ölçekli birçok deprem yaşanmasına sebep olmaktadır.

Gelişen bilimsel araştırmalar ile olası gerçekleşmesi beklenen birçok deprem saptanabilmektedir. Yapılan araştırmalar Türkiye özelinde incelendiğinde; Türkiye'de gerçekleşeceği öngörülen ve büyük etki yaratacak depremlerin başında İstanbul depremi gelmektedir. Deprem üzerine çalışmalar yapan bilim insanları, özellikle 2023 Kahramanmaraş depremi sonrasında, İstanbul depreminin dikkat edilmesi gereken bir doğal afet olduğunu vurgulamakta ve İstanbul depreminin sadece İstanbul ilini değil; bütün Marmara bölgesini etkileyeceği söylemektedir (URL-1).

Tarih boyunca yaşanan birçok deprem, insanların yaşam alanında ve yaşantılarında zorluklara sebep olmuştur. Geçmişte yaşanan depremlerde depremlerden etkilenme düzeyi, depreme yakınlık ve yaşam alanının şehir merkezine olan konumuna göre değişiklik gösterdiği gözlemlenebilmektedir. Deprem sonrası deprem yaşamış alanlarına yapılan yardımın, ilk olarak kent merkezlerine yapıldığı; kırsal alanların ise ulaşımın sağlanamaması, iletişimsizlik gibi sebeplerden dolayı bir süre yardımsız kaldığı durumlar yaşanmıştır. Kırsal alanların, yardımların ulaştığı sürece kadar olan kısa ve orta vadede kendi ihtiyaçlarını kendi başlarına karşılamaları gerekmektedir. Aynı şekilde deprem sonrası uzun vadede insan yaşantısının ve yaşam yerlerinin eski haline dönmesi için gerekli olan çalışmalar öncelikle kent merkezlerinden yapılmaya başlanmaktadır. Kırsal alanlardaki çalışmalar başlayıncaya kadar, bu alanlar deprem sonrası uzun vadede de yaşantılarını ve yaşam alanlarını ihtiyaçları doğrultusunda dönüştürüp, düzenleyip yaşamlarını devam ettirmek zorunda kalmaktadır. Bu sebeplerden dolayı çalışmada gerçekleşmesi beklenen olası İstanbul depreminin yaşanması durumunda kırsal alanlarda yaşayan halkın depremden en az hasarla etkilenip, deprem sonrası hayatlarını hızlı bir şekilde eski haline getirmeleri amacıyla örneklem teşkil etmesi için bir kırsal alan üzerinde çalışma yapılması kararlaştırılmıştır. Çalışmanın amacına yönelik doğru ve yeterli veriler elde edilebilmesi için Marmara bölgesinde bulunan İstanbul ile aynı iklimsel özelliklere sahip olan, geçmişte deprem yaşadığı için alanda depreme dair bilgi elde edilebilecek olan bir kırsal alan seçilmiştir.

Çalışmada belirlenen kırsal alan 1999 Marmara Depremi'nin meydana geldiği Kocaeli ilinde bulunan Gölcük ilçesine bağlı Hasaneyn Köyü'dür. Köyün etkilendiği deprem, gerçekleşmesi beklenen İstanbul depreminin de olacağı Kuzey Anadolu Fay Hattı ile aynı fay hattında yer almaktadır. Aynı zamanda İstanbul ile aynı iklim bölgesinde olması nedeniyle iklimsel verileri benzerlik göstermektedir. Gölcük ilçesine bağlı Hasaneyn, ilçe merkezine 9 km uzaklıkta bulunan, yazları nüfusunun iki katına çıkmasına rağmen sürekli olarak ikamet eden 210 haneli bir köydür.

Çalışma kapsamında seçilen kırsal alan fiziksel verilerine (coğrafi konum ve ulaşım, topografya, iklim ve bitki örtüsü, jeolojik durum ve enerji kaynaklarına), sosyo-kültürel verilerine (tarihsel gelişim ve değişim, nüfus ve yönetim yapısı, eğitim, sağlık ve iş hayatının durumu, geçim kaynakları ve ekonomik durum, sosyal yaşantı ve benimsenen kültürel değerler) ve yapısal oluşumlara ve açık mekanlara dair verilere (yapılı çevre öğeleri, ihtiyaç duyulan mekanlar, yerel halk tarafından ihtiyaca yönelik yapılan çözümlemeler) göre incelenmiştir. Ardından önceden hazırlanan bilgi, gözlem, görüşme ve değerlendirme kartları ile alanda analiz edilmiş ve tasarım rehber önerileri için veriler toplanmıştır. Köy halkından, gazete, dergi, televizyon haberleri gibi kaynaklardan 1999 yılında yaşanan depremin seçilen kırsal yerleşmeye etkisi hakkında bilgi toplanmıştır. Bu kapsamda köyün mevcut durumda yaşanan ihtiyaç ve yetersizlikleri de dikkate alınarak, seçilen alandaki depremin dönemsel durumu odaklı, efemeral mimarlık prensibi kapsamında ve ihtiyaç-mekân boyutu çerçevesinde bir tasarım rehber içeriği oluşturulmuştur.

Tez çalışmasının kavramsal çerçevesi sırasıyla, “Kırsal Mimari ve Kırsal Yerleşmelerde Yaşantı”, “Kırsal Yerleşmelerde Yaşantıya Dair İhtiyaçlar, Sorunlar ve Deprem”, “Kırsal Mimaride Efemeral Mimarlık Kapsamındaki Adaptif Çözümlemeler” başlıklarında ele alınmış; sonrasında yapılan alan araştırması “Alan Araştırması: Kırsal Yerleşmelerdeki Yaşantının Deprem Afeti Kapsamında İncelenmesi” başlığı altında kurgulanmış ve sonuç çıktıları “Değerlendirme ve Öneri: Tasarım Rehber İçeriği ve Öneri Yaklaşımlar” başlığı kapsamında oluşturulmuştur.

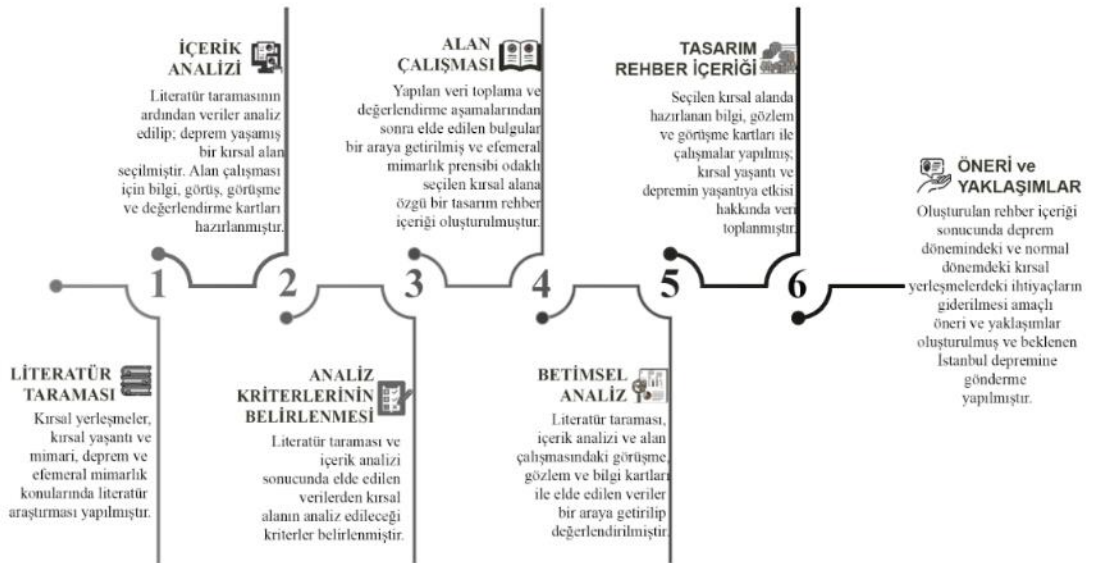
1.2. Tez Çalışmasının Yöntemi

Çalışmanın yönteminde literatür taraması, içerik analizi, alan araştırması ve betimsel analiz yöntemleri sırasıyla araştırmanın aşamaları ile paralel olacak şekilde

kullanılmaktadır. Bu yöntemlerin sonucunda analiz kriterlerinin belirlenmesi, bulguların değerlendirildikten sonra tasarım içeriğinin oluşturulması ve son aşamada önerilerin ve yaklaşımların açıklandığı aşamalar bulunmaktadır (Şekil 1.2).

Çalışma süresince ilk olarak kırsal yerleşmeler, kırsal yerleşmelerde yaşantı ve mimari; kırsal yerleşmelerde deprem afeti, deprem afetinin dönemsel olarak kırsal alanlara etkisi, depreme karşı kırsal alanda alınan önlemler ve hazırlıklar; efemeral mimarlık ve kırsal alanda efemeral mimarlık konularında literatür araştırması yapılmıştır. Yapılan literatür taramasından sonra toplanan veriler içerik analizi yöntemi ile değerlendirilmiş ve bu değerlendirmenin ardından alan araştırması yapılacak olan deprem afetini yaşamış bir kırsal alan seçilmiştir. Kırsal alanın hangi kriterler ile analiz edileceği belirlenmiş ve alanda yapılması planlanan efemeral mimarlık odaklı tasarım rehber içeriğinin hangi efemeral prensiplerine göre oluşturulacağı belirlenmiştir.

Yapılan ilk veri toplama ve değerlendirme aşamalarının ardından seçilen kırsal yerleşmede -hazırlanan gözlem, görüşme, bilgi ve değerlendirme kartları ile- gözlemler ve yaşayan halk ile görüşmeler yapılmış; deprem öncesindeki, deprem dönemindeki ve deprem sonrasındaki yaşantı hakkında bilgiler toplanmıştır. Kırsal alan fiziksel verilerine, sosyo-kültürel verilerine ve yapısal oluşum ve açık mekanlara dair verilerine göre analiz edilmiştir. Yapılan gözlem ve görüşmeler sonucunda kırsal alandaki mevcut yaşantı ve depremin yaşantıya etkisi hakkında veri toplanmıştır.

Şekil 1.2. Yöntem/Süreç Diyagramı (Yazar tarafından oluşturulmuştur).

Toplanan veriler sonucunda görüşme yapılan bireyler kendi aralarında farklılaşan ve eşdeğer olan özelliklere göre (yaş, meslek, deprem döneminden etkilenme-etkilenmeme durumu gibi) araştırmacı tarafından gruplandırılmıştır. Gruplandırma betimsel analiz yöntemi kullanılarak yapılmıştır. Betimsel analiz yöntemi ile ortaya çıkacak veri kirliliğinin engellenmesi ve bilgilerin sınıflandırılması ile yapılan çalışmanın daha rahat okunabilmesi amaçlanmıştır (Akbaş, 2021). Bu gruplandırma sonucunda oluşturulan gruplar için araştırmacı tarafından değerlendirme kartı hazırlanmıştır. Değerlendirme kartlarında grupların kırsal yerleşmede yaşantı, kırsal yerleşmenin mimarisi ve deprem olgusu kapsamındaki genel düşünceleri değerlendirilmiştir.

Yapılan veri toplama ve değerlendirme aşamalarından sonra elde edilen bulgular bir araya getirilmiş ve çalışma yapılan kırsal alana özgü deprem afetine yönelik ihtiyaç-mekân boyutunda efemeral mimarlık prensibi odaklı bir tasarım rehber içeriği oluşturulmuştur. Bu içeriğin oluşturduğu adaptif çözümlemelerin alan ile benzer iklimsel, topografik özelliklere sahip alanlarda uygulanabilme potansiyeli de dikkate alınmıştır. Oluşturulan rehber içeriği sonucunda kırsal yerleşmelerdeki günlük yaşantıdaki, deprem öncesi dönemlerde ve deprem sonrası kısa, orta ve uzun vadedeki yetersizliklerin giderilmesi amaçlı öneri ve olası yaklaşımlar oluşturulmuştur. Ayrıca çalışmanın son kısmı olan öneri ve yaklaşımlar bölümünde; seçilen kırsal alan ile benzer coğrafi bölgede yer alan ve benzer iklime sahip olan İstanbul şehrinde beklenen depreminde gerçekleşmesi durumunda, deprem sonrası kırsal yerleşmelerde yapılabilecek uygulamaların nasıl olabileceğine dair önerilerde bulunulmuştur.

1.3. Tez Çalışmasının Özgün Değeri ve İçeriğe Sunacağı Katkı

Kırsal yerleşmeler kentsel yerleşimlerin dışında kalan, kendine özgü gelenek-görenekleri, topografyası, yerleşim planı ve yerleşim tipi, ekonomik geçim kaynağı ve insan profiline sahip olan yerleşmelerdir. Bulundukları bölgenin iklimsel ve topografik özelliklerine bağlı olarak doğal çevreye uyum sağlayan, doğadan yararlanan ve kendi kültürel, sosyal ve fiziksel özelliklerini yansıtan mimariye sahiptir. Kırsal yerleşmeler her ne kadar kentlerin dış çeperlerinde yer alsa da yaşanan büyük çaplı bir doğal afet durumunda kentler kadar zarar görmektedirler. Ancak altyapı ve kentler ile arasındaki ulaşım ağları çoğu kırsal yerleşmelerde yeteri düzeyde gelişmediği için; yaşanan bir afet durumunda kırsal alanlara ulaşım ve iletişim sağlanamamaktadır. Günümüzde

yakın zamanda yaşanan depremler bu durumu daha çok gözler önüne sermiş ve yardımların kırsal alanlara kentlerden çok daha uzun süre sonra ulaştığını bir kez daha fark edilmesini sağlamıştır. Bu kapsamda çalışma, doğal afetlerde ulaşım ve iletişim konularında ikincil planda olan kırsal alanların önemini vurgulamak ve kırsal alanların kendilerine özgü olan varlıklarının yeniden oluşturulmasını sağlamak amacıyla; bir kırsal alanı araştırma alanı olarak seçilmiştir.

Yakın zamanda yaşanan depremler, toplumlara beklenen depremler karşısında alınması gereken önlemlerin can ve mal güvenliği açısından önemini göstermiştir. Bilimsel çalışmalar sonucunda gerçekleşmesi durumunda büyük zarar vereceği öngörülen, İstanbul ilinin Marmara Denizi açıklarında bir deprem afetinin gerçekleşmesi beklenmektedir. Bu depremin sadece İstanbul ilini değil, tüm Marmara bölgesini derinden etkileyecek boyutta olduğu öngörülmektedir (URL-1).

Çalışmada depremin kırsal alanlardaki boyutunun tespit edilmesi amacıyla, depremi yaşamış bir kırsal alan seçilmiş, bu alanın beklenen İstanbul depreminden tekrar etkilenebilecek bir kırsal alan olmasına dikkat edilmiştir. Bu kapsamda Kuzey Anadolu Fay Hattı'nın geçtiği ve 1999 Marmara depremini yaşamış olan Kocaeli ili, Gölcük ilçesine bağlı Hasaneyn Köyü seçilmiştir. Alan araştırmasında yaşanan deprem sırasında ve sonrası dönemde kırsal yerleşmede ortaya çıkan eksiklikler ve ihtiyaçlar hakkında bilgiler toplanmış; kırsal yerleşmenin günümüzdeki durumu tespit edilmiş, yerleşmeye dair nüfus, topografya, iklim ve malzeme gibi konular hakkında bilgiler elde edilmiştir. Araştırma sonucunda belirlenen kırsal alan analiz edilmiştir. Analiz sonucu elde edilen verilere göre başta deprem olmak üzere, gelecek doğal afet senaryolarında neler yapılacağı üzerine çalışmalar yapılmıştır.

Deprem gibi çok ani gerçekleşip, halka ve çevreye büyük ölçüde zarar veren doğal afetlerden sonra yaşantıyı normale döndürebilmek amacıyla hızlı, ekonomik ve kolay çözümlerin yapılması gerekmektedir. Afet sonrasında ilk aşamada barınma ve sağlık; orta vadede ticaret, eğitim, sosyalleşme; uzun vadede ise kalıcı yaşam alanları gibi gereksinimler ortaya çıkmaktadır. Bu gereksinimler birincil olarak mimari oluşumlar çerçevesinde en etkin şekilde ihtiyaç-mekân ilişkisi çözümlenerek giderilebilmektedir. Mekanların deprem bölgelerinde oluşturulması rastgele, plansız veya gelişigüzel yapılmamalı; belli prensipler çerçevesinde oluşturulmalıdır. Afet sonrası yaşantı için yapılacak bu çözümler mimarlık prensipleri aracılığıyla tanımlanmalıdır.

Bu çalışmada temel amaç, yaşanması beklenen İstanbul depreminin gerçekleşmesi durumunda; seçilen kırsal alanın bu afeti en az hasarla atlatması, deprem sonrası kısa vadede yaşayan halkın kendini koruma altına alması, yerleşmelerin deprem sonrası uzun vadede ise eski yaşantılarına hızlıca dönebilmeleri için efemeral mimarlık prensipleri ile iklime, topografyaya ve bölgeye özgü ihtiyaç-mekân boyutunda çözümler öneren bir rehber içeriğinin oluşturulmasıdır. Ayrıca depremin gerçekleşmesi sonucunda deprem sonrası etkilenmesi öngörülen aynı iklim ve topografya özelliklerine sahip diğer illerdeki kırsal yerleşmelerde de yapılacak uygulamalara öncü bir rehber oluşturulması amaçlanmıştır.

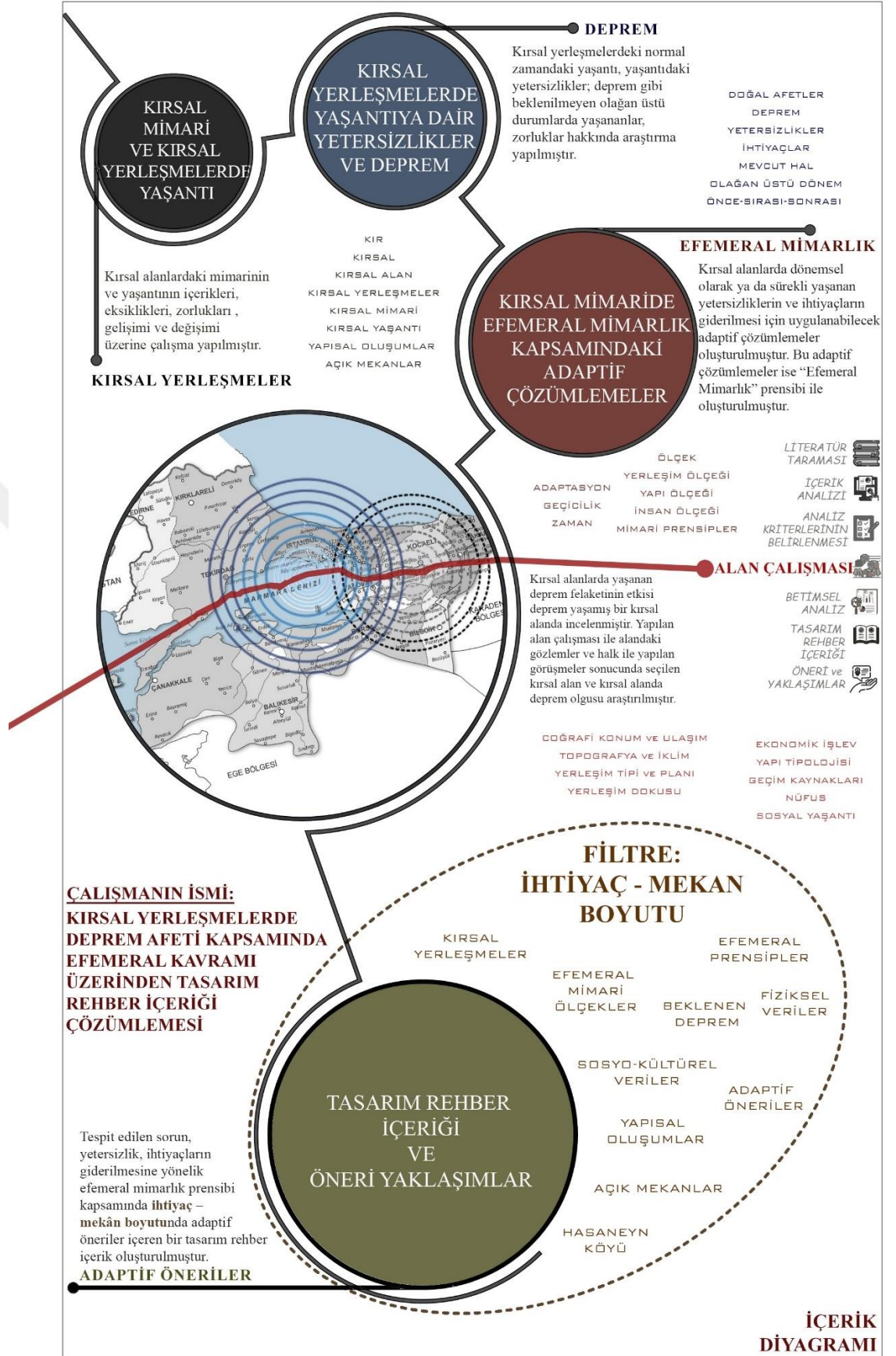
Efemeral mimarlık prensibi, bir mimari oluşumun zaman, mekân, mevsim gibi parametrelere kolaylıkla adapte olunmasını, ortaya çıkan dönemsel gereksinimin hızlıca giderilip; ihtiyaç bitince çevreye zarar vermeden ortadan kaldırılmasını sağlamaktadır. Geçicilik kavramının ön planda olduğu, hızlı, kolay inşa edilip kaldırılabilen, ekonomik, çevreye uyumlu ve duyarlı mimari oluşumların ortaya konulduğu efemeral mimarlık prensibiyle ilgili çalışmalarda, günümüzde ve literatürde çoğunlukla kentsel alanlar üzerine yoğunlaşmıştır. Kırsal alanlar üzerinde yapılan çalışmalarda bu içeriğe çoğunlukla yer verilmemesi, çalışmanın ortaya koyacağı sonuç çıktıları açısından özgün bir değer ortaya koymaktadır.

Kırsal alanların planlanması, beklenmeyen bir durum karşısında yaşantının, mimarinin zarar görmesi durumunda; özgünlüğünün bozulmadan tekrardan inşa edilip yaşantının normale dönmesi açısından köylerin yeniden tasarlanması ya da köy içerisine yapılacak yeni mimari oluşumun özelliklerinin belirlenmesi önemli bir unsurdur. Köylerin dokusunun bozulmaması, köylerin mekânsal özelliklerinin korunması, mevcut peyzajın, yapıların korunması amacıyla köy tasarım rehberleri hazırlanmaktadır. Ancak köy tasarım rehberleri hazırlanan kırsal alana özgü bir içerik sunmaktadır. Bir alana yapılan rehber içeriği iklimsel, topografik veriler nedeniyle başka bir alana uyum sağlayamamaktadır. Adaptif olabilme açısından efemeral mimarlığın bir tasarım rehber içeriğine dahil edilmesi ve rehberin birçok alanda uygulanabilirliğini sağlaması açısından değerlidir (Şekil 1.3.)

Bu kapsamda yapılacak çalışma,

- Kırsal alanlardaki yetersizliklerin spesifik bir doğal afet üzerinden ele alınıp irdelenmesi,

- Kırsal alanların deprem afetinden büyük ölçüde etkilenip, zorluklara ve eksikliklere karşı çaresiz durumda kalmalarına karşın alınacak önlemler üzerine öneriler getirilmesi,
- Literatürde üzerinde çok çalışılmamış olan efemeral mimarlık prensibi üzerinde durulması ve kırsal alan ve efemeral mimarlık prensibi arayüzünde çalışılması,
- Rehber içeriğinin efemeral mimarlık kapsamında oluşturulması ve veri olarak öneri yaklaşım kriteri olarak kullanılması,
- Rehberlerin yapılan kırsal alana özgü olması durumunun efemeral mimarlık prensibi aracılığıyla lokasyona, topografyaya ve iklime uyumlu tasarımlar yapılabilmesini sağlaması,
- Günümüzde güncel olan deprem içeriği ile olası İstanbul depremi aksı üzerinde bir analizin gerçekleştirilmesi ve bu duruma efemeral ve adaptif çözümlemelerin kırsal alan üzerinde ihtiyaç- mekân boyutunda bir kurguya oturtulması açısından özgün bir çalışmadır.

Şekil 1.3. Çalışmanın İçerik Diyagramı (Yazar tarafından oluşturulmuştur).

2. KIRSAL MİMARİ ve KIRSAL YERLEŞMELERDE YAŞANTI

Kır, kırsal, kırsal yerleşme, kırsal alan ve kırsal mimari kavramları birbirleriyle ilişkili kavramlardır. Türk Dil Kurumu (TDK)' ya göre kır kavramı “şehir ve kasabaların dışında kalan, çoğu boş ve geniş yer, dağ bayır” olarak tanımlanmaktayken; kırsal kavramı, “az insanın barındığı, genellikle kır durumunda olan yer” olarak tanımlanmaktadır (URL-2). Kırsal başka bir kaynakta ise ekonominin tarımsal üretim ile gerçekleştirildiği, nüfus yoğunluğunun oldukça az olduğu alanlar olarak açıklanmaktadır (Urry, 1999; Aydınlı ve Çiftçi, 2015).

Kırsal yerleşmeler insanlıkla birlikte ortaya çıkmış, yerleşik hayat veya göçebe hayat olarak insan yaşamında var olan yerleşme çeşididir. Kırsal yerleşmelerin ekonomisi hayvancılık ve tarıma dayanan, yerleşmeye özgü kültür, geleneklerin, yakın insan ilişkilerinin bulunduğu yerlerdir. Köy yerleşmelerinde iş bölümü yeterince gelişmemiştir (Geray, 1975). Kırsal yerleşmelerdeki yaşantı, şehir hayatından nüfus, aile yapısı, tarım ve hayvancılığa bağlı ekonomik durum, altyapının gelişmişlik durumu, mekânsal kurgusu, sosyal ve kültürel özellikleri bakımından farklılaşmaktadır.

Kırsal alan kavramı ise, TDK 'da “kırsal bölge” olarak tanımlanmıştır (URL-2). Coğrafya biliminde kırsal alan kavramı, en küçük boyuttaki yerleşme birimleri çiftliklerden köy boyutundaki yerleşmelerdeki; yapılar, bahçeler, açık kapalı sosyal alanlar, tarım alanları, değirmen, cami, otlaklar ve çayırlar gibi alanları kapsamaktadır. Kırsal alanların kendilerine özgü iklimsel özellikleri, yapı malzemeleri ve yapım teknikleri, yapı çeşitleri, farklı mekânsal dokuları, insan ilişkileri gibi özellikleri bulunmaktadır.

Kırsal alanlarda yaşayan insanların sahip olduğu ilişkiler, gelenekler ve inançlar bulundukları alanları kurgulamalarında, mekanların tasarlanmasında büyük etkiye sahiptir. Toplulukların sosyal, kültürel, psikolojik ve ekonomik özellikleri bulundukları alandaki kırsal mimariyi ortaya çıkarmaktadır. Kırsal mimari yerleşmenin topografik özellikleri, iklimsel verileri, ekonomik işlevi, enerji kaynağı, bulunan alandan elde edilen yerel malzemeler, yapım teknikleri, yaşayan insanların günlük yaşantıdaki alışkanlıkları, gelenek ve görenekleri, dini inançları, örf ve adetleri ve altyapı özellikleri ile biçimlenmektedir (Rapoport, 1969).

“Kırsal Mimari ve Kırsal Yerleşmelerde Yaşantı” başlıklı bölümde kırsal mimari, kırsal mimarinin tarih sürecindeki gelişimi ve değişimi, örnekleri, kırsal mimarideki yerleşimin oluşumu, sınıflandırılması, açık-kapalı alan kullanımları, mimari oluşumlar, toplulukların sosyal yaşantıları, eğitim, sağlık, ticaret, barınma durumları, geçim kaynakları, yaşantıda yaşanan sorunlar ile ilgili bilgi verilmiştir.

2.1. Kırsal Mimari ve İlişkili İçerikler

Kırsal mimari, bulunduğu alanın iklim koşulları ve topografik özelliklerine göre şekillenen; kırsal alanda yaşayan insanlar tarafından yapılan yerel mimarlıktır (Hasol, 2012). Kırsal mimaride birincil olarak yönelik ihtiyacın giderilmesi ve ilgili kullanım alanlarının oluşturulması amaçlanmaktadır.

Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü’ne (UNESCO’ya) göre kırsal mimari organik olarak oluşmuş peyzaj alanları olarak tanımlamaktadır (Kayın, 2012). Kırsal mimari oluşumları çevrenin sağladığı malzemeye, bitki örtüsüne, topografyaya, yerel halkın inşa bilgisi ve becerisine, iklime, sahip olunan kültüre, geleneğe ve halkın ihtiyaçlarına göre ortaya çıkmaktadır.

Kırsal mimari; kırsalın iklimi, topografyası, ekonomisi, yaşantısı, insan becerisi, malzemesi gibi birçok konuda bilgi almamızı sağlayan bir ansiklopedidir (Sabatino, 2010). Cengiz Bektaş (2005), kırsal mimariyi “Halk Yapı Sanatı” olarak tanımlarken; literatürde “bölgesel, vernaküler, yerel, anonim” gibi isimlendirmelere rastlanmaktadır.

Kırsal mimari, kırsal bir alana yerleşmiş olan, halk tarafından kendi ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla; bulunduğu çevrenin sunduğu malzeme, sıcaklık, rüzgâr, ışık, eğim, su gibi kaynaklara göre meydana getirdiği oluşumlardır. Bu oluşumlar bölgeden bölgeye değişmekte ve genelde konut olmakla birlikte değirmen, dini yapılar, köprü, çardak, fırın, sarnıç, yayla evi gibi mimari unsurlar olarak çeşitlenmektedir.

Kırsal mimarlık oluşumları bulunduğu bölgenin özelliklerini her detayı ile yansıttığı için hem diğer mimarlık prensipleri için bir esin kaynağı olmakta hem de kırsal mimari kültürünü korumak ve gelecek nesillere aktarmak açısından önemli değerlerdir.

Kırsal mimarlık oluşumları genel olarak; çevreye ve doğaya uyumlu, temel malzemesinin bulunulan çevreden elde edildiği, çözüm odaklı, ihtiyacı karşılamaya

yönelik, esnek, iklime dayanıklıdır. Cin (1990), ülkemizde kırsal mimari oluşumlarına örnek olarak gösterilen Geleneksel Türk Evleri'nin her yaş ve sosyal statüden insanın bulunduğu halkın sosyal yaşantısını, kültürel özelliklerini, geleneklerini, düşüncelerini yansıttığını belirtmiştir.

Kırsal mimari öğeleri bulunduğu bölgenin değişen fiziki çevre koşullarına göre farklılaşmasına rağmen, farklı bölgelerdeki kırsal mimarinin biçimlenmesini etkileyen faktörler aynı olabilmektedir. Rapoport (1969) ve Köse (2006) kırsal mimarinin oluşumunu etkileyen en önemli faktörün halkın sahip olduğu kültürel özellikleri olduğunu belirtmişlerdir. Ayrıca kültür faktörüne ek olarak dini inançların, ekonominin, bulunulan arazinin özelliklerinin, iklimin, malzeme, yapım ve yapım teknolojinin de kırsal mimarinin biçimlenişinde etkili olduğu belirtilmiştir (Rapoport, 1969).

Kırsal mimarinin şekillenmesinde etkili olan faktörler incelendiğinde; toplulukların ilk zamanlarında kendilerini kötü hava koşullarından, tehlikelerden korumak, toprağa ve iklime uyum sağlamak, hızlı ve kolay bir şekilde kaynaklara ulaşmak, tarım ve hayvancılık yapabilmek amacıyla yaşayacakları yerleri seçtikleri olgusuna ulaşılmıştır. Bu nedenle bulunulan konumdaki fiziki çevre ve mimari oluşumların ilişkisi oldukça önemlidir.

İnsanlığın ilk zamanlarından günümüze kadar toplumlar doğa ile iç içe bir hayat sürmüşlerdir. Doğanın doğal süreçlerinde yer alan deprem, heyelan, sel, aşırı soğuk veya aşırı sıcak havalar gibi doğaya ait unsurlar insanlığın hayatını ve yaşam şeklini etkilemiştir. Toplumlar yaşamları boyunca hem doğadan yararlanmakta hem de doğaya karşı kendini savunmak durumundaydılar. Yaşanılan bu hayat insanların çeşitli çözümler ile hayatlarını sürdürmelerini sağlamıştır. Rüzgâra, geçim kaynağına, topografyaya, iklime göre konumlanma, yapı yüzey şekli belirlemek gibi farklı çözümlemeler ile doğaya adapte olmaya çalışmışlardır.

Anadolu'daki ilk yerleşmeler su kaynağına ulaşımın kolay olduğu, yerleşim açısından kolaylık sağlayacak alçak alanlarda kurulmaya başlanmıştır. Bu yerleşmelerin ilk örneği olarak avlular etrafına kurulmuş, dikdörtgen şekilli ev planlamasıyla Çatalhöyük gösterilebilmektedir. Madenin keşfiyle bazı evlerin tek katlı olmaktan çıkıp, iki katlı inşa edilmeye başlandığı gözlemlenmiştir. Bu döneme ait sundurma çatılı, megaron tarzına sahip dikdörtgen planlı kerpiç evler, sıvalı, ahşap hatıllı evlerin

yapılmaya başlandığı fark edilmiştir. Anadolu'nun yazı ile tanışması ile birlikte başka yerleşimler ile ilişkiler gelişmiş ve bu ilişkiler sonucunda ortak avlusu olan iki mekânlı konutların inşa edildiği sonucu elde edilmiştir (Çekül Vakfı, 2012). Bu dönemde karşılaşılan konutların genel özellikleri incelendiğinde taş temel üzerine, iki ya da üç odadan oluşan, kerpiçten yapılmış, duvarlarında sıvası olan ve içerisinde fırını, ocağı olan konutlar olduğu gözlemlenmiştir. Anadolu'da bu dönemlerde yapılmış olan birçoğu Hititlere ait yerleşimlerde konutların biçimlenişi dikdörtgen planlı, iki odalı, düz çatılı ve içerisinde ocağı olan evler şeklindedir. Anadolu'nun başka bölgelerinde ise bazı yerleşmelerde konutlar temel olarak kayalar üstüne yerleştirilmiş ya da malzeme olarak taş, ahşap, saz gibi yaşanan çevreden bulunan malzemeler ile inşa edilmiştir.

Türklerin kırsal yerleşme ile tanışması Anadolu'nun Türkleşmeye başlaması ile olmuştur. Orta Asya'da göçebe ya da yarı göçebe yaşam tarzına sahip olan Türkler yazları yaylalarda çadırlarda, kışları ise ahşaptan veya kerpiçten yapılmış evlerde hayatlarını sürdürmüşlerdir. M.Ö. 3 ve 4. yüzyıllarda yerleşik hayata geçiş Türkler için başlamıştır. Ancak yerleşik hayata geçişe rağmen aynı dönemlerde hala çadır hayatı süren bireylerle de karşılaşılmıştır. Türklerin Anadolu'ya geçişiyle birlikte yerleşik hayatın getirdiği konut mimarisindeki malzemeler ahşap ve kerpiçten tuğla ve taş dönmeye başlamıştır. Türkler Anadolu'da karşılaştıkları farklı mimari üslup ile kendi mimari geleneklerini birbirleriyle birleştirerek farklı kendilerine özgün yeni bir yapılaşma oluşturmuşlardır. Osmanlı İmparatorluğu ile bu yeni yapılaşmayı farklı devletlere yayan Türkler, geçimini tarım ve hayvancılıktan sağlayan, küçük ölçekli, kendi kendine hayatını sürdüren, dışarıya kapalı bir ortamda yaşamaktaydılar. Buhar makinesinin icadıyla toplumlar derinden değişime ve dönüşüme uğramaya başlamışlardır. Batılılaşmayla birlikte ise içine kapalı yaşam tarzı dışa dönmeye, henüz bu dönüşüme ön görmeyen geleneksel yaşam tarzının çökmesine neden olmuştur. Kültürüne ve geleneklerine bağlı halk, kırsal mimarisinden uzaklaşmaya başlamıştır (Çekül Vakfı, 2012).

Geçmişten günümüze değişen göçebe yaşam tarzı, yaşanan alan değişimi, farklı kültürel unsurlara uyum sağlama gibi beşerî ve fiziki faktörler kırsal yerleşmelerin gelişmesini ve değişmesini sağlamıştır (Ergün, 2022). Yerleşmelerin farklı etkenlere bağlı olarak gelişmesi, kentsel alanlar gibi kırsal alanların oluşmasını sağlamıştır. Kentsel alanlar ile kırsal alanları birbirinden ayıran en temel etken sahip oldukları

mimaridir. Günümüzde yapıldığı alanda tarih boyunca uğramadan aynı iklime, aynı malzemeye, aynı yapım tekniğine sahip oldukça çok fazla değişikliğe uğramadan hitap ettiği halkın kültürünü, geleneklerini yansıtan yapılar varlıklarını sürdürmeye devam etmektedirler. Ancak mimari oluşumlar imkân, teknoloji, çevre, ekonomi ve ihtiyaçlara göre şekillenmekte olduklarından dolayı endüstrileşme, şehir hayatına geçiş, göç, gelişen teknoloji ile kırsal mimarideki yapılaşmadan çok kentlerdeki modern mimari yapılaşması ortaya çıkmaya başlamıştır.

Kırsal mimaride, kırsal yerleşmenin mimari kimliğine uymayan yapılaşmaların oluşması kırsal mimarinin dokusuna zarar vermeye başlamıştır (Ergün, 2022). Kırsal mimari dokunun içerisinde azalan özgünlük, kırsal alanda geleneksellikten uzak çeşitliliğe sebep olmaktadır. Bu nedenle günümüzdeki köy, kasaba gibi kırsal alanlarda aynı bölge içerisinde ahşap, taş, kerpiç, beton gibi yapı malzemelerinin kullanıldığı yapılar gözlemlenebilmektedir. Kentlerde bulunan iş imkânı, eğitim, sağlık gibi alanlardaki gelişmiş koşullar ve sosyal yaşantı gibi faktörler kırdan kente göçü de beraberinde getirmiş ve kırsal alan içerisinde kullanılmayan yapıların gün geçtikçe kullanılamaz hale geldiği görülmektedir. Bunun aksine geçtiğimiz senelerde yaşanan pandeminin de etkisiyle de kırsal alana olan ilgi artmış, kent yaşamından çok kırsal alanda sessiz ve sakin bir yaşantıya sahip olmak isteyen azınlıkta insan grubu kalıcı olarak yaşantılarını kırsal alanlara taşımaya başlamıştır. Ayrıca yaşamlarının çoğunluğunu kentlerde geçirip; yaz aylarında tatil veya ziyaret için, tarımsal aktiviteler yapmak veya kırsal alanda bulunan konut, çiftlik gibi yapılarının bakımını ve kontrolünü yapmak için kırsal alana dönemsel olarak gelen birçok insan da bulunmaktadır.

Bu kapsamda kırsal mimari; tarih içerisinde kendine ait temel bazı özelliklerini korumaya veya gelecek nesillere aktarmaya devam etse de birçok değişime uğramıştır ve günümüzde de göç, değişen doğa, yaşanan doğal afetler, kullanım gibi birçok faktöre bağlı olarak gelişmeye ve değişmeye devam etmektedir.

2.1.1. Kırsal Mimaride Yerleşim

Tarih boyunca insanların en önemli ihtiyaçlarından biri barınmadır. Göçebe hayata sahip olan toplumlar farklı yerlerde, çadır gibi barınma birimleriyle yaşamlarını devam ettirmiş ve ettirmeye devam etmektedir. Barınma ihtiyacının karşılanmasındaki en önemli etken yaşantının kurulacağı yerin seçimidir. Neolitik çağdan sonra yerleşik

hayata geçen toplumlar kolayca uyum sağlayabilecekleri, güvenli, geçim kaynağına, yemek kaynağına ulaşımın kolay olduğu alanlar seçip oralarda yaşamaya başlamışlardır. Yerleştikleri alanlarda kendi kültürel özelliklerine, aile yapılarına, alan etrafında bulabilecekleri malzemelere, dini inanç, gelenek gibi özelliklere göre yerleşim alanlarında yapılaşmaya başlamışlardır. Yerleşik hayatın ilk zamanlarında yer seçim kriterleri sadece bulunulan coğrafyanın olanaklarına göre oluşturulmuş olsa da günümüzdeki yer seçiminde ekonomik ve sosyal koşullar en önemli etkenlerden olmaktadır.

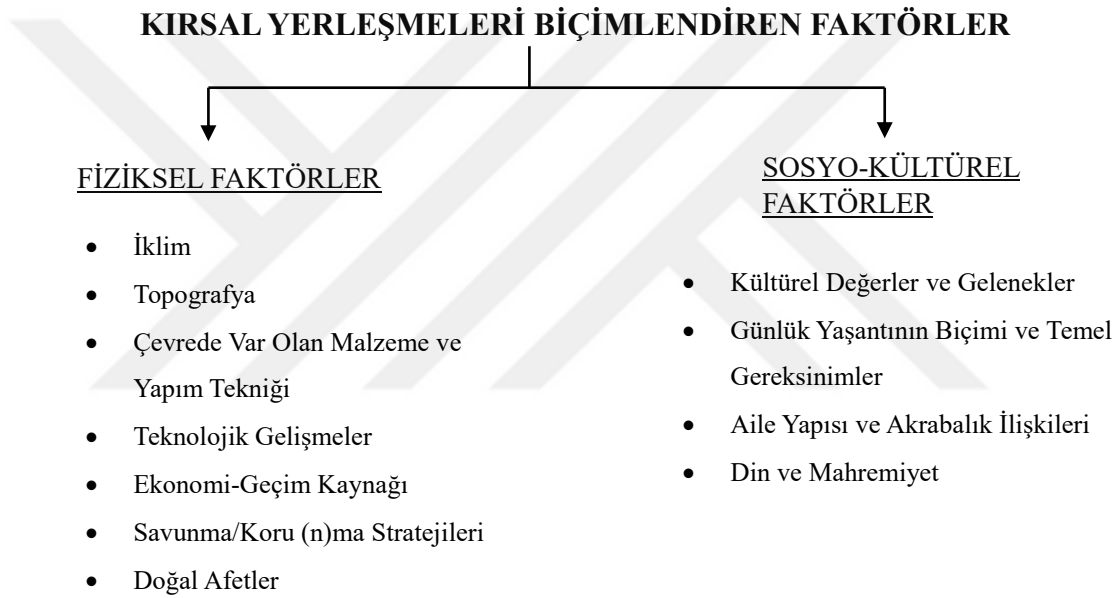
Kırsal yerleşmeler, insanların kendilerine ait yaşam biçimleri, doğal ve sosyal çevrenin özelliklerine göre oluşmaktadır. Kırsal yerleşmeleri oluşturan mimari oluşumlar, insanların ihtiyaçları, gelenekleri, kültürleri gibi faktörlere göre şekillenerek kırsal mimari bir kimlik oluşturmuştur. Kırsal yerleşmeler toplumların kültürel özelliklerinin peyzaja yansması olarak gösterilebilmektedir (Çınar, 2014). Kırsal yerleşmelerin genel özellikleri aşağıdaki başlıklar üzerinden ele alınabilir:

- Doğa yerleşmelerin görünümünde en önemli unsurdur.
- Doğanın yerleşimlere etki ettiği öğeleri su kaynağı, topografya, bitki örtüsü ve iklim olarak gösterilebilmektedir.
- Kırsal yerleşmeler doğanın sahip olduğu özelliklere uyum sağlayarak, doğayla bir bütünlük göstermektedirler.
- Dağların yamacına yerleşen kırsal yerleşmeler topografyanın biçiminden ötürü yerleşmeye dışarıdan bakan bir birey gözünde derinlik, yükseklik ve hareket kazanmaktadır.
- Dağlar, tepeler, bitki örtüsü, ormanlar, ağaçlar, tarım alanları her bölgede farklılaşması sebebiyle kırsal alanların özgünlük sağlamaktadırlar.
- Yerleşmeler geçim ve yaşam biçimine göre değişiklikler göstermektedirler.
- Toplumların kültürlerini yansıtmaktadırlar.
- Aile ve komşuluk bağlarının güçlü olduğu yerleşimlerdir (Eminağaoğlu ve Çevik, 2006):

Kırsal yerleşmeler her bölgede, coğrafi koşullarda farklı biçimlerde karşımıza çıksa da kırsal yerleşmelerin oluşumunu, mimarisini şekillendiren faktörler ortaktır. Rapoport (1969), bu faktörleri iklim, malzeme, konstrüksiyon ve teknoloji, arazi, savunma, ekonomi, din ve sosyo-kültürel faktörler olarak açıklamaktadır. Gür (2000), kırsal

mimarinin biçimlenmesindeki etkileri doğal, kültürel ve sosyal etmenler olarak üç ana başlık altına alınmasını belirtirken; Köse (2006), belirleyici en önemli faktörün kültür olduğunu, aynı bölgede yaşayan toplulukların sahip olduğu kültürel değerlerin etkisiyle yaşanan çevreyi ve malzemeyi, başka kültüre sahip olan topluluklardan daha farklı göreceğini, anlamlandıracağını ve bunun sonucunda farklı şekil, plan, düzene sahip tasarımlar oluşturacağını savunmaktadır.

Literatürde kırsal mimariyi şekillendiren etmenler etki derecesine göre farklı sıralamalarda olsa da tüm etmenler ortak başlıklar altında toplanabilmektedir. Bu çalışmada bu faktörler “fiziksel faktörler ve sosyo-kültürel faktörler” olarak iki başlık altında sınıflandırılmıştır (Şekil 2.1).

Şekil 2.1. Kırsal Yerleşmeyi Biçimlendiren Faktörler (Rapoport 1969; Gür, 2000; Köse 2006’ dan uyarlanarak hazırlanmıştır).

Fiziksel faktörler iklim, topografya, çevrede var olan malzeme, teknoloji, yapım tekniği, ekonomi, geçim kaynağı, savunma/koru (n)ma stratejileri ve doğal afetler olarak özetlenebilirken; sosyo-kültürel faktörler kültürel değerler ve gelenekler, günlük yaşantının biçimi ve temel gereksinimler, aile yapısı ve akrabalık ilişkileri, din ve mahremiyet olarak açıklanabilmektedir.

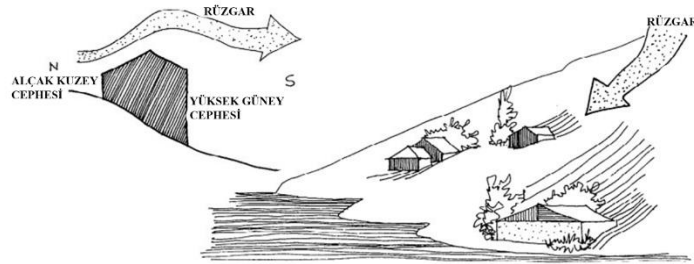
Fiziksel Faktörler

Fiziksel çevre ve mimari oluşumlar arasındaki ilişki insanlığın ilk zamanlarından beri vardır. İnsanlar kolaylıkla uyum sağlayıp barınma ihtiyaçlarını karşılayabilecekleri

yerlere yaşam mekanlarını kurmuş ve kültürlerini meydana getirmişlerdir. İnsanlar tarih boyunca yaşayacakları yeri seçerken; su kaynağına yakın olan, kendilerini tehlikelere karşı koruyabilecekleri, iklim koşulları yaşamaya uygun, ulaşımı kolay, tarım ve hayvancılığın yapılabilceğı ve kolaylıkla yaşam birimlerinin kurulabileceğı alanlarda yaşamayı tercih etmişlerdir (Dağıstanlı, 2007). Bu nedenle bir yerleşim alanının sahip olduğı fiziksel karakter, yerleşimin ve mimarinin biçimlenişinde oldukça etkilidir.

Yerleşim alanının eğimi, aldığı rüzgârın yönü, iklimi, çevreden elde edilebilecek malzeme gibi veriler mimarinin ve yerleşmenin şekillenmesi kadar çevre peyzajının oluşmasında da etkilidir. Topluluklar, ihtiyaçlarını karşılayabilecekleri oluşumları doğaya uyum sağlayarak ve ona en az düzeyde zarar vererek yapmaya çalışmışlardır. Var olan çevre dokuya yapılan müdahaleler ile kırsal yerleşmeler, doğal çevre ile şekillenip o çevreye özgü bir özellik kazanmaktadır (Çınar, 2014).

İklim, kırsal yerleşimin ve mimarinin biçimlenmesindeki faktörlerin başında gelmektedir. Geçmişte insanların, tarım ile üretime geçmesi iklimdeki değişim ile başlamıştır. Tarih boyunca iklimsel veriler, yaşanılacak alan tercihini etkilemektedir. İklim yerleşmelere ve mimariye olumlu ve olumsuz yönde etki etmektedir. İklimin olumlu verilerinden yararlanılırken; olumsuz yönlerinden de korunmak amaçlı çözümler getirilmesi gerekmektedir.

Şekil 2.2. Rüzgârın Yönüne Göre Konutların Tasarımı ve Konumlanması (Rapoport, 1969).

İnsanlar iklimi gözlem ve hissiyatlarıyla anlamaya çalışmışlardır. Rüzgârın yönü, ışık ve gölgenin gün içerisindeki durumu, sıcak ve soğuk havanın yükselip-alçalması, mevsimsel dönüşümler gibi verileri anlayıp kırsal mimariyi oluştururlar (Aran, 2000). İklim'e göre yerleşime örnek olarak dağ yamacına yerleşen konut ve yerleşmeler örnek gösterilebilir (Rapoport, 1969). Bu yerleşmede konutlar kuzey rüzgarlarından en az

düzeyde olumsuz etkilenmesi amacıyla konumlandırılmış; konutların rüzgârın geliş yönüne bakan cepheleri diğer cephelerine göre daha kısa tutulmuştur (Şekil 2.2).

Anadolu’da birbirinden farklı karakteristik özelliklere sahip iklimler bulunmaktadır. Bu farklılıklar farklı kırsal mimari örneklerinin oluşumunu sağlamaktadır. İklimsel veriler yüzyıllar boyunca büyük değişimlere uğramazlar; bu nedenle bir kırsal yerleşim yerine iklimsel veriler temel alınarak yapılan mimari uzun yıllar kullanılmakta ve özgün değerini nesiller boyunca devam ettirebilmektedir.

Anadolu’da karasal iklim, sert karasal iklim, ılıman iklim, geçiş iklimleri, Akdeniz iklimi, Karadeniz iklimi gibi oldukça fazla iklim çeşidi bulunmaktadır. Bu iklim çeşitliliği kırsal mimarinin de şekillenmesinde etkili olmuştur. Yapıların cepheleri, malzeme farklılıkları ve malzemelerin kullanım tekniği, kırsal alana konumlanış süreçlerinde iklim faktöründen etkilenilmiştir. Artvin Ardanuç yaylasında çevreden kolay elde edilen ve iklime daha uygun olması sebebiyle çatı örtüsünde kullanılmış ahşap malzemenin rüzgârdan zarar görmemesi amacıyla çatının üstüne ağır taşlar konulması iklime karşı alınacak korunma yollarından biridir (Çorapçıoğlu ve ark, 2008. Şekil 2.3). Konutlar dışında ihtiyaca göre oluşturulmuş mimari oluşumlarda iklimsel verilere göre biçimlendirilmektedir. Doğu Karadeniz Bölgesi’nde ambar amacıyla yapılmış, yoğun yağışların olması nedeniyle çatısından su sızmaması için kesilmiş tahtalarla korunmuş, yan taraflarında hava geçişi sağlamak amaçlı ızgaralar bulunan ve doğadaki canlılardan korunmak amacıyla yerden yüksekte inşa edilmiş olan serenderler, iklimin kırsal mimariyi biçimlenişine örnek olarak gösterilebilmektedir (Şekil 2.4).

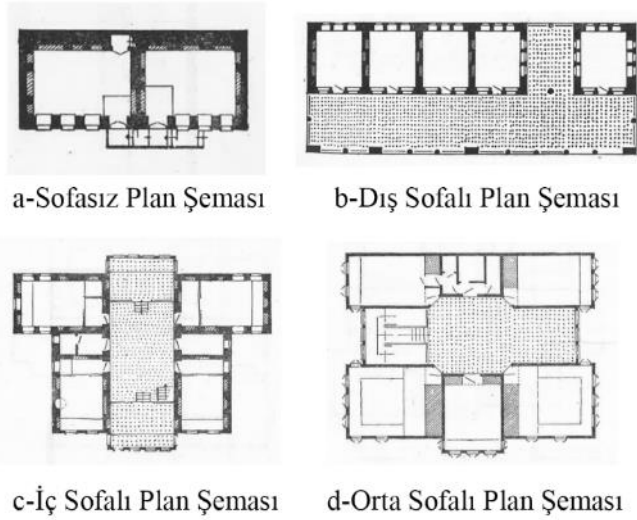

Şekil 2.3. Artvin Ardanuç Yaylarında Çatı Örtüsündeki İklim Karşı Alınan Önlem (Çorapçıoğlu ve ark, 2008).

Şekil 2.4. Serenderler, Doğu Karadeniz Bölgesindeki İklimsel Verilere Göre Mimarideki Biçimleniş Örneği (Batur ve Gür, 2005).

İklim kırsal yerleşmelerin konumlanması, yönlenmesi veya yapıların cephelerinin üzerindeki etkisi dışında plan şeması oluşturmada da etkilidir. Plan şemalarındaki iklimin etkisine Geleneksel Türk Evi'nin planları örnek gösterilebilmektedir (Küçükerman, 2007). Türk evlerindeki plan şemaları sofalı, iç sofalı, dış sofalı, orta sofalı ya da sofasız olarak oluşturulmuştur (Eldem, 1954). Sıcak iklime sahip bölgelerde konutlar sofasız olarak yapılmış ve her odaya ulaşım evin dış kısmında konumlandırılmıştır (Şekil 2.5a). Ilıman iklime sahip odalar arası geçişin üst kısmı kapalı olup dışarıyla temas halinde olan dış sofalı plan şemalarına sahiptir (Şekil 2.5b). Dış sofa plan şemasının aksine etrafı kapalı olan, dışarıyla teması engellenip, konutu dış etkenlere karşı korumak amacıyla iç sofalı konutlar planlanmıştır (Şekil 2.5c). Daha soğuk iklime sahip alanlarda ve sıkışık yerleşmelerde ise orta geçiş alanı dış etmenlerden tamamen soyutlanmış bir şekilde konumlandırıldığı orta sofalı plan şemaları oluşturulmuştur (Şekil 2.5d).

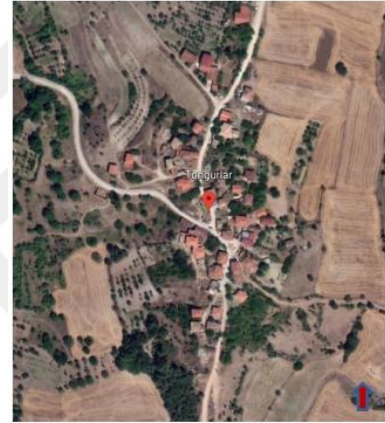
Şekil 2.5. a.b.c.d. Geleneksel Türk Evi Plan Şemaları (Eldem, 1954).

İklimsel veriler kadar topografik veriler de yerleşimi ve mimariyi doğrudan etkileyen fiziksel faktörlerdendir. Topografyada var olan dağlar, tepeler, su kaynakları, ağaçlar, vadiler kırsal mimariyi biçimlendiren unsurlardır. Yerleşmeler topografyaya uyum sağlamıştır ve mimari oluşumlar da topografya ile birbirini tamamlayacak şekilde oluşturulmuşlardır. Topografyaya göre güneye doğru konumlandırılan evler dikdörtgen planlı ve ince uzun odalardan oluşturularak kuzeyden gelen soğuk havanın ev ile temasını en aza indirgenmesinin amaçlanması bu durumun bir örneğidir (Dağıstanlı, 2007).

Yapılar gibi yerleşmeler de topografyaya sonradan eklenmiş gibi değil; doğanın bir parçasıymış gibi oluşturulmuşlardır. Kırsal yerleşmelerin düzenleri de topografik özelliklerden etkilenmektedir. Engebeli arazilerdeki kırsal yerleşmeler ile düz topografyaya sahip kırsal yerleşmelerin yerleşimlerinin farklılaşmasının nedeni topografik verilerdir. Yerleşmelerdeki merkezi alanların konumları, kamusal yapıların kırsal alan içindeki yeri, sokak genişlikleri, sokak ve mahallelerin boyutları topografyanın özelliklerine göre biçimlenmektedir. Dağlık bölgelerde topografya nedeni ile yerleşmeler araziye dağınık bir şekilde konumlanmışlardır (Şekil 2.6). Daha eğimsiz bir araziye sahip olan başka bir kırsal yerleşimde ise yerleşim belli bir aks etrafına toplu bir şekilde yayılmıştır (Şekil 2.7).

Şekil 2.7. Doğu Karadeniz Bölgesi'ndeki Dağlık Araziye Dağınık Olarak Konumlanan Kırsal Yerleşim (Zaman, M. 2018).

Şekil 2.6. Marmara Bölgesi'nde Düz Bir Topografyaya Sahip Yerleşimdeki Toplu/Çizgisel Yerleşim Örneği (Baran Ergül ve Ekşi Akbulut, 2023).

Topografyanın ve iklimin bitki örtüsüne olan etkisinden ötürü kırsal alanlarda bulunan malzemeler alandan alana farklılık göstermektedir. Çevreden elde edilen malzemeler kerpiç, taş ve ahşap gibi malzemelerdir. Karadeniz Bölgesi'nde topografyanın dağlık ve yamaç şeklinde olması, iklimi sebebiyle ormanlarının bulunması ve yağış alan bir bölge olması sebebiyle çevreden en kolay elde edilebilen malzeme ahşaptır (Tuna, 2008; Tunçoku ve ark. 2012) (Şekil 2.8). Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde yer alan Şanlıurfa'ya bağlı Harran ilçesinde ise kerpiç malzemenin kullanım örnekleri görülmektedir (Şekil 2.9).

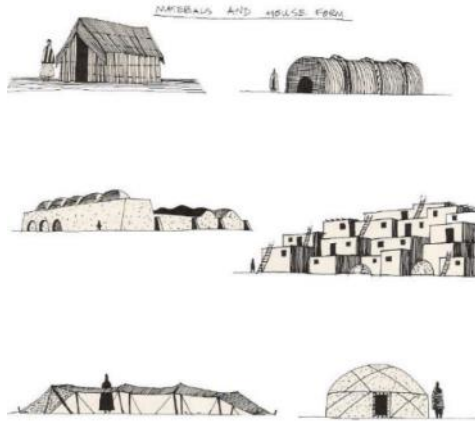

Şekil 2.9. Karadeniz Bölgesi'nde Ahşap Malzeme Kullanım Örneği (Güzelyol, 2022).

Şekil 2.10. Harran'da Kerpiç Malzeme Kullanım Örneği (Güzelyol, 2022).

Malzeme ve yapım tekniği tarih boyunca yapıların biçiminden çok kimliklerini belirleyip, onları tamamlayan faktörlerdir. Rapoport (1969)'a göre malzeme ve yapım tekniği mekanların organizasyonunda bir aracı olarak görev almaktadır. Yapı malzemeleri yapıda kullanılmadan önce yapı ustaları tarafından birçok işlemde geçirilirler. Bu işlemler malzemenin türüne göre geniş ya da küçük kapsamlı olabilmektedir (Güzelyol, 2022; Kuşcu, 2006). Ancak en önemli etken malzemenin çevreden temin edilip edilemeyecek olmasıdır. Yaşanılan çevreden elde edilen malzemeler yapı ustaları tarafından işlenmekte ve yapı da kullanıma hazır hale getirilmektedir. Aynı tür malzemelerin elde edildiği farklı ya da aynı iklime sahip kırsal alanlarda tek cins malzeme ile farklı çeşitlerde yapı formları ele edilebilmektedir (Şekil 2.10). Bunun nedeni malzeme ve yapı tekniği olduğu kadar, sosyo-kültürel faktörlerin etkisinden kaynaklanmaktadır.

Şekil 2.8. Aynı Malzeme İle Oluşturulan Farklı Yapı Formları (Rapoport, 1969).

Çevrede bulunan yerel malzemeler, halk tarafından işleme kolaylığı, doğadan kolay elde etme ve miktarı yeterli/fazla olması kriterlerine göre kullanılmaktadır. Geleneksel Anadolu mimarisinde mekanlar, doğal havalandırılmalı, konforlu, ekonomik, doğaya zararı olmayan ve sağlıklı tekniklerle tasarlanıp inşa edilmiştir. Mimarideki her yapı

bileşeni, yapı ile çevre arasında etkileşim kurup hem yalıtım hem de ısı depolama aşamalarında yararlı olmaktadır.

Yapım tekniği ve malzemenin dışında gelişen teknoloji de yapı malzemelerinin kullanımı ve işlenmesinde önemli etkiye sahiptir. Malzemelerin kolay işlenmesi, farklı malzemelerle birleştirilip daha iyi konstrüksiyona ve daha farklı estetiğe sahip yapılar yapılmasını sağlamaktadır. Aynı şekilde doğadan gelişmemiş teknoloji veya sadece insan gücüyle elde edilen malzemeler, teknolojik gelişmeler ile daha kolay elde edilmeye başlanmış; bu da yapıların yapımını hem hızlandırmış hem de kolaylaştırmıştır. Ayrıca teknolojinin gelişmesi, insan yaşamındaki konforu arttırıp, ihtiyaçların karşılanmasını sağlamıştır.

Kırsal mimarinin şekillenmesinde ekonomi faktörü de etkili olmaktadır. İnsanlar geçimlerini sağlayabilecekleri alanlara yerleşmeyi tercih ederler. Tarih boyunca topluluklar topografyası ve iklimi tarıma, hayvancılığa elverişli olan ve su kaynağına ulaşımı kolay sağlanabilen kırsal alanlarda yerleşimler kurulmuştur. Tarım ve hayvancılığın yapılamadığı kırsal alanlarda yaşamın sürdürülmesi zorlaşmaktadır. Bu nedenle insanlar geçim kaynaklarını sürdüremeyecekleri ve koruyamayacakları alanlarda yerleşimler kurmamıştır. Yerleşim alanında yapılan tarım ve hayvancılık yerleşme içerisindeki mekân organizasyonunu ve yapı çeşitliliğini etkilemiştir. Tarım alanlarına göre yapılar konumlandırılmış, yapılan hayvancılık türüne göre ahır, çiftlik gibi alanlar; tarıma göre yayla, serender gibi oluşumlar inşa edilmiştir.

Bir kırsal yerleşmedeki ekonomik durum yerleşime ve yapı çeşidine etki ettiği kadar yapıların plan şemasına da etki etmiştir. Geleneksel Türk Evi'ndeki sofalı ya da sofasız evlerin oluşmasındaki bir diğer nedenin ekonomik durum olduğunu söyleyen Eldem (1984), konutları yaptıranların ekonomik durumlarına göre sofaya açılan, iki oda arasında bulunan, eyvan adı verilen bölümlerin sayısının artması bu durumun bir örneği olduğunu savunmaktadır.

Yapıların en başta yapılma amacı; barınma ve çevresel tehlikelere karşı korunmaktır. Topluluklar, yaşamlarının en başından beri kendilerine dışarıdan gelecek olan her türlü saldırılara karşı güvenilir bir yer arayışında olmuşlardır. Dışarıdan gelecek olan tehlikelere doğada yaşamakta olan canlılar, aşırı iklim koşulları, doğal afetler gibi etkiler örnek verilebilmektedir. Bu tehlikelere karşı araziye yerleşim, yapılarda zeminden yükselme ya da yüksek alanlara yerleşme, rüzgarın etkisini en aza indirme,

yaşanabilir iklim olduğu alanları seçmek insanların kendilerini korumak ve savunmak amaçlı geliştirdiği mekanizmalardandır.

Mimarinin biçimlenişinde iklim, topografya, malzeme, yapım tekniği, teknoloji, ekonomi, geçim kaynağı, savunma ve korunma mekanizmaları oldukça etkiye sahiptir. Hiçbiri sadece kendi başlarına mimariyi şekillendiremez iken; fiziksel etmenler dışında da mimariyi biçimlendiren faktörler de bulunmaktadır. Kırsal mimariyi şekillendiren fiziksel faktörlere ek olarak yaşayan halkın sahip olduğu sosyo-kültürel özelliklerde mimarinin şekillenmesinde etkili rol oynamaktadır (Çorapçıoğlu ve ark, 2008).

Sosyo-kültürel Faktörler

İnsanlar, yaşadıkları ev ve yaşadıkları çevre ile bir ilişki içerisinde yaşamaktadırlar. Bu ilişki doğanın fiziksel özelliklerine ve yaşayan insanların sahip olduğu sosyo-kültürel özelliklere bağlı olarak şekillenmektedir. Sosyo-kültürel özellikler toplumların sahip olduğu kültürel değerlerin ve geleneklerin, günlük yaşantının biçimi ve temel gereksinimler, aile yapısının ve akrabalık ilişkilerinin, din ve mahremiyetin gelişimidir. Bu gelişimsel faktörler yaşanan çevrenin fiziksel özelliklerine göre alana yansyarak, zamanla o alanda yaşayan yerel halka özgü yerel bir mimari dil oluşturur (Güzelyol,2022; Kantar, 1998).

Bir mimarinin şekillenmesinde farklı boyutların, farklı plan şemalarının ve farklı formların oluşması insanların çevre ile olan ilişkisi ile ortaya çıkmaktadır. Ancak mimarideki farklı oluşumlar fiziksel etmenlerin bir sonucu olmasından ziyade yaşayan halkın sosyo-kültürel karakterinin sonucu olarak oluşmaktadır (Rapoport, 1977). Köse (2006) ise tarih boyunca yerleşimlerin biçimlendirilmesindeki en önemli etkenin kültür olduğunu söylemekte ve aynı bölgede yaşayan farklı kültürden toplulukların plan şeması, malzeme, yapı formu açısından benzer mimari oluşumlar inşa etmesinin nedeninin sosyo-kültürel faktörler olduğunu savunmaktadır.

Toplumların sahip olduğu yaşam tarzı, dini inançlar, gelenekler, örf ve adetler gibi kültürel unsurlar mekanları, konutların plan şemalarını, yerleşim alanlarını, alanlara yerleşim şekillerini ve fiziksel çevreyi biçimlendirmiştir. Toplumların sosyal, politik, tarihi, kültürel ekonomik ve psikolojik geçmişleri yaşadıkları çevreyi oluşturmada etkili olmuştur (Çınar, 2014; Asatekin, 1993).

Kırsal yerleşmeler, insan ilişkilerinin daha güçlü olduğu, çoğu insanın birbirini tanıdığı kentsel yerleşmelere göre daha küçük yerleşmeler oldukları için, halk arasındaki kültürel unsurlar daha gelişmiş ve mimariye daha çok yansımıştır. Bu nedenle kırsal yerleşmeler, halkın kendi sosyo-kültürel kimliğini yansıtır kendine özgün bir mimari oluşturulması; toplumsal inançların, gelenek ve göreneklerin, kültürün, örf ve adetlerin aile yapısının fiziki çevre ile harmanlanıp mimariyi biçimlendirmesi açısından önem taşımaktadır. Bu çalışma kapsamında kırsal yerleşmelerin ve mimarisinin biçimlenmesinde etkili olan sosyo-kültürel faktörler; kültürel değerler ve gelenekler, yaşam biçimi, temel ihtiyaçlar, aile yapısı ve akrabalık ilişkileri, din ve mahremiyet başlıkları altında toplanmıştır.

Kültür kavramı, literatürde de birçok farklı ölçekte fazla tanımı bulunan geniş bir kavramdır. TDK ‘da kültür kavramı “Toplumların ya da milletlerin kendilerine özgü olan maddi ve manevi değerleri” olarak açıklanmıştır (URL-2). Rapoport (1977)’ye göre kültürü oluşturan faktörler dini inançlar, temel ihtiyaçlar, yaşam biçimi, aile ve akrabalık ilişkileri, geçim kaynağı ve ekonomi iken; Güvenç (2010)’a göre kültürü oluşturan unsurlar; din, dil, tarih ve tarihi çevre, doğal çevre, aile ve akrabalık ilişkileri, beslenme, eğitim ve sağlık, kültürel çevre ve yerleşmelerdir. Rapoport (1977)’nin ve Güvenç (2010)’un kültürü tanımlamak amacıyla kullandığı bu kavramlar insanların çevresiyle olan ilişkisini tanımlayan kavramlar sosyal hayatın ve kültürün mimarinin biçimlenmesinde etkisinin de göstergesidir.

Gür (2000), konutun barınma, korunma gibi kullanıma dair yararlarından çok onun kültürel bir anlama sahip olduğunu savunmaktadır. Yerleşmelerin ve konutların biçiminin farklılaşması toplumdaki kültürel değerlerin yansımasıdır. Yaşayan halkın sahip olduğu kültürel değerler ve gelenekler mimaride yapıların arazideki konumunda, değer hiyerarşisine göre yüksekliğinde ve formunda karşımıza çıkmaktadır.

Yerleşmelerde toplumun eğlence kültürüne göre yapılan ortak alanlar; kahvehaneler; kadınların birlikte zaman geçirebileceği ortak mekanlar; düğünlerin, bayramlaşmaların yapılabileceği meydanlar; sahip olunan kültürel unsurlara göre ev duvarlarındaki yükseklik, pencere konumu ve boyutu, bahçe duvarı yüksekliği, yapıların birbirine olan yakınlığı, konutların plan şemalarındaki odalar arası ilişki, odaları kullanacak bireye göre oda boyutunun değişimi gibi kriterler kültürün ve geleneklerin yerleşime ve konuta olan etkisinin göstergesidir.

Kültürel unsurlar bireylerin dünyaya karşı olan görüşünü etkilemektedir. Bu etkileşim sonucunda toplumlarda kültürel değerler oluşmakta ve kültürel değerler de toplumların yaşam biçimlerini belirlemektedir. Günlük yaşantının biçimi toplumdaki bireylerin yaşları, toplum içerisindeki konumu, mekân kullanım şekli, aile yapısı, sahip olunan ailevi değer ve tutumlar olarak tanımlanabilmektedir.

Toplumların sahip olduğu günlük yaşamları ve temel gereksinimleri kültürden kültüre ve dolayısıyla toplumdan topluma değişiklik göstermektedir. Her toplulukta oturma, yatma, yemek yeme, uyuma, yemek yapma alışkanlıklarına bağlı olarak kendilerine özgü mekânsal kullanım şemaları oluşmaktadır. Bu özgün olma durumundan dolayı insanlar kendi ihtiyacına ve yaşam tarzına göre yerleşimlerini, mimari formlarını biçimlendirerek; diğer kırsal yerleşmelerden farklı bir mimari kimliğe sahip olurlar.

Günlük yaşantıda yapılan aktiviteler yerleşmelerdeki mimari oluşumların varlıkları üzerinde etkili olmaktadır. Günlük hayatta köy meydanı gibi alanlarda ortak buluşmaların yapılması, kahvehanelerin kullanılması ya da ibadetlerin yapılması için dini mekanların oluşturulması günlük aktivitelerinin yerleşime etkisine örnek olarak gösterilebilir. Aynı şekilde toplumlardaki farklılaşan oturma, yemek yeme ya da tuvalet kültürü de mimarinin şekillenmesine etki etmektedir.

Yaşantıdaki temel gereksinimler günlük yaşantının ilerleyişini oldukça etkilemekte ve buna bağlı olarak insanlar ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla yerleşimlerinde ve konutlarında değişimler, eksiltmeler ya da eklemeler yapmaktadırlar. İnsanlığın en önemli ihtiyacı barınma ve korunmaktır. Toplumlar yaşayabilecekleri bir yer inşa ettikten sonra kendilerini aşırı sıcak, aşırı soğuk hava durumlarına, rüzgâra, çevreden gelecek hayvan ya da haşere saldırılarına karşı korumak için uygun araziye yerleşmekte ve konutlarında yalıtım yapmaktadırlar. Soğuk ve kuvvetli rüzgarların konuta etkisini en az düzeye indirmek için yapılan küçük cephe tasarımı, yalıtımlı ve ağır malzeme kullanımı ihtiyaca yönelik yapılan mimariyi biçimlendirme örneklerindendir.

İnsanların diğer temel ihtiyaçlardan yemek yeme ve yemek yapma ihtiyacının karşılanması için yapılan düzenlemeler de mimariyi şekillendirmektedir. Bazı kültürlerde yemek pişirme mekanları yaşama birimlerinin bulunduğu konutun içinde bir mekânda tasarlanırken; bazı yapılarda mutfaklar tamamen farklı bir yapıda ya da açık alanda konumlandırılmaktadır.

Günlük yaşıntıda tarım ve hayvancılıkla uğraşan toplumların bulunduğı yerleşmelerde, hayvanların kaldığı ahırları ve tarım mahsullerinin depolandığı ambarların yapıldığı görölmektedir. Ambar ve ahırların mimari biçimleri toplumdan topluma farklılık gösterebilmektedir. Örneğin; soğuk iklim bölgelerindeki konutlarda evler iki katlı yapılmakta ve ısı yalıtımını sağlamak ve içerisindeki sıcak havanın yaşam birimlerine iletilebilmesi için alt katları ahır olarak kullanılmaktadır. Ayrıca ambarların konut altına yapılmasındaki diğer neden; tarım ile uğraşan toplumların yerleşim alanlarında büyük tarım arazileri olmasından dolayı konutlarının bulunduğı alanda ekstra yapılacak mimari yapıya yer olmaması veya o mimariye vereceğı alanı tarım alanı olarak kullanmak istemeleridir. Günlük yaşıntıdaki aktiviteler, bu aktivitelere bağılı olarak ihtiyaç duyulan tarım alanı, yalıtım, geçim kaynağını koruma, yemek yeme-piştirme, barınma, korunma gibi temel gereksinimler hem yapı ölçeğinde hem de yerleşim ölçeğinde kırsal mimariyi biçimlendirmektedir.

Konutlar bireylerin barınma ve korunma gibi temel gereksinimlerini karşıladığı mekanlardır. Konutların tasarımı aşamasında ihtiyaçların dışında dikkat edilmesi gereken faktör, kullanıcıdır. Kullanıcının sayısı, yaşam şekli, alışkanlıkları, sahip olduğu kültürel özellikler konutların planlanmasında önemli rol oynamaktadır. Konutları kullanacak olan aile yapıları konut mimarisini biçimlendiren faktörlerden biridir. Ailedeki birey sayısı, aile içerisindeki akrabalık ilişkileri oda sayıları, odanın iç mekânı düzeni gibi planlamalar yapılmasını gerekli kılmıştır. Aile içerisindeki bireylerin rolü de önemli bir etkidir. Ailenin büyük fertlerine olan saygı kültürünün bulunduğı yerleşmelerde barınma birimlerinde aile fertlerine özel, en merkezi, odayı tamamen gören konumda yer ayrılmış olması diğer birimler arasında farklılıklar oluşturmuştur (Demirarslan, 2011).

Kırsal yerleşmelerdeki konutların boyutunun farklılaşmasının nedenlerinden biri farklılaşan ailedeki birey sayılarıdır. Birkaç kuşağın bir arada yaşadığı aileler kalabalık nüfusa sahiptirler. Bu tür ailelerin yaşadığı kırsal konutlarda avlulu, birbirine eklentili, oda sayısının fazla olduğu içe dönük planlamalar görölmektedir (Çınar, 2014).

Kırsal yerleşmelerde toplumların sahip olduğu kültür, yaşam tarzları, aile yapıları ve akrabalık ilişkileri yaşanılan çevreye de yansımaktadır. Kırsal yerleşmelerde geniş ailelerdeki çoğu birey tek konutta yaşayabildiğı gibi farklı konutlarda da yaşamakta ve birbirleriyle iletişim halinde kalmaktadırlar. Anadolu'da birbirinden ayrı konutlarda

yaşayan geniş ailelerin birbirine yakın konutlar inşa edip yaşadıkları; bu sayede bir akraba ilişkisinin varlığını gösterdikleri görülmüştür. Ayrıca yapılardaki girişlerin konumu, pencerelerin boyutları, konumları ve şekilleri, iki ya da daha fazla konutun birlikte kullanacakları ortak mekanların planlanması, komşuluk, mahremiyet gibi unsurların aile yapısı ve akrabalık ilişkileri üzerinden konut ve yerleşmelere yansıyor kırsal mimariyi biçimlendirdiği görülmektedir.

Dini unsurlar, konutun biçimlenişini etkileyen ve yönlendiren önemli unsurlardandır. Bir toplumun sahip olduğu dini inançlar toplumun sahip olduğu kültürel özelliklerden, gelenek ve göreneklerden, örf ve adetlerden daha etkili bir faktördür. Dinsel faktörlerin etkisiyle şekillenen günlük yaşam şekilleri mimari oluşumların formlarında ve planlamasında da önemli bir etmendir. Konutlar dış etmenlere karşı koruyucu bir kabuk veya bir barınmanın dışında dini ibadetlerinde yapıldığı yerlerdir. Konutların planı, formu, mekanlar arası ilişkisinin oluşmasında dinsel unsurlarda etkili olmaktadır. Aran (2000)'e göre Geleneksel Türk Evi'ndeki içe kapalı, avlulu ev şemalarında dış mekanla ilişkisi kesilmiş bir avlunun gökyüzüne açık bir şekilde tasarlanmasının, bireylerin diğer insanlarla değil; evren ile ilişki kurabilmesi için olduğu düşünülmektedir. Yerleşim ölçeğinde dini mekanlar ise kırsal yerleşmelerdeki halkın kolaylıkla ulaşabileceği yerlere konumlandırılmıştır.

Mahremiyet kavramı, insanın ve çevresinin birbiriyle uyumunda etkili olan, diğer insanlar ile kurduğu iletişim ve etkileşimde kontrollü olmayı isteme hakkı anlamına gelmektedir (Zeybeklioğlu, 2005). Ünügür (1992) ise mahremiyet kavramını, birey ya da daha fazla bireyden oluşan grupların birbirleri arasındaki ilişkiyi kontrol eden ve davranışların sınırını ayarlayan zihinsel bir süreç olarak tanımlamıştır. Konutların bahçe duvarlarının yüksek olması, dine bağlı olarak ortaya çıkan haremlik, selamlık kısımları mahremiyetin kırsal mimarinin biçimlenmesindeki etkisinin birer göstergesidir.

Dini, ailevi ve mahremiyet odaklı unsurlarla birlikte kullanıcı profilinin sahip olduğu dünya görüşü de konutun biçimlenmesinde etkilidir. Ailenin sahip olduğu dünya görüşü yaşanan toplumun sosyo-kültürel özellikleri, dini inançları, dili, toplum ve aile içindeki sosyal ilişkileri, siyasi görüşleri ve tarihsel geçmişinin sonucu olarak oluşmaktadır. Örneğin; kırsal yerleşmelerde normalde tüm ailenin ortak kullandığı gusülhane adı verilen mahremiyet gerektiren mekândan bir adet bulunurken; ailenin

yaşlı bireylerine konutlarda baş oda adı verilen mekanlar tahsis edilmekte ve odalarının içinde kendilerine özel bir gusülhane planlanmıştır (Çınar, 2014). Bu sayede büyüğe duyulan saygı ve mahrem mekân görüşü kırsal konut mimarisinin şekillenmesinde etkili olmuştur.

Kırsal mimarinin biçimlenişinde etkili olan iklim, topografya, malzeme, yapım tekniği, teknolojik gelişmeler, ekonomi ve geçim kaynağı, savunma-korunma ve doğal afetler gibi fiziksel; kültürel değerler, gelenekler, günlük yaşantının biçimi, temel gereksinimler, aile yapısı ve akrabalık ilişkileri, din ve mahremiyet gibi sosyo-kültürel faktörler sonucunda kırsal yerleşmeler bulundukları alanlara farklı şekillerde yerleşmişlerdir. Bu faktörler sonucu oluşan kırsal yerleşmeler süreklilik durumlarına, yerleşim planlarına, nüfus büyüklüğüne, kuruldukları yere, ekonomik işleve ve dokusuna göre sınıflandırılabilirler (Şekil 2.11).

Şekil 2.11. Kırsal Yerleşmelerin Sınıflandırılması (Yılmaz, 2019 ‘dan uyarlanarak hazırlanmıştır).

Süreklilik kriterine göre kırsal yerleşmeler geçici ve sürekli olarak sınıflandırılmaktadır. Geçici kırsal yerleşmeler göçebe yaşam tarzına sahip olan yerel halkın dönemsel olarak meydana getirdiği yerleşme çeşididir. Topluluklar ekonomik faktörler, iklimsel ya da korunmadaki yetersiz koşullar nedeniyle yaşamlarının zorlaştığı alanlardan başka alanlara göç etmekte ve daha iyi koşullara sahip bir alana geçici olarak yerleşmektedir. O alandan da daha iyi yaşam şartlarına sahip başka

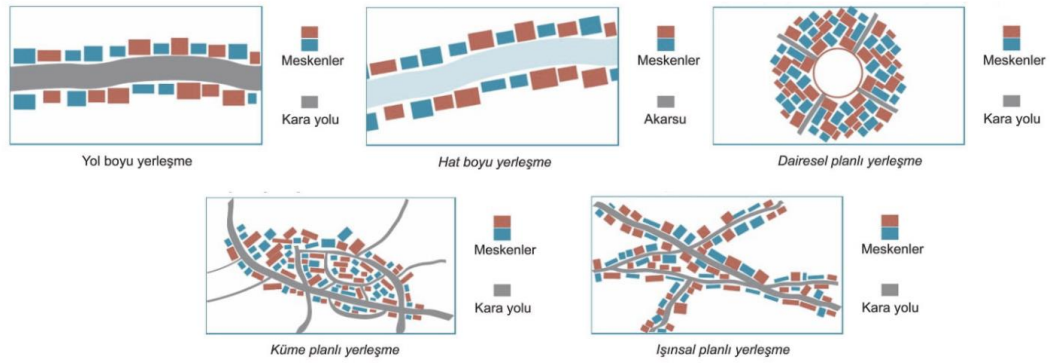
alanlar bulmak amacıyla arayış içerisinde yaşamlarını sürdürmektedir. Bu tür göçebe yerleşimler öncelikli olarak inşa aşaması ve taşınması kolay olan çadır tipinde birimlerden oluşmaktadır. Yerleşik düzene geçişe geçme kararı alan bazı yerleşmelerde çadır yaşantısının yerini, kalıcı konutlaşmaya bırakmıştır (Çorapçıoğlu ve ark, 2008). Yerleşik düzendeki topluluklar fiziksel ve sosyo-kültürel özelliklere göre yerleştikleri alanlarda sürekli kırsal yerleşim örnekleri göstermiştir.

Yerleşik düzendeki sürekli yerleşim birimleri nüfusa göre isimlendirilmektedir. Kırsal alanlar nüfus sayısı 50.000'den az olan yerleşmelerdir (Yoloğlu ve Zorlu, 2020). Kırsal yerleşme olarak sayılabilecek yerleşmeler kendi arasında kasaba, köy ve köyden küçük ve köye bağlı köy altı yerleşmeler olarak üçe ayrılmaktadır (Yılmaz, 2019). Nüfusu 2000'den az olan yerleşmeler köy olarak adlandırılırken; nüfusu 2000 ile 20000 arasında olan yerleşmeler ise kasaba olarak adlandırılmaktadır. Kasabalar kırsal yerleşmeler arasındaki en fazla nüfusa sahip olan yerleşmelerdir. Nüfusu 2000'den az olan köyden küçük olan yerleşmeler köye veya kasabaya bağlı yerleşme olarak sayılmaktadır (Köy Kanunu, 1924).

Kırsal yerleşmelerde topluluklar fiziksel ve sosyo-kültürel faktörlere göre yerleştikleri alanlar farklılık göstermektedir. Topografya, iklime, günlük yaşam biçimine, gereksinim gibi etmenlere göre yerleşilen yerler orman, ova, vadi, dağ eteği, deniz kıyısı, akarsu boyu veya bir plato olabilmektedir. Bu yerleşmelere göre kırsal yerleşmelerde yapılan ekonomik faaliyet ve kırsal yerleşmelerin dokusu da şekillenebilmektedir. Bir su kaynağının yakınında bulunan yerleşmelerde balıkçılık yapılabilirken; maden ocağının yakınında bulunan yerleşmeler madencilik ile, ormanlık alanda bulunan yerleşmeler ise ormancılık ile geçimlerini sağlamaktadırlar. İp, iplik, yün gibi malzemelerin yetişebildiği iklime sahip yerleşmelerde ise dokumacılık yapıldığı gözlenmektedir. Balıkçılık, ormancılık, madencilik ve dokumacılığın yanında ülkemizde en çok karşılaşılan ekonomik işlev türü tarım ve hayvancılıktır. Çoğu kırsal yerleşmeler iklimsel verilerin ve topografyanın onlara sağladığı olanaklara göre tarım ve hayvancılık yaparak yaşamlarını sürdürmektedir.

Kırsal yerleşmeler kuruldukları yerin topografyasına, iklimine, bitki örtüsüne, yaşayacak olan nüfusun büyüklüğüne, yakınlarında bulunan kaynağın konumuna ve yapılacak ekonomik işleve göre farklı yerleşim planlarına ve dokuya sahip olabilmektedir (Hatipoğlu, 2014). Kırsal yerleşmeler dokusuna göre dağınık, toplu ve

gevşek yerleşmeler; yerleşim planına göre yol boyu, hat boyu, ışınsal, dairesel ve küme planlı yerleşimler olarak sınıflandırılabilir (Şekil 2.12).

Şekil 2.12. Yerleşim Planına Göre Kırsal Yerleşmeler (URL-3).

Yol boyu yerleşmeler konutların, yapıların bir yolun sağ ve soluna sıralı bir şekilde yerleşmesiyle oluşmuşlardır. Hat boyu yerleşmeler karayolu, akarsu, dere, demiryolu gibi uzunlamasına bulunan bir etmenin yanlarına kurulmuş olan yerleşmelerdir. Dairesel plana sahip kırsal yerleşmeler yükseltinin az olduğu, daha çok düzlük alanlarda kurulmuş; yapıların meydan gibi merkezi bir unsurun etrafında toplanmasıyla oluşmaktadır. Küme planlı yerleşmeler yapıların belli bir düzen içerisinde olmayıp, birbirine yakın bir şekilde inşa edildiği yerleşmelerdir. Işınsal planlı yerleşmelerde ise yapılar yerleşme içi ve yerleşme dışı ulaşımın sağlandığı yolların etrafında konumlandırılmışlardır.

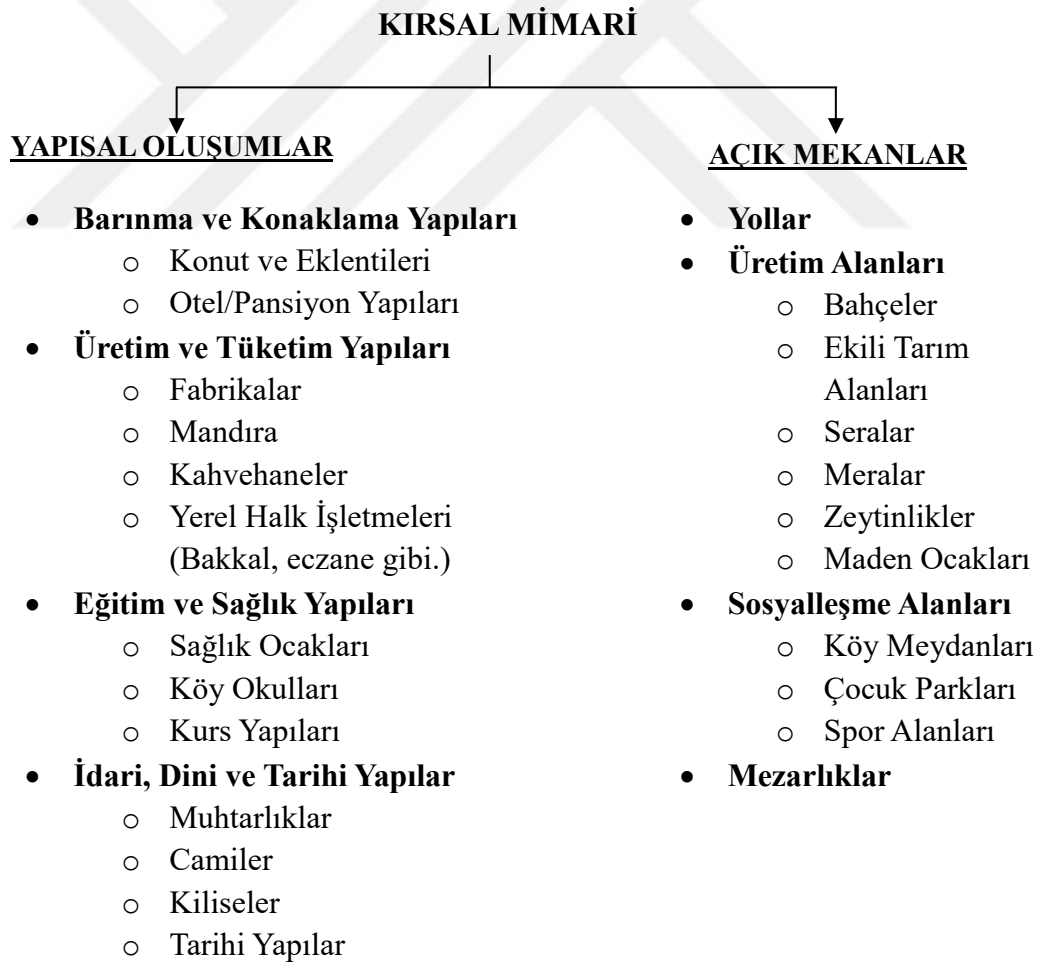
Topografyaya, iklime, geçim kaynağı gibi faktöre göre konumlanan yerleşmeler, topografya üzerinde farklı dokular oluşturmaktadırlar (Hatipoğlu, 2014). Bu dokular toplu, dağınık ve gevşek olarak adlandırılmaktadır. Toplu yerleşmeler, konut mekanlarının birbirine yakın olduğu yerleşmelerdir. Bu yerleşmeler genellikle bir su kaynağı, ulaşım hattı gibi unsurlar etrafına toplanmaktadır. Dağınık yerleşmeler, yapılar birbirinden uzakta, düzensizdirler. Bu tür yerleşmelerde amaç daha çok topografyaya uyum sağlamaktır. Gevşek yerleşmelerde ise konutlar ve diğer mimari oluşumlar araziye gelişigüzel yerleşmiştir. Bu yerleşmeler çoğunlukla geniş yerleşim alanına sahip olan yerleşmelerde gözlemlenmektedir.

Kırsal yerleşmeler iklim, topografya, malzeme, doğal afetler, kültür, gelenekler, aile yapısı gibi fiziksel ve sosyo-kültürel faktörlerden etkilenerek oluşan, toplumların kültürlerini, yaşam biçimlerini yansıtan, doğa ile uyumlu, nüfusu 50000'den az olan

yerleşmelerdir (Yoloğlu ve Zorlu, 2020). Bu yerleşmeler bulundukları alana, kaynağa, sahip oldukları nüfusa, iklime, bitki örtüsüne göre alana konumlanmaktadır. Yerleşilen alanda kendi ihtiyaçlarına göre konut dışında mimari oluşumlar ve açık mekanlar meydana getirmektedir. Kırsal alanda yapılan bu yapısal oluşumlar ve açık mekanlar o yerleşmenin kendine özgü bir mimari dokusunun oluşmasını sağlamaktadır.

2.1.2. Kırsal Mimarideki Yapısal Oluşumlar ve Açık Mekanlar

Kırsal mimari, bulunulan çevrenin özelliklerine ve doğaya uyum sağlayarak; topografya, bitki örtüsü, iklim gibi fiziki verilerin dikkate alınarak; çevreden elde edilebilen malzemeler ile yaşayacak olan halkın sosyo-kültürel özelliklerine göre yerel halkın sahip olduğu yerel yapım teknikleriyle oluşturulan mimarlıktır. Bulunduğu yere göre oluşturulmasından dolayı kırsal mimari, özgün bir karaktere sahiptir. Kırsal mimari kimliği oluşturan temel ögeler yapısal oluşumlar ve açık mekanlar olarak sınıflandırılabilir.

Şekil 2.13. Kırsal Mimariyi Oluşturan Ögeler (Zaman, 2017; Ergün ve Akbulut, 2023; Çorapçıoğlu ve ark., 2008 ‘den uyarlanarak hazırlanmıştır).

Yapısal oluşumlar kendi içerisinde barınma ve konaklama, üretim ve tüketim, eğitim, sağlık, idari, dini ve tarihi yapılar olarak; açık mekanlar ise yollar, üretim alanları ve sosyalleşme alanları olarak gruplandırılabilir (Şekil 2.13).

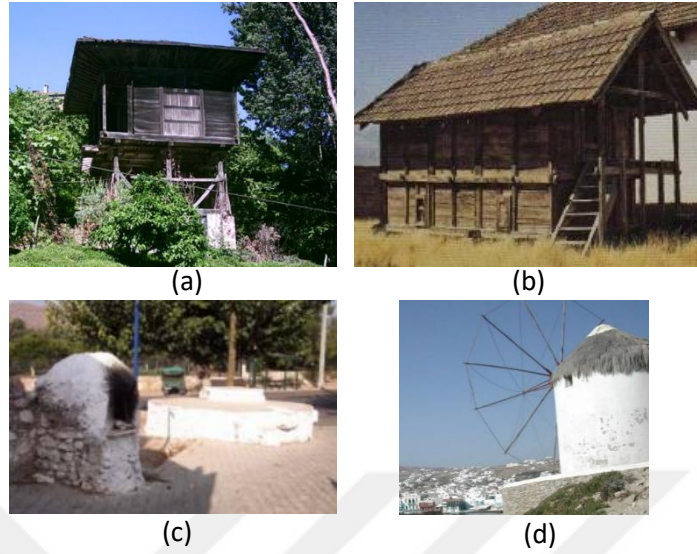
Kırsal mimarideki mimari oluşumlar yere özgü değerlere sahip olduklarından dolayı farklı bölgelerde farklı özelliklerde oluşturulmaktadır. Ancak birçok farklı şartlara bağlı olarak meydana getirilmiş olsalar da bölgelere özgü gelenekler, aile yapıları, inanışlar, günlük yaşantı, ekonomik geçim kaynağı gibi nedenlere bağlı olarak yapılaşmalarda genel bir bütünlük gözlemlenebilmektedir (Çekül Vakfı, 2012). Kırsal mimarinin en önemli yapı taşı, diğer yerleşme türlerinde de olduğu gibi, barınma ve konaklama yapılarıdır.

Barınma ve konaklama yapıları kendi içerisinde yaşayan köy halkına ait yapılar olan konutlar ve eklentileri ile dışarıdan gelip kırsal yerleşmede konaklayacak insanlara hitap eden geçici konaklama birimi olan otel ve pansiyonlar olarak sınıflandırılabilir. Otel ve pansiyonlar, barınma amaçlı olan yapı türleri olup bulunan çevrenin özelliklerine göre inşa edilmiş olup, geçici konaklama birimleridir.

Konutlar, kırsal mimarinin sayısal olarak en fazla miktarda bulunan yapısal oluşumlarıdır. Konutlar, doğal çevrenin koşullarından, çevreden elde edilen yapı malzemelerinden, halkın geleneklerinden, sosyal yaşantılarında etkilenerek şekillenmektedir. Konutta yaşayacak olan bireylerin kim olduğu, aile içi ilişkilerin nasıl olduğu, ev içindeki ailenin yaşam tarzı ve evin yaşantıya uyumu konutu ve konutun çevresinin oluşumunu etkilemektedir.

Kırsal mimarideki konutlar, yaşayacak olan halkın barınma, yeme-içme, uyuma, oturma, yemek pişirme, yıkanma gibi genel gereksinimlerinin karşılandığı yaşam alanlarından meydana gelirken; bu alanların dışında kalan depolama, üretim gibi amacıyla yapılan oluşumlar konutun eklentilerini oluşturur (Zaman, 2017). Konutların eklentileri, depolama amaçlı yapılan depolar, odunluklar, ambarlar, serenderler; üretim amaçlı yapılan değirmenler, fırınlar ve bunların dışında bulunan ahırlar, kümesler, çeşmeler, kuyular ve çamaşırhanelerden meydana gelmektedir (Şekil 2.14). Ayrıca değişen ve gelişen yaşam şartlarına, aile birey sayılarından kaynaklı gereksinim duyulan banyo, tuvalet, depolama alanı, oda, mutfak gibi konut birimlerinin; konut içerisinde dönüştürülecek alan olmaması sebebiyle konuta sonradan eklenmesi

durumu oluşabilmektedir (Ergül ve Akbulut, 2023). Sonradan organik şekilde eklenen birimlerde konut eklentilerini oluşturmaktadır.

Şekil 2.14. Kırsal Mimarideki Konut Eklentileri a) Serender Örneği b) Ambar Örneği c) Kuyu ve Fırın Örneği d) Yel Değirmeni Örneği (Çorapçıoğlu ve ark, 2008).

Kırsaldaki konutların ve konut eklentilerinin şekillenmesinde geçmişten günümüze birçok etken rol oynamıştır. Eski dönemlerdeki köyler plansız, sıkışık, dar sokaklı; evler karışık, geliş güzel planlara sahipken; Cumhuriyet sonrası ve farklı kültüre sahip insanların göç etmesi sonucu farklı malzemelerin ve yapım tekniğinin kullanımı, farklı ve değişen yaşam koşulları konutları ve konut eklentilerini etkilemiştir (Zaman, 2017). Aynı yapım malzemesine sahip evlerin plan şemaları, kullanım şekilleri, boyutları göç eden insanlara ve göç edilen bölgelere göre farklılık göstermektedir.

Sosyo-kültürel nedenlerin dışında konut planlanması ve konut eklentilerinin şekillenmesinde konutta yaşayan ailenin ekonomik geçim kaynaklarının türü ve ekonomik durumları da önemli etkindir. Ailenin maddi durumu konutun mimari yapısına, boyutuna, çevresine ve yapım malzemesine kadar birçok noktada görülebilmektedir. Bu nedenle aynı kırsal alanda bulunan ve aynı ekonomik faaliyetlere sahip olmalarına rağmen birçok farklı konut tiplerinin meydana geldiği gözlemlenmektedir. Ekonomik durum dışında aynı kırsal yerleşmede yapılan farklı ekonomik faaliyetler sonucunda konut çevresine yapılan eklentiler de farklılaşmaktadır. Bir aile sadece tarım faaliyetleri ile geçimini sağlıyorsa o aile konutuna ek olarak ambar, serender inşa ederken; hayvancılık ile uğraşan bir aile kümes, ahır, samanlık gibi oluşumlar inşa etmektedir.

Kırsal yerleşmelerdeki konutlar, sürekliliğine, yapı malzemesi, çatı şekli, kat yüksekliğine göre sınıflandırılabilir. Bu sınıflandırmalardan en yaygın olanı sürekliliğine göre göçebe ya da yerleşik konutlar; malzemesine göre ahşap, taş, toprak, tuğla, betonarme konutlar olarak gruplandırılabilir.

Konut ve konut eklentileri dışında kırsal mimaride üretim, tüketim, eğitim, sağlık, dini, idari ve tarihi yapısal oluşumlarda bulunmaktadır. Üretim yapıları kırsal alandan elde edilen tahıl, meyve, sebze ya da yetiştirilen hayvanlar ile elde edilen süt, yumurta, et gibi malzemeler ile üretilecek ürünlere dair fabrikalar, mandıralar inşa edilmektedir. Tüketim yapıları olarak kent yaşantısı gibi kırsal yaşantıda da halk ürettiklerini satabileceği, başka insanların ürettiklerini, gereksinimlerini satın alıp tüketebileceği mekanlara ihtiyaç duymaktadır. Bu mekanlar kahvehane gibi sosyalleşme özelliğine sahip kamusal alanlar olabilirken; eczane, bakkal, ekmek fırını gibi alışveriş, sağlık odaklı mekânsal oluşumlarda olabilmektedir.

Kırsal alanlarda sağlık ve eğitim kent yaşamına göre daha az gelişmiş düzeydedir. Kırsal yerleşmelerde genellikle sağlık amacıyla, sağlık ocakları; eğitim amacıyla köy okulları ve geçici yerel yönetimler tarafından kurulmuş kurs yapıları bulunmaktadır. Ancak bu yapılar hem nüfusun azlığı hem de gelişmiş yerleşimlerden uzak olması nedeniyle kırsaldaki halkın ihtiyaçlarını karşılayabilecek düzeyde olamamaktadır. Eğitim yapıları genellikle ilkokul ve ortaokul düzeyinde olup; daha sonraki lise, üniversite gibi eğitim dönemleri için okuyan nüfus kentlere gitmek durumunda kalmaktadır. Son dönemlerde yüksek öğretim yapılarının kent çeperine veya kent dışına inşa edilmesi sebebiyle kentlerde bulunan eğitim yapıları mesafe olarak kırsal alanlara yaklaşmaktadır. Sağlık hizmetlerinin de kısıtlı olduğu kırsal alanlarda, insanların anlık ihtiyaçlarını karşılayabileceği sağlık ocakları/aile hekimliği yapıları bulunmaktadır. Anlık ihtiyaç dışında, kontrol, muayene gibi farklı tıp bölümüne özgü durumlarda kırdan kente gidilme durumu yaşanmaktadır.

Kırsal alanlar nüfus yoğunluğunun kentlerden daha az olduğu yerleşim birimleri olduğu için yönetim amaçlı bulunan birimlerin sayısı da azdır. Genellikle muhtarlık yapısı ve kooperatif yapıları bulunmaktadır. Bu idari birimler kentte bulunan üst mevkilere bağlı olmakta ve kente bağlı olarak hareket etmektedirler. Kırsal yerleşmenin içerisinde bulunan diğer yapısal oluşum türleri dini ve tarihi yapılardır. Sahip olunan dine özgü cami, şadırvan, kilise, türbe, mescit gibi yapılar bulunmaktadır.

Ayrıca önceden orada yaşamış insanlara ait kullanılmayan ama tarihi değeri olup korunan dini ve tarihi yapılar da mevcuttur. Bu yapılar sahip olduğu kültürel ve mimari değerler nedeniyle korunmaktadır. Tarihi yapılar dini özelliklere sahip türbe, cami kilise olabilirken; eski bir fabrika, konut, okul, çeşme gibi yapılarda olabilmektedir.

Kırsal alanlardaki yapısal oluşumlarda kullanılan malzemeler genellikle yakın çevreden kolay ve hızlı elde edilebilen malzemelerdir. Buna bağlı olarak gelişmekte olan yapım tekniği, ulaşım, üretimden kaynaklı kırsal yerleşme dışında üretilen malzemelerden de yapıların inşa edildiği gözlemlenmektedir. Genel olarak kullanılan malzemeler organik olarak taş, toprak, ahşap kullanılırken; fabrikalarda üretilip kırsal alana getirilen inorganik olarak beton, tuğla, metal gösterilebilmektedir. Bunların dışında ağaç dalları, kil, balçık, sarmaşık gibi malzemelerin kullanımı da görülmektedir (Zaman, 2017). Kullanılan her malzeme bulunulan bölgeye, bölgenin iklimsel ve topografik koşullarına göre değişim göstermektedir. Farklılaşan yapı malzemeleri farklı mimari oluşumların ortaya çıkmasını sağlamaktadır (Şekil 2.15). Ancak aynı üretim malzemesinin olmasına rağmen farklı yapım tekniklerine bağlı olarak kullanılan malzemenin çeşitli kullanımları sonucu oluşan farklı mimari oluşumlara da rastlanmaktadır.

(a)

(b)

(c)

(d)

Şekil 2.15. Kırsal Mimarideki Malzeme Türüne Göre İnşa Edilen Farklı Konut Tipleri
a) Ahşap Ev b) Kerpiç Ev c) Taş Ev d) Beton ve Tuğladan Yapılmış Ev (Zaman, 2017).

Kırsal alanlar yaşantı şekilleri, ekonomik geçim kaynaklarının çeşitliliği gibi nedenler ile sadece yapısal oluşumlar üzerinden değil, yapısal oluşumların çevrelerindeki açık alanlarla birlikte değerlendirilmedir. Kırsal alanlardaki ekonomik fonksiyonlara bağlı olarak kırsal yerleşmenin yayıldığı alan da değişiklik gösterebilmektedir. Ancak temel olarak kırsal alanları oluşturan açık mekanlar yollar, üretim alanları, sosyalleşme alanları ve mezarlıklar olarak ele alınabilir.

Kırsal alanlara olan ulaşım ve kırsal alan içi ulaşımın sağlandığı yollar kırsal yerleşmelerin topografyaya yerleşimine göre farklı biçimlerde olabilmektedir. Eski yerleşim köylerinde kırsal alan içi yollar dar ve toprak zemine sahip yollardan oluşurken; daha sonradan oluşturulmuş kırsal alanlardaki yollar daha geniş alanlara yayılmış; taş veya asfalttan yapılmıştır. Yolların biçimlenişi kırsal alanın dağlık, engebeli, düz bir alanda olup olmamasına bağlı olarak şekillenebilmektedir. Dağa kurulmuş bir kırsal yerleşme daha çok dik yokuşlara, kavşakları olan, topografyanın izin verdiği kadar yapılmış yollara sahipken; daha düz bir alana kurulmuş kırsal yerleşmeler geniş, daha planlı yollardan oluşmaktadır.

Kırsal alanların en büyük bölümünü ekonomik fonksiyonun çeşidine bağlı olarak üretim alanları oluşturmaktadır. Tarım ve hayvancılıkla uğraşan kırsal yerleşmelerde ekili tarım alanları, seralar, meralar, zeytinlikler, konutların eklentisi olarak bahçeler; madencilikle uğraşan yerlerde maden ocakları, ahşap veya kâğıt üretimi ile uğraşan yerleşmelerde ise ormanlık alanların yaygın olduğu görülmektedir.

Kırsal yerleşmelerdeki sosyal yaşantının sürdürülebilmesi için var olması gereken en önemli mekanlar sosyalleşme alanlarıdır (Usman, 2018). Köylerdeki en önemli sosyalleşme alanı ise köy meydanlarıdır. Köy meydanları insanların bir araya gelip, birlikte vakit geçirebildikleri, bazı gereksinimlerini karşılayabildiği açık mekanlardır. Çoğunlukla diğer yapısal oluşumlar ve açık mekanlar köy meydanlarına göre konumlanmaktadır. Kırsal yerleşmelerde eğitim, sağlık, idari, dini, ticari türde yapılarının köy meydanlarında ya da meydana yakın çevrede inşa edildiği görülmektedir. Köy meydanlarının içerisinde veya kırsal alanın içerisinde yaya ulaşımının kolay sağlanabildiği güvenli yerlerde çocuk parkları ve yetişkinler için spor alanları veya dinlenme amaçlı parklar bulunmaktadır. Bu alanlarda da her yaştan insan birbiriyle iletişim halinde olup sosyalleşebilmektedir.

Kırsal alanlarda yollar, üretim alanları, sosyalleşme mekanları dışında köy halkı için önemli yer tutan mezarlıklar bulunmaktadır. Bu mezarlıklar daha çok kent çeperinde bulunmaktadır. Mezarlıklar dini mekanlar olmakla birlikte geçmiş dönemlerde yaşayan farklı dinden olan insanların da mezarlıklarının olması sebebiyle tarihi değere de sahip alanlardır.

Kırsal yerleşmelerde mimari kimlik alanlardaki yapısal oluşumlar ve açık mekanlar ile oluşmaktadır. Kırsal mimarinin şekillenmesinde kullanılan malzeme, yapım tekniği, topografya, iklim etkili olurken; yaşayan halkın sosyo-kültürel sahip olduğu özellikler ve buna bağlı olarak kırsal alandaki yaşantısı oldukça önemli etkiye sahiptir.

2.2. Kırsal Yerleşmelerde Yaşantı Kavramı

Yerleşmeler, yaşam şekillerinin mimariye her noktada yansıdığı yaşam alanlarıdır. Yerleşmelerin ekonomik, sosyal, kültürel, dini ve ticari özellikleri, yaşantının şekillenmesinde rol oynamaktadır. Yaşantı kavramını TDK'da “Yaşanılardan, görülenlerde, duyulanlardan, edinilenlerden sonra kişiye kalan şeydir” olarak tanımlanmaktadır (URL-2). Başka bir ifadeyle yaşantı, bireyin çevresinde var olan bireylerle, doğayla, yapılarla, mekanlarla olan iletişimi sonucunda elde ettiği tecrübedir. Toplulukların yaşantıları çevreleriyle biçimlenmektedir. Çevrelerinde yer alan her öge ile etkileşimleri sonucunda, karşılıklı olarak birbirlerini biçimlendirmektedir. İnsanlar çevrelerinin sahip olduğu sıcaklık, rüzgâr, nem, yükseklik, eğim gibi verilere göre yaşam alanlarını ve yaşantılarını şekillendirmektedir. Aynı şekilde topluluklar da meydana gelen farklı yaşantı tarzları ile bulundukları çevreye müdahaleler ederek kendi yaşantılarına uygun hale getirirler.

Topluluklar yerleşik hayata geçtikten sonra farklı kırsal alanlarda yerleşmeye başlamıştır. Bazı yerleşmeler kırsal alanlar olarak kalmış olsalar da ilerleyen zamanlarda çoğu yerleşme gelişerek ve nüfus, alan bakımından genişleyerek kentleşmeye başlamıştır. Böylece kentsel ve kırsal yerleşme ayrımı ortaya çıkmıştır. İnsanlar yaşantıları boyunca barınma, sağlık, eğitim, ticaret, ulaşım, sosyalleşme gibi aktivitelere ve hizmetlere ihtiyaç duymaktadır. Bu nedenle de insanlar ihtiyaçlarının karşılanabildiği yerlerde yaşama eğilimindedirler. Kentler ihtiyaçların daha rahat karşılandığı mekanlar olması sebebiyle daha çok nüfusun yaşadığı yerlerdir. Kırsal alanlar ise kentlere göre daha az gelişmişlik düzeyine sahiptir. Bu nedenle kırsal

alanlardaki nüfus kentlere göre daha az yoğunluktadır. Kırsal alanlar kentlerden daha az nüfusa ve gelişmişlik düzeyine sahip olmalarına rağmen kendilerine özgü yaşantıları ile yaşamın devam ettiği yerleşmelerdir.

Kırsal yerleşmelerde yaşayan nüfusun çevreyle uyum içerisinde meydana getirdiği barınma yapıları, dini yapılar, eğitim ve sağlık yapıları, yerel idari ve tarihi yapılar, yerel halkın alışveriş yapabilecekleri ticari mekanlar ve kamusal alanlar bulunmaktadır. Kırsal alanlardaki yaşantı kentsel yerleşmelere göre daha samimidir. Yaşayan nüfusun azlığından dolayı halkın çoğu birbirini tanımaktadır. Aynı tür ekonomik kaynaktan geçimini sağlayan halk, yaşamlarının çoğunu aynı yerde geçiren insanlardan oluşmaktadır. Genellikle ilkokul ve ortaokul ile bazı yerleşmelerde lise çağlarını kırsal alanda geçiren çocuklar, geçimini kırdaki yapıldığı aktiviteden sağlayan yetişkin bireyler ve kent yaşamından ziyade kır yaşamını seçip burada yaşamını sürdürmeye karar veren insanlar kırsal alanın nüfusunu oluşturmaktadır.

Kırsal alanın kent yaşamına göre olumlu olarak nitelendirilebilecek farklı yönleri olmasına rağmen hem kırsalın çevresel koşullarına karşı daha az gelişmiş elektrik, ısıtma, su, internet gibi hizmetler hem de eğitim, sağlık gibi temel insan gereksinimindeki yetersiz hizmet nedeniyle kırsal alandan kentlere göçler gerçekleşmektedir. Kırdan kente verilen göçler kırsal nüfusun daha çok azalmasına ve kırsalın gelişmesine ve büyümesine engel olmaktadır. Verilen göçler haricinde, topografya, ekstrem iklim koşulları, yetersiz hizmetler ve doğal afetler kırsal yaşantıyı ve kırsal yaşamının içeriklerini olumsuz yönde etkilemektedir.

2.2.1. Kırsal Yaşantıdaki İçerikler

Kırsal yerleşmelerin kimliğinin oluşmasındaki en önemli faktör o yerleşmelerdeki bireylerin yaşantı biçimleridir. Yaşantı biçimleri ise halkın günlük hayatta sahip oldukları içeriklere bağlı olarak meydana gelmektedir. Kırsal yerleşmelerde yaşayan bireylerin sosyal aktiviteler, ekonomik aktiviteleri, yaptıkları kültürel ve dini aktiviteler, günlük yaşantı ve ihtiyaçlara yönelik aktiviteler kırsal yaşantıdaki içerikleri oluşturmaktadır.

Kırsal alanda yaşayan halk günlük hayatlarını evlerinde ev ve varsa bahçe işleri, hayvanlarının bakımı, temel ihtiyaçlarının karşılamak amaçlı alışveriş ya da geçim kaynaklarını sağladıkları aktiviteler ile geçirmektedirler. Yerel halk tarım, hayvancılık, madencilik, balıkçılık, ormancılık, iplikçilik gibi aktiviteler yaparak sağlamaktadır.

Halk bu geçim kaynaklarını yapmak için sahip olduğu bahçesini veya tarlasını ekip biçmek, ekinlerini toplamak; hayvanlarını yaylaya veya mera gibi alanlara otlatmaya götürmek, sağmak, bakımını yapmak; doğal yaşamdan elde edebilecek hayvan, bitki veya malzemeleri toplamak ve kullanılabilecek, satılabilecek hale getirmek gibi ekonomik aktiviteler yapmaktadır. Ayrıca gereksinimlerini karşılayabilmek amaçlı kırsal alandan karşılayabileceklerini kırdan, karşılayamayacaklarını kırsal alanın dışından satın alma; tarım, hayvancılık, ormancılık gibi geçim kaynağı faaliyeti sonucu elde ettiği ürünleri satma ile ekonomik aktiviteler gerçekleştirmektedir.

Temel insani faaliyetlerden olan eğitim ve sağlık hizmeti almak amaçlı kırsal alanlarda köy okulları ve aile sağlığı merkezleri/sağlık ocakları bulunmaktadır. Eğitim kurumları kırsal alanlarda genellikle ilkokul ve ortaokul düzeyinde olup; lise, lisans gibi daha üst eğitime ihtiyaç duyanların kırsal alan dışındaki bir yere gidip eğitim almaları gerekmektedir. Aynı şekilde kırsal alanlarda bulunan sağlık ile ilgili mekanlar gelişmiş düzeyde olmadığından; halk kırsal alanda karşılayabileceği sağlık sorunlarını kırsalda; karşılayamadığını ise kentlerde karşılamaktadır.

Kırsal yerleşmelerdeki bireyler birbirleriyle nüfusun az olması sebebiyle de samimi bir iletişim içerisinde. Kırsal alanda neredeyse herkesin birbirini tanıdığı ve günlük yaşantıda birbirleriyle sık sık diyalog içinde oldukları bir yaşantı bulunmaktadır. Kırsal yerleşmelerin oluşumunu, barınma yapılarının inşa alanlarını, boyutlarını ve planlanmasını da etkileyen aile ve akrabalık ilişkileri kırsal yaşantının önemli bir parçasıdır. Tek bir ailenin gelip yerleştiği alanlar aile büyüdükçe genişlemiş ve gelişmiştir. Kırsal alanda aile ve akrabalık ilişkisi gibi komşuluk ilişkisi de önemli sosyalleşme yoludur. Bireyler birbirleriyle bahçelerinde, birbirlerinin evlerinde, köy kahvelerinde veya köy meydanlarında iletişim içine girerler. Bu iletişim hali kırsal yaşantıdaki sosyal aktivitelerin gelişmesini sağlamaktadır.

Kırsal yaşantıda ekonomik ve sosyal içerikler dışında kültürel ve dini içerikler de bulunmaktadır. Halk benimsemiş olduğu cenaze, ibadet ve dini bayramlar gibi dine özgü aktiviteler gerçekleştirmektedir. Bu aktiviteler kimi zaman bireysel yapılırken çoğu zaman toplumsal olarak yapılmaktadır. Bu aktiviteler sonucunda bireyler arası ilişkilerde kuvvetlenmektedir. Kırsal yerleşmelerde dini bayramlar dışında yapılan düğün, festival resmi bayram gibi kültürel aktiviteler de kırsal yaşantıda bulunan içeriklerdendir. Kırsal alana özgü festivaller, halkın benimsediği gelenek ve

göreneklere göre yapılan düğünler kırsal yerleşmelerdeki yaşıntının şekillenmesinde rol oynamaktadır (Çorapçıoğlu ve ark, 2008).

2.2.2. Kırsal Yaşıntıyı Etkileyen Faktörler

Kırsal yaşıntı yaşanılan yerin ve yaşayan halkın özelliklerine göre biçimlenmektedir. Kırsal yerleşmenin oluşmasını etkileyen fiziki ve çevresel etmenler ile sosyo-kültürel etmenler kırsal yaşıntının oluşmasını da etkilemektedir. Fiziki ve çevresel faktörler topografya, iklim, inşa edilecek yapı biçimleri, yapı malzemeleri, yapım teknikleri, ulaşım ve doğal afetler; sosyo-kültürel faktörlere nüfus, göç, insan ilişkileri, gelenek ve görenekler, din ve yetersiz hizmetler sayılabilmektedir (Çorapçıoğlu ve ark, 2008).

Yerleşmelerin oluşumunu da etkileyen topografya ve iklimsel veriler, yerleşmelerdeki yaşıntıyı önemli ölçüde etkilemektedir. Yaşam boyunca yapılacak olan geçim kaynaklarının çeşitlenmesi; yerleşmedeki yapıların birbiriyle olan konumu sonucu komşuluk ilişkilerinin biçimlenmesi, çevreden elde edilecek yapı malzemeleri, yapıların hava şartlarına karşı biçimlenişi fiziki ve çevresel faktörlerin yaşıntıya yansımalarının birer göstergesidir.

Kırsal yerleşmelerdeki yaşıntıyı etkileyen fiziki ve çevresel faktörlerden olan ulaşım, topografyanın da etkisi ile oluşmuş olan kırsal yerleşme ile diğer yerleşmeler ile olan temas açısından önemli bir faktördür. Yerleşmeler arasındaki ulaşım, halkların birbirinden sosyal, kültürel ve ekonomik açıdan etkilenmesinin bir yoludur. Yerleşimler arası etkileşim bireylerin benimsedikleri yaşam şekillerinin değişmesine ve yaşıntıda yeni içeriklerinin oluşmasını sağlamaktadır.

Doğanın sahip olduğu özellikler dışında meydana gelecek ve gelmiş olan doğal afetler de yaşıntıyı etkilemektedir. Bireylerin yaşam alanlarını afetler sonucu büyük ölçüde kaybetmesi ve bunun sonucunda yeni yerleşim yerleri kurarken bu afetleri göz önüne alarak oluşturmaları yaşıntılarında yapacakları sosyal aktiviteleri de etkilemektedir. Doğal afete karşı dayanıklı yapı malzemesi ve yapım tekniklerinin öğrenilmesi, yeni yapılara alışma, afete yönelik yeni hayat alışkanlıklarının edinilmesi doğal afetlerin yaşıntıdaki ve mimarideki etkilerindendir.

Kırsal yerleşmelerdeki fiziki ve çevresel faktörler dışında yaşıntıdaki içeriklerin oluşmasını etkileyen gelenek ve görenekler, insanlar arası ilişkiler, nüfus ve yetersiz hizmetler gibi sosyo-kültürel faktörler bulunmaktadır. Yaşıntının biçimlenmesinde

benimsenmiş gelenek, görenek ve dini inançlar yaşantıdaki içeriklerin oluşumunda büyük rol oynamaktadır. Gelenek ve göreneklere göre yapılan törenler, kutlamalar; dini inançlar sonucu yapılacak ibadet yerleri, bayramlar, törenler ve yapılar halkın birbirleriyle iletişim halinde kalmalarını sağlayıp yaşantıda sosyalleşmeyi sağlamaktadır. Farklı inançlar ve gelenekler farklılaşan yaşantıların meydana gelmesine neden olmaktadır.

Kırsal yerleşmelerdeki gelişmişlik düzeyi kent yaşamına göre daha düşük olduğundan ve kırsaldaki eğitim, sağlık, iş olanağı gibi hizmetlerin az olmasından dolayı kırsaldan kente göçler olmaktadır. Bu göçler sonucunda kırsal alanda nüfus azalmaktadır. Azalan nüfusa göre kentin sahip olduğu hizmetler, halkın sahip olduğu kültürel özelliklerin değeri azalmakta ve kentteki özgün kimlik gün geçtikçe yok olmaktadır.

2.3. Bölüm Sonucu: Kırsal Yaşantıya Dair Çok Yönlü Çıkarımlar

Kırsal yerleşmeler insanlığın yerleşik hayata geçmesi ile biçimlenen bir yerleşme türüdür. Ekonomik geçimi genellikle tarım ve hayvancılığa bağlı olan, yerleşmeye özgün mimari ve yaşamsal kimliğe sahip olan yerleşmelerdir. Kırsal yerleşmelerde kentsel yerleşmelere göre daha az nüfus ve gelişmişlik düzeyi, farklı geçim kaynakları, insan ilişkileri, gelenek ve kültürler bulunmaktadır. Kırsal yerleşmeler doğayla bir bütün olarak var olan, yaşayan halkın sahip olduğu kültürel özelliklere göre biçimlenen yerleşimlerdir. Kırsal yerleşmeleri biçimlendiren temel faktörler fiziksel ve sosyo-kültürel faktörler olarak iki başlık altında sınıflandırılabilir. Fiziksel faktörler iklim, topografya, çevrede var olan malzeme, teknoloji, yapım tekniği, ekonomi, geçim kaynağı ve savunma/koru(n)ma; sosyo-kültürel faktörler kültürel değerler, yaşam biçimi ve gelenekler, temel ihtiyaçlar, aile yapısı/akrabalık, din ve mahremiyettir.

Kırsal yerleşmeler fiziksel ve sosyo-kültürel etmenlere göre konumlanacak alanlarda farklı biçimlerde ortaya çıkmıştır. Bu durum kırsal yerleşmelerin süreklilik durumlarına, yerleşim planlarına, nüfus büyüklüğüne, kuruldukları yere, ekonomik işleve ve dokusuna göre sınıflandırılmasını sağlamıştır. Süreklilik durumuna göre geçici ve sürekli; yerleşim planına göre yol boyu, hat boyu, ıınsal, dairesel ve küme; nüfus büyüklüğüne göre köy, kasaba, köyden küçük ve köye bağlı yerleşmeler; kuruldukları yere göre orman, ova, vadi, dağ eteğı, deniz kıyısı ve akarsu boyu köyü;

dokusuna göre dağınık, toplu ve gevşek; ekonomik işlevine göre tarım, hayvancılık, ormancılık, dokumacılık, balıkçılık, madencilik olarak sınıflandırılmaktadır.

Kırsal yerleşmelerde farklılaşan sosyal, kültürel, ekonomik ve psikolojik etmenler yerleşmeye özgü kırsal mimarinin meydana gelmesini sağlamaktadır. Kırsal mimari estetik görünümünden çok ihtiyaç duyulanan ortadan kaldırılmasının amaçlandığı, iklimsel verilere ve topografyanın özelliklerine göre biçim alan ve yaşayan halk tarafından meydana getirilen yerel mimarlıktır (Hasol, 2012). Kırsal mimari oluşumları iklim, malzeme, sıcaklık, ışık, rüzgâr, eğim, su kaynağı gibi çevrenin sunduğu verilere bağlı olarak oluşturulmakta ve yerleşmeden yerleşmeye farklılaşmaktadır. Kırsal mimari yere özgü olmasına rağmen kırsal mimariyi şekillendiren faktörler aynı başlıklar altında ele alınabilmektedir: Hava koşullarından ve dış tehlikelerden korunmak, topografyaya ve iklime uyum sağlamak, kolay ve hızlı malzeme bulmak, geçim kaynağına ulaşmak, bu başlıkları ifade etmektedir.

Kırsal yerleşmeleri oluşturan kırsal mimari oluşumlar; yapısal oluşumlar ve açık mekanlar olarak gruplandırılabilir. Yapısal oluşumlar barınma ve konaklama, üretim ve tüketim, eğitim, sağlık, idari, dini ve tarihi yapılar; açık mekanlar ise yollar, üretim alanları ve sosyalleşme alanlarıdır. Kırsal mimarideki yere özgü olup biçimlenmesinde kullanılan malzeme ve yapım tekniği, topografya, iklimsel veriler; halkın benimsediği sosyo-kültürel ve dini değerler ve kırsal yerleşmelerdeki yaşantı önemli role sahiptir. Kırsal yerleşmeler yaşantının özelliklerinin mimariyi büyük ölçüde etkilediği yaşam yerleridir. Kırsal yerleşmelerde yaşantı, kırsal mimarinin ve yerleşmenin oluşmasında çok önemli etkiye sahiptir. Doğayla iç içe olan bu yerleşmelerde bireyler çevrelerinden elde ettikleri iklimsel ve coğrafi özellikleri, malzemeleri yaşam alanlarına entegre ederek yaşantılarındaki içerikleri meydana getirmektedirler. Yaşantıya dair içerikler yaşayan halkın ekonomik, kültürel, dini, sosyal aktivitelerinden ve günlük yaşam biçimlerinden meydana gelmektedir.

Kırsal yerleşmelerdeki yaşantı, fiziki ve çevresel faktörler ile sosyo-kültürel faktörlerden etkilenerek biçimlenmektedir. Fiziki ve çevresel faktörler iklim, topografya, yapı malzemesi, yapım tekniği, ekonomik geçim kaynağı çeşidi, ulaşım ve doğal afetler olarak; sosyo kültürel faktörler ise gelenek-görenekler, günlük yaşantı şekli, dini inançlar, insan ilişkileri, nüfus, göç ve yetersizlikler olarak açıklanabilmektedir.

Kırsal yerleşmeler, kırsal mimari ve kırsal yaşantı yere özgü meydana gelip; kendine özgü özelliklere sahiptir. Yaşantıya dair yaşanan mevcut yetersizlikler, zorluklar kırsal yerleşmelerdeki nüfusu etkilemektedir. Ayrıca yaşanan doğal afet gibi dönemsel olayların meydana gelmesi ile kırsal yerleşmelerdeki yaşantının yeniden kısa sürede eskiye dönmesi zorlaşmaktadır. Bu kapsamda yaşantıya dair ortaya çıkabilecek bu içeriklere mimari çözümler ile öneriler sunulması üzerine düşünülmesi önem kazanmaktadır.

3. KIRSAL YERLEŞMELERDE YAŞANTIYA DAİR İHTİYAÇLAR, SORUNLAR ve DEPREM

Kırsal yerleşmelerde yaşantıda birçok noktada yetersizlikler ve sorunlar yaşanmaktadır. Eğitim ve sağlık hizmetlerinin yetersiz düzeyde olması, doğal afete karşı hazırlıksız ve bilinçsiz olma, iş bulamama gibi sorunlar ve yetersizlikler yaşanmaktadır. Bu sorunlar ve yetersizlikler kırsal yerleşmelerdeki yaşantının zorlanmasına ve kırsal alanlardan kente göçün gerçekleşmesine neden olmaktadır. Verilen glere bağlı olarak azalan nüfus nedeniyle kırsal yerleşmeler kullanılmamaktan bakımsız hale gelmektedir ve özgün kimliğini kaybetmektedir.

Verilen glerin aksine kent yaşamından sıkılıp kırsal yaőamda yaşamlarını sürdürmek isteyip kırsala yerleşen kent insanının kırsalda kentteki yaşantısına, yapılara benzer bir mimari oluşum oluşturma isteği nedeniyle kırsal mimarinin sahip olduğu doku bozulmaktadır. Ayrıca kırsalda yaşayan yerel halkın sahip oldukları yapıların sayılarını arttırma isteği nedeniyle plansız bir yapılaşma olmakta ve kırsalın doğal dokusu bozulmaya uğramaktadır.

Plansız yapılaşma, verilen g, gelen insan yapısı, altyapı sorunları, yetersiz eğitim ve sağlık hizmetleri gibi yetersizlikler ve sorunlar dışında doğayla iç içe bulunan kırsal yerleşmelerdeki yaşantıyı ve mimariyi etkileyen diğer faktörler salgın hastalık, ekstrem hava şartları ve doğal afet gibi olağanüstü durumlardır. Bu olağanüstü durumlardan en çok yaşanma durumu olan ve Türkiye’de sıkça yaőanmakta olan doğal afetlerdir.

Kırsal yerleşmeler heyelan, sel, yangın ve deprem gibi doğal afetlerle sık sık karşı karşıya kalmakta ve büyük zararlar görmektedir. Doğal afetlere karşı hazırlıksız olmak, kullanılan yapı malzemesi ve doğru yapılaşmanın yapılmaması gibi nedenlerden dolayı çoğu kırsal yerleşme doğal afetler sonucunda yok olma tehlikesi ile yüzleőmektedir.

Türkiye’de en sık yaşanan ve büyük zararlara neden olan doğal afet depremlerdir. Depremler, kırsal yerleşmeleri ve kentsel yerleşmeleri olumsuz yönde etkilemektedir. Yaşam alanları, çalışma mekanları gibi yaşamın her noktasında olumsuz etkisi olan deprem, yaşandığı ilk anda ulaşım ve haberleşmenin sağlanamaması durumuna neden olmaktadır. Bu durum da yerleşmeler arası yardımlaőmanın yapılamaması durumunu

oluşturmaktadır. Kırsal yerleşmelere olan ulaşımın çok gelişmemiş olması sebebiyle kırsal yerleşmeler deprem olması durumunda kendi başlarına kalmaktadır.

Bu kapsamda “Kırsal Yerleşmelerde Yaşantıya Dair Yetersizlikler, Sorunlar ve Deprem” başlıklı bölümde kırsal yerleşmelerde yaşantıdaki mevcut sorunlar ve yetersizlikler, deprem afeti, kırsal yerleşmelerde yaşanan deprem sonrası dönemsel olarak yaşanan yetersizlikler ve depreme karşı yapılan hazırlıklar ile ilgili bilgi verilmiştir.

3.1. Kırsal Yaşantıdaki Mevcut Yetersizlikler, İhtiyaçlar ve Sorunlar

Kırsal yerleşmelerdeki yaşantıyı etkileyen birçok olumsuz faktör bulunmaktadır. Bu olumsuz faktörler kırsal yaşantının devam etmemesine ve kırsal kimliğin zamanla yok olmasına neden olmaktadır. Kırsal yaşantının varlığını sürdürebilmesi için kırsal yerleşmenin yapılaşma ve nüfusa dair düzgün planlanması, yerleşmenin sahip olduğu kimliğin zarar görmesine neden olacak uygulamalardan kaçınılması ve yaşayan halkın ihtiyaçlarını yaşadıkları kırsal alanlardan karşılayabilmeleri bu sayede verilen göçün engellenmesi gerekmektedir.

Kırsal yaşantıda ulaşımın yetersiz olması, doğal kaynakların kullanımının sağlanamaması, enerji ve haberleşmenin bulunmaması veya zayıf olması gibi altyapı sorunları; eğitimdeki okul ve bulunan okullardaki öğretmen eksikliği; sağlık kurumlarının yetersiz gelişmişlik düzeyinde olması, insanların sağlık ihtiyaçlarının karşılanamayıp halkı kente bağlı hale getirmesi gibi mevcut yetersizlikler bulunmaktadır. Bu mevcut yetersizliklerin düzeltilmemesi beraberinde kente göçlere neden olup kırsal nüfusun azalıp; kırsaldaki halkın zorunlu göçer yapmasına, kırsalın yok olmasına neden olmaktadır.

Kırsal yerleşmelerdeki yaşantıdaki sorunlar beş başlık altında açıklanabilmektedir: Mekânsal sorunlar, sosyal sorunlar, ekonomik sorunlar, planlama sorunları ve fiziki sorunlar (Güzelyol, 2022). Mekansal sorunlar yapılar, kullanılan yapım malzemeleri ve yapım tekniklerinden kaynaklanmaktadır. Gelişen ve değişen yapım teknolojileri, yeni oluşturulan yapı malzemelerinin kullanımı kırsal yerleşime özgü olan yapı malzemelerinin ve yapım tekniklerinin zamanla daha az tercih edilmesine ve yapıların yerleşmedeki uyumsuzluğuna neden olmaktadır. Zamanlar kullanılmayan eski yapım teknikleri unutulmaya ve o teknikleri yaparak geçimini sağlayan yerel mimarlığa ait

ustaların azalmasına neden olmaktadır. Kırsal mimariye ait malzemelerle yapılan üslubun giderek yok olması, yerleşmelerin yere özgü kimliklerine de zarar vermektedir (Gülümser ve ark., 2010). Ayrıca kırsal alanların günümüz koşullarının ihtiyaçlarına göre yolları genişletmek ve sayılarını arttırmak gibi uygulamalarla plansız değişime sokulması da mekânsal sorunlardandır. Mekânsal dokuya yapılan bu bilinçsiz uygulamalar nedeniyle kırsalın karakteri bozulmakta ve var olan kültürün ve kimliğin ileriki dönemlere aktarılamamasına neden olmaktadır (Eminağaoğlu, 2004).

Kırsal yaşantıdaki sosyal sorunlara halkın iş bulamaması, ihtiyaçlarını karşılayamama bu nedenle kente bağlı hale gelmesi, eskiye dair geleneklerin, kültürün eski değerinin olmaması, kırsal planlamada halkın birlikte vakit geçirecekleri mekanların bulunmaması gösterilebilmektedir (Güzelyol, 2022). Kırsal yaşantıdaki ekonomik sorunlar ise kırsaldaki halkın geçim kaynağı olan tarımın yönetimler tarafından yeterli düzeyde desteklenmemesi bu nedenle yereldeki üretimin durma noktasına gelmesi nedeniyle kırsal alanda yaşayan halkın ekonomisi olumsuz yönde etkilemektedir. Yaşanan ekonomik sorunlar kırsal halkın yaşantısının kalitesinin düşmesine de neden olmaktadır (Öğdül, 2013).

Kırsal yerleşmedeki yapıların adedi, kat sayısı, konumu, gerek duyulmadığı halde inşa edilen yapılar nedeniyle kırsal dokunun bozulmasına neden olmaktadır. Ayrıca kullanılan beton, çelik gibi kırsala ait olmayan, kırsal yerleşmelerin var oluşuna uymayan kırsal alan dışında getirilen yapı malzemelerinin kullanımı da kırsal mimarinin kendine has olma özelliğini etkilemektedir.

Mekânsal, sosyal, ekonomik ve planlama sorunları dışında kırsal yerleşmeleri önemli ölçüde etkileyen fiziki sorunlar bulunmaktadır. Fiziki sorunlar kırsal yerleşimin bulunduğu alanın sahip olduğu özelliklere bağlı olarak yaşanabilecek doğal afetler, ekstrem hava şartları, sağlıklı beslenmeme, kaliteli içme suyu içememe gibi nedenlerden kaynaklı salgın hastalıkların meydana çıkması gibi nedenlerdir (Yılmaz, 2019). Yerleşmenin bulunduğu jeolojik yapıya bağlı, insan faktöründen bağımsız olarak meydana gelen deprem afetine bağlı yıkılma durumları kırsal yerleşmeleri büyük ölçüde etkilemektedir. Deprem afetine yönelik kırsalda dikkate alınması gereken uygun yapı malzemeleri seçimi, yapım teknikleri ve halkın bu konuda bilinçlendirilmeyip, kırsal alanının depreme hazırlıklı hale getirilmemesi kırsal alanda yaşanan eksikliklerdendir.

Şekil 3.2. Türkiye’de Yaşanmış Büyük Hasarlı Depremlere Dair Zaman Çizelgesi (URL-6,7,8,9,10 ve 11’den uyarlanarak hazırlanmıştır).

Türkiye Deprem Bölgeleri Haritası’na bakılarak Türkiye’nin büyük bir bölümünün yüksek riskli deprem bölgeleri içinde yer aldığı gözlemlenmektedir. Türkiye’de dört ana deprem kuşağı yer almaktadır: Ege Graben Sistemi, Batı Anadolu, Doğu Anadolu ve Kuzey Anadolu fay hatları (Komar, 2021). Dört deprem kuşağı tarih boyunca Türkiye’de küçük büyük birçok deprem afetinin gerçekleşmesine neden olmuştur (Şekil 3.2). Türkiye’de gerçekleşen ve ciddi düzeyde hasarlara neden olan depremlerden bir tanesi 1766 İstanbul Depremi’dir (URL-5) (Şekil 3.3). Bu deprem Tekirdağ ilçesinden İzmit Körfezi’ne kadar geniş bir alanda hissedilmiş ve birçok köy ve kasabayı kullanılamaz hale getirmiştir. Bu deprem sonucu beş bine yakın can kaybı ve köprülerin hanların, evlerin ve ahırların yıkılması sonucu barınma, ulaşım, depolama sorunları yaşanmıştır (URL-5).

Şekil 3.4. 1766 Depremi Sonrası İstanbul Surları (URL-5).

Şekil 3.5. 1894 İstanbul Depremi (URL-6).

Şekil 3.3. 1939 Erzincan Depremi (URL-7).

10 Temmuz 1984 yılında İstanbul’da Çatalca’dan Adapazarı’na kadar etkili olan 7.3 büyüklüğünde bir deprem meydana gelmiştir (URL-6) (Şekil 3.4). Kapalıçarşı da dahil

olmak üzere birçok yapı zarar görmüş, bine yakın kişi ölmüştür. 27 Aralık 1939 yılında ise o zamana kadarki Cumhuriyet'in en büyük depremi olan Erzincan Depremi meydana gelmiştir (Şekil 3.5). Deprem 7,9 büyüklüğünde gerçekleşip; 30 binden fazla kişinin ölümüne sebep olmuştur (URL-7). Yüz binden fazla evin yıkılması sonucu, zorlu iklim koşulları ve kesilen iletişim sebebiyle halk kendi başlarına kalmışlardır.

Şekil 3.6. 1999 İzmit Depremine Ait Bir Fotoğraf (URL-8).

Şekil 3.7. 1999 Düzce Depremine Ait Bir Fotoğraf (URL-9).

1999 yılında Marmara Bölgesi'nde büyük etkiye neden olan iki tane deprem birkaç ay arayla meydana gelmiştir. İlk olarak 17 Ağustos 1999'da Kocaeli'nin Gölcük ilçesi merkezli 7,4 büyüklüğündeki deprem gerçekleşmiştir ve deprem sonucunda 17 binden kişi hayatını kaybetmiştir (URL-8). Birçok il ve illere bağlı kırsal alanlarda iletişim ve ulaşım sorunları yaşanmış, yollar kapanmış bu nedenle yaşıntıda birçok zorluklar yaşanmıştır. Gölcük depreminden üç ay sonra aynı fay hattı üzerinde Düzce depremi yaşanmıştır (Şekil 3.6). 12 Kasım 1999'da meydana gelen 7,2 büyüklüğündeki deprem 845 kişinin ölümüne ve 18 binden fazla yapının ağır hasar almasına veya yıkılmasına neden olmuştur (URL-9) (Şekil 3.7). Depremin etkisi hayatın birçok noktasında etkisini hissettirmiştir. 1999 yılından beri Marmara Bölgesi üzerinde yapılan deprem araştırmaları gelecek zamanda olası bir depremin gerçekleşebileceğini göstermektedir. Bu depremin sadece İstanbul değil, çevresindeki birçok il ve illere bağlı kırsal alanları da büyük ölçüde etkileyeceği öngörülmektedir.

Şekil 3.8. 6 Şubat 2023 Depremleri (URL-10).

Şekil 3.9. 2023 Kahramanmaraş Depreminden Etkilenmiş Bir Köy (URL-10).

Yakın geçmişte yaşanan 6 Şubat 2023 Kahramanmaraş depremleri ise depremin etkisini bir kez daha göstermiştir (Şekil 3.8). Dokuz saat arayla 7,8 ve 7,5 büyüklüklerinde iki deprem gerçekleşmiştir ve 50 binden fazla kişinin ölümüne neden olan bu depremler 10 ili ciddi bir şekilde etkilemiştir (URL-10). Depremde yollar ağır hasar alıp kullanılamaz hale geldiği için çoğu kırsal alana ulaşım sağlanmamış bu nedenle kırsal alanlarda yaşayan halk kendi başlarına kalmışlardır (Şekil 3.9).

Depremlerin ne zaman ne kadar olacağı net bir şekilde bilinmese de uzmanlar tarafından tahmini olarak halka bilgiler verilmektedir. Verilen bilgilere göre; tehlike altında olan yerleşmeler depreme hazırlanmalı, halk bilinçlendirilmelidir. Depremin yerleşmelerdeki hasar boyutu fay hattına yakınlık, yerleşilen zeminin kalitesi, arazi kullanımı, çevresel verilere dikkat edilerek yerleşim, inşada kullanılan yapı malzemeleri, yapım teknikleri, doğru miktarda kullanım ve yaşayan halkın bilinç düzeyine göre değişmektedir (Kiper, 2001).

Kırsal yerleşmeler, kentsel yerleşmeler gibi depremlerden ciddi derecede zarar alıp yok olma tehlikesiyle karşı karşıya kalmaktadırlar. Kırsal yerleşmeler coğrafi konumları, alana yerleşimleri, konut kaliteleri açısından her daim deprem riski ile karşı karşıya kalabilen yerleşimlerdir (Kumru, 2019). Kırsal yerleşmelerdeki var olan mimari dokunun, yaşam biçiminin zarar görmesi ve buna bağlı olarak sosyo-kültürel değerlerin önemini kaybetme durumu söz konusudur.

Deprem sonrası ilk yardımın ulaşacağı ulaşım yolları afetzedeler için hayati bir önem taşımaktadır. Kırsal yerleşmeler kentlerin dışında ya da çeperinde yer alan birimler olduklarından dolayı ulaşım yollarının hasar alması ve kullanılamaz hale gelmesi durumunda yardımsız kalmaktadırlar. Bu durum kırsalda yaşayan halkın belli bir süre kendi ihtiyaçlarını kendi başlarına gidermeleri gereken duruma neden olmaktadır. Deprem sonrası ortaya çıkan yetersizlikler zamanla farklılaşmaktadır. Bu nedenle depremden fiziksel, sosyal, ekonomik, kültürel olarak hayatın birçok noktasında zarar görmüş kırsal yerleşmelerdeki eski yaşantıyı tekrar oluşturmak için deprem sonrası meydana gelen yetersizlikler dönemsel olarak ele alınarak giderilmeye çalışılmaktadır.

3.3. Kırsal Yerleşmelerde Deprem Döneminde Yaşanan Dönemsel Yetersizlikler

Toplumlar beklenmeyen ve genellikle yeterli hazırlığa sahip olmadığı zamanlarda deprem gibi birçok afet ile karşı karşıya kalmaktadırlar. Yakın zamanda yaşanan 6

Şubat 2023 depremleri de başta kırsal alanlar da olmak üzere yerleşmelerin ve insanların depreme karşı yeterli düzeyde hazırlıklı olmadığını göstermektedir (Çetin, 2024).

Ülkemizde sıklıkla deprem afeti yaşanmaktadır. Yaşanan depremler sonucunda yaşam yerleri ve yaşantı ekonomik, sosyal, fiziksel ve psikolojik gibi her alanda olumsuz etkilenmektedir. Deprem sonrası yerleşmelerde büyük bir karmaşa ortamı oluşmaktadır. Karmaşa durumu afetzedeler açısından zorluklara neden olmaktadır. Depremden sağ ya da yara alarak kurtulan insanlar hem kaybettikleri ya da kurtarmaya çalıştıkları yakınlarını düşünmek durumundadır; hem de bu süreçte kendi can ve mal güvenliklerini sağlama mecburiyeti yaşamaktadır. Hasar almış, yıkılmış ya da yaşanan büyük deprem sonrası meydana gelecek küçük büyük artçı depremler nedeniyle evlerinde kalamayan insanlar için başta barınma ihtiyacı önemli güvenlik sorunudur. Barınma ihtiyacının dışında sağlık ihtiyaçlarının giderilmesi, eşyaların depolanması, hijyen alanlarının temini, eğitim, psikolojik destek gibi dönemsel olarak birçok ihtiyaç meydana gelmektedir.

Depremi gerçekleşmesi durumunda yerleşmelerde ilk meydana gelen aksaklık ulaşım ve iletişim olmaktadır (Çetin, 2024). İnsanların yardım alabileceği yakın çevre ile olan iletişimin kopması ve yeniden sağlanabilmesi arasındaki süreç depremzedeler için hayati önem taşımaktadır. Depremi yaşandığı bölgedeki insanlara ulaşmak, yardım götürmek, can ve mal kaybını kontrol etmek, alınan hasara göre hazırlıklı hareket etmek açısından iletişim ve hızlı ulaşım oldukça önemlidir.

Kırsal yerleşmeler ise bulundukları konum ve kentlere göre daha az gelişmiş iletişim ağları ve ulaşım yolları nedeniyle deprem döneminde yardımın daha geç gittiği bu nedenle kırsalda yaşayan halkın deprem afeti sonrası bir süre kendi başlarına kaldıkları dönemi yaşamasına neden olmaktadır. 6 Şubat 2023’de meydana gelen Kahramanmaraş depremleri sonucunda yaşanan iletişim ve ulaşım sorunları nedeniyle depremden sonraki ilk birkaç gün içerisinde hayati önem taşıyan yardımlar kırsal yerleşmelere geç gitmiştir. İletişimin ve ulaşımın sağlanması sonucunda kırsal yerleşmelerdeki hasar ve ihtiyaçlar açıkça gözlemlenebilmiştir.

Kırsal yerleşmelerde barınma, sağlık, hijyen, yeme-içme, iletişim gibi ihtiyaç ve sorunların dışında yapılan ekonomik geçim kaynağına göre yetiştirilen sebzelerin depolanması, beslenen hayvanların da insanlar gibi iklim ve hava koşullarına dayanıklı

yerlerde koruma altına alınması ihtiyaçları meydana gelmektedir. İlk aşamada yapılan yardımlar ile ihtiyaçların giderilmesinden sonra dönemsel olarak yaşantıda fiziksel, sosyal, psikolojik, ekonomik birçok ihtiyaç ortaya çıkmaktadır. Temizlik hizmetleri, giyecek temini, gıda yardımı ve dağıtımı, temiz içme suyu, mobil tuvalet, duş ya da yemek yapım yerleri, sağlık hizmetleri, altyapı hizmeti, yaşanabilecek elektrik kesintileri için jeneratör ve sert ve zor hava koşullarına dayanıklı konforlu yaşam sunabilecek barınma alanları ihtiyacı dönemsel olarak meydana gelmektedir.

Kırsal yerleşmelerde deprem sonrası meydana gelen ihtiyaçlar ve yaşanan yetersizlikler üç dönemde ele alınabilmektedir. Deprem sonrası kısa vadede (ilk 5 ayda) yaşanan yetersizlikler, deprem sonrası orta vadede (5 ay-1,5 yıl içinde) yaşanan yetersizlikler ve deprem sonrası uzun vadede (1,5 yıl-5 yıl içerisinde) yaşanan yetersizlikler olarak sınıflandırılmaktadır.

3.3.1. Deprem Sonrası Kısa Vadede (İlk 5 ay) Yaşanan Yetersizlikler

Bu çalışma kapsamında kısa vade olarak ele alınan, depremden sonraki ilk 5 aylık dönemdir. Depremi yaşadığından sonraki ilk anlarında çevrede büyük bir kaos ortamı meydana gelmektedir. Depremden yara alarak ya da yara almadan kurtulan insanların depremde enkaz altında kalan yakınlarını kurtarmaya çalıştığı aynı zamanda kendi can ve mal güvenliğini sağlamaya çalıştığı bir süreç meydana gelmektedir.

Afetzedeler ve başka yerleşmelerden gelen insanların yardımlarıyla ilk aşamada kurtarma ve tedavi çalışmaları yapılmaktadır. Yaralıların en yakın sağlık mekanına ulaştırılıp tedavisi ve enkaz altında kalanların kurtarılması söz konusudur. Diğer taraftan ise depremden sağ kurtulan ancak evi yıkılmış, yaşanacak güvenliğe sahip olmayan bireyler için acil barınma ihtiyacı meydana gelmektedir. Bu dönemdeki öncelikli amaç en temel ihtiyaç olan barınma ihtiyacının giderilmesidir (Acerer, 1999). Ülkemizde acil yardım sürecinde barınma ihtiyacının ilk olarak çadırlar ve konteynerler ile giderilmesi uzun süreli iklim ve yaşam şartlarına uyumlu olmasa da ilk 5 aylık kısa vadede de barınma ihtiyacını karşılayabilmektedir.

Afetzedelerin yaşantıları maddi manevi her açıdan etkilendiğinden; barınma ihtiyacının dışında temel gereksinimlerini karşılayabilmeleri de imkânsız hale gelmektedir. Temel gereksinimlerinin başında gıda, temiz içme suyu, tuvalet, duş gibi hijyen alanları gelmektedir. Yeme ve içme ihtiyacını çevreden ve kendi başına

karşılayamayan afetzedeler acil yardım sürecinde dışarıdan yardıma ihtiyaç duymaktadır.

Gıda ve temiz sudan meydana gelen yetersizliklere ek olarak hijyen alanlarına da ihtiyaç duyulmaktadır. Sağlıklı ve hijyenik tuvalet ve duş ihtiyacının giderilebileceği alanların olmaması veya yeterli olmaması deprem sonrası ilk beş aylık süreçteki yaşantıyı olumsuz etkilemektedir. Depremden sonraki ilk birkaç günlük süreçte yaşanan barınma, yeme-içme gibi temel gereksinim ve hijyen alanlarının yetersizliğinden kaynaklanan ihtiyaçlara, ilerleyen süreçte psikolojik destek ihtiyacı, depolama alanı ihtiyacı ve iklime uygun barınma birimleri gereksinimi de eklenmektedir.

Kırsal yerleşmelerde yaşayan halk geçimini yaşadığı alan içerisinde yaptığı aktiviteler ile sağlamaya çalışmaktadır. Kırsal alanda yapılan en yaygın geçim kaynağı tarım ve hayvancılıktır. Depremin etkisi hayvanların kaldığı ahır ve tarım mahsullerinin depolandığı ambar gibi yapıların da yıkımına; birçok hayvanın ölmesine ve mahsullerin zarar görmesine neden olmaktadır. Bu nedenle kırsalda yaşayan halk deprem sonrası da geçimini sağlayabilmek amaçlı hayvanlarını ve mahsullerini de koruma altına alması gerekmektedir. Hayvanları ve mahsulleri koruma gereksinimi depolamaya dair alanların yetersizliğini meydana getirmektedir. İnsanlar için yapılan hava koşullarına uygun barınma üniteleri gibi mekanlara ihtiyaç duyulmaktadır.

Deprem sonrası ilk 5 aylık kısa vadede kırsal yerleşmelerde başta barınma olmak üzere; ilk yardım, gıda ve temiz içme suyu, hijyen alanları ve depolama alanlarına dair yetersizlikler yaşanmaktadır. Ayrıca depremin neden olduğu kayıpların ve meydana gelen yetersizliklerin sonucunda depremi yaşayan halkta korku, endişe, suçluluk, güvensizlik ve yabancılık çekme gibi duygular meydana gelmektedir (Çetin, 2024). Bu nedenle değişen yaşam şartlarına duygusal açıdan uyum sağlayabilmek açısından afetzedelerde psikolojik destek ihtiyacı da oluşmaktadır. Psikolojik destek, deprem sonrası ilk anlarda meydana gelen bir gereksinim olmasına rağmen; barınma, konforlu ve güvenli yaşam alanları, gıda ve temiz içme suyu, hijyen alanları gibi deprem sonrası orta ve uzun vadede de ihtiyacı duyulan bir gereksinim olmaya devam etmektedir.

3.3.2. Deprem Sonrası Orta Vadede (5 ay-1,5 yıl) Yaşanan Yetersizlikler

Depremden sonraki 5 ay ve 1,5 yıla kadar olan süreç orta vade olarak adlandırılabilir. İlk 5 aylık süreçte afetzedelerin acil barınma üniteleri, gıda,

temiz su ve hijyen ortamlarına olan ihtiyaçlarının karşılanmaması durumunda yaşanan yetersizler bu dönemde varlığını hissettirmektedir. Deprem sonrasındaki ilk beş ayda acil ve hızlı bir şekilde barınma ve temel gereksinimler giderilmeye çalışılmaktadır. İhtiyaçların giderilme durumu ilk beş ayda afetzedeler açısından kabul edilebilir düzeyde olsa da ilerleyen zamanlarda değişen iklim koşullarına uygun, konforlu ve güvenli barınma alanları, altyapı, sosyalleşme ihtiyacı, temiz su ve hijyen alanları duyulan ihtiyaçların yeterli düzeyde karşılanması gerekmektedir.

Ülkemizde afet sonrası meydana gelen barınma ihtiyacı ilk aşamada çadırlar ile giderilmektedir. Ancak ilerleyen süreçlerde çadırlar iklim koşulları, yerleşim alanlarının yetersizliği, alt yapı sorunları, aile yapısına göre küçük kalması, yetersiz ısı, ses ve nem yalıtımına sahip olması, yangın, sel gibi yaşanabilecek diğer doğal afetlere karşı korunaksız oluşu ve yeterli düzeyde mahremiyet ve güvenlik sağlayamaması açısından yetersiz kalmaktadır. Bu nedenle acil barınma ünitelerinin bir süre kullanımından sonra zorunlu geçici barınma birimlerine geçiş yapılmaya başlanmaktadır.

Geçici süre kullanılması planlanan barınma üniteleri olarak ülkemizde konteynerler kullanılmaktadır. Konteynerlerin deprem sonrası ilk aşamada kullanılmama nedeni depremden kaynaklı oluşan enkazların yolları kapatması, bazı ulaşım ve altyapı ağlarının çökmesi buna bağlı olarak da konteyner kent kurabilmek için ihtiyaç duyulan alanın ayarlanamayıp, alt yapının hızlıca kurulamamasından dolaydır (etin, 2024).

Deprem sonrasındaki orta vadedeki süreçte acil barınma üniteleri olan çadırlardan konteynerlere geçiş yapılıyor olmasına rağmen yetersiz konteyner sayısından dolayı bu süreçte de hala çadırlarda barınma durumu ve çadır kentte yaşamanın getirdiği yetersizlikler söz konusudur.

adır ve konteynerlerde devam eden deprem sonrası yaşantıda konforlu ve güvenilir barınma alanlarına duyulan ihtiyacın haricinde; tuvalet, duş, amaşırhane gibi hijyen mekanlarına, temiz suya, altyapıya, diğer afetzedelerle iletişim sağlayacak sosyalleşme alanlarına, gıda yardımına, giyecek yardımına ve maddi desteğe ihtiyaç duyulmaktadır. Yaşanılan barınma birimlerinin boyutlarına ve i mekân çözümlmelerine bağlı olarak hijyen alanları, barınma ünitesinin dışındaki ihtiyaçların karşılandığı mobil birimlerde yer almaktadır (Dayanır, 2019). Mobil birimlerin

sayılarındaki ve hijyenik olması durumlarının yeterlilik düzeyleri afetzedelerin deprem sonrası yaşantısını etkilemektedir.

Deprem sonrası insanlarda meydana gelen korku, stres, yalnızlaşma ve yabancılaşma gibi psikolojik sorunların giderilmesi amaçlı afetzedelerin uzmanlar tarafından psikolojik desteğe ihtiyaç duymaktadırlar. Aynı zamanda kırsal yerleşmelerde birbiriyle sürekli iletişim halinde olan ve tanıyan insanların kendileriyle aynı zorlukları yaşamış ve yaşamakta olan insanlar ile sosyalleşip; yardımlaşma ve dayanışma içinde olmaları gerekmektedir. Bu nedenle yaşanan çevrede insanların birbirleriyle iletişim kurabilecekleri ortak mekân ihtiyacı ortaya çıkmaktadır (Dayanır, 2019).

Kırsal yerleşmeler ulaşımın ve altyapının hızlıca yeniden sağlanmasının kentsel merkezi yerleşmelere göre daha geç olduğu yerleşmeler olması nedeniyle konforlu ve sağlıklı yaşam şartlarına kısa sürede erişememektedir. Bu süreçte kendi çabalarıyla psikolojik ve sosyal ihtiyaçlarını belli düzeyde gidermeye çalışmalarına rağmen, iletişimsizlik, değişen iklim koşullarına dayanıksız barınma birimleri, hijyen alanlarının olmaması veya yetersiz kalması, sosyalleşmeye mekanlarının bulunmaması, temiz su ve gıda yardımı eksikliğinin olduğu dönemler yaşamaktadır. Deprem sonrası önce kısa vadede, daha sonra orta vadede ortaya çıkan ihtiyaçlar ve bu ihtiyaçların karşılanamamasına bağlı oluşan yetersizlikler bir buçuk yıl sonunda deprem sonrası yaşantısını eski yaşam şartlarına çevirmeye çalışan afetzedelerin maddi ve manevi temel ihtiyaçlarına dönüşmektedir.

3.3.3. Deprem Sonrası Uzun Vadede (1,5-5 yıl) Yaşanan Yetersizlikler

Deprem sonrası uzun vade dönemi depremin ardından 1,5 yıldan 5 yıla kadar uzanan, uzun süreli ikamet veya gönüllü kalıcı yerleşimin olduğu uzun vadedeki dönemdir. Bu dönemde yaşamın artık eski haline dönmeye başlamış olması planlanmaktadır. Halkın uzun vadede eksikliğini hissettiği şeyler kalıcı olarak yaşayacakları barınma yerleri, sosyal hayatlarının, iş hayatlarının, eğitim ve sağlık hizmetlerinin tüm ihtiyaçlarını karşılayabilecek düzeyde olmasıdır. Bu dönemde yerleşim yerlerinde toplumsal yaşama dair ekonomik, sosyo-kültürel içeriklerin karşılığı deprem sonrası mimariye yansımaya başlamıştır.

Depremden 1,5 yıl sonraki süreçte halkın eski yaşantısına dönmesi için başta geçici barınma birimlerinde yaşayan afetzedelerin kalıcı konut inşası ile kalıcı barınma alanlara geçmesi amaçlanmaktadır. Ancak kalıcı konuta geçiş sürecinin uzaması

nedeniyle zorunlu olarak geçici barınmalarda ikamet etme durumu da yaşanmaktadır (Atalay, 2008). Yaşamını geçici konutlarda devam ettirmek mecburiyetinde olan halk, sosyalleşme ve hijyen gibi mekanların haricinde deprem öncesi günlük hayatlarında yaptığı ekonomik geçim kaynağına bağlı aktiviteler, eğitim, sosyo-kültürel aktiviteleri gerçekleştirebilecekleri alanlara ve mekanlara ihtiyaç duymaktadırlar.

Ekonomik olarak geçim kaynağı tarım ve hayvancılığa ya da başka bir aktiviteye dayanan bireylerin hayatlarını ve yaşam mekanlarını tekrar inşa etmek için maddi desteğe ve gerekli mekanlara ihtiyaçları oluşmaktadır. Ayrıca bir süre ara verilmiş ya da geçici barınma birimlerinin dönüştürülerek bir eğitim yapısı olarak kullanılarak zor ve kısıtlı şartlarda devam eden eğitim koşullarının iyileştirilip devam etmesi gerekmektedir.

Meydana geldiği ilk anlardan itibaren insan yaşamını ve psikolojisi büyük ölçüde etkileyen depremin sonucunda afetzedelerin yaşam alanlarına dair olan istek ve ihtiyaçları da değişim göstermektedir (Çetin, 2024). Yüksek katlı yapılarda tedirgin hissetme ve az katlı yapılarda yaşama isteği bu durumun bir göstergesidir. Deprem sonrası uzun dönemde eski yaşantıya geri dönme çalışmalarında halk, duygu ve düşüncelerinin dikkate alınmasına ve duygu ve düşüncelerine göre gereken uygulamaların yapılmasına ihtiyaç duymaktadır. Deprem sonrası 1,5 yıl ve 5 yıllık süre içinde maddi destek, psikolojik destek, afetzedelerin ihtiyaç ve isteklerine göre kalıcı konutlara geçiş, eski yaşantıdaki günlük aktivitelerin yapılabilmesi ve ekonomik geçim kaynağının sürdürülebilmesi için gerekli olan mekanların oluşturulmasına dair gereksinimler oluşmaktadır.

Kısa, orta ve uzun vadeli dönemden sonra halkın artık eski yaşantısına döndüğü varsayılmaktadır (Acerer, 1999). Kırsala özgü mimari üslubun, yaşantıya dair sosyo-kültürel, fiziksel ve çevresel içeriklerin deprem sonrası hayata entegresi söz konusudur. Eski yaşantı biçimini oluşturmaya çalışan kırsal yerleşmedeki halk, benimsediği değerler ile çevresini tekrar biçimlendirmeye başlamaktadır.

Türkiye’de deprem riski taşıyan birçok kentsel ve kırsal yerleşmeler bulunmaktadır. Depremin ne zaman hangi şekilde gerçekleşeceği tam olarak bilinmediğinden; her an deprem için hazırlıklı olunması önem teşkil etmektedir. Deprem için önceden hazırlıklar yapılmalı, depremin gerçekleştiği dönemde ilk andaki acil ihtiyaçlar

giderilmesi ve ileriye dönük yapılmış hazırlıkların uygulanması gerekmektedir (Uzut, 2016).

3.4. Kırsal Yerleşmelerde Depreme Karşı Yapılan Hazırlıklar (Öncesi, Sırası ve Sonrası için)

Depremler tarih boyunca çok kez meydana gelmiştir. Ancak bu depremler yakın zamanda olan depremler kadar yaşantıya ve çevreye zarar vermemiştir. Bu durumun en önemli sebebi yerleşimlerin genişlemiş, nüfusunun artmış olmasıdır (Uzut, 2017). Depremler önemli derecede can kayıplarına sebep olurken aynı zamanda insanların yaşantılarını devam ettirdikleri yapılara, mekanlara ve alanlara da zarar vermektedirler. Deprem sonrası meydana gelecek hasarı en az seviyeye indirmek için deprem öncesi önlemler ve sırası ve sonrasında uygulanacak eylemler için hazırlıklar yapılmalıdır. Doğru hazırlık ve eylem planları depremin yaratacağı hasarın en az seviyede yaşanmasını sağlayacaktır (Bilgehan, 2021).

Yapılacak hazırlıklar depreme yönelik depremden önceki dönemde yapılacak hazırlıklar, deprem yaşandıktan sonraki kısa süredeki ihtiyaçların giderilmesine yönelik yapılacak hazırlıklar ve deprem sonrası yaşantının normale dönmesi için yapılacak hazırlıklar olmak üç dönemde ele alınabilmektedir:

1. Deprem öncesi: Zarar azaltma ve hazırlık dönemi
2. Deprem sırası: Acil müdahale dönemi
3. Deprem sonrası: İyileştirme ve yeniden inşa dönemi (Bilgehan, 2021).

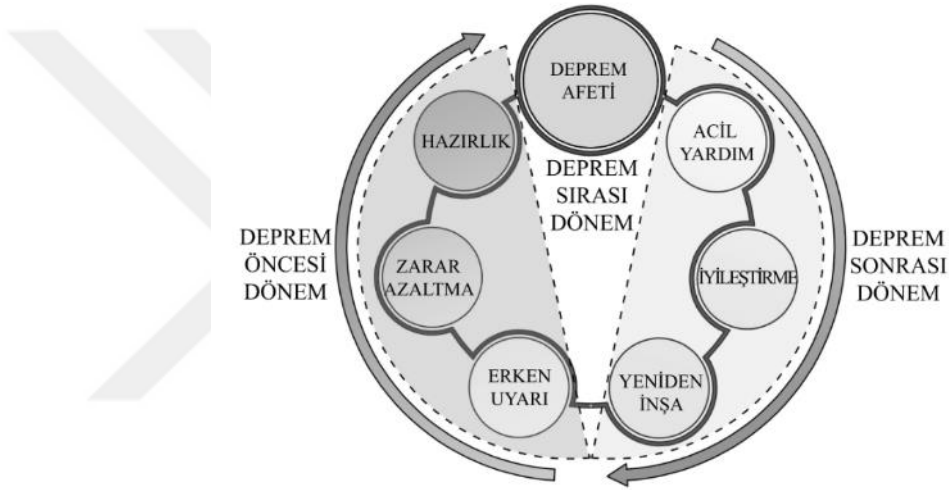
Deprem öncesi hazırlık dönemi zarar azaltma ve deprem sonrası yapılacak uygulamalar için hazırlanma aşamasıdır. Deprem öncesi yapılacak olan depreme ve deprem dönemine hazırlık çalışmaları can ve mal kaybını en düşük seviyede yaşamak için önemli rol oynamaktadır. Depremin zararını azaltmadaki en önemli unsurlardan biri toplumun depreme karşı olan bilinç seviyesidir. Afete karşı alınabilecek önlemler, afet anındaki yapılacak ilk yardım ve afet sonrası yapılabilecek uygulamalar için bilinçli bir toplumun olması afetin zararının artmasını engellemekte oldukça önemlidir. Zarar azaltma sürecinde depremin gerçekleşti anda yapılabilecek uygulamalara dair yönetmeliklerin ve deprem afetinin gerçekleşme olasılıklarının incelenmesi; toplumun bilgi sahibi olması için yaşayan halk depreme karşı bilinçlendirilmesi, dönemsel olarak

tatbikatlar yapılıp, eğitimler verilmesi ve ulusal ölçekte depreme karşı erken uyarı ve tahmin sistemlerinin uygulanıp geliştirilmesi gerekmektedir.

Deprem öncesi zarar azaltma sürecinde depremin getireceği durumların hepsi tahmin edilemeyeceğinden dolayı depremin gerçekleşmesi durumunda ortaya çıkan karmaşık durumdan hızlıca uzaklaşmak için neler yapılabileceğine dair hazırlıklar yapılmalıdır. Deprem beklenmeyen ani bir anda gerçekleşmesine karşın depreme hazır olmak için, depremde başta sağlık yapıları olmak üzere tüm yapıların güçlendirilip, gerekli kontrollerinin yapılıp depreme hazırlıklı hale getirilmesi gerekmektedir (Ergünay, 1993). Deprem sonrası oluşan acil durum anında yapılacaklar planlanmalı, iletişimin ve ulaşımın kesilmesi durumunda kırsal yerleşmelerdeki halkın kendi ile baş başa kalacağından dolayı yeme-içme, barınma, ilk yardım temel gibi ihtiyaçlarını karşılayabilecek ekipmana ve bilgiye sahip olması gerekmektedir. Mümkün olduğunca depremdeki can kaybını azaltmak amaçlı erken uyarı sistemleri ile halka zaman kazandırılmalıdır. (Bilgehan, 2021). Aynı zamanda deprem olması durumunda depremin ilk anlarında ve sonrasında yapılması gereken eylemler planlanmalı her türlü yaşanabilecek olumsuzluklara karşı hazırlıklı olunmalıdır.

Depremden sonra ilk andaki yani depremin etkisinin fazla bir şekilde hissedildiği, “deprem sırası” olarak da adlandırılabilen bu dönem depremin zarar boyutunun hızlı bir şekilde tespit edilmesini, müdahalede bulunulacak insanlarla iletişim haline geçebilmeyi, yeterli ve gerekli ekipmanı afet alanlarına hızlıca temin etmeyi ve afetzedelere yapılacak olan gerekli ilk yardımı ve günlük ihtiyaçlarının karşılanmasına yapılan yardımı kapsamaktadır. Ardından bireylerin güvenilir bir yere geçmesi sağlanmalıdır. Gerekli müdahaleler sonrası evleri hasar görmüş veya yıkılmış olan bireyler için acil barınma ünitelerinin hazırlanması gerekmektedir. Bu barınma yerleri genellikle ilk aşamada afet çadırlar ya da konteynerler olmaktadır. Gerekli beslenme, hijyen ve temel ihtiyaçların sağlanabileceği altyapı sistemleri planlanmalıdır. Bu “sırası” dönemi için deprem öncesinde depremden zarar görmeyecek depolama, tuvalet, barınma gibi birimlerin hazır olması ve kırsala ulaşımın zarar görebileceği durumlar göz önüne alınarak kırsal yerleşme içerisinde muhafaza edilmesi gerekmektedir.

Depremden sonraki uzun vadede yaşantının normale döndüğü ve halkın eski yaşantısını yeniden oluşturmaya çalıştığı deprem sonrası döneme yönelik, halkın kendi hayatını eskisi gibi kendi başına devam ettirebileceği duruma gelene kadar gerekli maddi ve manevi desteğin yapılması gerekmektedir. Başta eğitim, sağlık, iletişim ve ulaşım olmak üzere temel gereksinimler karşılanmalıdır ve temiz su, elektrik gibi altyapının sağlanması için gerekli olan destek önceden hazırlanmalıdır. Depremden etkilenen insanların psikolojik, ekonomik, sosyal ve fiziksel kayıp ve zararlarının hızlı bir şekilde giderilmesi ve normal gündelik yaşantılarına geri dönmeleri sağlanmalıdır. Depremde evlerini kaybedenler için kalıcı konut inşası, iş yerlerini kaybedenlerin geçimlerini sağlamaları için maddi destek planları yapılmalıdır.

Şekil 3.10. Deprem Afeti Sürecinde Yapılan Uygulamalar Döngü Diyagramı (Bilgehan, 2021' den uyarlanarak hazırlanmıştır).

Depremden sonraki süreçte ise afet sonucu yaşanan can ve mal kayıplarının tekrar yaşanmaması için depreme yönelik zarar azaltma, hazırlık aşamaları tekrarlanarak deprem öncesi, sırası ve sonrası süreçler bir döngü haline tekrarlanmaktadır (Şekil 3.10). Bu döngüde yapılan planlamalar ve uygulamalar, depremin yaşantıdaki etkisinin azaltılması, iyileştirme ve yeniden inşa süreçleri, acil müdahale eylem planları, geçici barınma ünitelerinin inşası, yerleşimdeki ihtiyaçların karşılanması gibi amaçları kapsaması gereken uygulamalardır. Doğru ve etkili planlama ile depremin yerleşmelerdeki etkisi en aza indirgenmiş olup; can ve mal kaybını önleyecek ve eski yaşantıya dönüşü hızlandırmış olacaktır.

3.5. Bölüm Sonucu: Kırsal Yerleşmeler ve Deprem Afeti İlişkisi

Kırsal yerleşmeler, kentsel yerleşmelerden daha az gelişmişlik düzeyine sahip olan ve kırsal alandaki yetersizliklerden dolayı verdiği göçlerden kaynaklanan azalan nüfus nedeniyle de gelişim gösteremeyen; bu nedenle yetersizliklerin ve sorunların sıklıkla yaşandığı yerleşmelerdir.

Kırsal yaşantıda, kırsal mimarinin kimliğini zedeleyen farklı yapılaşma biçimleri, farklı yapı malzemeleri ve yapım tekniklerinin kullanımı, plansız yapılaşma gibi mekânsal sorunlar; işsizlik, temel ihtiyaçların karşılanamaması, eğitim ve sağlık hizmetlerinin yetersiz kalması gibi sosyal sorunlar; halkın geçim kaynağının ilerleyebilmesi için gerekli yardımların yapılmaması gibi ekonomik sorunlar; kent yerleşiminin dışarıdan plansız ve yanlış müdahale ile bozulması, kır dokusunun özgün karakterinin zarar görmesine neden olacak yapı inşaları, plansız göç alıp-verme gibi planlama sorunları; yaşanabilecek doğal afetler, ekstrem hava koşulları ve salgın hastalıklar gibi fiziki sorunlar bulunmaktadır. Mekânsal, sosyal, fiziki, ekonomik ve planlamaya dair sorunlar ve yetersiz altyapı, yetersiz eğitim ve sağlık hizmetleri ile yaşanacak olağanüstü hâl durumlarına göre hazırlıksız ve bilinçsiz olma durumu kırsal yerleşmelerdeki yaşantıyı olumsuz yönde etkilemektedir.

Kırsal yerleşmelerdeki düzenin ve yaşantının kesintiye uğraması ve zarar görmesine neden olan en önemli faktörlerden biri doğal afetlerdir. Türkiye’de kırsal yerleşmeler heyelan, sel, yangın ve deprem gibi birçok doğal afet ile karşı karşıya kalmaktadır. Yaşanan doğal afetler kırsal yerleşmelerin ciddi ölçüde zarar görmesine ve yok olmasına neden olmaktadır. Türkiye aktif deprem fay hatlarının üzerinde bulunması nedeniyle yerleşmeler deprem afetiyle iç içe bir şekilde varlıklarını sürdürmektedirler.

Depremler yer kabuğunun hareketi sonucu, yüzeyde bulunan her türlü varlığın şiddetli sarsıntı yaşamasına neden olan olaylardır. Depremler ciddi can ve mal kaybına ve ekonomik sorunlara neden olmaktadır. Zeminin kalitesi, yapım tekniği ve yapım malzemesi, fay hattına uzaklık, arazinin kullanımı gibi nedenler depremin hasar boyutunu etkilemektedir. Türkiye’de aktif fay hatlarının üzerinde bulunması nedeniyle birçok deprem yaşanmaktadır. Türkiye tarihinde yaşanmış ve oldukça can ve mal kaybına neden olmuş depremlere 1766 İstanbul Depremi, 1894 İstanbul Depremi, 1939 Erzincan Depremi, 1999 Gölcük ve Düzce Depremleri ve yakın geçmişte yaşanan 6 Şubat 2023 Kahramanmaraş depremleri örnek gösterilebilmektedir. Yaşanan

birçok depreme rağmen günümüzde hala gerçekleşmesi bilim insanları tarafından beklenen birçok deprem bulunmaktadır. Depremler sonucunda depremi yaşayan yerleşmelerde yaşantı büyük ölçüde kesintiye uğramakta ve uzun süre normal yaşam şartlarına getirilememektedir. Bu nedenle depremlerden en az düzeyde etkilenmek için depreme karşı deprem öncesinde hazırlık yapılmalıdır.

Kırsal yerleşmeler deprem ile karşı karşıya kaldıklarında, mevcut durumdaki iletişim ve ulaşım yetersizliğine ek olarak depreme bağlı meydana gelen diğer yerleşmelerle kopukluk yaşamaları nedeniyle, belli bir süre kendi ihtiyaçlarını kendileri gidermek zorunda kalmaktadır. Depremi ilk 5 aylık acil dönemi; 5 ay ile 1,5 yıllık zorunlu geçici ikamet dönemi; 1,5 yıl ile 5 yıl arasındaki zorunlu veya gönüllü ikamet dönemi ile yaşantının normale tamamen dönmüş kabul edildiği 5 yıldan sonraki deprem sonrası dönemde yerleşmeler değişen önceliklere göre dönemsel olarak yetersizlikler yaşamaktadırlar. İlk acil dönemdeki en büyük gereksinim acil barınma, yeme-içme ve ilk yardım; ikinci geçici dönemde geçici konuta yerleşme, iletişim, sosyalleşme; zorunlu veya gönüllü geçici ikamet döneminde eski yaşantıya dönme ve yaşantıdaki çalışma, eğitim gibi kamusal içeriklerin ihtiyacı meydana gelmektedir.

Depreme bağlı meydana gelen ve gelmesi öngörülen sorunların ve yetersizliklerin önlenmesinin ve en düşük düzeyde yaşanmasının yolu depreme karşı yapılan hazırlıklardır. Depreme karşı yapılacak hazırlıklar üç döneme ayrılabilir: Deprem öncesi zarar azaltma ve hazırlık dönemi, deprem sonrası acil müdahale dönemi ve deprem sonrası iyileştirme ve yeniden inşa dönemi. Deprem öncesi hazırlık döneminde yapılacak uygulamalar depremden en az zararı almak açısından oldukça önemli rol oynamaktadır. Bu dönemde kırsal yerleşmeler deprem sırasında kendi başlarına kalma durumu yaşayabilecekleri için deprem sonrasında ihtiyaç duyulacak gerekli ekipmanın hazırlanması ve eğitimlerin verilmesi gerekmektedir. Ayrıca tatbikat, yapı güçlendirilmesi gibi ön hazırlıkların da deprem öncesinde yapılması gerekmektedir.

Depremi ilk gerçekleştiği ve etkisinin en çok hissedildiği acil müdahale dönemine dair ilk yardım, acil barınma, tuvalet, sağlık ihtiyaçlarının karşılanması için depolama, barınma gibi ekipmanlar hazırlanmalıdır. Deprem sonrası dönemdeki halkın günlük yaşantısındaki temel eğitim, ekonomik faaliyet, sosyalleşme gibi içeriklerini gerçekleştirmesi amaçlı planlamalar yapılmalıdır. Deprem öncesi, sonrası ve sonrası

dönemleri birbirlerini takip eden bir döngü içerisinde dirler. Bu döngü süresince gerekli planlama ve uygulamaların yapılması depreme bağlı yaşanan olumsuz durumların etkisini azaltmakta ve eski yaşantıya dönüşü hızlandırmaktadır.

Depremden sonra yapılan kırsal yerleşmeye ve yaşantıya dair çözümlemeler, halkın yaşantısını kısa sürede, kolay ve ekonomik olarak karşılamalı ve kırsal alanın mimari dokusuna zarar vermeden kırsal yerleşmeye adapte olmalıdır. Bu kapsamda mevcutta bulunan ve dönemsel olarak meydana gelen ihtiyaçların karşılanmasına yönelik literatürde “geçicilik” kavramı ve bu kavrama bağlı olarak belli prensipler ortaya çıkmaktadır. Efemeral mimarlık prensibi, bu bağlamda dönemsel yetersizliklere ve alandaki mevcut sorunlara etkin çözümlemeler sunduğu için; çalışma kapsamında efemeral mimarlığa ilişkin detaylar ele alınmaktadır.

4. KIRSAL MİMARİDE EFEMERAL MİMARLIK KAPSAMINDAKİ ADAPTİF ÇÖZÜMLELER

Kırsal alanlar kendilerine özgü mimari üslubu, yapı malzemesi, yapım tekniği, yaşam biçimi, gelenekleri ve kültürü olan yerleşmelerdir. Kırsal yerleşmelere dışarıdan yapılan her bilinçsiz ve plansız müdahale kırsal yerleşmenin sahip olduğu kimliğe zarar vermektedir. Kırsal yerleşmelere en çok müdahalenin yapıldığı dönem deprem gibi doğal afetlerden zarar görmüş yerleşmelerde ihtiyacı karşılamaya yönelik yapılan birimlerin inşası, kırsal yerleşmeye konumlandırılması dönemindedir. Bu dönemde yapılan barınma, depolama gibi geçici birimler kırsal mimarinin kimliğini oluşturan malzeme ve yapım tekniklerine uygun şekilde inşa edilmemektedir. Asıl amacın acil ihtiyacı gidermek olup; mimari kimliğin ve korunmasının olmadığı bu dönemin olumsuz sonuçları deprem afeti sonrası dönemde ortaya çıkmaktadır. Kırsal yerleşmenin tekrar inşasının söz konusu olduğu bu dönemde, kırsal mimari öğelerden farklı özelliklere sahip oluşumların inşa edilmiş oluşu, kırsal mimarinin devamlılığını, geleneksel kuşaklara aktarılmasını zorlaştırmakta ve yeni inşa edilecek yapılarda da bu özelliklerin kullanılması sonucunda kırsal mimari kimliğin yok olmasına neden olmaktadır (Ergün, 2022).

İhtiyacı karşılamak amacıyla yapılan oluşumlar, inşa edildiği alana en az düzeyde etki bırakmalı, en kısa sürede inşa edilip ihtiyaç bitince kaldırılmalı, ekonomik ve alana uyumlu olmalıdır. Bu kapsamda literatürde bulunan zamana, ihtiyaca ve amaca yönelik yapılması planlanan oluşumları kapsayan Efemeral mimarlık prensibi kullanılmaktadır. Efemeral mimarlık geçicilik hissinin belli olduğu, doğaya ve çevreye uyumlu, iklimsel verilere kolay adapte olan ve zaman kavramı ile yapılan oluşumlardan meydana gelmektedir (Chappel, 2010). Bu bağlamda kırsal mimari de bulunan mevcut yetersizliklerin ve depreme bağlı meydana gelen dönemsel ihtiyaçların efemeral mimarlık prensibi ile meydana getirilmiş oluşumlar ile giderilebilmektedir.

Bu kapsamda “Kırsal Mimaride Efemeral Mimarlık Kapsamındaki Adaptif Çözümler” adlı bölümde efemeral mimarlığın etimolojisi, benimsediği prensipler, çeşitleri ve ilişkili olduğu diğer mimarlık prensipleri, acil durumda ihtiyaç gidermek amacıyla inşa edilen efemeral mimarlık oluşumları, efemeral mimarlığın yapılardaki, kırsal yerleşmelerdeki kullanım yeri ve şekli hakkında bilgi verilmektedir.

4.1. Efemeral Mimarlığın Etimolojisi

“Efemeral” kavramı Yunancadaki anlamı “her gün, bir gün” olan; *ephemeros* (ep- “on” ve *hemere* “day”) kelimesinden gelmektedir (Carnonell, 2014). *Ephemeros* kelimesi 14.yüzyılda günübirlik bir ateşin tanımı olarak kullanılırken; zaman ilerledikçe, kısa süreli olan her varlığın tanımlanmasında kullanılmaya başlanmıştır. Bu tanıma göre efemeral insanların her zaman etrafındadır ve doğada oldukça efemeral kavramının etkisine rastlanılmaktadır: Mevsimsel değışimler ve mevsimsel bitkiler, ayın aşamaları, gelgitler, kısa ömre sahip bitkiler gibi. Geçen, kısa süreli ve kaçak gibi eř anlamlarının olmasına ve hareketlilik olgusuyla da alakalı bir kavram olmasına rağmen; efemeral geçici, hafiflik ve güzellik sözcükleri anlamına gelmemektedir (Chappel, 2010).

Efemeral kavramının kısa zamanlı var olma anlamına gelmesi ile ilişkili olarak; Efemeral mimarlık ise uzun zaman kalıcılığ a ihtiyaç duyulmayan, ihtiyaçların, ihtiyaç anında hızlıca dönemsel olarak karşılanması için yapılan mimarlık prensibidir. Bu kısa süreli var olma durumu daha  zg r tasarımların oluşturulmasını; çevrede yer alan ögelerin meydana getirilen oluşuma, oluşumun da çevreye rahatlıkla entegre olabildiğini ve çevreye az müdahale ile en düşük düzeyde olumsuz etki edilmesini de sağlamaktadır.

Efemeral mimarlık tanımı şimdiye kadar hareket edebilen bir yapı için, sadece hafiflik ya da tasarım açısından kırılganlık hissi veren yapılar için dahi geçerli olan bir tanımdır. Efemeral mimarlık oluşumları, ihtiya a yönelik meydana getirilip, bir süreliğine alanda yer alıp, ihtiyaç bitince tekrar s k lmekte bu sayede malzeme açısından çevreye bir enkaz bırakmamaktadır. Efemeral mimarlık “zaman” kavramı açısından mimarlık tasarımları ve alanı tekrar inceleyip, analiz etmektedir.

Efemeral mimarlığın tanımı Chappel (2010)’a göre birkaç temel yaklaşıma dayandırılabilir:

- Oluşum tasarımı geçicilik hissi vermelidir veya geçici olması amacıyla yapıldığını belli etmelidir. Tasarımda kullanılan yapı malzemesi, yapının türü veya gerçekçi bir söylem ile efemerallik olgusunu belli etmelidir.
- Oluşum bu amacın varlığını belli ettiğ  kadar bunu uygulamalı ve alandan kullanım sonrası ayrılabilmelidir. Kalıcı olarak oraya bağlanmaktansa yapı hareket etmeli,

başka konuma geçebilmeli (mobil evler gibi), kaybolabilmeli (erime, yıkılma gibi) veya başka bir yöntem ile bulunduğu alandan ayrılabilmelidir.

- Efemeral mimarlık yeni bir mimari prensip oluşturmak yerine mimarlığın yeniden sınıflandırılmasını sağlamaya çalışmaktadır.
- Efemeral mimarlığın literatürde “geçici (*temporary*)” ve “taşınabilir (*portable*)” olarak ifade edilmesi üzerinedir.

Efemeral mimarlığa dair birçok farklı tanımlama yapılmaktadır. Esnek ve dinamik, çok az malzeme içeren inşaat tekniklerinin farklılaşması, hareketlilik, kırılgnalık, açıklık şeffaflık gibi tanımlamalar ile karşılaşılmaktadır. Bu tanımlamaların efemeralin aksine zaman ile ilgili bir bağlantısı bulunmamakta bu nedenle efemeral mimarlık kapsamında bir tanımlamaya sahip değildir.

4.2. Efemeral Mimarlığın Çeşitleri ve Diğer Mimarlık Prensipleri ile İlişkisi

Bir yapının efemeral mimarlık ürünü sayılabilmesi “ne kadar süre bulunduğu alanda kalabilmesi gerektiği” düşüncesi vardır. Bir yapının efemeral olup olmamasına dair ayırım zaman içinde değişecektir. Efemerale karşı gelişen yaklaşımlar bir yapının yaşam ömrünü benzer yapılar ile karşılaştırarak tasarımın geçiciliğinin analizinden ortaya çıkmaktadır. “Mimari” olarak değerlendirilen oluşumlar bireyler arasında değişiklik gösterebilmektedir. Bazı yapılar ve konseptler “mimarlık” olarak kabul edilebilirken; başka oluşumlar araç, sanat, doğa veya altyapı olarak adlandırılmaktadır. Mobil evin araç, sanat ya da her ikisi olarak gruplandırılması konusundaki ayrışmalar bu durumun bir göstergesidir. Efemeral mimarlık çadır yaşantısından yüksek yapıların yapımına kadar her türlü mimari oluşumun açık bir şekilde yorumlanması gerektiğini savunmaktadır (Carnonell, 2014).

Bir kentte yürüyerek veya bir araç ile dolaşırken birçok geçici ve efemeral mimari yapılara rastlamak mümkündür. Günlük olarak yapıları çevrede yaşayan insanlar, kısa bir süre için halk pazarları, bir bina için kurulan inşaat römorkları gibi değişen binalar ve mimari parçalarla karşılaşır. Yapılar bir gün, bir hafta veya bir mevsim için, tek seferlik kullanım için veya bir yerden başka bir yere taşınmak için orada bulunuyor olabilirler. Bu tür oluşumlar çevrelerinden konforlu, işlevsel ve eğlenceli bir ortam sunarak ilgi çeker ve bulunduğu alana canlılık sağlarlar. Efemeral mimarlık tarihte genellikle göçebe mimariyi ve mobilitayı ifade etmiştir ancak bu ifadeler dışında

deneysel araştırmalar, performans alanları, ticari platformlar, acil durumlara dair çözümlemelere gibi birçok işlevi kapsamaktadır.

Efemeral mimarlık ürünlerinin biçimleri değıştikçe efemeral mimarlığında alanı genişlemeye devam etmektedir. Günümüzde efemeral mimarlık ürünleri çok çeşitli işlev ve şekil farklılıklarına sahiptir ve üç çeşit efemeral mimariden bahsedilebilmektedir: Bir sezon boyunca varlığını sürdüren, kalıcı olmayan oluşumlar “dönemsel/mevsimsel efemeral mimarlık”; acil ihtiyacı çözmek için yapılan oluşumlar “acil durum efemeral mimarlık”; göç ederek yaşayan insanların kısa süreliğine inşa ettiğı oluşumlar “göçmenlikte efemeral mimarlık” ürünleridir (Chappel, 2010).

Belirli Bir Süre İçin: Dönemsel/Mevsimsel Efemeral Mimarlık

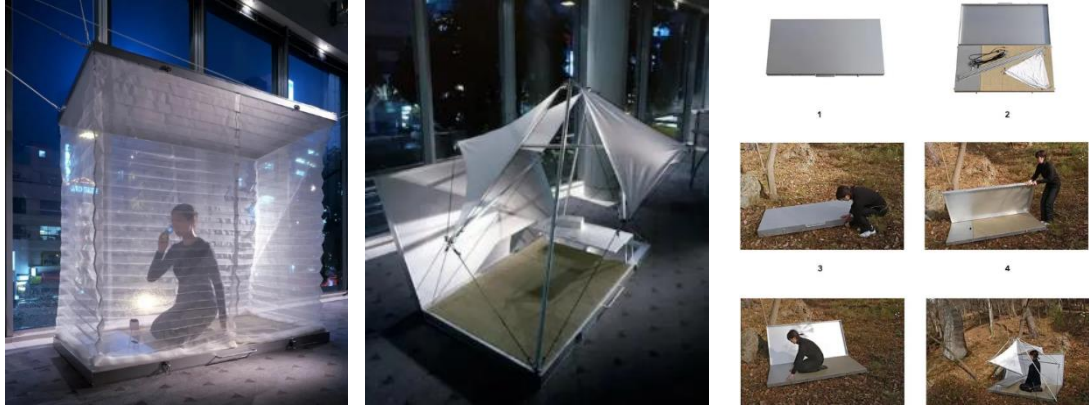
Dönemsel/mevsimsel olan mimarinin, doğa döngüleriyle ve beslenme ile bir benzerlikleri bulunmaktadır. Her sezon yetişen meyvelerin farklılaşması gibi mevsime bağı yapılan yapılar da değışebilmektedir. Sezonluk malzemelerin sadece bir sezon için kullanılması, mekânın şeklini ve dokunsallığını tanımlar.

Yaz mevsiminde yetişen sebze ve meyvelerin kışın saklanması için yapılan depolama alanları; yapılacak kısa süreli etkinlikler için mekanlar, sergileme amaçlı yapılan pavilyonlar, festivaller gibi kültürel etkinliklerin oluşumları; halk pazarları, mobilya, kitap gibi ticaret amaçlı fuarlar ve etkinliklerin bulunduğu alanlar dönemsel olarak oluşturulmakta işlevi bittikten sonra kaldırılmaktadır. Kullanılan malzemelerin kolay monte edilebilmesi ve tekrar kullanılabilmesi önemli bir kriterdir. Amaç dikkat çekici, işlevsel, arazi ile uyumlu ve aynı zamanda düşük maliyetli yapıların elde edilebilmesidir.

Geçmişten günümüze bu tür yapılar halka açık törenlerde, savaş zaferlerinin kutlanmasında, kraliyet düğünlerinde, taç giyme törenlerinde ve sokak arasında yapılan kutlama, tiyatro gösterilerinde karşımıza çıkmaktadır. Güncel olarak en sık karşılaşılan mevsimsel/dönemsel efemeral oluşumları ise halk pazarları, ticaret fuarları ve belli bir mevsime hitap eden barınma yapılarıdır.

Yapılar sadece malzemenin geçiciliğı, efemeral mimarlık oluşumu olarak kabul edilmesi için yeterli değildir (Chappel, 2010). Her yıl yeni bir yapının inşa edilmesine gerek olmadığı için kalıcı bir yapının daha verimli olduğu iddia edilebilir, ancak daha

sonra yapılması gereken bakım vardır ve binanın sezon dışında da korunması gerekecektir.

Şekil 4.1. Japonya'daki Çay Evleri (URL-11).

Aynı şekilde Japonya'da hala yapılmakta olan geleneksel çay ritüelleri bulunmaktadır. Bu çay ritüellerine özel olarak çay evleri tasarlanıp, inşa edilir (Şekil 4.1). Çay evleri taşınabilir, kolay sökülebilir forma tasarlanır. Ahşap, alüminyum ve hafif malzemelerin kullanıldığı bu çay evleri ritüel dönemi bittikten sonra gelecek sezon tekrar kullanılmak üzere kaldırılıp, 12 cm kalınlığındaki çantalarda depolanabilir (URL-11).

Bir Yaşam Biçimi Olarak: Göçmenlikte Efemeral Mimarlık

Bilinen en eski mimarlık türleri arasında göçmen mimarisi yer almaktadır. İlk mimari oluşumlar göçmenlik üzerinden başlamış olup; günümüzde hala bazı insan toplulukları bu tür yaşam biçimi ile hayatlarına devam etmektedirler. Göçmenler her yıl belli rotalar üzerinde yolculuk edip, sık sık kamp kurmaktadırlar. Kullandıkları yapısal oluşumlar çeşitli konaklama alanları arasında kendilerine bir çeşit süreklilik sağlarken, hareket özgürlüğü de sağlamaktadır. Göçebe mimarisindeki yerel ve doğal malzemelerin kullanımı yaşadıkları bölge hakkında bilgi vermekte, doğal ortam ile ilgili ilişkilerini geliştirmekte ve doğayı korumaya, zarar vermemeye teşvik eder (Şekil 4. 2).

Göçmenlikteki yapı tipleri sökülmesi ve tekrar kurulması kolay olan birimlerinden oluşmaktadır. Göçebelerin her yıl belli süreliğine gittikleri farklı kamp alanları bulunmaktadır. Aynı birimlerin farklı topografya ve farklı iklim koşullarına uyum sağlaması yaşam konforu için önemlidir. Birimler aynı zamanda kolay taşınabilir şekilde olup hareket özgürlüğü sağlamalıdır.

Şekil 4.2. Göçmen Efemeral Mimarlık Ürünü Örneği (URL-12).

Göçmenlik mimarisi doğa ve insan yaşantısı için bir bilgi ve fikir kaynağıdır. Yerel ve doğal malzemelerin kullanımı ile yapılan göçebe mimarlık oluşumları bulunan alanlardan ve yerel malzemeler hakkında bilgi verir. Nesiller boyunca yerel şartlar için geliştirilen ve kısıtlı malzemeden inşa edilen yapılar yakın çevre ile bir ilişki içerisinde olup doğadan en yüksek verimi elde etmeyi amaçlamaktadır (Şekil 4.3). Bu durum tasarımcılar için o doğanın şartları altında test edilmiş yapı örneklerinin oluşmasını da sağlamaktadır (Chappel, 2010). Günümüzde göçmenlik mimarisindeki efemerallik olgusuyla çok farklı formlarda karşılaşılmaktadır. Modern göçebeler olarak da adlandırabileceğimiz topluluklar için yapılmış mimari oluşumlar bulunmaktadır.

Şekil 4.3. Göçebe Yaşantı Örneği (URL- 13).

Göçmenlikteki belirli süre boyunca geçici konaklama, kısa süreli dış etkenlerden korunma, bulunan alana adapte olma, alana zarar vermeme, kolay inşa, kolay

depolanma prensiplerine sahip olmaları nedeniyle efemeral mimarlık oluşumlarında sayılabilmektedir.

Bir İhtiyaç Durumu Olarak: Acil Durum Efemeral Mimarlık

Aniden meydana gelen ihtiyaçların giderilmesi için öncelikli olarak kolay ve hızlı inşa edilebilen yapıların inşa edilmesi gerekmektedir. Efemeral mimarlık, olağanüstü hâl durumlarında da işlevsellik, hızlı ihtiyacı karşılayabilme özelliklerinden dolayı başvurulan prensiptir. Örneğin; mülteci konutlarının yapımında çok sayıda barınma ünitesinin hızlı bir şekilde kurulması, kullanılabilmesi efemeral mimarlığın bu durumlar için en uygun prensip olduğunu göstermiştir (Chappel, 2010).

Birkaç hafta ya da birkaç ay var olan bu tür yapılar oldukça kısa süreli oldukları için değişikliklere, ayarlamalara ve denemelere olanak sağlamaktadır. Tsunami ve deprem gibi büyük etkiye sahip ve aniden gerçekleşen doğal afetlerde başta barınma olmak üzere temel ihtiyaçların hızlı bir şekilde giderilmesi gerekmektedir. Bu dönemde ilk aşamada önemli olan ihtiyacın belirli bir zamanda en basit şekilde çözülmesidir. Sonrasında ise insanlar arasında sosyalleşmenin sağlandığı, doğayla uyumlu bir yaşam koşulu sağlanmaktadır.

Şekil 4.4. Deprem Sonrası Yapılan Konteyner Kent (URL- 14).

Doğal afet gibi dönemlerde ilk tercih edilen çözümler konteyner evler olmaktadır (Şekil 4.4). Konteyner evler barınma ihtiyacı ve temel gereksinimlerin giderilmesi açısından hızlı çözümler olsa da boyut, yalıtım, şekil açısından her iklime, topografyaya ve aile yapısına uyum sağlama açısından zorluklara neden olmaktadır.

İklim koşuluna göre üretilmeyen konteynerler değişen iklimlere kolayca adapte olamamakta ve yeterli yalıtımı sağlayamamaktadır. Konteynerler kapasite açısından birey sayısına yetmemesi nedeniyle ihtiyacı yeterli düzeyde karşılayamamaktadır. Ayrıca genellikle düz bir zemin üzerine konumlandırılmaları gerektiği için eğimli topografyalara uyum sağlayamamaktadır. Hızlı bir şekilde inşa edilebilmesi, topografyaya zarar vermemesi, doğayla uyumlu olma, ihtiyacı karşılama, geçici süreliğine alanda bulunmaları açısından efemeral mimarlık oluşumları acil durumlarda adaptif çözümler sunmaktadır.

Efemeral mimarlıkta kullanılan malzeme, yapılacak oluşumun yapım amacına göre seçilmektedir. Bu oluşumlar tamamen geçici oldukları için kullanılan malzemeler geri dönüştürülebilir malzemeler olarak tercih edilmektedir. Malzeme seçiminde dikkat edilen başlıca unsurlar esneklik, tekrar kullanılabilirlik ve çevreye duyarlı olmasıdır. Bu malzemeler, alüminyum, demir, vinil, cam, paslanmaz çelik, halı, kumaş, kâğıt gibi malzemelerdir. Efemeral mimarlığın benimsediği prensipler; geçicilik, esneklik, yenilik, düşük maliyet, atık yönetimi, mevcut kaynak kullanımınıdır.

Geçicilik kavramı, “kısa süre kalıcı olma” ya da “belirli süre olan” anlamına gelmektedir (Güzelsoy, 2019). Değişen zaman ve yaşam şekilleri nedeniyle kalıcı yapılaşma yerini geçici oluşumlara bırakmaktadır. Geçicilik olgusu mimarlıkta yeniden kullanım, dönüştürülebilirlik, yeniden işlevlendirilme kavramları altında ele alınabilmektedir. Geçicilik, bazen bir gün, bazen birkaç ay ya da birkaç seneye hitap edebilmektedir. Yapıların geçicilik süreçleri yapım amacına, ihtiyaca yönelik değişim göstermektedir (Andres, 2011). Geçici olma durumu esnek çözümler, düşük maliyetli geri dönüştürülebilir malzeme kullanımı açısından kolaylık sağlayan prensiplerin benimsenmesini sağlamaktadır.

Sürekli değişen yaşam koşulları, şekilleri ve buna bağlı ortaya çıkan farklı ihtiyaçların giderilmesi insanların yaşam konforları açısından oldukça önemlidir. Yaşanılan mekanların her türlü ihtiyaca yanıt vermemesi, insanlarda mekân değişikliği yapma gereksiniminin ortaya çıkmasına ve terk edilen, kullanılmayan mekanların meydana gelmesine neden olmaktadır. Bu nedenle kullanıcıların kendilerinin değişim yapabileceği mekanların tasarlanması gerekmektedir. Aynı şekilde farklı iklimsel ve topografik verilere esnek bir şekilde adapte olabilecek mekanlar efemeral mimarlığın benimsediği prensiplerdendir.

Sürekli gelişen teknoloji ve buna bağlı olarak ortaya çıkan yeni yapım malzemeleri ve yapım teknikleri yapıların adaptasyon sürecini ve insanların konforlu yaşam alanı sağlamasını kolaylaştırmakta ve hızlandırmaktadır. Hafif, kolay inşa, kolay montaj ve demontenin yapılabildiği, kolay depolanabilen, taşınabilen, yeniden kullanımı kolaylaştırabilen yeniliklerin takibi ve uygulanması efemeral mimarlık oluşumlarının tasarım prensiplerindendir.

Çevreden edinilen malzeme, düşük maliyetli malzeme kullanımını sağlamakta ve mevcut kaynakların kullanımına da teşvik etmektedir. Aynı zamanda geri dönüştürülebilir malzeme kullanımı ile geçicilik amacı olan yapıların kullanım sonrası meydana atık malzeme bırakmamasını; gerek duyulmayan malzemelerin dönüştürülüp tekrar kullanılması açısından önemlidir.

Efemeral mimarlık, “mobil”, “taşınabilir” ve “dönüştürülebilir” mimarlık olarak tanımlanmıştır. Bu kavramlar efemeral mimarlıkla ilgilidir ve bazı durumlarda çakışmaktadır. Mimarlık alanındaki mevcut sınıflandırmalar yapıları montaj sistemine veya tasarım potansiyeline göre gruplandırmaya çalışmaktadır. Efemeral mimarlık ise zaman ile gerçeklik ilişkisine dayanarak mimarlığı yeniden gruplandırmaya çalışmaktadır.

Mobil mimarlık Sieal (2002) tarafından “giderek daha sık görülen sosyal değişimlere daha iyi tepki verecek şekilde belirli bir zamanda ve yerde belirli bir ortamda akıllıca yaşamanın bir yolu” olarak tanımlanmaktadır. Mobilite insanlar ile belirli bir ortam arasında alternatif bir ara yüzey sağlayabilmektedir ancak zaman, mobilitede önemli bir kriter değildir. Ayrıca, efemeral mimarlığın aksine, mimari türünü hareket eden veya hareket etme potansiyeline sahip olanlarla sınırlandırmaktadır.

Taşınabilir mimarlık, Robert Kronenburg (2008) tarafından “üretim alanlarından uzak bir alanda kolay montaj için tasarlanmış yapılar” olarak tanımlanmaktadır. Bu tanıma göre bir alana inşa edilen bir yapı, hareketi kolaylaştıran bir sisteme sahiptir ancak o yapının o alanda ne kadar süre kalacağı önemsenen bir durum değildir. Ayrıca taşınabilir mimarinin ürünü inşası, üretim yerinin dışında gerçekleşmek zorundadır.

Taşınabilir ortamlar, taşınabilir mimari ile yakından ilgilidir ve bu durum “... bir bina, manzara veya iç tasarım” olarak tanımlanmaktadır (Kronenburg, 2008). Bu tasarım sınırlı bir süre için belirli bir yerde bulunur, ancak etkisi çok daha uzun süre devam edebilmektedir. Geleneksel binaların aksine, taşınabilir olanlar taşınma özelliğini göz

önünde bulundurmak için tasarlanmışlardır. İmha etme yerine, dağılma bu mimarlık ürünlerinin temel özelliğidir. “Taşınabilir Mimarlık ve Taşınabilir Ortamlar”, bir yapının doğasında var olan geçicilik durumunu çok az önemsemektedir ve yalnızca taşınabilirlik ve taşınabilirlik yoluyla bir yapının fizikselliğinin koruması önemlidir.

4.3. Efemeral Mimarlık Oluşumları

“Efemeral” doğada genellikle bitkileri ve böcekleri tanımlamaktadır. Çölde var olan kısa ömürlü ve her yıl çiçek açmamaları sebebiyle bazı bitkiler, kısa süre içinde üreyip, yetişkinlik sürecini çok kısa sürede tamamlayan böcekler; sonbahar renkleri, hava, mevsimsel değişimler, ayın evreleri gibi olaylar doğanın sürekli değişimi doğadaki efemeraldir (Carnonell, 2014).

Doğadan ziyade insan yapımı ürünlerde de efemeral gözlemlenebilmektedir. Pek çok kamusal alanda kısa süreli sergi amaçlı eserler bulunmaktadır (Carnide, 2012). Sanatçıların çalışmalarının kısa süre sergilenmesi, o çalışmaya olan ilgiyi de arttırmaktadır. Doğadaki yaşanan değişimler gibi sanat eserlerinin de kalıcı değil; değişen bir süreçten, deneyim ve anılardan oluşması da efemerale örnek gösterilebilmektedir. Bazı efemeral sanatsal çalışmalar mimari bir oluşuma referans göstererek yapılır bu durumda sanat ile mimari arasında bir bağlantı oluşmasını sağlar. Sanat ve mimari bir araya gelerek çalışma hem mimarlık alanına hem de sanat alanına hitap eder.

Doğadaki ve sanattaki oluşumlar, insanların efemeralin öznel olma algısında var olmaya devam etmektedir. Efemeralin geçicilikten kalıcılığa döndüğü noktanın net olmaması nedeniyle, efemeral hakkındaki zamansal açıklamalar belirlenemez durumdadır. Uzun zamandır kalıcı olmaya çalışılması “kalıcılık” algısı ile ilişkilendirildiği için karmaşıklık oluşmaktadır. Efemeral beklentiler ve tasarımcıların niyetleri açısından kısa bir varoluş anlamına gelmektedir. Bu tanımlama efemeral mimarinin de tanımının temelini oluşturmaktadır.

Günümüzdeki yeni yapıların büyük bir bölümü geleceğin yapı stoğu ve inşaat malzemeleri haline gelmektedir. Bu nedenle, bir binayı yeni bir işleve dönüştürmek veya yapı malzemelerini değerlendirmek için yeni yapılar tasarlamak daha mantıklıdır. Geçici mimarinin daha geniş bir kullanımı doğal olarak demontaj tasarımının araştırılması teşvik edilmektedir çünkü tüm yapı malzemeleri erişilebilir veya mevcut

değildir. Çoğu yapı, işlevsel ömürlerinin bitiminden önce sökme planı olmadan çökmektedir; bu nedenle artık günümüzde yapılar üzerine sökme sistemleri geliştirmeye başlamıştır. Mimarlığın kalıcılık yönleri, insanların yapılardan beklentileri zaman içinde değişmiştir. Efemeral mimarlık, zamana bağlı mimari ve dinamik bir kültüre yönelik mimari yanıtlarla ilgili eğilimleri ele alır (Elvir, 2020).

Gelişen ve değişen dünyada insanların yaşam biçimleri ve ihtiyaçları da değişim göstermektedir. Dönemsel olarak ortaya çıkan ihtiyaçlar toplumlar tarafından zaman içerisinde giderilebilse de aniden ortaya çıkan ve acil bir şekilde giderilmesi gereken ihtiyaçlar bulunmaktadır. Dönemsel olarak alanda bulunmayan birkaç haftalık eğitim yapısı ya da sağlık yapıları gibi günlük ihtiyaçlardan daha farklı ortaya çıkan ihtiyaçlar zaman içerisinde giderilebilmektedir. Ancak deprem, yangın, sel, tsunami gibi doğal afetler beklenmeyen bir anda gerçekleşip barınma, yeme içme, sağlık, eğitim gibi birçok temel ihtiyacın ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Doğal afet dönemlerinde ihtiyaçların giderilmesine yönelik yapılacak çözümlemeler hızlı, kolay inşa edilebilen, inşa edildiğinde ve ihtiyaç giderildikten sonra alandan kaldırıldığında çevreye zarar vermeyen, kısa süreli kullanımı olduğundan dolayı kullanım sonrası atık malzeme çıkmaması için geri dönüştürülebilir ya da depolanabilir malzemelerden tasarlanmış oluşumlar olmalıdır. Doğal afetlerin gerçekleşmesi durumunda verdiği zarar bağlı olarak ilk aşamada barınma ihtiyacı ortaya çıkmaktadır. Barınma ihtiyacının hızlı bir şekilde giderilmesi, insanlar için geçici konut oluşturulması acil durumda ilk yapılan uygulamalardandır.

Acil durum dönemlerinde ilk yardım aşamasında alanda yeni bir yapı inşa etmekten çok genelde çadırlar veya fabrika ortamında üretilmiş konteynerlar tercih edilmektedir (Şekil 4.5). Çadırlar ilk aşamada kolay ve hızlı kurulum, taşınabilirlik ve kolay depolanabilme özelliklerinden dolayı ilk başvuru alan geçici barınma üniteleridir. Gerçekleşen ana depremin ardından meydana gelen artçı depremlerde insanlar için güvenilir bir alan sağlamaktadır. Ancak çadırın kurulacağı zeminin düz olması gerekmektedir. Çünkü engebeli ve sert zeminler hem kurulum hem de yaşam konforu açısından sorunlar yaratmaktadır (Bilgehan, 2021). Olumsuz yönleri olmasına rağmen ilk aşamada ilk yardım, barınma ve dış etkenlerden korunma yönünden olumlu yönleri daha fazladır.

Şekil 4.6. 2020 Yılında Elazığ'da Meydana Gelen Deprem Sonrası AFAD Tarafından Kurulan Çadır Kent (URL-15).

Deprem sonrasında ilk aşamada çadırlara başvurulsa da bir süre sonra bireylerin kalıcı konutlarına geçene kadar yaşamlarını geçirecekleri geçici barınma birimlerine ihtiyaçları ortaya çıkmaktadır. Bu geçici barınma birimleri takılıp sökülebilen, kolay ve hızlı inşa edilebilen, çevreye zarar vermeyen, topografyaya uyumlu, ekonomik, dış tehditlere karşı korunaklı, kolay taşınabilen, depolanabilen ve tekrar kullanılabilen yapılar olmalıdırlar. Bu yapıların kullanımı ülkelerin gelişmişlik düzeyine göre değişmekle birlikte en az üç aylık bir sürece yayılmaktadır. Bu nedenle ihtiyaç sonrası ortadan kaldırılabilecek, yeniden kullanılabilir, depolanabilecek ya da dönüştürülen esnek ve geçici birimler tasarlanmalıdır.

Şekil 4.5. 2023 Yılında Kahramanmaraş'da Meydana Gelen Depremler Sonrası Kurulan Konteyner Kentler (URL 16).

Geçici kullanımı ile çevreye zarar vermeden bulunduğu alandan ayrılan ihtiyaç durumunda yapılan uygulamalar acil durum efemeral mimarlık oluşumları içinde yer almaktadır. Dünya'da ve Türkiye'de birçok acil barınma ihtiyacını gidermek amacıyla afet sonrası yapılan geçici barınma birimleri bulunmaktadır.

Konteynerler fabrika ortamında üretilip, kolay taşınabilme ve kolay inşa özelliklerinden dolayı deprem sonrası geçici barınma aşamasında tercih edilen oluşumlardır (Şekil 4.6). Planlamaları, kullanım alanına ve ihtiyaca yönelik değiştirilebilmektedir. Çadırlar ile karşılaştırıldığında; yeterli yalıtım ile birçok iklim koşuluna kolaylıkla adapte olabilmekte ve konforlu yaşam sağlayabilmektedir. Konteynerler içerisinde yaşayacak olan birey sayısı, aile yapısına bağlı değişik tipolojilere sahip olmak ile birlikte deprem sonrası tasarlanan konteynerlarda banyo, mutfak, yaşam alanı, yatak odası gibi temel ihtiyaçların karşılanabileceği alanlardan meydana gelmektedir. Değişen ihtiyaçlara göre farklı işlevler için farklı boyutlandırmalar ve alana yerleşimler ile alternatif yaşam mekanları oluşturulabilmektedir.

Şekil 4.7. Shigeru Ban Tarafından 1995 Yılında Japonya’da Yapılan Kâğıt Evler Projesi (URL 17).

Afet dönemi yapılan efemeral mimarlık yapılarının örneklerine Japon mimar Shigeru Ban’ın yapı malzemesi olarak kâğıt kullanarak yaptığı yapılarda da rastlayabiliyoruz. Japonya’da 1995 yılında gerçekleşen deprem sonrası yapılan “*Paper Log House*” yani geçici kâğıt evler projesi efemeral mimarlık oluşumlarından (Şekil 4.7). 17 Ocak 1995 tarihinde Japonya’nın Kobe şehrinin ve yakınlarının büyük yıkımına neden olan 7,2 şiddetinde meydana gelen deprem afeti sonrasında meydana gelen barınma ihtiyacı gidermek amacıyla yapılmıştır. Taşıyıcı sisteminde çevreden elde edilecek ahşap ve

karton tüp; temelinde kum çuvalları kullanılmıştır. Yalıtım için su geçirmez bantlar ve çatı örtüsü kullanılmıştır. Dört kişinin barınabileceği boyutta olup, 16 m² alana sahiptir (Tütüncü ve Ökten, 2021). Barınma ihtiyacının hızlı giderilmesi gereken afet döneminde Shigeru Ban'ın Kâğıt Evler projesi 6 saatlik inşa süresinin ardından kullanıma hazır hale gelmektedir.

Şekil 4.8. Shigeru Ban Tarafından 1999 Yılında Türkiye’de Yapılan Kâğıt Evler Projesi (URL -18).

Birkaç yıl sonra Türkiye’de meydana gelen 17 Ağustos 1999 Gölçük ve 12 Kasım 1999 Düzce depremleri sonucu büyük can ve mal kaybı yaşanmıştır (URL-18). Acil bir şekilde binlerce insanın barınma ihtiyacının giderilmesi gerekmiştir. Uzun süreli konut yapmak için yeterli sürenin olmaması sebebiyle hızlı inşa edilebilecek geçici konutlar tercih edilmiştir. Shigeru Ban Japonya’da karton tüpleri kullanarak yaptığı barınma ünitelerinden Düzce’de yapmıştır (Şekil 4.8). Taşıyıcı sistem, su yalıtımı sağlamak için kullanılan muşamba, ahşap ve karton tüpleri Japonya’daki barınaklara benzese de Türkiye halkının aile yapısı, gereksinimleri ve ikliminin farklılaşması nedeniyle bazı değişiklikler yaparak alana uyarlanmıştır. Boyutu ailedeki birey sayısından dolayı 16 m² den 18 m² ye çıkartılmış; farklılaşan iklim şartları sonucunda ısı yalıtımı gereksiniminin ortaya çıkmasından dolayı kullanılan kâğıt tüplerin içi atık kağıtlar ile doldurulup ısı yalıtımı sağlanmaya çalışılmıştır.

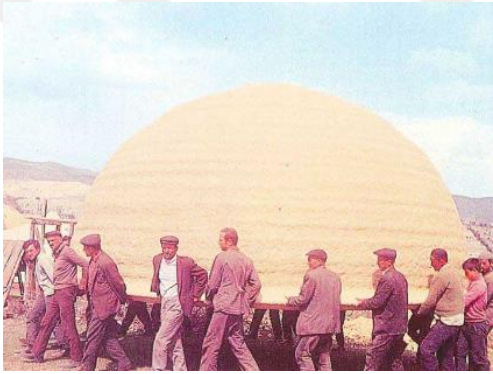

Şekil 4.9. Shigeru Ban Tarafından 2001 Yılında Hindistan’da Yapılan Kâğıt Evler Projesi (URL-19).

2001 yılında Hindistan’da yüzbinlerce binanın yıkımına ve ağır hasar almasına neden olan bir deprem afeti gerçekleşmiştir. Deprem 7,7 büyüklüğünde Hindistan’ın Guajarat eyaletinde meydana gelmiş ve hızlı bir şekilde geçici barınma üniteleri gereksinimine neden olmuştur (Tütüncü ve Ökten, 2021). Shigeru Ban’ın Japonya ve Türkiye’de uyguladığı kâğıt evler projeleri bu dönemde de inşa edilmiştir (Şekil 4. 9). Ancak iklimsel ve sosyo-kültürel farklılıklardan dolayı birçok değişiklik yapılmıştır. Temelde kum torbalarının kullanımı yerine yıkılan binalardan oluşan moloz atıkları ve moloz üzerine yöreye ait halk tarafından yapılarda kullanılan geleneksel çamur zemin ile örtülmüştür. Çatıda ahşap strüktür yerine bambu çubukları kullanılmış ve üzeri muşamba ile örtülmüştür. Aynı zamanda iklimsel koşullara adaptasyon sağlanabilmesi için karton tüpleri arasında hava akışı sağlanabilmesi için aralıklar bırakılmıştır. Shigeru Ban tarafından yapılan bu barınma birimleri barınma ihtiyacı dışında eğitim ihtiyacını da karşılamak amaçlı geçici eğitim yapısı olarak da kullanılmıştır.

Acil durum birimlerinin hızlı ve kolay inşası ilk aşamadaki ihtiyacı karşılama açısından önemli bir etkidir. İnşaatın kolay olması fazla bilgi gerektirmeden yerel halkın kendi başına yapabileceği bir tasarım olması gereksinimin karşılanmasını

hızlandırmaktadır. 1970 yılında Kütayha Gediz’de 7.2 büyüklüğünde deprem meydana gelmiştir (Güner, 2022). Deprem sonrası meydana gelen geçici yaşam ünitelerinin ihtiyacını karşılamak için kubbe formunda birimler inşa edilmiştir (Şekil 4.10). Bu kubbeler metal çatı konstrüksiyonu üzerine poliüretan örtü ile oluşturulmaktadır. Örtü strüktür üstüne gerildikten sonra üzerine yaklaşık 10-15 cm kalınlığında bir tabaka haline gelen bir karışım püskürtülmektedir (URL-20). Ardından kubbe 10-12 kişi ile taşınıp etrafı toprakla kaplanıp; üzerinde pencere, kapı ve havalandırma delikleri kesici alet ile açılmaktadır. İlerleyen zamanlarda kapasitesi yeterli gelmeyince başka kubbeler ile aralarına geçiş mekanları oluşturularak genişletilmiş birimler elde edilmektedir. Birimler bir saatlik kısa sürede üretilbildiğinden ihtiyacı hızlı bir şekilde karşılamak için önemli bir seçenektir.

Şekil 4.10. 1970’de Türkiye’de Gerçekleşen Deprem Sonrası Yapılan Geçici Barınma Birimleri (URL-20).

Şekil 4.11. Kum Torbasından Yapılan Acil Durum Geçici Barınma Üniteleri (URL-21).

Aynı mimari formda olan ve 1992 yılında İran’da ortaya çıkan acil ihtiyacı karşılamak için alanda kum torbalarının içi toprak ile doldurulup, ipler ile sabitlenen üniteler yapılmıştır (Şekil 4.11). Ardından üzerleri çamur ile sıvanarak strüktür tamamlanmıştır (URL-21). Yapımı kısa, düşük maliyetli ve farklı toplulukların kültürlerine adapte edilebilecek, yaşadıkları topografyaya hitap edebilen, ihtiyaca göre boyutu değiştirilebilen esnek birimler oluşturulmuştur.

Şekil 4.12. IKEA Tarafından Yapılmış Çok Amaçlı Acil Durum Üniteleri (URL-22).

2009 yılında IKEA tarafından “*Better Shelter*” ismiyle taşınabilir, kolay inşa edilebilir barınma üniteleri tasarlanmıştır (Şekil 4.12). Dikdörtgen bir plana sahip olup yaklaşık 18 m² alana sahip olan bu üniteler 4-6 saatlik inşa süresi ile 4 kişi tarafından hızlıca inşa edilebilirler. Yangına dayanıklı metal çerçeveler ve brandadan oluşmaktadır. Demonte edilebilir bir yapıda olduğundan dolayı 1 m³ boyutlarında ve 160 kg ağırlığındaki paketlerde depolanabilir ve saklanabilir. Metal çerçeve ve branda dışında koli içerisinde kapı, pencere, duvar panelleri ve lamba da çıkmaktadır (Kavaklı, 2022). Yapılar yerel malzeme ile farklı iklim ve çevre koşullarına göre uygun hale getirilebilir, yeniden kullanılabilir, eğitim, sağlık, barınma gibi farklı işlevlerde kullanılabilir ve geri dönüştürülebilir şekildedir.

Şekil 4.13. Geçici İlkokul Projesi (URL-23).

Depremler sonrasında meydana gelen birincil ihtiyaç olan barınmaya dair yapılan projelerin birçoğu farklı işlevler içinde kullanılabilir olmaktadır. Bu sayede ilk yapım amacı barınma olan bu yapılarda, eğitim ve sağlık gibi ihtiyaçlarda farklı iç mekân çözümlmeleri ile karşılanabilmektedir. Barınma ihtiyacının dışında direkt olarak

eğitim ihtiyacını karşılamak için yapılan geçici birimler de bulunmaktadır. Shigeru Ban'ın karton tüplerinden yaptığı barınma birimleri dışında tasarladığı eğitim birimleri de bulunmaktadır. 2008 yılında Çin'de gerçekleşen deprem sonrası ortaya çıkan eğitim ihtiyacı için bir ilkokul projesi tasarlanmıştır (Şekil 4.13). Kâğıt tüpleri, ahşap ve duvar panelleri kullanılarak yapılan bu yapılar yaklaşık kırk günde 120 kişi ile üç ayrı yapı ile tasarlanmıştır (URL-23). Yapılar ucuz, yeniden kullanılabilir, yapım malzemesi kolay temin edilebilen ve geri dönüştürülebilir. İlkokul projesinden 6 yıl sonra 2014 yılında Çin'de gerçekleşen deprem sonrası geçici barınma yerlerinin yakınında bir anaokulu projesi inşa edilmiştir (Şekil 4.14). Bu projede çelik, karton tüpleri ve duvar için paneller kullanılmıştır. Ortak bir koridor ile bölünmüş L planlı iki adet sınıftan meydana gelen proje 6 metre genişliğinde 21 metre uzunluğundadır (URL-24). Eğitim yapısı olarak tasarlanan bu afet sonrası geçici ünitelerin esnek kullanıma da olanak sağlanması amaçlanmıştır.

Şekil 4.14. Geçici Anaokulu Projesi (URL-24).

Acil durum üniteleri genellikle boş bulunan engebesiz, temiz, kuru yerlere kurulmaktadır. Yerleşim yerlerinin önceden belirlenmesi önemli bir etkidir. Çünkü önceden belirlenen yerlerde altyapı, boyut ve zemin düzenlemesi gibi çalışmalar acil durum öncesinde hazır hale getirilebilmektedir. Ancak önceden ayarlanmamış alanlara kurulan acil durum oluşumlarında barınma, eğitim, sağlık gibi ihtiyaçlar giderilse de tuvalet, duş ve çamaşırhane gibi hijyen alanlarının kullanımında sıkıntılar yaşanmaktadır. Hijyen alanlarına dair ihtiyacın giderilmesi için mobil ya da seyyar taşınabilir üniteler kullanılmaktadır (Şekil 4.15). Bu tür çözümler belli düzeyde ihtiyacı karşılıyor olsalar da hazırlıksız ve yetersiz kanalizasyon, altyapı çözümleri nedeniyle bir süre sonra yetersiz hale gelip yaşantı da sorunlara neden olabilmektedir. Taşınabilir, kurulumu kolay, yeniden kullanılabilir ve topografya ve iklime uyum

açısından olumlu yönleri olmasına rağmen hijyen ve ileriki aşamalarda yaşantıda neden olduğu sorunlardan dolayı olumsuz yönleri de bulunmaktadır.

Şekil 4.15. Seyyar Tuvaletler (URL-25).

Deprem sonrası dönemde ilk aşamada ihtiyaç duyulan temel gereksinim olan barınmaya ardından sağlık, hijyen, eğitim ihtiyaçları için çözümlemeler yapılmaktadır (Tablo 4.1). İnşa edilen çoğu mimari oluşum esnek tasarım olup farklı işlevler içinde kullanılabilir. Acil durum birimlerinin üretiminde hızlı ve kolay inşa zaman açısından önemli bir faktördür. Yerel halkın kendi çabalarıyla da meydana getirebileceği yapıların tasarımı kısa sürede fazla birim inşa etmeyi sağlamaktadır. Aynı tür malzemelerden üretilen oluşumların farklı iklim ve topografyaya uyum sağlaması için yere ait malzeme kullanılarak birimler geliştirilmekte ve dayanımı arttırılabilmektedir. Zamanla ilk üretilen oluşum insanların ihtiyaçlarına göre eklentiler ile insanların aile yapılarına, yaşam biçimlerine göre şekillenmektedir.

Acil durum birimlerinin kullanım süreleri ülkelerin gelişmişlik düzeylerine göre değişim göstermektedirler. Türkiye'deki acil geçici barınma birimlerini kullanım süresi yaklaşık 6 aylık bir periyottur. Altı aylık süre sorusunda geçici zorunlu birimlere geçiş yapılmaktadır. Yaklaşık altı aylık olan bu süreç içerisinde bireylerin hijyen, sağlık, eğitim gibi barınma haricindeki temel ihtiyaçlarının da çevreye zarar vermeden geçici birimler ile giderilmesi gerekmektedir.

NO	ACİL DURUM	PROJENİN İŞLEVİ	GÖRSEL	PROJENİN İSMİ	YAPIM YILI ve YERİ	MİMAR/KURUM	BOYUTLARI/KAPASİTESİ	KISA BİLGİ
1	Deprem	Geçici Barınma		Çadır Kent	2020- Elazığ, Türkiye	AFAD	en: 4.10 m boy: 4.05 m yükseklik 2.55 m ve 1.93 m	Çadırlar ilk aşamada kolay ve hızlı kurulum, taşınabilirlik ve kolay depolanabilir özelliklerinden dolayı ilk başvuru olan geçici barınma üniteleridir.
2	Deprem	Geçici Barınma, Eğitim, Sağlık, Depolama		Konteyner Kent	2023- Kahramanmaraş, Türkiye	AFAD, Yerel Yönetimler	en: 3 m boy: 7-8-9-12 m 1+1 ve 2+1 kapasiteli	Konteynerler fabrika ortamında üretilir, kolay taşınabilir ve kolay inşa özelliklerinden dolayı deprem sonrası geçici barınma aşamasında tercih edilen oluşumlardır.
3	Deprem	Geçici Barınma		Kağıt Evler "Paper Log House"	1995- Kobe, Japonya	Mimar Shigeru Ban	16 m ² 4 kişi kapasiteli	Japonya'da 1995 yılında gerçekleşen deprem sonrası yapılan "Paper Log House" yani geçici kağıt evler projesi efemeral mimarlık oluşumlarındandır.
					2000- Düzce, Türkiye		16 m ² -18 m ² min 4 kişi kapasiteli	Japonya'daki barınaklara benzerse de Türkiye halkının aile yapısı, gereksinimleri ve ikliminin farklılığına nedeniyle bazı değişiklikler yapılarak alana uyarlamaştır.
					2001- Gujarat, Hindistan		Bilgi yok.	İklimsel ve sosyo-kültürel farklılıklardan dolayı tenekte kamu toplanma kullanımı yerine yalın binalardan oluşan moloz atıklar ve geleneksel çamur zemin ile örtülmüştür.
4	Deprem	Geçici Barınma		Kubbe Barınma Üniteleri	1970- Kütahya, Türkiye	Alman Bayer Fiması	çap: 5m yükseklik: 3 m	Deprem sonrası meydana gelen geçici yaşam ünitelerinin ihtiyacı karşılamak için kubbe formunda birimler bir saatlik kısa bir sürele inşa edilmiştir.
5	Mülteci Konutu	Geçici Barınma			1992- Buhayra, İran	Mimar Nader Khalili	Bilgi yok.	Yapıya kısı, düşük maliyetli ve farklı toplulukların kültürlerine adapte edilebilecek, yarıdağdan topografyaya hitap edebilen, ihtiyaca göre boyutu değiştirilebilen esnek birimlerdir.
6	Deprem	Geçici Barınma, Eğitim, Sağlık, Depolama		IKEA Barınak Modülleri "Better Shelter"	2009	IKEA	18 m ²	Yapılar yerel malzeme ile farklı iklim ve çevre koşullarına göre uygun hale getirilebilir, yeniden kullanılabilir, eğitim, sağlık, barınma gibi farklı işlevlerde kullanılabilir ve geri dönüştürülebilir şekildedirler.
7	Deprem	Eğitim		Geçici Kağıt Okul Projesi "Paper Temporary School"	2008- Chengdu, Çin	Mimar Shigeru Ban	9 derslik kapasiteli	Kağıt tüpleri, alüminyum ve duvar panelleri kullanarak yapılan, yaklaşık kırk günde 120 kişi ile üç ayrı eğitim yapısıdır.
				Kağıt Annelik Projesi "Paper Nursery School"	2014- Ya'an, Çin		en 6 m boy 21 m 2 sınıf kapasiteli	Otak bir koridor ile bölünmüş L planlı iki adet sınıftan meydana gelen proje 6 metre genişliğinde 21 metre uzunluğundadır.
8	Deprem	Hijyen Mekânı		Mobil ve Seyyar We. Duş, Çamaşhanası	-	AFAD ve Yerel Yönetimler	Bilgi yok.	Hijyen alanlarına dair ihtiyacı giderilmesi için mobil ya da seyyar taşınabilir üniteler kullanılsalar da hızlı ve yeterli kanalizasyon, altyapı çözümleri nedeniyle bir süre sonra yeterli hale gelmektedir.

Tablo 4.1. Acil Durum Efemeral Mimarlık Oluşumları Karşılaştırma Tablosu (Yazar tarafından oluşturulmuştur).

Efemeral mimarlığın benimsediği temel tasarım prensipleri mevcuttur. Öncelikli olarak bir yapının geçici olması ve geçiciliği amaçlaması gerekmektedir. Ancak her geçici yapı, efemeral mimarlık kapsamında yer almamaktadır. Örnek analizlerinin ardından tasarım rehber içeriğinde de ele alınacak efemeral mimarlık prensiplerine dair aşağıdaki başlıkların ön plana çıktığı sonucuna varılmaktadır:

- Hızlı ve kolay inşa, yeniden kullanım, depolama, taşınabilirlik, yerel malzeme kullanımı, farklı topografyalara uyum, farklı iklimlere uyum farklı işlevlerde kullanım, atık yönetimi, düşük maliyet, mahremiyet, estetik, dayanıklılık, sürdürülebilirlik, çevreye uyum, farklı kullanıcılara hitap etme, erişilebilirlik,

eklemlenebilme ve ihtiyacı karşılama prensipleri bu kapsamda özelleştirilmektedir.

Çalışma kapsamında acil durum sonrası barınma, eğitim ve hijyen ihtiyacını karşılamak amaçlı yapılmış geçici birimler, efemeral mimarlık tasarım prensipleri göre beş farklı düzeyde derecelendirilmiştir. Değerlendirme sonucunda afet sonrası acil durumda inşa edilen projeler arasında yaşantıya en çok olumlu etki sağlayan proje Shigeru Ban tarafından tasarlanıp, karton tüplerinden inşa edilmiş olan kağıt evler projesi, en az olumlu özelliğe sahip proje ise seyyar ve mobil modüllerdir.

Karton evler sahip olduğu yeniden kullanım, yerel malzemelerle inşa edilebilme, farklı topografyaya ve iklime adapte olabilme, farklı işlevlerde kullanılabilme, atık malzeme ve geri dönüşebilir malzeme kullanımı ile atık yönetimi, düşük maliyet ve sürdürülebilirlik efemeral mimarlık prensipleri bağlamında yaşantıya ve yerleşmelere olumlu yönde etki edebilmektedir. *IKEA* tarafından inşa edilebilir modüller, efemeral prensiplerine en uygun inşa edilmiş olan ikinci acil durum efemeral mimarlık ürünüdür. Taşınabilirlik, kolay depeolanabilme, hızlı inşa, yeniden kullanım ve erişebilirlik benimsenen en önemli prensiplerdendir.

Karton tüplerinden yapılmış anaokulu ve ilkokul projeleri ise barınma ihtiyacının yanında eğitim ihtiyacının da karşılanabilmesi, topografyaya uyum ve farklı kullanıcılara hitap etme efemeral mimarlık prensipleri açısından yaşantıya olumlu etki etmektedir. Konteynerler ise farklı işlevlerde kullanım, hızlı inşa ve mahremiyet açısından acil durum anında yeterli ihtiyacı karşılayabilse de; sürdürülebilirlik, çevreye, farklı topografyaya ve iklimsel koşullara uyum ve depolanabilme açısından yetersiz kalmaktadır.

Kubbe formundaki birimler, yerel malzeme kullanımı, topografyaya ve iklime uyum, dayanım, estetik görünüm ve sürdürülebilirlik açısından efemeral mimarlık prensiplerine sahip olmasına rağmen, farklı kullanıcı profillerine hitap etme, depolanabilme, yeniden kullanım, eklemlenebilme ve gerekli ihtiyaçları karşılayabilme bakımından yetersiz kalmaktadır. Seyyar ve mobil olarak üretilen tuvalet, çamaşırhane ve duş modülleri ise hızlı inşa ve taşınabilirlik açısından acil durum anında kısa süreli ihtiyacı karşılayabilse de; ileriki dönemlerde farklı topografyaya uyum, farklı iklimlere uyum, sürdürülebilirlik, estetik görünüm,

dayanım gibi prensipler açısından yetersiz yaşam koşullarına sebep olabilmektedir (Tablo 4.2).

Sonuç olarak yapıların genellikle farklı işlevlerde kullanılabilecek ve farklı topografyalara ve iklimlere yerel malzemelerin kullanımı ile adapte edilebilecek şekilde tasarlanıp inşa edildiği gözlemlenmiştir. En önem verilen prensibin ise ihtiyacı hızlı bir şekilde karşılayabilmek amacıyla; önceden hazırlanıp depolanabilen yapıların taşıma yöntemi ile alana getirilmesi ya da alanda hızlı bir şekilde kurulup kullanıma hazır hale getirilmesi olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Deprem afetinin büyük ölçüde etkili olduğu kırsal yerleşmelerde de meydana gelen acil durum birimlerinin ihtiyaçlarının giderilmesi aşamasında topografyaya zarar vermemek, iklime ve kırsal dokuya uyum sağlamak, hızlı ve kolay inşa, düşük maliyet gibi prensipler önemlidir. Bu kapsamda kırsal yerleşmeler dönemsel yaşanan yetersizliklerin ve sorunların çözümünde efemeral mimarlık prensibi, geçici olması ve ihtiyacı karşılamak amacına sahip olmasından dolayı tercih edilebilmektedir. Kırsal yerleşmelerdeki bir yapısal oluşum ya da açık alan oluşturmadaki en büyük tehlikenin çevreye, doğaya ve kırsal mimari kimliğe zarar vermek olmasından dolayı efemeral mimarlığın doğaya adapte olup ona zarar vermeme prensibi önemli bir olgudur.

EFEMERAL MİMARLIK TASARIM PRENSİPLERİ																	AÇIKLAMA / YORUM				
	HIZLI İNŞA	YENİDEN KULLANIM	DEPOLANMA	TASINABİLİRLİK	YEREL MALZEME KULLANIMI	TOPOGRAFYAYA UYUM	İKLİM UYUM	FARKLI İŞLEVDE KULLANIM	ATIK YÖNETİMİ	MALİYET	MAHREMİYET	ESTETİK	DAVANIKILIK	SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK	ÇEVREYE UYUM	FARKLI KULLANIMLARA HAYATİME	ERİŞİLEBİLİRLİK	EKLENİLEBİLME	İHTİYAÇ KARŞILAMA		
PROJELER	ÇADIR KENT- 2020, TÜRKİYE	5	5	4	4	2	4	3	4	4	5	2	2	1	2	2	2	5	1	3	Çadır hızlı inşa , yeniden kullanım, maliyet ve erişilebilirlik açısından acil durumlarda kolaylıklar sağlarlar da, ilenli dönemlerde, dayanıklılık, eklenilebilirliğe, farklı iklimlere uyum açısından yetersiz kalmaktadır.
	KONTEYNER KENT-2023, TÜRKİYE	5	5	1	5	2	4	4	5	3	4	5	3	4	1	1	2	4	3	4	Konteynerler, farklı işlevlerde kullanım, yeniden kullanım, hızlı inşa ve mahremiyet açısından yeterli olsa da, sürdürülebilirlik, çevreye uyum, depolanabilirliğe açısından yeterli düzeyde ihtiyacı karşılamamaktadır.
	KAĞIT EVLER- 1995, JAPONYA - 2000, TÜRKİYE - 2001, HINDİSTAN	4	5	2	2	5	5	5	5	5	5	4	4	4	5	4	2	4	2	5	Kağıt evler projeleri farklı topografyalara ve iklimsel koşullara uyum, yerel malzeme kullanımı, mahremiyet, sürdürülebilirlik, anak yonemini, yeniden kullanım ve gerekli ihtiyacı karşılama açısından önemli özelliklere sahiptir. Fakat taşınabilirlik, ilenli dönemlerde kullanım için depolanabilirliğe ya da eklenilebilirliğe açısından yeterli değildir.
	KUBBE ÜNİTELER-1970, TÜRKİYE	3	1	1	4	5	5	5	3	4	4	4	5	5	5	4	2	2	3	2	Kübbe formundaki acil durum barınma ünitesi, yerel malzeme kullanımı, farklı topografyaya ve iklim uyum, estetik görünüm, dayanıklılık ve sürdürülebilirlik açısından yeterli özelliklere sahiptir. Ancak acil durum barındaki önemli olan hızlı inşa, farklı kullanımlara hitap etme, depolanabilirliğe yeniden kullanım, erişilebilirlik, eklenilebilirliğe ve gerekli ihtiyacı karşılayabilirliğe dikkatli bir şekilde değerlendirilmelidir.
	KUBBE ÜNİTELER-1992, İRAN	3	1	1	1	5	5	5	3	5	4	4	5	5	5	4	2	2	3	2	JKZ-1 tarafından tasarlanan barınma modülleri, hızlı inşa, yeniden kullanım, taşınabilirlik, depolanabilirliğe, farklı işlevlerde kullanım ve erişilebilirlik açısından acil barınma döneminde önemli kolaylıklar sağlamaktadır.
PROJELER	İKEA MODÜLLERİ-2009	5	5	5	5	3	3	4	5	4	4	2	4	4	2	3	3	5	2	4	Kağıt malzemeden yapılan ve ilkököl ve anaokulu işlevinde kullanılan acil durum ünitesi kesintisiz eğitimi ihtiyacını karşılayarak farklı yaş gruplarına hitap ederek ve topografyaya uyum sağlayarak farklı işlevlerde kullanım açısından inşa edilmiş önemli yapılarıdır. Ancak taşınabilirlik, yerel malzeme kullanımı, eklenilebilirliğe açısından depolama sonrası acil durum döneminde yerleşme ve yaşantı açısından yeterli kolaylıktan sağlanamamaktadır.
	KAĞIT OKUL-2008, ÇİN	3	4	1	1	4	5	4	5	4	5	3	5	4	4	4	5	4	1	5	Seyyar ve mobil olarak tasarlanmış modüller, tuvalet ve dış giyi ihtiyacı olan hızlı inşa ve taşınabilirlik açısından kısa süreli karşılayabilseler de, çevreye, topografyaya, iklim uyum, sürdürülebilirlik bakımından yetersizdir.
	KAĞIT ANAOKULI-2014, ÇİN	3	4	1	1	4	5	4	5	4	5	3	5	4	4	3	5	4	1	5	
PROJELER	SEYYAR VE MOBİL MODÜLLER	5	4	4	5	2	4	4	1	1	4	4	1	2	1	1	1	3	1	2	

1-Çok Az 2-Az 3-Orta 4-Yüksek 5-Çok Yüksek

Tablo 4.2. Acil Durum Efemeral Mimarlık Oluşumlarının Efemeral Mimarlık Prensibi Kapsamında Değerlendirilmesi (Yazar tarafından oluşturulmuştur).

4.4. Kırsal Mimaride Efemeral Mimarlık Kavramı ve Kullanım Alanları

Kırsal yerleşmeler kendi yaşantılarını, gelenek ve göreneklerini, kültürlerini ve yerleşilen alanlarını yansıttığı mimari bir kimliğe sahiptirler. Bu mimari kimliğin gelecek nesillere aktarılması ve bu nedenle korunması gerekmektedir (Çorapçıoğlu ve ark, 2008). Kırsal yerleşmelerde kullanılan malzeme ve tercih edilen yapım tekniği o kırsal yerleşmeye özgü olup farklı mimari üslubun ortaya çıkmasını sağlamaktadır. Ancak kırsal yerleşmenin sahip olduğu üsluba aykırı kullanılan malzemeler, biçimler veya yapım teknikleri gibi unsurlar nedeniyle kırsal yerleşmelerde var olan uyum bozulmakta ve korunması gereken mimari kimlik yok olma tehlikesiyle karşı karşıya kalmaktadır.

Kırsal yerleşmelerde inşa edilen yapısal oluşumlar ya da oluşturulan açık mekanlar yaşantıda meydana gelen ihtiyaçları karşılamak ve sorunları çözmek amaçlı yapılmaktadır. Kırsal yerleşmelerde mevcut yaşantıda bulunan eğitim, sağlık, sosyalleşme gibi sorunlara ek olarak deprem gibi bir doğal afet ya da herhangi bir olağanüstü durumla karşılaşılması durumunda oluşan barınma, depolama gibi ihtiyaçların dönemsel olarak kırsal mimari dokuya zarar verilmeden karşılanması ve çözümlenmesi gerekmektedir. Bu kapsamda acil durum efemeral mimarlık prensibi; bulunduğu alandaki ihtiyacı karşılamak amacıyla yapılması, kısa süreliğine alanda bulunması, kolay inşa, takılıp sökülme, yeniden kullanılabilirlik, alanda bulunduğu sürede ve kaldırıldıktan sonraki süreçte alana zarar vermemesi açısından kırsal yaşantının ihtiyaçlarına ve sorunlarına adaptif bir çözüm olmaktadır.

Kırsal mimarlıktaki olaya/duruma bağlı efemeral mimarlık prensibi ve kullanım alanları çalışmada yerleşim ölçeği, yerleşim- yapı ölçeği, yerleşim- yapı arayüzü ölçeği, yapı ölçeği ve yapı- insan ölçeği olmak üzere beş farklı ölçekte ele alınmıştır. Yerleşim ölçeği ışık, iklim ve rakım; yerleşim-yapı ölçeği mekân organizasyonu; yerleşim- yapı arayüz ölçeği yönelme; yapı ölçeği yapı tipi/tipolojisi, mimari kullanım şekilleri ve noktaları, yapım tekniği ve malzeme seçimi; yapı-insan ölçeği ise kullanıcı ve kullanıcı aktiviteleri başlıkları altında açıklanmaktadır.

4.4.1. Yerleşim Ölçeği: Işık, İklim ve Rakım

Yerleşmeyi oluşturan en önemli unsur yerleşmenin bulunduğu yerdir. Yerin özellikleri yerleşmenin meydana gelmesini etkilemektedir. Yapıları ve alanları doğayla,

topografya ile birbirine bağlar. Bir kırsal yerleşmenin topografyası kalıcı ve devamlı var olan bir özelliğidir. İklimler ise uzun yıllar değişmeyen unsurlardır. Topografyanın şekline bağlı olarak meydana gelen rüzgârı kesme, güneşi engelleme gibi faktörler iklimsel verileri etkilemektedir (Hatipoğlu, 2014). Işık, rüzgâr, nem gibi iklimsel veriler ve eğim, rakım gibi topografyaya özgü uzun süre kalıcılığı olan unsurlar, yerleşim yerinin seçilmesini ve şekillenmesini etkilemektedir.

Yerleşim alanının konumunu güneşin yönüne göre seçmek ve yapıları, alanları yerleşime güneş ışınlarının geliş açısına göre konumlandırmak, güneş ışığından en iyi düzeyde yararlanmak için dikkat edilmesi gereken noktalardır. Güneş ışığının doğru ve yeterli kullanımı, enerji verimliliğini en yüksek düzeyde elde etmeyi sağlamaktadır. Yapıların birbiri arasındaki mesafelerine göre güneş alan alanlar ya da gölgelik alanlar tasarlanabilir. Ayrıca güneş enerjisinden yararlanmak amaçlı güneş paneli yerleştirilebilir (Koca, 2006).

İklim, yerleşim yerinin ısıtma ya da soğutmaya olan gereksinimini belirlemektedir. Sıcak ve nemli iklime sahip olan bölgelerde yerleşmelerde gölgelendirme ve doğal havalandırma ile serinletme yöntemleri önemlidir. Soğuk iklime sahip bölgelerde ise ısı kaybını en aza indirmek amaçlı yerleşim şekilleri, yalıtım ve yapı kabuğu tasarımı önemlidir. İklimsel verilere göre yerleşimin planlanması ve yapıların birbiriyle ve topografya ile olan ilişkisi yapı ve yerleşme içerisindeki yaşam konforunu sağlamak açısından dikkat edilmesi gereken unsurlardır (Ovalı, 2019).

Yerleşme alanlarının rakımı arttıkça basınç artar ve sıcaklık azalır. Bu durum da yerleşmenin türünü, bitki örtüsünü ve yapıların yerleşim içerisindeki konumlarını etkilemektedir. Yerleşme ölçeğinde yapıların birbiriyle olan mesafesi, arazinin kullanım oranı, malzeme seçimi enerjinin kullanımını yaşam konforunun artmasına katkı sağlamaktadır (Aydın, 2019).

Kırsal yerleşmelerde deprem, yangın, heyelan gibi meydana gelen yıkıcı ve büyük hasara neden olan olaylardan dolayı yerleşmenin zarar görmesi sonucu oluşan dönemsel yetersizlikleri gidermek için yeni yapılar yapılması gerekmektedir. Yerleşmenin ilk kurulduğu andan itibaren genişlemesi ve ihtiyaca göre yeni yapıların inşa edilme döneminde topografya ve iklim dikkate alınmaktadır (Aran, 2000). İnşa edilen yeni yapıların var olan mimari dokuya aykırı olmayacak şekilde, kırsal

yerleşmenin topografyasına uyum sağlamalı ve bireylerin gereksinimlerini gidermelidir.

Yeni yapılaşmalar sırasında efemeral mimarlık prensibinin benimsenmesi ile var olan mimari kimlik korunmakta ve yerleşmelerin ihtiyacı karşılanmaktadır. Efemeral mimarlık prensibi kapsamında iklimin ve topografyanın vermiş olduğu ışık, rüzgâr, eğim, rakım gibi veriler efemeral mimarlık oluşumlarının tasarımını da etkilemektedir.

Geçici süreliğine inşa edildikleri için topografyaya fazla müdahale edilmeden inşa edilseler de efemeral mimari oluşumlar, topografyanın eğim, yükseklik gibi verilerine ve bu verilere bağlı olarak ışık, rüzgâr, bitki örtüsü gibi unsurlardan yararlanmaktadır. Altyapı sorunlarının yaşanma durumunda kendi enerjisini kendi üretebilme; güneş ışınlarından yararlanarak ısıtma, rüzgâra bağlı soğutma ile yapay iklimlendirme; iklim ve topografyaya bağlı olarak meydana gelen bitki örtüsü ve çevredeki malzemeleri kullanma yoluyla efemeral mimarlık oluşumları, iletişim ve ulaşımın kesildiği deprem döneminde ve yardımın ve ilginin yetersiz dönemde halkın kendi kendine yetmesini sağlamaktadır.

4.4.2. Yerleşim- Yapı Arayüz Ölçeği: Yönlenme

Yerleşmedeki yapıların belli topografik, iklimsel verilere ve belirli kırsal yerleşim dokusunu bozmayacak şekilde alana yerleşmesi sonucunda yapıların alan içerisinde yönlenmesi yapıların işlevselliği açısından önemli rol oynamaktadır.

Yerleşim ve yapı arayüz ölçeğinde olan yönlenme, yapılarda havalandırma, güneş ve rüzgâr enerjisinin doğru kullanımı, pasif yalıtımı sağlama, pencere yerleşimi ve pencere boyutlandırma, yerleşimin topografyadaki yer seçimi, yapıların yerleşim içerisindeki konumlanışı açısından dikkat edilmesi gereken bir faktördür. Doğru yönlenme enerji verimliliğini ve yaşam konforunu artırır (Aytis ve Polatkan, 2010).

Yerleşmenin ilk kurulduğu süreçte rüzgâr, eğim, ışık, rakım gibi verilerin dikkate alınma durumu dönemsel olarak meydana getirilen oluşumların yerleşiminde ve tasarımında oldukça etkili faktörlerdir. Deprem sonrası yıkılan veya ciddi hasar alan ya da mevcut yaşantıdaki eksiklikleri olan kırsal yerleşmelerde, meydana getirilecek oluşumlarda topografik ve buna bağlı olarak iklimsel verilerden en yüksek düzeyde yararlanma hedeflenmektedir. Özellikle yaşanan deprem sonrası iletişim, ulaşım ve

ciddi altyapı sorunlarından dolayı kırsal yerleşmelerdeki yerel halk ihtiyaçlarına göre çözümler üretmek durumundadır.

Bu bağlamda yapılacak olan efemeral mimari oluşumların kendi enerjisini üretme, pasif bir şekilde yaşam konforunu sağlaması gerekmektedir. Rüzgârın şiddetinden, güneş ışınlarından, yakın çevrede bulunan su kaynağından yararlanılarak pasif havalandırma, ısıtma, aydınlatma, enerji üretimi sağlamasına yönelik oluşumu yönlendirme ve oluşum üzerinde tasarımsal eklentiler yapılması durumu söz konusudur.

4.4.3. Yerleşim-Yapı Ölçeği: Mekân Organizasyonu

Topografya ve iklimsel verilere göre yerleşim alanının seçilmesi sonucunda yerleşilecek alanlardaki yerleşim içi mekân organizasyonu şekillenmektedir. Yapılacak olan geçim kaynaklarının konumu, yapıların, kamusal alanların, eğitim, sağlık, dini ve idari yapıların kırsal alan içindeki konumu ve birbirleriyle iletişimi topografya ve iklime göre şekillenmektedir. Ayrıca yerleşim içerisindeki yapıların iç mekân organizasyonu da bu unsurlar dikkate alınarak planlanmaktadır.

Kırsal yerleşmelerde yerleşim ve yapı ölçeğindeki mekân organizasyonu, insanların ihtiyaçlarına ve yaşanılan çevreye uyumlu şekilde yapılan bir düzenlemedir. Mekân organizasyonunun doğru yapılması ihtiyaçları giderme açısından da önemlidir (Çakıroğlu ve Öztürk, 2020). Kırsal yerleşmenin mekân organizasyonu, yerleşmedeki yapıların strüktürel özellikleri, konut ve konutların çevre düzenlemelerine göre planlanmaktadır.

Yerleşim ve yapı ölçeğinde mekân organizasyonu, sosyalleşme, estetik ve işlevsel mekanların tasarımında ve uygulanmasında etkilidir. Mekân organizasyonunda sürdürülebilirlik, işlevsellik, estetik, mekân boyutu, yalıtım ve sosyalleşme dikkat edilmesi gereken unsurlardır. Kırsal yerleşmelerde zaman içerisinde yapılan eklentiler, yeni yapılaşmalar ve yenileme uygulamalarının kırsal dokuya zarar vermeden yapılabilmesi için mekân organizasyonunun doğru ve etkili yapılması gerekmektedir (Eminoğlu, 2004).

Yaşanılan mevcut yetersizlik ve dönemsel ihtiyaç durumunda oluşturulması gereken öğeler yerleşme içerisindeki mekân organizasyonuna, mimari kimliğin önemli bir bileşeni olan yapıların iç plan şemalarına uygun bir şekilde inşa edilmesi

gerekmektedir (Zaman, 2017). Kırsal yerleşme içerisinde inşa edilen oluşumların var olan mimari kimliğe ve çevreye zarar vermemesi gerekmektedir.

Efemeral mimarlık prensibi kapsamında kırsal yerleşim dokusunun ve mimari kimliğin özelliklerine bağlı kalarak oluşumlar meydana getirilmektedir. Dönemsel olarak ihtiyacı giderme ve sorunları çözme aşamasında yapılan bu oluşumlar arası ilişki, var olan yerleşmeye dair veriler dikkate alınarak bir mekân organizasyonu içerisinde oluşturulmaktadır. Bu şekilde efemeral mimarlık oluşumlarının kullanımı bittikten sonra kaldırılması durumunda kırsal yaşantının özgün karakterinin bozulmadan devamı sağlanmaktadır.

Mekân organizasyonu yapının kullanım amacına göre değişmektedir. Ancak efemeral mimarlığın tasarım prensiplerinden biri olan dönüşebilirlik ilkesi kapsamında, efemeral mimarlık oluşumları birçok farklı işleve hitap edecek şekilde tasarlanmaktadır. Efemeral mimarlık ürünleri, ortaya çıkan gerekli mekân ihtiyacı yerleşmenin mekân organizasyonuna uyum sağlayarak karşıladıktan sonra alanın var olan mekânsal düzenine zarar vermeden ayrılmaktadır.

4.4.4. Yapı Ölçeği: Kullanılan Yapı Tipi/Tipolojisi

Kırsal yerleşmelerde bulunan yapılar yaşantıdaki var olan ve zamanla ortaya çıkan ihtiyaçlara yönelik inşa edilmektedir. Kırsal yerleşmelerde bulunan yapılar barınma amaçlı konutlar; üretim ve tüketim yapıları olan değirmenler, bakkallar; eğitim ve sağlık yapıları, idari, dini ve tarihi yapılardır. Yerleşmede var olan yapıların yerleşmenin nüfus, konum veya gelişmişlik düzeyine göre yeterlilik durumu değişmektedir. Bu nedenle yapıların işlevsellikleri önemli rol oynamaktadır.

Kırsal yerleşmelerdeki geçici süreliğine kullanılan yapı tipleri mevsimsel aktivitelerde, tarım ve hayvancılıktaki dönemsel depolamada, kültürel amaçlı halk arasında yapılan etkinliklerde ve dönemsel olarak ortaya çıkan barınma, sağlık, kutlama, eğitim amaçlı ihtiyaçların karşılanmasında kullanılırlar. Bu tür yapılar hızlı inşa edilebilen, ekonomik, doğaya ve çevreye zarar vermeyen, kırsal mimari kimliğe uyumlu ve esnek kullanıma sahip yapılardır. Kırsal yerleşmelerde sıklıkla dönemsel olarak kullanılan yapılar, yaz ayında hayvancılık faaliyetleri sırasında geçici konaklama amaçlı yapılan yaylalar; hayvanların geceleri barınması için inşa edilen ağullar; göçebe hayata sahip olup göçebe hayvancılık yapan toplumların geçici barınma amacıyla inşa ettikleri obalar ve komlar ile ekonomik faaliyetlerin

yapılabilmesi için dönemsel olarak yapılan dam ve dalyanlardır (Taş, 2019). Geçici kullanım amacıyla inşa edilip kullanılan bu yapılar, kırsal yerleşmedeki halkın dönemsel ihtiyaçlarını kırsal yerleşmelere adaptasyon sağlayarak gidermektedir.

Kırsal yerleşmelerde dönemsel ekonomik faaliyetler dışında bayramlaşma, düğün, eğitim, sağlık ve spor gibi aktivitelerin gerçekleştirilmesi için mekanlara ihtiyaç duyulmaktadır. Ayrıca mevcut yetersizliklere ek olarak dönemsel olarak ortaya çıkan ihtiyaçların giderilmesi için yerel halk barınma, depolama gibi mekânsal ihtiyaçlar yaşanmaktadır.

Kırsal yerleşmelerde mevcut durumdaki eksik olan yapı tiplerini ve deprem gibi doğal afetler sonucu meydana gelen başta barınma olmak üzere, eğitim, sağlık, eğlence gibi eksikliği yaşanan yapı tiplerinin geçici süreliğine inşa edilmesi aşamasında efemeral mimarlık prensibi etkili çözümlerler sunabilmektedir. Efemeral mimarlık oluşumları ihtiyaca yönelik olma, işlevsellik, dönüştürülebilme, yeniden kullanım, kolay inşa, kolay depolanma, sürdürülebilir, doğaya ve çevreye uyumlu olmaları nedeniyle mevcut dönem yetersizliklerin giderilmesi ve deprem dolayısıyla ortaya çıkan yapısal ihtiyaçların giderilmesinde tercih edilmektedir.

4.4.5. Yapı Ölçeği: Mimari Kullanım Şekilleri ve Noktaları

Kırsal mimari kimlik inşa edilmiş yapıların bulunduğu yere, malzemeye yapım tekniğine göre ortaya çıkmış üsluplardan meydana gelmektedir (Zaman, 2017). Kırsal mimaride alana yerleşim şekli, yapıların topografya olan ilişkisi ve yapıların çatı, kapı, döşeme gibi bileşenleri yapısal oluşumların ve açık mekanların fiziksel ve sosyo-kültürel faktörlerden en fazla düzeyde yararlanıp yaşantının daha konforlu hale gelmesi amaçlanmaktadır.

Yapı ölçeğindeki mimari kullanım şekilleri ve noktaları faktörleri yapının tasarım ve inşa sürecinde önemli rol oynamaktadır. Bu faktörler yapının ait olduğu alanın tarihsel, sosyo-kültürel ve fiziksel özelliklerini yansıtan ve bu etmenlere göre ortaya çıkan şekil, konum, boyut, malzeme, tasarım şekli gibi özellikleri belirlemektedir. Kırsal yerleşmelerdeki mimari kullanım şekilleri ve noktaları, yapıların bulunduğu alana özgün olmasını; alanın iklimsel ve topografik verilerine dayanıklı olmasını; kullanılan malzeme ve yapım teknikleriyle kırsal mimari kimliğin oluşmasını; estetik, fonksiyonel, sürdürülebilir ve enerji verimliliği sağlayan yapıların oluşmasını sağlamaktadır.

Kırsal mimaride kalıcı olarak inşa edilen yapılar ergonomik, dış etmenlere karşı dayanıklı, estetik, fonksiyonel, çevreye uyumlu ve yerel malzemenin kullanıldığı yapılardır. Kırsal yerleşmeye geçici kullanım için inşa edilen yapılar ise insanların ortaya çıkan ve değişen ihtiyaçlarını hızlıca giderebilmek için insanlara esneklik sunmaktadırlar (Gök, 2021). Esnek kullanım şekilleri sayesinde inşa edilen bir yapı farklı işlevlerde kullanılabilir. Ani bir şekilde ortaya çıkmış ihtiyacı gidermek için inşa edilen yapılarda esneklik, dönüştürülebilirlik, yeniden kullanım, doğaya ve çevreye uyum, değişen iklimsel verilere uyum ve ekonomik olma gibi özellikler aranırken tasarlanan yapının kırsal yerleşme içerisinde konumlanması ve yapısal bileşenleri sayesinde kendi kendine yetmesi gerekmektedir.

Efemeral mimarlık prensibi bulunduğu alanın topografik ve iklimsel verilerinin yaşantıya olan olumsuz etkisini, yerleşmenin ve yapıların mimari bileşenlerindeki kullanım şekli ile yaşantıya olumlu etki etmesini sağlamaktadır. Efemeral mimarlık oluşumları yerleşme içerisindeki konumlanış, yapılar arası mesafe, yükseklik, boyut, biçim; yapıdaki çatı, duvar, kapı, pencere, tavan, döşeme, dış cephe kaplaması, yapı içi planlama ve mekân organizasyonu gibi noktalardaki çözümler ile hem topografyaya ve iklime uyum sağlayıp konforlu yaşam sağlamaktadır hem de ihtiyacı karşılamaktadır.

4.4.6. Yapı Ölçeği: Yapım Tekniği ve Malzeme Seçimi

Kırsal yerleşmeler kendilerine özgü mimari kimliğe sahiptir. Bunun nedeni kullanılan malzemeler ve inşa sırasındaki yapım teknikleridir. Kullanılan malzeme yakın çevreden ve doğadan elde edilmekte ve kullanım tekniği yerel halktan insanlar tarafından geliştirilmektedir. Aynı malzemelerin kullanımının olduğu, farklı yerleşmelerde farklı biçimlerde mimari oluşumların meydana gelme sebeplerinden biri de yapım tekniklerinin farklılaşmasıdır. Yapım teknikleri ve malzemeler yerleşmelerin fiziksel faktörlere karşı dayanımını ve iklim ve topografyadan gelen olumsuz etkilerinin yaşantıya olumlu yansımadaki en büyük etkenlerden biridir. Sıcak ve nemli iklime sahip olan bölgelerde ısının yapı içine girmesini engellemek, soğuk iklime sahip bölgelerde ise içeriden dışarıya ısı akışını engellemek için yapının dış kabuğunda alınan tasarım ilkeleri bu durumun bir örneğidir.

Kırsal yerleşmedeki yapılarda kalıcılık amacıyla inşa yapılıyor olmasına rağmen dönemsel ortaya çıkan mekânsal gereksinimleri karşılamak amacıyla da geçici yapılar

inşa edilmektedir. Bu yapıların dayanıklı, esnek, işlevsel, kolay ve hızlı inşa edilmesi gerekmektedir. Kırsal mimarideki yapılardaki yaşam konforunun yalıtım, sağlamlık ve fonksiyonellik açısından sağlanmasının en önemli nedeni, kullanılan malzemelerin kırsal yerleşmenin bulunduğu alanın iklimsel verilerine dayanıklı olan çevreden elde edilen malzemeler olmasıdır. Geçici kullanım amacıyla inşa edilecek yapılarda da çevreden elde edilebilecek ya da inşa edileceği kırsal alanın çevresel faktörlerine uyum sağlayabilecek, kolay monte edilebilecek hafif malzemeler kullanılmalıdır (Dayanır, 2019).

Efemeral mimarlık prensibinde kullanılan malzemeler bulunduğu çevreden kolay elde edilebilen, kolay uygulanabilen, ekonomik, doğaya, çevreye ve bulunduğu yerleşmeye uygun malzemeler olmasından ötürü kırsal mimari kimliğe en az zararı vermektedir. Ayrıca yakın çevreden elde edilebilen malzemeler olması ekonomik, hız, malzemenin özelliklerinin tanınabilmesi ve iklime rahatlıkla açıdan kırsal mimarinin dönemsel ihtiyaçlarının ve yetersizliklerinin karşılanmasını hızlandırmakta ve kolaylaştırmaktadır.

Bu kapsamda geçici süre kullanım amacı olan ve inşasının kolay ve hızlı olabilecek malzemeler ahşap, cam, çelik ya da alüminyumdan yapılmış hafif çerçeveler, kumaş, branda, önceden üretilmiş duvar paneli, döşeme gibi prefabrik yapı elemanları, branda ve plastik gibi malzemeler kullanılmaktadır (Uzut, 2016). Bu malzemelerin hafif, hızlı ve kolay inşa edilebilen, tekrar kullanılabilen, kolay taşınabilir, çevreden elde edilebilen ve ekonomik olması geçici kullanım amacıyla inşa edilecek yapının tasarım aşamasında dikkat edilen unsurlardır.

4.4.7. Yapı –İnsan Ölçeği: Kullanıcı ve Kullanıcı Aktiviteleri

Yerleşimlerin tasarlanmasındaki en önemli etmen kullanıcı profilidir. Çünkü yerleşmelerde meydana gelen yapısal oluşumlar ve açık mekanlar kullanıcıların ihtiyaçları ve istekleri doğrultusunda oluşturulmaktadır. Kullanıcıların yapı içerisinde ya da çevresinde yapmış olduğu aktiviteler, kullanıcının yaş, cinsiyet, meslek gibi demografik özellikleri, fiziksel ihtiyaçları ve sosyo-kültürel özellikleri mimariyi biçimlendirmektedir. Kullanıcılar yapıları ihtiyaç ve isteklerine göre inşa etmektedir. Ayrıca var olan yapılarda da kendi gereksinim ve kişisel tercihlerine göre değişiklikler yapmaktadırlar.

Kullanıcılar yapılara eklentiler yaparak, yapım amacından farklı bir işlevde kullanarak, yapıyı dönüştürerek kendi ihtiyacına uygun hale getirmektedirler. Kalıcı amaç ile yapılan yapılar gibi geçici kullanım amacıyla tasarlanmış yapılarda da kullanıcı profili ve kullanıcı aktiviteleri önemli bir tasarım kriteridir.

Kırsal yerleşmelerdeki yerel halk barınma, sağlık, eğitim, ticaret, din, sosyalleşme, eğlence ve depolama gibi ihtiyaçların giderilmesi amacıyla yerleşmelerde eklentiler, yeni yapılaşmalar ve işlev değişikliği yapmaktadırlar (Ergül ve Akbulut, 2023). Ancak mevcut durumda ve deprem ve yangın gibi beklenmedik bir şekilde yaşanan bir olaydan sonra var olan yapılar, ortaya çıkan ihtiyacı karşılayamamaktadır. Bu durumda insanlar, dönemsel olarak gereksinimlerini karşılamak için yeni yapılar inşa etmeye başlamaktadır.

Kısa süreli kullanıma sahip olması planlanan yapılar, ortaya çıkan ve değişen ihtiyaçlara hızlıca adapte olması gerekmektedir (Gök, 2021). Bu nedenle efemeral mimarlık kapsamında kısa süreli inşa edilen yapılarda esneklik, dönüştürülebilirlik, modülerlik, kullanıcı katılımına olanak sağlama, işlevsellik, ergonomi ve erişebilirlik prensipleri, değişen kullanıcı profillerine, aktivitelerine ve ihtiyaçlarına hızlı bir şekilde yanıt vermeyi sağlamaktadır.

Ayrıca yapım amacı geçici süreliğine alanda bulunmak olmayan yapılar, ihtiyaç sonrası hala yerleşim alanında bulunmaya devam etmektedir. Herhangi bir işlev için kullanmayan, estetik açıdan kırsal yerleşimin mimari üslubuna uymayan yapılar ihtiyaç fazlası, bakımsız duruma gelmektedir. Bu kapsamda gereksinim giderilince ya da yetersizlik durumu bitince yapının kolay kaldırılma, depolanma, ihtiyaç halinde yeniden kullanılabilme özellikleri amaçlanarak inşa edilen efemeral mimarlık oluşumları, kırsal mimari kimliğin zarar görmemesi, gereksiz yapı oluşumunun engellenmesi, atık yönetimi ve maliyet açısından yaşantıyı kolaylaştırmakta ve yerleşmenin kimliğini korumaktadır.

4.5. Bölüm Sonucu: Kırsal Yerleşmelerde Adaptif Çözümlerinin Potansiyelleri

Efemeral mimarlık, mimarlığın ilk ortaya çıkışından beri, göçebe kültüründe de var olan bir yaklaşım olmasına rağmen; mimarlıkta kalıcılık düşüncesi, insanlar tarım temelli bir topluma geçtiğinde oluşmaya başlamıştır. Yaşantıda mevsim geçişlerinin, gelgitlerin, kısa ömrü olan canlılar doğadaki efemeral olgusunun birer göstergesidir.

Efemeral kavramı kısa süreli var olma anlamına gelmektedir. Bu kapsamda efemeral mimarlık, kısa süreli var olma, ihtiyaca yönelik oluşturulma, dönemsel olarak inşa edilme, doğaya ve çevreye kolaylıkla adapte olup ona zarar vermeme ve yeniden kullanılabilme prensipleri üzerinden ortaya çıkarılmış mimari oluşumları tanımlamaktadır.

Mevsime bağlı var olan, kalıcı bir mevsim süresince olan efemeral oluşumlar “Dönemsel/Mevsimsel Efemeral Mimarlık”; göç eden insanlar tarafından ortaya çıkarılmış oluşumlar “Göçmenlikte Efemeral Mimarlık” ve olağanüstü bir durum veya mevcut yaşantıda ortaya çıkmış olan ihtiyaç ve durumlara bağlı olarak meydana getirilmiş oluşumlar “Acil Durum Efemeral Mimarlık” olarak üç çeşitten oluşmaktadır.

Mevsimsel efemeral mimarlık, belirli bir süreliğine sergileme, depolama, kültürel etkinlik amacıyla yapılan pavilyonlar, halk pazarları, fuarlar gibi oluşumlardır. Bir süre alanda bulunup ihtiyaç bittikten sonra çevreye zarar vermeden kaldırılmaktadır. Göçmenlikte efemeral mimarlık oluşumları göçebe hayat yaşayıp bir alanda kısa süreliğine konaklayıp yolculuklarına devam toplulukların meydana getirdiği oluşumlardır. Bu efemeral mimarlıktaki en önemli tasarım kriterleri farklı topografyaya ve iklimlere uyum sağlayabilme, kolay taşınabilme ve depolanabilme olarak sayılabilmektedir. Acil durum efemeral mimarlık ise beklenmeyen durumlarda ortaya çıkan ani ihtiyaçların giderilmesi sürecinde tasarlanan ve inşa edilen oluşumlardır. Mülteci konutları ya da bir doğal afet sonrası yapılan geçici barınma üniteleri acil durum efemeral mimarlık oluşumlarındandır.

Efemeral mimarlık, doğaya ve çevreye zarar vermeme, az atık bırakma, ihtiyaca yönelik oluşturulma, topografyaya ve iklime kolay adapte olabilme, düşük maliyetli olma, malzemelerinin kolay bulunabilmesi gibi prensiplere sahiptir. Efemeral mimarlık, doğada geçici süre var olan bitki, hayvan ve mevsimlerin dışında; mimaride sergileme yapıları, kısa süreli ihtiyacın giderildiği küçük birimler halinde ortaya çıkmaktadır. Pavilyonlar, çadırlar, sanat ve mimarlığın bir araya geldiği kısa süreli ömrü olan heykeller mimarideki efemeral mimarlık oluşumlarına örnek olarak gösterilebilmektedir. İnsanların ihtiyaçları ve istekleri zaman içerisinde değişim göstermektedir. Beklenmeyen zamanlarda ani olarak gerçekleşen deprem gibi doğal afetler sonucunda insanların yaşam alanları büyük hasar almakta ya da kullanılamaz

duruma gelmektedir. Bu durumlarda insanların hızlı, ekonomik ve kolay inşa edilebilen yaşam birimlerine ihtiyaçları olmaktadır.

Acil durum dönemlerindeki ilk yardım sürecinde tercih edilen ilk yapılar çadır ve konteynerler olmaktadır. Bu yapılar dışında dünyada ve Türkiye’de birçok acil durum efemeral mimarlık örneklerine rastlanmaktadır. Japon mimar Shigure Ban (1995) tarafından karton tüpler kullanılarak yapılan barınma ve eğitim yapıları, kum torbalarıyla yapılan kubbe formundaki barınma üniteleri, IKEA’nın kolay depolanma, taşınma ve kurulma özelliklerine sahip “*Better Shelter*” üniteleri (Kavaklı, 2022) ve taşınabilir mobil tuvalet, çamaşırhane ya da duş birimleri acil durum efemeral mimarlık oluşumlarındandır. Bu yapısal oluşumların ilk yapım amacı ihtiyacı hızlı bir şekilde karşılayabilmek olsa da yeniden kullanılabilen, depolanabilen, taşınabilir, yerel malzemelerin kullanılabildiği, topografyaya ve iklime uyumlu, farklı işlevlerde kullanılmak için dönüştürülebilen, atık yönetimi yapan, mahremiyet sağlayan ve ekonomik olmaları açısından kırsal yerleşmelerin mimari kimliği ve yaşantısı açısından önemlidir.

Kırsal yerleşmelerde nüfus, kentlerden uzak olma, yetersiz eğitim ve sağlık hizmetleri, gelişmemiş altyapı gibi faktörlerden dolayı yaşantıya dair sorunlar ve yetersizlikler yaşanmaktadır. Kırsal mimari de dönemselsel olarak ortaya çıkan sorunların çözümlenmesinde ve ihtiyaçların giderilmesinde efemeral mimarlık prensibi ile adaptif çözümlemeler sağlanabilmektedir. Efemeral mimarlık prensibi kırsal mimariye yerleşim ölçeğinde ışık, rakım ve iklim; yerleşim ve yapı ölçeğinde mekân organizasyonu, yerleşim ve yapı arayüz ölçeğinde yönlenme, yapı ölçeğinde yapı tipolojisi, mimari kullanım şekilleri ve noktaları, malzeme seçimi ve yapım tekniği ve yapı ve insan ölçeğinde ise kullanıcı ve kullanıcı aktiviteleri olarak yansımaktadır.

Yerleşim ölçeğinde güneş ışınlarının, iklimsel verilerin ve rakımın dikkate alınarak kırsal yerleşmenin planlaması yaşam konforu ve enerji verimliliği açısından katkı sağlamaktadır. İklimsel verilere göre yerleşim şekli belirlenmekte, yalıtım ve yapı kabuğunun tasarımı yapılmakta; güneş ışınlarına göre yapılar arası mesafe, gölgelik ve güneş alan alanları belirlenmekte ve rakıma göre arazi kullanım oranı ayarlanmaktadır. Yerleşim ve yapı arayüzünde ise yapılarda pasif havalandırma, yalıtım sağlama, enerji verimliliğini arttırmak, topografyaya doğru konumlanma gibi tasarım noktalarında yapıların yönlenmesine dikkat edilmektedir. Yerleşim ve yapı

ölçeğindeki mekân organizasyonunda, yerel halkın ihtiyaç ve isteklerine ve yaşanan kırsal mimariye uygun, estetik ve işlevsel planlamanın yapılmasıdır. Efemeral mimarlık kapsamında dönüşebilir ve farklı işlevlerde kullanılabilme imkânı sağlayan mekanlar tasarlanabilmektedir. Bu sayede geçici kullanım amacıyla inşa edilen acil durum efemeral mimarlık oluşumları, kırsal yerleşmedeki mekânsal organizasyona uyum sağlayarak ihtiyacı gidermektedir.

Yapı ölçeğindeki efemeral mimarlık kavramı ise yapının tipolojisinde, mimari kullanım şekil ve noktalarında, yapım tekniğinde ve malzeme seçiminde gözlemlenebilmektedir. Kırsal yerleşmelerde mevcut durumda ve acil durum döneminde barınma dışında depolama, eğitim, sağlık gibi yapı tiplerine ihtiyaç duyulmaktadır. Bu süreçte efemeral mimarlığın ihtiyaca yönelik, işlevsel ve dönüştürülebilir olma ilkesi yerleşmedeki yaşam konforunu arttırmakta ve kolaylaştırmaktadır.

Ani olarak ihtiyacı hissedilen yapıların tasarım aşamasında kolay ve hızlı inşa edilebilme özelliklerinin dışında iklimsel ve topografik etmenlere karşı dayanıklı ve uyumlu olma, yerleşme içerisindeki erişebilirlik durumu ve mimari yapı detayları ile kendi kendine yetebilme özelliklerine ihtiyaç duyulmaktadır. Bu nedenle yapıların çatı, duvar ve döşeme detayları, yerleşim içerisindeki ve birbirleri arasındaki konumları, malzeme ve yapım teknikleri önemli rol oynamaktadır. Efemeral mimarlık kapsamındaki oluşumlarda hafif, kolay monte edilebilen, çevresel faktörlere karşı dayanıklı ve kırsal yerleşmeden elde edilebilen malzemeler tercih edilmektedir. Bu malzemeler alüminyum ve çelik çerçeveler, ahşap, cam, kumaş, branda, prefabrike yapı elemanları ve plastik gibi malzemelerdir. Bu kapsamda çalışmada kırsal yerleşmelerdeki yaşantıya deprem afetinin olumsuz etkisinin araştırılıp; sorunlara ve ihtiyaçlara çözüm bulunması amacıyla yapılan alan araştırmasının analiz ve değerlendirme aşamalarında yerleşim, yerleşim ve yapı, yerleşim ve yapı arayüzü, yapı ve yapı ile kullanıcı ölçekleri dikkate alınarak tasarım önerisi oluşturulmuştur.

5. ALAN ARAŞTIRMASI: KIRSAL YERLEŞMELERDEKİ YAŞANTININ DEPREM AFETİ KAPSAMINDA İNCELENMESİ

Tez çalışması süresince kırsal yerleşmeler, kırsal yerleşmelerde deprem afeti ve efemeral mimarlık prensibi hakkında yapılmış olan literatür araştırmasının ardından; deprem afetinin kırsal alan kapsamındaki etkisinin, bireylerin mevcut yaşantıdaki ihtiyaçlarının tespit edilmesi; tespit edilen durumların efemeral mimarlık prensibi kapsamında bir tasarım rehber içeriğinin hazırlanması ve hazırlanan içeriğin yakın gelecekte tekrar yaşaması beklenen İstanbul depremine yönelik referans bir kaynak olması amacıyla 1999 İzmit-Gölcük depremini yaşamış olan bir kırsal alan üzerinde alan araştırması yapılmıştır.

Araştırma sonucunda kırsal alandaki mevcut yaşantıya dair eksiklikler, sorunlar, ihtiyaçlar, bireylerin aktiveleri, istekleri; depremin öncesindeki, deprem dönemindeki ve deprem sonrası süreçteki yaşananlar, beklenen depreme dair yapılan hazırlıklara dair veriler elde edilmesi amaçlanmıştır.

Bu kapsamda “Alan Araştırması: Kırsal Yerleşmelerdeki Yaşantının Deprem Afeti Kapsamında İncelenmesi” başlıklı bölümde yapılan alan araştırmasının kapsamı ve yöntemi; alan seçimi ve seçim kriterleri; çalışma yapılan alanın fiziksel verilerin analizi başlığı altında coğrafi konum, ulaşım, topografya, iklim, bitki örtüsü, jeolojik durum, enerji kaynakları; sosyo-kültürel verilerin analizi başlığı altında tarihsel gelişim ve değişim süreçleri, nüfus ve yönetim yapısı, eğitim, sağlık ve iş durumu, geçim kaynakları ve ekonomik durum, yerleşmedeki sosyal yaşantı ve yaşayan halkın benimsediği kültürel özellikler; mekânsal verilerin analizi başlığı altında ise yapı çevre öğeleri, ihtiyaç duyulan mekanlar ve yerel halk tarafından ihtiyaca yönelik yapılan çözümler başlıkları üzerine yapılan analizler sonuçları hakkında bilgi verilmektedir.

5.1. Araştırmanın Kapsamı ve Yöntemi

Alan araştırması, kırsal yerleşmenin 1999 yılında meydana gelmiş olan ve yerleşimlerde büyük ölçüde can ve mal kaybına neden olan İzmit-Gölcük depreminin öncesi, sırası ve sonrası dönemlerindeki kısa, orta ve uzun vadedeki durumunun ve kırsal alandaki halkın mevcut durumda var olan yetersizliklerinin, ihtiyaçlarının ve sorunlarının alanda araştırmacının gözlemleri ve kırsal alanda yaşayan halk ile yaptığı

görüşme kartları ile incelenmesini; yapılan incelemeler ve literatür araştırması sonrası elde edilen verilere göre efemeral mimarlık prensibi kapsamında kırsal alanda yapılabilecek oluşumlar üzerine bir rehber içerik oluşturulmasını ve oluşturulan rehber içeriğin beklenen İstanbul depreminin gerçekleşmesi durumunda yapılabilecek önerileri kapsamaktadır.

Alan araştırması sırasında bilgi-gözlem, görüşme ve değerlendirme kartları kullanıldığı bir yöntem izlenmiştir. Bilgi-gözlem, görüşme ve değerlendirme kartları araştırmacı tarafından hazırlanmış olup; kırsal yerleşmenin mevcut durum, deprem dönemindeki kısa ve orta vadedeki durumu, deprem sonrası uzun vadedeki durumu ve gelecek döneme dair bir içeriğe sahiptir (Bknz. EK 5.1. Araştırma Kartlarına Dair Bilgilendirme Tablosu).

Alan araştırmasının ilk aşamasında bilgi-gözlem kartı ile köyü ve köy halkının aktiviteleri gözlemlenmiş, notlar tutulmuş, fotoğraf ve video çekerek kayıt altına alınmıştır (Bknz. EK-5.2 Bilgi-Gözlem Kartı). Ardından görüşme kartı ile köy halkına araştırmaya dair sorular sorularak görüşmeler yapılmıştır (Bknz. EK-5.3 Görüşme Kitapçığı). Yapılan görüşmeler sonucu elde edilen bilgilere göre görüşülen bireyler birbiriyle eşdeğer olan yaş, meslek, deprem döneminden etkilenme durumu, eğitim durumu, köyde yaşama durumu gibi kriterlere göre gruplandırılmıştır (Bknz. EK: 5.4. Katılımcıların Sınıflandırılma Tablosu). Yapılan gruplandırmanın ardından kırsal alan ve halk gruplar halinde değerlendirilmiştir (Bknz. Ek- 5.5.: Değerlendirme Kartı) Yapılan araştırmalar ve değerlendirmelerden sonra, tasarım rehber içeriğine dair öneri ve yaklaşımlar oluşturulmuştur.

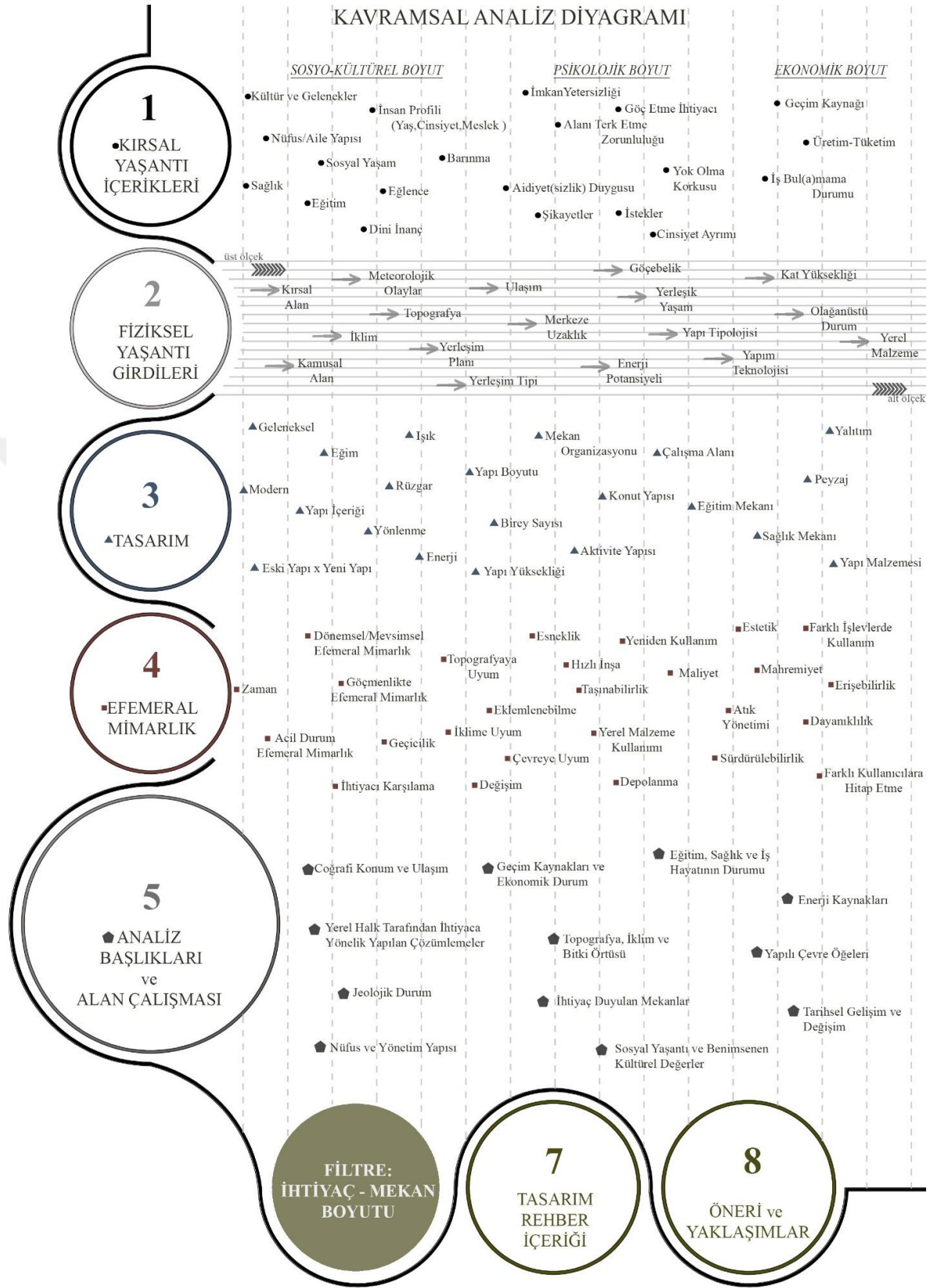
5.2. Alan Seçimi ve Seçim Kriterleri

Tez çalışması kapsamında yapılan alan araştırmasının yapıldığı alan seçilirken öncelikli olarak 1999 Marmara Depremi'nden en çok etkilenmiş olan bölgeler incelenmiştir. Bu kapsamda depremin merkez üssü de olan Kocaeli ilinin Gölcük ilçesi seçilmiştir. 2000 yılında, deprem Türkiye Deprem Vakfı tarafından hazırlanan dokümanda depremden etkilenen iller, ilçeler ve mahalleler tek tek incelenmiş ve hasar durumlarına dair çalışmalar yapılmıştır. Bu belgeye göre Gölcük ilçesinde yer alan mahalleler arasında en çok hasar alan mahallelerden olan Hasaneyn Köyü seçilmiştir (Özmen, 2000). Bu bağlamda Hasaneyn Köyü'nün alan seçim kriterleri:

- Depremin merkez üssüne olan konumu ve buna bağlı olarak aldığı hasar oranı,
- Topografyanın ve iklimsel verilerin köy yerleşim dokusu üzerindeki etkisinin açık bir şekilde gözlemlenebilmesi,
- Köy meydanı, cami, park gibi kamusal ve dini mekanlarının bulunması,
- Yeni yapılaşmanın yanında köye özgü eski yapıların günümüzde hala bulunması ve bu yapıların kırsal mimari karakter özelliklerinin gözlemlenebilmesi,
- Günümüzde hala sahip olduğu kırsal alana özgü yaşantının halk tarafından sürdürülmesi,
- Var olan açık/yarı açık ve kapalı mekanların karakteristik özellikleri üzerinden yorumlanabilmesi ve geleceğe dönük planlanan efemeral mimarlık bağlamındaki oluşumların kriterlerinin belirlenebilmesi açısından diğer hasar almış kırsal alanlardan daha çok veri oluşturma potansiyeline sahip olması olarak belirlenmiştir.

5.3. Alan Araştırması: Kocaeli İli, Gölcük İlçesi, Hasaneyn Köyü'ne İlişkin Analizler

Alan araştırması kapsamında 1999 Gölcük depreminin merkez üssü olan Gölcük ilçesinde yer alan ve beklenen İstanbul depreminden etkilenecek konuma sahip olan Hasaneyn Köyü seçilmiştir. Kırsal alan, yapılan araştırmalar, gözlemler ve görüşmeler sonucunda fiziksel verilerin analizi başlığı altında coğrafi konum, ulaşım, topografya, iklim, bitki örtüsü, jeolojik durum, enerji kaynakları; sosyo-kültürel verilerin analizi başlığı altında tarihsel gelişim ve değişim süreçleri, nüfus, yönetim yapısı, yerleşmedeki eğitim, sağlık ve iş durumu, geçim kaynakları ve ekonomik durum, sosyal yaşantı ve yaşayan halkın benimsediği kültürel özellikler; yapısal oluşumlara ve açık mekanlara dair veriler başlığı altında ise yapılı çevre öğeleri, ihtiyaç duyulan mekanlar ve yerel halk tarafından ihtiyaca yönelik yapılan çözümlemeler kapsamında incelenip analiz edilmiştir (Şekil 5.1).

Şekil 5.1. Kavramsal Analiz Diyagramı (Yazar tarafından hazırlanmıştır).

5.3.1. Fiziksel Verilerin Analizi

Kırsal alanı oluşturan fiziksel veriler, kırsal alanın coğrafi konumu, kırsal alana olan ve kırsal alan içerisindeki ulaşımın nasıl sağlandığı; yerleşmenin topografik özellikleri, iklimsel verileri, sahip olduğu bitki örtüsü bu duruma bağlı alana yerleşim durumu, fay hatlarına göre konumu ve depremde etkilenme olasılığı; sahip olduğu geri dönüştürülebilir, yeniden kullanılabilir enerji kaynaklarının potansiyelleridir. Bu verilerin analizi çevresel faktörlerin kırsal yerleşmedeki mimari öğelerin ve yaşantının biçimlenişini üzerindeki etkisini göstermektedir. Bu kapsamda çalışmanın bu bölümünde Hasaneyn Köyü, kırsal yerleşmeleri biçimlendiren faktörlerden olan fiziksel verilere göre analiz edilmiştir (Rapoport 1969; Gür, 2000; Köse 2006).

5.3.1.1. Coğrafi Konum ve Ulaşım

Şekil 5.2. Hasaneyn Köyü Uydu Görüntüsü (URL-26).

Kocaeli ilinin Gölcük ilçesine bağlı olan Hasaneyn Köyü, Marmara Bölgesi'nde yer almaktadır. İzmit körfezinin Güney kıyılarında bulunmakta ve ilçenin doğusunda Kocaeli ili merkezi, batı kesiminde Kocaeli'ne bağlı olan Karamürsel ilçesi, kuzeyinde Marmara Denizi ve güneyinde İznik ilçesi bulunmaktadır (Şekil 5.2). Hasaneyn Köyü'nün Kocaeli il merkezine uzaklığı 14 km, Gölcük ilçe merkezine uzaklığı ise 9

km'dir (URL-27). Kırsal yerleşme deniz seviyesinden 510 m yükseklikte bulunan bir orman köyüdür.

Köye ulaşım toplu taşıma ve özel araçlar ile sağlanmaktadır (Şekil 5.3). Toplu taşıma köyün girişinde bulunan duraktan yolcu alıp bırakan midibüsler ile yapılmaktadır.

Şekil 5.3. Hasaneyn Köyü'ne Ait Ulaşım Araçları (Yazar tarafından çekilmiştir).

Köyün içerisinde ulaşım özel araçlar ya da traktörler ile yapılmaktadır. Coğrafi konumu nedeniyle yaya olarak komşu kırsal yerleşmelere ulaşım yapılamadığından; halk köy dışında bir yere ulaşmak için toplu taşıma saatlerini beklemek ya da özel araç ile gitmek mecburiyetindedir.

5.3.1.2. Topografya, İklim ve Bitki Örtüsü

Şekil 5.4. Hasaneyn Köyü Uydu Görüntüsü (URL-26).

Hasaneyn Köyü “Marmara Geçiş İklimi” olarak da adlandırılan Akdeniz ve Karadeniz iklimleri arasındaki bölgedeki iklime sahiptir. Yazları sıcak, kışları yağışlı ancak ılık olmaktadır. Köyün sınırından İzmit Körfezi’ne dökülen bir dere geçmektedir. Ayrıca geçmişte alana yerleşen kişilerin bu su kaynağında dolaylı yerleştiği söylenmektedir.

Dağlardan ve ormanlardan oluşan bir topografyaya sahiptir (Şekil 5.4). Ormanlık alan köyün büyük bir kısmını kaplamaktadır. Köy dağlık bir topografyaya sahip olduğu için yerleşim içerisindeki yollar ve yapılar eğimli arazi üzerinde yer almaktadır (Şekil 5.5). İlk yerleşim orman alandaki ağaçların kesilerek oluşturulmaya başlanmıştır. İklimsel veriler ve topografyanın etkisiyle kırsal alana özgü bitki örtüsü; doğada farklı bitki türleri, ağaç çeşidine ve hayvan türlerine rastlanabilmektedir (URL-27). Bu çeşitlilik yaşayan halka farklı tarım mahsulleri elde etmelerini ve hayvancılık ile geçinebilmelerini sağlayabilmektedir.

Şekil 5.5. Hasaneyn Köyü’nden Bir Fotoğraf (Yazar tarafından çekilmiştir).

5.3.1.3. Jeolojik Durum

Hasaneyn Köyü 1999 yılında gerçekleşen İzmit depreminin de merkezi olan Gölcük ilçesinde yer almaktadır. 1999 yılındaki depremde sonra yapılan araştırmalar sonucunda Türkiye Deprem Vakfı’nın hazırladığı resmî belgelerde Hasaneyn Köyü’ndeki yapıların dörtte biri ağır hasar, sekizde biri orta hasar ve dörtte biri az

Gösteren Harita (Yazar tarafından hazırlanmıştır).

107

5.3.1.4. Enerji Kaynakları

Hasaneyn Köyü'nün sınırında Marmara Denizine dökülen bir dere geçmektedir (Şekil 5.4). Bulunan bu su kaynağı yerleşim yerine uzak bir noktada bulunmasından ötürü dönüştürülebilen bir enerji kaynağı olarak ya da kuyu suyu olarak kullanılmamakta; halk devletin bağladığı altyapı ile su ihtiyacını gidermektedir. Bulunulan ormanlık ve dağlık topografya ait ögeler ve iklimsel veriler sayesinde aldığı rüzgâr ve güneş ışınları kullanılarak enerji dönüşümü yapabilme potansiyeline sahip bir kırsal yerleşmedir. Yerleşmedeki bazı yapıların çatılarının üzerinde güneş panellerinin yer aldığı ve güneş enerjisinin dönüştürülerek kullanıldığı gözlemlenebilmektedir (Şekil 5.8).

Şekil 5.8. Hasaneyn Köyü'nde Çatılardaki Güneş Paneli Kullanımına Dair Fotoğraf
(Yazar tarafından çekilmiştir).

Kullanılan güneş enerjisinin dışında, su enerjisinin kullanımı gibi yerleşmenin aldığı rüzgâr enerjisinin kullanımına dair de herhangi bir çözümlemeye rastlanmamıştır. Su, rüzgâr ve güneş gibi dönüştürülebilir doğal enerji kaynakları dışında köyde elektrik, su, doğalgaz, internet ve telefon gibi altyapılar bulunmakta ancak son zamanlarda sıklıkla elektrik kesintisinin yaşanmaktadır.

5.3.2. Sosyo-Kültürel Verilerin Analizi

Kırsal yerleşmelerin sosyo-kültürel verileri o yerleşmedeki yaşantının durumu ve mimarisi hakkında bilgi vermektedir. Yaşayan halkın sahip olduğu sosyo-kültürel

özellikler çevrelerini biçimlendirmesinde önemli faktördür. Yerleşmenin tarihsel gelişimi ve değişimi, nüfusu ve yönetim yapısı, eğitim, sağlık ve iş hayatının durumu, halkın sahip olduğu geçim kaynakları ve ekonomik durumları, yerleşmedeki sosyal yaşantı ve bireylerin benimsediği kültürel değerler sosyo-kültürel verileri oluşturmaktadır. Bu kapsamda çalışmanın bu bölümünde Hasaneyn Köyü, kırsal yerleşmeleri biçimlendiren faktörlerden olan sosyo-kültürel verilere göre analiz edilmiştir (Rapoport 1969; Gür, 2000; Köse 2006).

5.3.2.1. Tarihsel Gelişimi ve Değişimi

Hasaneyn Köyü, Batum'dan Artvin'e yerleşip, 93 Harbi olayları nedeniyle yaşanan göçler sırasında gelen Artvin'den de Kocaeli'ne göç edip buraya yerleşen Gürcü muhacirler tarafından oluşturulmuş bir kırsal yerleşimdir (URL-27). Gürcüler önce Kocaeli'nin sahil kesimine yerleşmişler. Ancak orada çıkan sıtma hastalığı nedeniyle Artvin'in topografyasına benzeyen, su kaynağına da yakın olan Hasaneyn Köyü'nün bulunduğu alana yerleşmişlerdir. Alan ilk yerleşim kurulduğunda tamamen orman bitki örtüsüyle kaplıyken yavaş yavaş yaşanılacak alanlar oluşturularak köy kurulmaya başlanmıştır.

Şekil 5.9. Hasaneyn Köyü'ndeki Zaman İçerisindeki Farklı Yapılaşmaya Dair Fotoğraf (Yazar tarafından çekilmiştir).

İsmi “Hasaniye” olarak da okunmaktadır. Değişen nüfus, yaşanan doğal afet, gelişmişlik düzeyi gibi nedenlere bağlı olarak tarihsel süreçte değişime uğramıştır. Köy 1999 Gölcük depremi de olmak üzere birçok depremden etkilenmiştir. Bu depremler sonucunda kırsal alandaki yapılar ve bireylerin yaşantısı oldukça etkilenmiştir. Yaşanılan kayıp ve hasarlardan sonra köyde yaşayan halk yavaştan değişmiş ve sonradan gelen insanlar farklı yapı tipleri getirerek köyün mimari dokusunda değişimler yaşanmasına neden olmuştur. Ayrıca halkın yaşadığı depremler sonucunda yapılardaki sağlamlık algısındaki değişimden ötürü kullanılan yapı malzemelerinde değişimler de gözlenmiştir (Şekil 5.11).

5.3.2.2. Nüfus ve Yönetim Yapısı

Şekil 5.10. Hasaneyn Köyü’ndeki Muhtarlık Mekânı (Yazar tarafından çekilmiştir).

Yapılan 2000 yılındaki nüfus sayımı 2700 kişiye kadar ulaşmışken; 2021 yılında 515, 2022 yılında ise 503 kişiye düşmüştür. Bu sayının azalmasında kırsal hayatın insanların ihtiyaçlarını karşılayamama durumundan olayı verilen göçlerdir. Son yapılan nüfus sayımına göre köydeki erkek nüfus sayısı 272 iken; kadın nüfus sayısı 231’dir (URL-29). Muhtarlıktan alınan verilere göre kırsal alandaki hane sayısı 210’dur. Nüfusu geçmiş senelere göre azalma göstermekte; kışları 610 kişi olurken yazları 1000’in üzerine çıktığı görülmektedir. Bunun nedeninin sıcak hava ve tatil durumlarından

olduğu düşünülmektedir. Kırsal alandaki nüfus birbirini yakından tanıyan aileler, aile dostları ve akrabalarından oluşmaktadır. Nüfusun çoğu 50 yaş ve üzeri bireylerden oluşmaktadır. Genç ve çocuk nüfusu az sayıda olmasına rağmen yaşantısına kırsal alanda devam etmektedir.

Muhtarlıkla yönetilen köy, Kocaeli ile Büyükşehir Gölcük İlçe Belediyesi'ne bağlı yerel yönetime sahiptir (Şekil 5.10). Ayrıca köy diğer yerleşmeler ile iletişimin kurulduğu, Gölcük ilçe merkezinde yer alan Muhtarlar Derneği'nde de yer almaktadır.

5.3.2.3. Eğitim, Sağlık ve İş Hayatının Durumu

Kırsal yerleşme içerisinde ilkokul, ortaokul veya lise gibi bir eğitim yapısı bulunmamaktadır. Aynı şekilde sağlık ocağı ya da aile sağlık merkezi gibi sağlık hizmetlerinin karşılanabileceği bir mekân da bulunmamaktadır (URL-27). Köyde herhangi bir okul yapısı veya eğitim mekânı bulunmamaktadır. Okul yapısı 1999 yılındaki Gölcük depreminde aldığı hasar nedeniyle yıkılmış daha sonrasında değişen nüfustan dolayı azalan öğrenci sayısından dolayı tekrar inşa edilmemiştir (Şekil 5.12). Bu nedenle taşınalı eğitim yapılmaktadır. Köye en yakın okul 5 km uzaklıkta yer almaktadır. İlkokul ve ortaokul öğrencileri ücretsiz servisler ile alınıp götürülmekte, lise öğrencileri ise toplu taşıma ile okullarına gitmektedir. Ancak gün içerisinde okula gitmek isteyen veliler için bu durum zorlayıcı olmakta, özel araç veya toplu taşıma ile çocuklarının okuduğu okula gitmek zorundadırlar. Ayrıca özellikle ilkokul ve ortaokul başta olmak üzere eğitim mekanının okulda olmaması nedeniyle ebeveynler çocuklarının köy dışında yakından tanımadıkları bir çevrede eğitim görmelerinden dolayı güven sorunları yaşamaktadırlar. Bunun dışında köyde son dönemde köydeki ev kadınlarının ısrarı üzerine muhtarlık yapısının içerisinde dikiş ve nakış kursu açılmıştır. Kurs haftada 2-3 gün kırsal yerleşme dışından gelen bir hoca tarafından verilmektedir.

Kırsal alandaki sağlık durumu ise köye on beş günde bir gelen bir doktor ile yapılmaktadır. Doktor muhtara ait olan odada hastalara ilaç yazmakta ancak muayene yapmamaktadır. Hasta olan bireylerin en yakın kırsal yerleşmedeki sağlık ocağına ya da ilçe merkezindeki hastaneye gitmesi gerekmektedir. Ayrıca köy içerisinde ilaç temin edilebilecek eczane gibi mekanlarının da olmaması nedeniyle köy halkı sağlık ihtiyaçları için köy dışına çıkmak zorunda kalmaktadır.

Şekil 5.11. Hasaneyn Köyü’ndeki Yıkılan Okulun Bahçesinin Mevcut Durumu
(Yazar tarafından çekilmiştir).

Köydeki az düzeydeki gelişmişlik durumu iş imkanlarının da yeteri düzeyde olmamasına neden olmaktadır. Köyde çay ocağı dışında market, eczane, bakkal, fırın gibi ticari mekanlar ya da tarım ve hayvancılık dışında iş bulunabilecek mekanlar bulunmamaktadır. Bu nedenle meslek sahibi insanlar geçimini sağlamak için köyün dışına gitmesi ve iş hayatını orada sürdürmesi gerekmektedir.

5.3.2.4. Geçim Kaynakları ve Ekonomik Durum

Hasaneyn Köyü’nün yüz ölçümünün %80’i meralardan oluşmaktadır (URL-28). Zengin bitki örtüsü farklı tarım ürünlerinin ekilmesine elverişli olsa da en çok mısır, buğday ve meyve yetiştirilmesine olanak sağlamaktadır. Hasaneyn Köyü’ndeki halk geçimini tarım ve hayvancılıkla sağlamaktadır. Hayvancılık aktivitelerinin devam etmesine rağmen halk son zamanlarda ekonomik yetersizliklerden dolayı tarım yapamadığını söylemektedir. Hayvancılık yaparak süt ve süt ürünleri, büyükbaş hayvan alım satımı, yumurta yetiştiriciliği gibi ekonomik faaliyetler yapılmaktadır (Şekil 5.9).

Hasaneyn Köyü’nde yaşayan halk köyde yapılmayan tarım ve hayvancılığın dışında geçimini kırsal alan dışında yaptığı öğretmenlik, mühendislik gibi başka meslekler ile de sağlamaktadır. Ekonomik açıdan yüksek gelişmişlik düzeyi olmayan Hasaneyn Köyü’nde gelişmemiş altyapı ve kamusal hizmet eksiklikleri de yaşanmaktadır. Son zamanlarda da sık sık elektrik kesintisinin yaşandığı buna henüz bir çözüm bulunamadığı halk tarafından açıklanmaktadır.

Şekil 5.12. Hasaneyn Köyü’ndeki Hayvancılık Aktivitelerine Dair Fotoğraflar
(Yazar tarafından çekilmiştir).

5.3.2.5. Sosyal Yaşantı ve Benimsenen Kültürel Değerler

Kırsal yerleşmedeki halkın günlük yaşantısında evde vakit geçirmek, komşularla görüşmek, çocuklar için eski okul bahçesinde yer alan çocuk parkında oynamak, sokakta vakit geçirmek, erkek nüfus için akşamlar saat altıdan sonra çay ocağında toplanmak, camide birlikte vakit geçirmek, tarım ve hayvancılıkla ilgilenmek, çalışmak, okula gitmek gibi faaliyetler yer almaktadır. Ancak halk günlük yaşantılarında eğitim, sağlık, iş, alışveriş gibi temel ihtiyaçlarını köy içerisinde karşılayamadığı için taşıma veya özel araçlar ile ilçeye veya yakın bir kırsal yerleşime gitmek zorundadır.

Şekil 5.13. Hasaneyn Köyü’ndeki Çay Ocağının Mevcut Durumu (Yazar tarafından çekilmiştir).

Çocuklar ve gençlerin günlük yaşantısı köy dışındaki okullarında, evlerinde ve köy içerisindeki oyun oynayacakları birlikte vakit geçirecekleri yerlerde buluşarak geçmektedir. Yetişkin halkın çoğu emekli ve zamanlarını köy içerisinde geçirmektedir.

Ancak bunun dışında nüfusun emekli olmayan kesiminden kadınlar günlük yaşamlarını genellikle evlerinde ya da eğer çalışıyorlarsa köy dışındaki iş yerlerinde geçirmektedir. Köy içerisinde bahçeler veya komşu evleri dışında kadınlara özgü bir arada vakit geçirme mekânı olmamasından dolayı yeterli düzeyde sosyal yaşantıya sahip değildirler. Emekli olmayan erkekler ise eğer geçim kaynakları köy içerisinde ise köyde tarım ve hayvancılık yaparak çalışmakta; değilse de köy dışında iş hayatlarını devam ettirmektedirler. Onun dışında gün sonunda köye gelen erkekler evlerinde, caminin avlusunda ya da çay ocağında bir araya gelip vakit geçirmektedirler (Şekil 5.13).

Köy halkı birbirlerini yakından tanıyan, akrabalık ilişkilerinin de bulunduğu ailelerden oluşmaktadır. Sahip oldukları, benimsedikleri kültürel değerler birbirlerine oldukça benzer ya da aynıdır. Benimsenen İslam dinine göre kutlanan bayramlar yapılan ibadetler; halkın kendi aralarında düzenlediği spor müsabakaları gibi etkinlikler yapılmaktadır. Bayramlaşma, misafirlik birbirlerinin evlerinde, bahçelerinde, cami avlularında yapıyorlarken; spor müsabakaları, sünnet, nişan, düğün gibi kültürel kutlamaları köy meydanında bulunan yıkılan bir okulun bahçesinde yapmaktadırlar. Halkın birbirleriyle olan kültürel değerleri, samimi ilişkileri ve sosyal yaşantıları sonucunda alana yerleşmişler ve yaşam mekanlarını inşa etmişler ve etmektedirler.

5.3.3. Yapısal Oluşumlara ve Açık Mekanlara Dair Verilerin Analizi

Kırsal yerleşmelerin fiziksel ve sosyo-kültürel verileri, toplumların yaşayacakları mekanları biçimlendirmesinde oldukça etkilidirler. Topografyaya, coğrafi konum, benimsenen kültürel değerler gibi faktörler kadar insanların zaman içinde değişen istek ve ihtiyaçları da çevrelerindeki yapıları, alanları inşa etme, tasarlama ya da farklı işlevlerde kullanma aşamasında etkili olmaktadır. Kırsal yerleşmelerin mekânsal verileri o yerleşmede bulunan yapıları çevre öğeleri, ihtiyaç duyulan mekanlar, yerel halk tarafından ihtiyaca yönelik yapılan çözümlemeler ve buna bağlı olarak farklı işlevlerde kullanılan alanlardan oluşmaktadır. Bu kapsamda çalışmanın bu bölümünde Hasaneyn Köyü kırsal mimariyi oluşturan yapısal oluşumlar ve açık mekanlara göre analiz edilmiştir (Zaman, 2017; Ergün ve Akbulut, 2023; Çorapçıoğlu ve ark., 2008).

5.3.3.1. Yapılı Çevre Öğeleri

Şekil 5.14. Hasaneyn Köyü’ndeki Konut Yapıları (Yazar tarafından çekilmiştir).

Hasaneyn Köyü’nü oluşturan yapılı çevre öğeleri, konutlar, cami, muhtarlık yapısı, çeşme, ahır ve kümeslerden oluşmaktadır. Köy içerisindeki konutlar genellikle 2 ve 3 katlı olarak inşa edilmişlerdir (Şekil 5.14). Konut yapılarının çoğu depremden sonra yapılmış olup; malzeme olarak hazır beton, tuğla duvar, ahşap çatı konstrüksiyonu ve bazı bahçe duvarları taş yapı malzemesi kullanılarak yapılmıştır. Su, elektrik, doğalgaz ve telefon altyapılarının yapıldığı, yalıtımlı konutlar bulunmaktadır. Konutları içerisinde oturma alanı ve küçük tarım alanlarının bulunduğu bahçeler çevrelemektedir. Bazı konutlarda odunluk, ahır ve eski dönemlerde depolama amaçlı kullanılan mekanlar bulunmaktadır.

Şekil 5.15. Hasaneyn Köyü’ndeki Eski Konut Yapıları (Yazar tarafından çekilmiştir).

Hasaneyn Köyü'nün sahip olduğu mimari doku tarih boyunca deprem, insanların köy dışına göç etmesi ve köye yerleşen yabancı insanların getirdiği yapılaşma stili nedeniyle değişikliğe maruz kalmış olmasına rağmen, yere özgü nesillerdir var olan mimari oluşumlar hala gözlemlenebilmektedir (Şekil 5.15). Halk tarafından “seren” olarak adlandırılan serenderler ve odunluk gibi yerleşmeye özgü yapı malzemeleri ve yapım teknikleriyle yapılmış konut eklentileri ve kırsal yerleşmenin bulunduğu çevreden elde edilen malzemelerle eski zamanlarda yapılmış hala ayakta duran ve yere özgü kırsal mimari kimliği yansıtan yapılara rastlanmaktadır (Şekil 5.16). Ancak kırsal yerleşme içerisinde köyün mevcut mimari dokusuna hâkim olan beton, tuğla, kiremit ve ahşap gibi yapı malzemelerinin dışında çelik yapı malzemesi kullanılarak inşa edilmekte olan yapılar da gözlemlenebilmektedir.

Şekil 5.16. Hasaneyn Köyü'ndeki Bir Konutun Bahçesindeki Odunluk, Serender, Oturma alanı ve Komşu Arsada Bulunan Eski Yapıya Dair Fotoğraf (Yazar tarafından çekilmiştir).

Köy içerisinde hayvancılıkla uğraşan bireylerin evlerinin bahçelerinde ahşap ve tuğla kullanılarak inşa edilmiş ahır, kümes ya da baraka gibi yapılar bulunmaktadır. Kırsal yerleşmenin içerisinde köy meydanının biraz dışında çeşme de bulunmaktadır (Şekil 5.17). Köy meydanında bir cami yapısı; muhtarlık, çay ocağı, geçici sağlık ve kurs mekânı olarak kullanılan bir yapı; depremde hasar aldığı için yıkılmış olan eski okulun bahçesi ve içerisinde çocuk oyun parkı yer almaktadır (Şekil 5.18).

Şekil 5.18. Hasaneyn Köyü’ndeki Bir Çeşme (Yazar tarafından çekilmiştir).

Şekil 5.17. Hasaneyn Köyü’ndeki Muhtarlık, Çay Ocağı, Eğitim ve Sağlık Mekânı Olarak Kullanılan Yapı (Yazar tarafından çekilmiştir).

Köy içerisinde bulunan eski yapıların birçoğu kullanılmamaktadır. Eski yapılar yerine halk sağlam olduğunu düşündüğü yeni yapılar inşa etmektedir. Kırsal yerleşmeye zaman içerisinde birçok yeni yapı inşa edilmesine rağmen temel gereksinimlerin karşılanabileceği mekanlara ihtiyaç duyulmaktadır.

5.3.3.2. İhtiyaç Duyulan Mekanlar

Kırsal yerleşme içerisinde konut, ahır, odunluk, çeşme, muhtarlık, çay ocağı, cami, çocuk oyun alanı, durak ve bahçeler dışında yapıli çevre ögesi bulunmamaktadır. Bu nedenle kırsal yerleşme ticaret, eğitim ve sağlık konularında yetersizlik yaşamaktadır. Kırdaki yaşayan halkın en temel gereksinimi günlük ihtiyaçlarını karşılayabilecekleri alışveriş mekanlarıdır. Köyde bakkal, market, fırın gibi ticari mekanlar bulunmamaktadır. Bu nedenle köy halkı alışveriş ihtiyacını karşılamak için en yakın yerleşim birimine ya da ilçeye gitmek zorundadırlar. İhtiyacı olanı satın almak dışında üretilen ürünlerin satışının yapılabileceği alanlara dair de ihtiyaç duyulmaktadır. Tarım ve hayvancılıkla uğraşan halk ürettiği süt, peynir, yoğurt, yumurta gibi ürünleri satabileceği mekanların yetersizliğini yaşamaktadır.

Ticaret aktiviteleri dışında kırsal yerleşme de eğitim ve sağlık ihtiyaçlarının karşılanabileceği mekanlar bulunmamaktadır. Halk sağlık ihtiyaçlarını gidermek için köy dışına çıkmaz zorunda kalmaktadır. İlaç satın almak için eczanenin de bulunmaması sağlık açısından halka zorluk yaşatmaktadır. Deprem zamanında aldığı hasardan dolayı yıkılan, köyün tek eğitim yapısı olan okulun bahçesi mevcut durumda farklı işlevler için kullanılsa da yeni okul inşa edilmediğinden; her yaştan öğrenci, köy

dışına eğitim almaya gitmek durumundadır. Kırsal yerleşmede taşınmalı eğitim yapılmakta ve en yakın eğitim kurumu köye yaklaşık 5 km uzaklıktadır. Kırsal alan içerisinde kurs, seminer gibi eğitim amaçlı yapılacak faaliyetler için de bir mekâna ihtiyaç duyulmaktadır.

Kırsal yerleşmenin nüfusunu oluşturan kadınlar ve gençler için köy içerisinde bir mekân bulunmamaktadır. Köyde yaşayan kadınlar ev ve bahçe dışında sosyalleşebilecekleri alanlara ihtiyaç duymaktadırlar. Erkek nüfusunun birlikte zaman geçireceği çay ocağının, cami avlusu gibi mekanların olmasına karşın kadınların birbirleriyle vakit geçirecekleri, spor yapacakları, eğitim alabilecekleri mekanların olmamasından kaynaklı yetersizlik yaşamaktadırlar. Genç nüfus ise birlikte zaman geçirebilecekleri, okulları için yararlı olacak kütüphane, spor alanı, kafe gibi oturma alanlarına ihtiyaç duymaktadırlar.

Kırsal yerleşmede bulunan tüm konut yapıları sadece o köyde yaşayan halka ait olup dışarıdan gelen bir yabancının konaklayabileceği bir misafirhane bulunmamaktadır. Bu nedenle geçici konaklama sağlayabilecek mekanların gereksinimi yaşanmaktadır. Halk açık alan olarak eski okul bahçesini kullanmakta ancak birlikte zaman geçirebilecekleri piknik alanı, park gibi sosyalleşme alanlarına da ihtiyaç hissetmektedir. Halk farklı işlevler içinde kullanılmak zorunda olan muhtarlık yerinin sadece muhtarlığa ait olan bir yer olması gerektiğini düşünmekte bu sebeple yalnızca muhtarlık olarak kullanılabilecek bir mekân ihtiyacı da bulunmaktadır.

Hasaneyn Köyü'nde yaşayan bireyler, ihtiyaçlarının giderilebileceği mekanların köyün doğal topografyasına uyumlu, mimari dokusuna zarar vermeyen, herkesin rahatlıkla erişebileceği bir konumda olan, sağlam bir yapı olarak inşa edilmesini istemektedirler. Çünkü köylerinin gün geçtikçe şehirleşmeye başladığını düşünmekte bu nedenle köyün sahip olduğu mimari karakteristik özelliklerin kaybolduğu görüşündedirler.

5.3.3.3. İhtiyaca Yönelik Yapılan Çözümlemeler

Hasaneyn Köyü'nde yaşayan yerel halkın ihtiyacını duyduğu eğitim, sağlık, ticaret ve sosyal faaliyetler için kendi çabalarıyla bazı çözümlemeler getirdiği görülmektedir. Sağlık ocağının olmaması nedeniyle köye on beş günde bir gelen doktorun hastaları ile görüşebileceği bir alan da bulunmamaktadır. Bu nedenle köy halkı muhtarlık olarak kullanılan mekânı geçici süreliğine sağlık mekânı olarak kullanmaktadır. Aynı şekilde

eğitim mekanının bulunmaması ya da halkın kurs, seminer gibi aktiviteleri yapabileceği mekân olmaması nedeniyle muhtarlık mekanını geçici eğitim mekânı olarak kullanmaktadır.

Köy içerisinde, köydeki komşuları ya da kırsal yerleşme dışından gelen misafirleri ile birlikte vakit geçirecek yerleri olmayan köy halkı evlerinin bahçelerinde kapalı ya da açık bahçe düzenlemeleri yaparak bu ihtiyaçlarını gidermeye çalışmıştır.

Şekil 5.19. Hasaneyn Köyü’ndeki Birçok İşlevde Kullanılan Yıkılmış Okulun Bahçesi (Yazar tarafından çekilmiştir).

Halk bayramlaşma, düğün, kutlama, asker uğurlama gibi kültürel aktivitelerini, spor müsabakaları gibi etkinliklerini gerçekleştirmek için deprem nedeniyle yıkılan okulun bahçesini dönemsel olarak kullanmaktadır (Şekil 5.19). Bahçenin doğal durumuna zarar vermeden bahçeyi kullanılacak işleve göre hazırlamakta ve birlikte zaman geçirmektedir.

Yerel halk her ne kadar kendi ihtiyaçlarını karşılayabilmek için kırsal yerleşme içerisinde geçici özömler getirse de tüm ihtiyaçlarını karşılayamamakta; bu nedenle de köy dışına çıkmak zorunda kalmaktadır. Bu durum da yaşantının köy dışına çıkmasına neden olmaktadır.

5.4. Bölüm Sonucu: Rehber İçeriğine Dair Ön Değerlendirme ve Sonuçlar

Kırsal yerleşmelerin mevcut sorunlarını, yetersizliklerini tespit etmek; deprem afeti öncesi hazırlanma, deprem sırasındaki kısa ve uzun vadede ve deprem sonrası uzun vadedeki yaşantıda ortaya çıkan eksikliklerin analizi amacıyla deprem afeti yaşamış ve yakın gelecekte de tekrar yaşaması beklenen bir kırsal alanda alan araştırması yapılmıştır.

Alan araştırması için 1999 İzmit depremini yaşamış, can ve mal kaybı yaşanmış ve beklenen İstanbul depreminden etkilenileceği öngörülen, topografik ve iklimsel faktörlerin etkisinin yerleşme üzerinde gözlemlenebildiği, kırsal yerleşmelere özgü köy meydanı, ahır, serender gibi mimari unsurların bulunduğu, yerleşmeye özgü eski yapıların günümüzde de varlığını sürdürmesi ve birkaçının hala farklı işlevlerde kullanılabiliyor olması ve geleceğe dönük efemeral mimarlık kapsamında yapılabilecek oluşumlar için veri oluşturma potansiyeli sahip olması açısından Kocaeli ili, Gölcük ilçesine bağlı Hasaneyn Köyü seçilmiştir.

Şekil 5.20. Kırsal Mimari Kimlik Bileşenleri (Rapoport, 1969; Çorapçıoğlu ve ark., 2008' den uyarlanarak hazırlanmıştır).

Alan araştırmasında bilgi-gözlem, görüşme ve değerlendirme kartları kullanılarak incelemeler yapıldı; alan coğrafi konum ve ulaşım, topografya, iklim ve bitki örtüsü, jeolojik durum, enerji kaynakları, geçim kaynakları ve ekonomik durum, nüfus ve yönetim yapısı, tarihsel gelişimi ve değişimi, eğitim, sağlık ve iş hayatının durumu, yapıli çevre öğeleri, sosyal yaşantı ve benimsenen kültürel özellikler, yapıli çevre

öğeleri, ihtiyaç duyulan mekanlar ve yerel halk tarafından ihtiyaca yönelik yapılan çözümlemeler kapsamında analiz edilmiştir (Şekil 5.20).

Alan araştırması yapılan Hasaneyn Köyü, Kocaeli ilinin Gölcük ilçesinde yer alan, bitki örtüsü ormanlardan oluşan bir dağ köyüdür. Yazları sıcak, kışları yağışlı ve ılık olan Marmara geçiş iklimine sahiptir. 1999 İzmit depreminin merkez üssü olan Gölcük ilçesinde yer almakta, yakın çevresinde yer alan diri fay hatları ve konumu nedeniyle beklenen İstanbul depreminden etkilenme potansiyeline sahip bir yerleşmedir. Rüzgâr, güneş ve su kaynaklarına sahip olmasına rağmen rüzgâr ve köy sınırında bulunan su kaynağından yararlanma amacıyla herhangi bir çözümleme yapılmamış; sadece güneş enerjisini dönüştürmek amaçlı bazı çatılara güneş paneli yerleştirilmiştir.

Köy halkının köy içerisindeki geçim kaynağı tarım ve hayvancılıktır. Hayvancılık aktiviteleri hala devam etmesine rağmen halktan bazı bireyler ekonomik koşullarından dolayı tarım yapamamaktadırlar. Köy içerisinde yapılan ekonomik aktiviteler dışında köyde yaşayan bireylerin bir kısmı iş hayatlarını köy dışında yapmaktadırlar. Köyün nüfusunu büyük kısmı 50 yaş üzeri bireylerden ve emeklilerden oluşmaktadır. Bunun dışında genç ve çocuk nüfusu da az sayıda bulunmaktadır.

Hasaneyn Köyü, 93 Harbi sonrası Batum'dan önce Artvin'e daha sonra da Kocaeli'ne yerleşmiş Gürcü muhacirler tarafından oluşturulmuş bir kırsal yerleşmedir. Tarih içerisinde yaşanan depremler, verilen ve alınan göçler nedeniyle yabancı insanların alana yerleşmesi, insanların ihtiyaçlarının değişmesi nedeniyle kırsal alandaki yaşantı ve mimari de değişimler yaşanmıştır. Mimarideki değişim günümüzde kırsal alanda yer alan eski ve yeni yapılarda gözlemlenebilmektedir.

Kırsal yerleşmenin içerisinde eğitim ve sağlık mekânı bulunmamaktadır. Önceden var olan ilkokul yapısı 1999 depreminde hasar aldığından dolayı yıkılmıştır. Bu nedenle halk eğitim ve sağlık ihtiyacı için en yakın başka kırsal yerleşmeye ya da ilçe merkezine gitmek zorunda kalmaktadır. Yerleşme içerisinde tarım ve hayvancılık dışında çalışılabilecek bir alan bulunmadığı için meslek sahibi bireylerin köy dışına çıkmaları gerekmektedir.

Hasaneyn Köyü'nde yaşayan halkın sosyalleşmek için yaptığı aktiviteler, çocuklar için çocuk parkında oyun oynamak, erkek nüfus için günün belli saatinden sonra meydana bulunan çay ocağında vakit geçirmek, kadınlar için birbirlerinin evine gitmektir. Bu aktiviteler dışında halk eğitim, iş, sağlık, alışveriş için köy dışına çıkmak

durumundadır. Bu durum da sosyal yaşantının köy dışına çıkmasına neden olmaktadır. Halkın benimsediği kültürel değerlere göre halk köy içerisinde belirlediği noktalarda bayramlaşma, düğün, spor etkinlikleri, bayramlaşma gibi aktiviteler yapmaktadırlar.

Hasaneyn Köyü içerisinde konut ve konut bahçeleri içerisinde oturma alanları, ahır, kümesler, odunluk, çeşme, cami, muhtarlık ve çay ocağının bulunduğu yapı, yıkılmış okulun bahçesi ve çocuk parkı bulunmaktadır. Köy içerisinde köyün eski mimarisinin gözlemlenebildiği konutlar ve depolama amaçlı kullanılan serender yapıları da bulunmaktadır. Eski yapılarda kullanılan yapı malzemeleri ile zaman içinde sonradan yapılan yapılarda kullanılan malzeme farklılıkları gözlemlenebilmektedir. Eskiden ahşap, tuğla, kiremit kullanılarak yapılan yapıların yanında betonarme ve çelik kullanılarak yapılmış yapılar olduğu görülmektedir.

Zaman içerisinde birçok farklı yapı yapılmış olmasına rağmen köyde birçok farklı mekâna ihtiyaç duyulmaktadır. Halk alışveriş ihtiyacını karşılamak için, eğitim almak için ve sağlık ihtiyaçlarını gidermek için kırsal yerleşme dışına çıkmalıdır. Bu ihtiyaçlar dışında köy içerisinde yaşayan kadın ve genç nüfusun sosyalleşmek ve eğitim almak için kullanılabilecek mekanlara ihtiyaç duymaktadır.

Yerel halk ihtiyaç duyduğu mekanları kendi çabaları ile oluşturmaya çalışmıştır. Meydanda bulunan muhtarlık mekanını geçici sağlık ve eğitim mekânı olarak kullanmaktadır. Ayrıca yıkılmış olan okulun bahçesi halk tarafından kültürel aktiviteler ve sosyalleşme mekânı olarak işlevlendirilmiş; ihtiyacına göre düzenleyip kullanılmaktadır.

Yapılan alan araştırmasında kullanılan bilgi-gözlem kartı ve görüşme kitapçığı kullanılmıştır. Bilgi-gözlem kartında kırsal alanın coğrafi konum, bitki örtüsü gibi fiziksel verilerin ve yapı tipleri, kat yüksekliği, mekânsal eksiklikler gibi yapısal oluşumlar ve açık mekanlara dair verilerin analizine yönelik başlıklar ve alanlar bulunmaktadır (Bknz. Ek- 5.2. Bilgi-Gözlem Kartı). Halk ile yapılan görüşmelere göre doldurulan görüşme kitapçıkları ise 6 bölümden oluşmaktadır (Bknz. Ek- 5.3. Görüşme Kitapçığı). İlk bölümde görüşülen bireyin yaş, cinsiyet, meslek gibi kişisel bilgileri sorulmuştur. İkinci bölüm ise yerleşmenin mimarisine dair soruların yer aldığı kısımdır. Bu bölümde bireylerin yaşadıkları ev ortamı ve kırsal yerleşme hakkında sorular yöneltilmiştir. Evlerinin kat sayısı, kaç odadan oluştuğu ve kaç kişi ile birlikte yaşadıkları, evlerinin yalıtım ve altyapı durumunun nasıl olduğuna dair bilgiler

alınmaya çalışılmıştır. Kırsal alanda köye dair ise köy içerisinde eğitim, sağlık, ticaret mekanlarının olup olmadığı, varsa yeterlilik durumu, ihtiyaçlarını kırsal yerleşme içerisinde karşılayıp karşılayamadıkları, kırsal yerleşme içerisinde kırsal mimariyi bozan unsurlar gözlemleyip gözlemleyemediklerine ve yeni yapı yapılırsa nasıl özellikleri olmasını istediklerine dair sorular sorulmuştur.

Kitapçığın üçüncü kısmında ise yerleşme içerisindeki yaşantıya ilişkin veriler edilmeye çalışılmıştır. Bu kapsamda kaç senedir yerleşmede yaşadıklarına, geçim kaynaklarına, köy içindeki ve köy dışına olan ulaşımını nasıl sağladıklarına, günlük aktivitelerine, özel günlerde yaptıkları aktivitelere ve köyde eksikliğini yaşadıkları unsurlara dair sorular yönetilmiştir. Dördüncü kısımda ise depreme dair sorular yer almaktadır. Bu sorular depremden dolayı veya doğrudan etkilenen bireyler tarafından cevaplanmış olup, deprem dönemindeki yaşantıdaki en büyük eksiklikler, mimaride hasar alan noktalar, deprem sonrası kısa, orta ve uzun vadedeki hizmet ve desteklerin durumu, deprem sonrası yerleşmenin mimarisindeki ve yaşantısındaki değişimler ve beklenen depreme karşı halkın bilinç durumu ve hazırlıklı olup olmamasına dair sorular sorulmuştur.

Beşinci kısımda halktan köylerinde gördükleri problemlerin ne olduğu ve bu kapsamda gelecekte yapılabilecek çözümlemelerin neler olabileceği, köylerinde istedikleri mekanlar veya uygulamalara dair bilgi alınmaya çalışılmıştır. Son kısımda ise halkın yerleşmenin mimarisi ve yaşantısı, deprem dönemine dair önerileri ve kişisel görüşleri öğrenilmiştir.

Yapılan görüşme ve gözlemler sonucunda Kocaeli ilinde bulunan Gölcük ilçesine bağlı Hasaneyn Köyü fiziksel, sosyo-kültürel ve mekânsal verilerine göre analiz edilmiştir. Ardından alan araştırmasında 20 kişi ile görüşülmüş ve görüşülen bireyler belirli kriterlere göre 4 farklı grup kapsamında gruplandırılmıştır (Bknz. Ek- 5.4. Katılımcıların Sınıflandırılma Tablosu). 1.grupta 6 kadın birey yer almaktadır. 1.gruptaki bireylerin yaşları 50 ve üstü olmakla birlikte meslekleri ev hanımlığı, öğretmenlik, serbest meslek ve emekli olarak değişmektedir. 1. gruptaki her birey 1999 yılında yaşanan İzmit-Gölcük depreminden etkilenmiştir.

2.grupta ise 5 kişi yer almaktadır. Bu gruptaki bireyler yaşları 50 ve üzeri olan erkek bireylerden oluşmaktadır. Gruptaki bireyler geçmişte yaşanan depremden etkilenmiştir. Bu gruptaki beş bireyden dördü emekli, biri ise köyün muhtarlığını

yapmakta olan kişidir. 3.grupta ise yedi kişi bulunmaktadır. Bu yedi kişiden üçü kadın, dördü erkektir. Yaşları 30 ile 69 arasında değişmekte olan, depremde etkilenmemiş; ancak kırsal yerleşmede hayatını devam ettiren, mevcut döneme dair görüşlerin ve deprem dönemine dair duyduklarına dair bilgilerin alınabildiği bireylerdir. 3.gruptaki bireylerin meslekleri ise ev hanımlığı, öğretmenlik, mühendislik ya da serbest meslek olarak değişmektedir. Son grupta yani 4.grupta ise biri kadın biri erkek olmak üzere depremde etkilenmemiş; iki genç öğrenci profili yer almaktadır.

Yapılan gruplandırmadan sonra görüşülen bireylerin kırsal yerleşmenin mimarisi ve yaşantısına ve deprem olgusuna karşı görüşleri değerlendirilip, gruplar özelinde görüşleri not edilmiştir (Bknz. Ek- 5.5. Değerlendirme Kartı). Yapılan değerlendirmeye göre tespit edilen sorun, yetersizlik, ihtiyaçların giderilmesine yönelik efemeral mimarlık prensibi kapsamında mimari oluşumların tasarımı için bir rehber içerik oluşturulmuştur (Tablo 5.1).

➤ Aşama 1:		Literatür Araştırması	➔	Kırsal Yerleşmeler, Kırsal Yerleşmelerde Deprem Afeti, Efemeral Mimarlık Kapsamında.
➤ Aşama 2:		Alan Seçimi	➔	Kocaeli iline bağlı Gölcük ilçesinde yer alan «Hasaneyn» köyü .
➤ Aşama 3:		Bilgi, Gözlem, Görüşme ve Değerlendirme Kartlarının Hazırlanması	➔	Mevcut durum, deprem dönemi ve gelecek dair beklentiler hakkında veri toplamak için hazırlanan bilgi, gözlem ve görüşme kartlarının hazırlanması.
➤ Aşama 4:		Alan Çalışması	➔	Alanda kartlarında kullanımıyla inceleme ve araştırma yapılması.
➤ Aşama 5:		Gruplandırma	➔	Katılımcıların kendi aralarında farklılaşan ve eşdeğer olan özelliklere göre gruplandırılması.
➤ Aşama 6:		Verilerin Değerlendirilmesi	➔	Her grubun kendi içinde kırsal yerleşme, kırsal mimari ve deprem kapsamında değerlendirilmesi..
➤ Aşama 7:		Tasarım Rehber İçeriğinin Hazırlanması	➔	Tasarım Rehber İçeriğinin belirli parametreler ile efemeral mimarlık kapsamında oluşturulması.

Tablo 5.1. Çalışmanın Aşamaları (Yazar tarafından oluşturulmuştur).

6. DEĞERLENDİRME VE ÖNERİ: TASARIM REHBER İÇERİĞİ ve ÖNERİ YAKLAŞIMLAR

Tasarım rehberleri, yerleşmelerin planlanmasında önemli bir role sahiptirler ve yerleşmeleri oluşturan, planlanmasında yönlendirici etkisi olan, müdahale sırasında dikkat edilmesi gereken noktaların tamamı olarak tanımlanmaktadır (Eminağaoğlu, 2007). Tasarım rehberleri ile yeni inşa edilecek oluşumların uygulanacağı alanın mimari üslubunun korunması ve alanın özelliklerini dikkate alarak inşa edilmesi amaçlamaktadır.

Tasarım rehberlerinin hazırlık süreçleri benzer aşamalara sahip olsa da rehberin yere özgü olma prensibinden dolayı birbirinden farklılaşmaktadırlar. Tasarım rehberleri yerleşmelere yerleşim, peyzaj, ulaşım ya da malzeme gibi her ölçekte tasarım ve planlama ilkeleri ortaya çıkartmaktadır. Tasarım rehberleri hitap ettiği yere göre farklı kapsam alanlarına sahiptir. Yapıların malzeme, cephe tasarımı, boyut gibi tasarım noktalarındaki ilkeleri kapsayan rehberler; yapıların konumlanmalarıyla meydana gelen sokaklar, yollar, kamusal alanlar ve peyzaj tasarımı hakkındaki prensipleri kapsayan rehberler; kentlerdeki sanayi ya da ticaret gibi sektörlerin dağılımını kapsayan tasarım rehberleri; bölgesel olarak kırsal alanlardaki yerel yönetimler tarafından yapılacak tasarım ilkelerini kapsayan tasarım rehberleri ve köylerin gelişim ve dokusunun korunmasını hedef alan tasarım rehberleri bulunmaktadır. Köylerin mevcut karakterini korumak, sosyal ve ekonomik gereksinimlerini gidermek ve beklenmeyen bir anda meydana gelen olaylara karşı nasıl davranış gösterileceğine dair ilkelerin bulunduğu belgeler köy tasarım rehberleridir (Erdem, 2011).

Köyler sahip oldukları yaşam biçimleri ve mimari özellikleri açısından özel yerleşmelerdir. Köylerin mekânsal kimliğinin korunması ve yaşam tarzının zarar görmesinin engellenmesi gerekmektedir. Çalışma kapsamında incelenen ve analiz edilen Kocaeli ilinin Gölcük ilçesine bağlı Hasaneyn Köyü'nün de sahip olduğu geleneksel mimari kimliği, yaşam tarzı ve yerleşim dokusu da bu kapsamda korunmalıdır. Tasarım rehberleri kırsal alanlarda yaşayan yerel halkın düşünceleri, istekleri ve ihtiyaçları dikkate alınarak oluşturulan, standartlar yerine önerilerden meydana gelen destekleyici rehberlerdir (Tok, 2017).

“Değerlendirme Sonrası Tasarım Rehber İçeriği ve Öneri Yaklaşımlar” adlı bölümün “Tasarım Rehberi İçeriğinin Kapsamı ve Sınırlar ile Tasarım Rehberi İçeriği” adlı

başlıklarında köy tasarım rehberlerinin tanımı, kapsamı, amaçları, uygulama süreçleri, yönlendirici etmenleri, yer seçim kriterleri ve örneklerinden bahsedilmiştir. “Tasarım Rehberi Yaklaşımı ve Öneriler” adlı kısımda ise yapılan literatür taramaları ve alan araştırması sonucu elde edilen veriler doğrultusunda seçilen köye özgü hazırlanabilecek rehber için ve seçilen alan ile aynı ya da benzer iklimsel ve topografik verilere sahip diğer kırsal alanlar için öneri ilkeler hazırlanmıştır.

6.1. Tasarım Rehberi İçeriğinin Kapsamı ve Sınırları

Kırsal yerleşmeler, zaman içerisinde aldıkları ve verdikleri göçler, değişen ve gelişen yapım teknikleri, malzemeler, yaşam tarzları, ihtiyaçlar ve yaşanan doğal afetler nedeniyle değişim yaşamaktadırlar. Bu değişim sürecinde kırsal yerleşmeler zarar görebilmekte ve kendilerine özgü özellikleri kaybetme riski ile karşı karşıya kalabilmektedir. Kaybedilen nüfus, düşen gelir seviyesi, yapısal problemler ve bu duruma bağlı olarak yaşam konforu ve köy yaşantısına olan ilgi azalmaktadır. Bu kapsamda kırsal yerleşmelerdeki mekânsal ve planlama sorunlarını gidermek amaçlı tasarım rehberleri hazırlanmaktadır.

Kırsal yerleşmelerin sahip olduğu geleneksel mimari kimlik, yerel malzeme, iklimsel ve topografik veriler, yaşam tarzı ve geçim kaynakları olan yerleşmelerdir. Bu bağlamda tasarım rehberleri kırsal yerleşmelerin fiziksel, mekânsal ve sosyo-kültürel özelliklerini; yerleşim alanındaki kapalı ve açık mekanları, yapıları ve mimari detaylarını ele alan belgelerdir.

Kırsal alanlardaki tasarım rehberleri, kırsal yerleşmelerin sokak, bahçe, konut, konut eklentileri, meydanlar ve köyü oluşturan diğer açık ve kapalı mekânsal öğeleri değerlendirmektedir. Rehberler bu mekânsal öğeler ile rehber ile yeni ortaya çıkacak kullanım tarzlarını yerel halkın istek ve ihtiyaçlarına uygun hale getirmeye çalışmaktadır. Bu açıdan tasarım rehberleri halkın ihtiyaç ve isteklerine cevap verebilme, yeni yapılacak mekanların köyün mimari kimliğine zarar vermemesi ve yaşam kalitesini artırması açısından öneme sahiptir (Tok, 2017).

Köy tasarım rehberleri, kırsal yerleşmeyi ve çevresinin karakterini yansıtmakta ve köyün yerleşim şeklini, yapılarını, yaşam tarzını analiz etmektedir. Rehberler, yerel halkın yaşam ve çalışma koşullarını iyileştirmeyi ve bu süreçte de halkın katılımını arttırmaya çalışmaktadır. Yapılan mekânsal önerilerle mimari karakteri korumayı,

yerleşmelerdeki özgün kimliğin kimliksiz hale gelip tek tip olmamasını ve yerleşme içerisindeki sosyo-kültürel ve ekonomik faaliyetlerin yapılmasını amaçlamaktadır (Akbaş, 2021). Ayrıca kırsal yerleşmelerdeki geleneksel yaşam tarzının sürekliliğinin sağlanması da hedeflenmektedir.

2014 yılında yürürlüğe giren Mekânsal Planlar Yapım Yönetmeliği'nde köy tasarım rehberlerinin uygulanabilir olması; bir kılavuz özelliğinde ilkelerden oluşması, köy tasarım rehberinin öncesinde kentsel ölçekte yapılmış bir tasarım projesinin olması ve mimari kimliğin korunmasının, yapıların ve yerleşmenin bir bütün olmasının hedeflenmesi gerektiği açıklanmıştır (Mekânsal Planlar Yapım Yönetmeliği, 2014). Bu kapsamda köyün seçimi; yerleşmedeki eksikliklerin tespiti, kırsal yerleşmelerdeki halkın köye bakış açısı ve köy hakkındaki gözlemleri; köyün mimari karakteristik özellikleri, köyün çevresindeki öğelerle birlikte ele alınması, yaşayan halkın, yerel yönetimin ve var olan kalkınma planlarının ilişki içerisinde olması ve rehberin hazırlandıktan sonra da uygulanabilirliğinin devam ettirilebilmesi önemlidir.

Tasarım rehberleri, kapsamları açısından planlama prensipleri ile farklılaşmaktadır (Akbaş, 2021). Planlamalar yerleşimin nasıl büyüüleceğini gösterirken; rehberler iklime ve topografik verilere göre yapılaşmanın hangi yönde olacağını en doğru olacağını açıklamaktadır. Rehberler köyün mimari dokusunu korumak ve sürekliliğini sağlayacak önerilerde bulunmaktadır. Bu öneriler kırsal yerleşmenin dokusunu, peyzaj tasarımını, ortak kullanılan mekanlarını, sokaklarını, parsellerin kullanım şekillerini, yapıların boyutlarını ve renklerini, malzemeleri ve kullanım tekniklerini, kapı, pencere, çatı gibi yapı elemanlarını, yapıların çit, bahçe duvarı gibi sınır elemanlarını ve atık yönetimi hakkında önerileri kapsamaktadır (Eminağaoğlu, 2007). Bu önerilerin hazırlanma aşamasında yerel halkın görüşleri de dikkate alınmakta ve köyün mimari özelliklerine uygun, uygulanabilir öneriler getirilmesi amaçlanmaktadır.

Tasarım rehberleri yere özgü olmaları nedeniyle hazırlanan tasarım rehberlerinin ilkelerinin kapsamı yere göre değişim gösterebilmektedir. Kırsal yerleşmelerde yaşanan sorun, ihtiyaç, yaşam tarzı ya da mimari özelliklere göre bazı ilkeler ele alınabilmektedir. Aynı şekilde kırsal yerleşmenin durumuna göre yeni ilkeler de eklenebilmektedir. Rehberler hazırlanırken mevcut durumdaki ihtiyaçlar, sorunlar, yerleşmenin deprem, yangın gibi doğal afetler ya da göç gibi durumlarda

yaşayabileceği değişimlerin potansiyeline göre bir plan yapılmalı ve tasarım ilkeleri oluşturulmalıdır.

6.2. Tasarım Rehberi İçeriği ve İlişkili Örnekler

Tasarım rehberleri, kırsal yerleşmelerin fiziksel, sosyo-kültürel ve doğal verilerini ve yerleşmeye özgü yaşam tarzını inceleyen, korumayı amaçlayan ve geleceğe dönük organizasyonlar için bir kılavuzdur. Rehberler, yerel halkın ihtiyaç ve isteklerini kırsal yerleşmenin verileri ile bir denge içerisinde bir araya getirip gelecekte ortaya çıkacak durumlara yönelik uygulanabilir öneri yaklaşımlar içermektedirler (Demirel ve ark, 2020).

Köy tasarım rehberleri, kırsal yerleşmelerin mimari kimliği nasıl korunabilir, ortak kullanım alanları nasıl daha etkili hale getirilebilir, yeni yapılarda hangi malzemeler ve yapım teknikleri kullanılabilir, yeni yapılacak yapılar kırsal yerleşmenin dokusuna uyumlu şekilde nasıl yapılabilir gibi sorulara yanıt vermektedir. Rehberin hazırlanma süreci ise beş aşamadan oluşmaktadır: Hazırlık aşaması, analiz aşaması, kararlar ve ilkelerin hazırlanması, detaylandırma, kontrol ve gözlem (Gül ve ark, 2019). Hazırlık aşamasında amaç, kapsam ve sınırlar belirlenmekte, çalışma ekibi oluşturulmakta ve araştırmaya dair planlar yapılmaktadır. Analiz aşamasında alandaki fiziksel öğeler ve yerel halkın yaşam tarzı, ihtiyaç ve istekleri incelenip analiz edilmektedir. Rehberin bir sonraki aşamasında ise kırsal alanın mekânsal organizasyonu, ulaşım ağları, peyzaj alanları, yapı ilişkileri, ekonomik geçim kaynakları gibi konularda kararlar alınmakta ve öneri ilkeler getirilmektedir. Dördüncü aşamada kırsal yerleşme mobilyalar, sosyal donatılar, yapı boyutları, malzemeleri gibi mekânsal ölçekte detaylandırılmaktadır. Rehberin son aşaması ise hazırlanan ilkelerin uygulanabilirliği, uygulanan projelerdeki doğruluğu gözlemlenip kontrol edilmektedir (Demirel ve ark, 2020).

Köy tasarım rehberlerinin hazırlanacağı kırsal yerleşmenin seçiminde il ölçeğindeki planlar ve politikalar değerlendirilerek yer seçimi yapılmaktadır (Tok, 2017). Ayrıca çalışma yapılacak köyün geleneksel mimari kimliği ve yaşam tarzının olması, halkın köyünü korumaya dair bir isteğinin ve pozitif yaklaşımının olması ve köyün ekonomik ve mekânsal gelişim potansiyellerinin olması gerekmektedir.

Kırsal yerleşmelerdeki fiziksel ve sosyo-kültürel unsurların farklılaştığı yerleşmelerdir. Ancak kentleşmenin hızlanmasıyla 1950’li yıllarda Avrupa

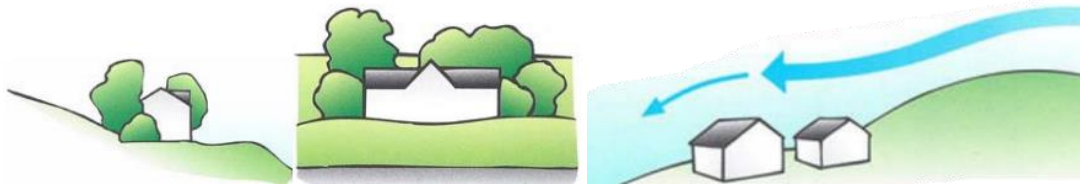
lkelerindeki kırsal yerleşmeler kendilerine özgü özellikleri kaybetmeye başlayıp monotip yerleşmeler halinde yapılaşmaya başlamıştır (Akbaş, 2021). Bu durumu engellemek amaçlı İngiltere ve İrlanda başta olmak üzere kırsal dokuyu korumak amaçlı tasarım rehberleri oluşturulmaya başlanmıştır. İlk tasarım rehberi 1993 yılında İngiltere’de kırsal yerleşmenin gelişmesini ve yönlenmesini açıklayan arazi kullanım planlarına dair öneri ilkeler hazırlanmıştır. Bu köy tasarım rehberi çalışması sırasında dört pilot uygulama yapılmış ve bu uygulamaların değerlendirilmesi sonucunda halkın görüşleri dikkate alınarak tasarım rehberi oluşturulmuştur (Owen, 1999). Hazırlanan tasarım rehberlerinden biri yerel yönetim tarafından, biri atölye çalışmaları ve halk ile görüşmeler ile diğeri ise geniş kapsamlı yerel halk ile görüşmeler sonucunda hazırlanmıştır. Hazırlanan rehberler sonucunda halk ile görüşmeler yapılarak hazırlanan rehberlerin yapım amacından saptığı, halkın görüşlerinin dikkate alınarak yapıldığı rehberlerin ise halk tarafından benimsenip, kırsal yerleşmelere karşı olan farkındalığı arttırdığı gözlemlenmiştir (Owen ve ark, 2011).

İngiltere’de hazırlanan bu rehberler sonucunda İrlanda’da da 2000 yılında kırsal yerleşmeleri korumak ve geliştirmek amaçlı tasarım rehberleri hazırlamaya başlamıştır. Kırsal yerleşmelerin sonradan ve dağınık yerleşim tipi ile oluştuğu İrlanda’da rehberler yerel halk tarafından değil; yerel yönetimler ve uzmanlar tarafından hazırlandığı için İngiltere’de yerel yönetim tarafından hazırlanan rehberler gibi başarısız olmuştur (ğdl ve Olgun, 2015).

Tasarım rehberleri dünyada Avrupa, Amerika, Kanada ve İrlanda’da kırsal yerleşmelerin korunması, gelişmesi ve sürekliliği açısından hazırlanan ve uygulanan yaklaşımlardır (zdemir, 2015). Bu köy tasarım rehberlerindeki genel ortak özellikler ise rehberlerin bir planlama aracı olarak kullanılması; amaçlarının kırsal yaşamın ve mimari kimliğin sürekliliğini sağlamak ve korumak olması, kırsal yerleşmelerde yaşayan yerel halkın katılımı ile gerçekleştirilmesi ve rehberin bir plan eki olmasının amaçlanmasıdır.

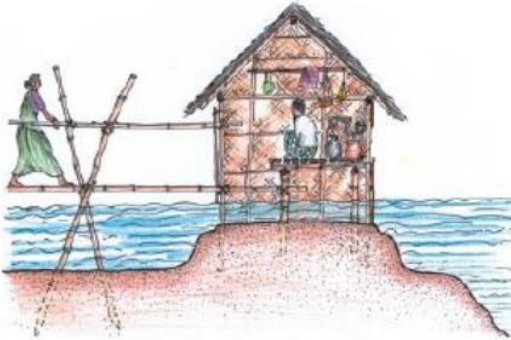
Dünyada ve Türkiye’de kırsal ölçekte hazırlanmış birçok tasarım rehberi ve rehber niteliğinde çalışmalar bulunmaktadır. Bu çalışmalardan biri 1994 yılında Kuzey İrlanda’da kırsal alanlar için hazırlanan “*A Design Guide for Rural Northern Ireland*” isimli bir tasarım rehberidir (Çorapçioğlu ve ark, 2008). Bu rehberdeki amaç yeni yapılacak yapıların kırsal mimari dokuya uygun olarak inşa edilebilmesini sağlamak

böylece var olan mimari kimliği korumaktadır. Kuzey İrlanda'nın Ekonomi ve Çevre Bakanlığı tarafından oluşturulan rehber, Kuzey İrlanda'da var olan geleneksel yapı ve peyzaj şekilleri, uygulanabilir alan tercihi, alan analizleri, yapı yerleşimi, çatı ve pencere boyut ve yerleşimlerine dair tasarımlar ve önerileri içermektedir (Şekil 6.1) (Smith, 1994).

Şekil 6.1. Kuzey İrlanda'da Hazırlanan Tasarım Rehberindeki Yapının Araziye Yerleşimine Dair Öneri Şemalar (Smith, 1994).

2005 yılında Bangladeş'te sel felaketinin yaşandığı kırsal alanlardaki yapılarının tasarımı ve inşası için "*Handbook on Design and Construction of Housing for Flood-prone Rural Areas of Bangladesh*" isimli bir el kitabı tasarlanmıştır. Bangladeş'te hem kentsel yerleşim alanlarını hem de kırsal yerleşmeleri büyük ölçüde etkileyen taşkınlar yaşanmaktadır. Yerleşimlerin ciddi şekilde doğal afetten etkilenmesi ise yapıım tekniklerinin yetersiz ve yanlış olmasından kaynaklanmaktadır (Ahmed, 2005). Bu nedenle kırsal yerleşmelerdeki yapıların sel taşkınlarından daha az etkilenmesi amaçlı, yerel halkın da kendi isteklerine göre değişiklikler yapabileceği adaptif öneriler ve çözümlerin yer aldığı bir tasarım kitabı, hükümet ve yerel yönetimlerinde katkısıyla hazırlanmıştır (Şekil 6.2). Rehber niteliğindeki bu kitabın içerisinde uygulanabilir inşa şekilleri, bambu ve toprak kullanılarak yapılabilecek tasarımlar, alternatif çözümlerin yer aldığı çizimler ve açıklamalar bulunmaktadır (Şekil 6.3).

Şekil 6.2. Sel Taşkınına Karşı Döşemenin Yükseltilmesi Gerektiğine Dair Açıklama (Ahmed, 2005).

Şekil 6.3. Yapının İskelet Sisteminde Çaprazların Kullanılması Gerektiğini Gösteren Şema (Ahmed, 2005).

2005 yılında İrlanda’da kırsal yerleşmelerdeki yaşam konforunu arttırmak ve geliştirmek amacıyla konut ve konut çevresinin tasarımına dair “*County Clare Rural House Design Guide*” isimli bir rehber hazırlanmıştır (Conneally ve ark., 2005). Rehberin içeriğinde konutun tasarımını, arazi içerisinde yerleşimi ve konumunu, ileriki dönemlerdeki gelişimi ve dönüşümünü, geleneksel yapı elemanlarını ve kırsal yerleşmenin karakterini gösteren şemalar bulunmaktadır. Rehberin hazırlanmasında kırsal yerleşmeye uyumlu konu tasarımı, konutun alan içerisinde doğru konumlanması, konutun uygun boyut ve tasarımda olması ve sürdürülebilir, enerji tasarrufu sağlayan yapıların tasarlanıp inşa edilmesi politika olarak kabul edilmiştir (Şekil 6.4). Yerel malzemelerin kullanımı, doğa öğeleri ile ilişkili yapılar ve yapı elemanları tasarımı, yönlenme, bahçe duvarı, çatı, peyzaj tasarımı ve kat yükseklikleri gibi tasarım noktaları hakkında şemalar hazırlanmıştır (Şekil 6.5).

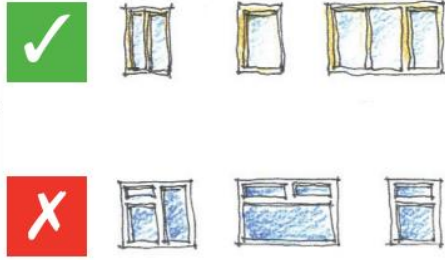
Şekil 6.4. Konutun İç Mekân Organizasyonunda Odaların Hangi Yöne Konumlanması Gerektiğini Gösteren Şema (Conneally ve ark, 2005).

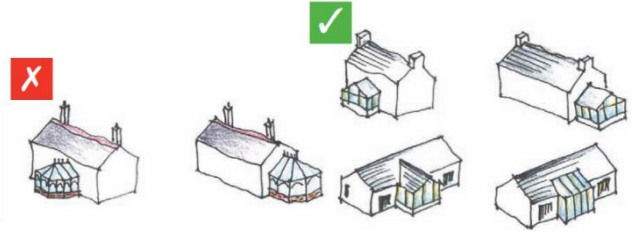
Şekil 6.5. Sınır Öğelerinin Tasarımında Yerel Taş Malzemenin ve Bitki Elemanlarının Kullanılması Gerektiğini Gösteren Şema (Conneally ve ark, 2005).

İngiltere’de 2008 yılında “*Offaly County Council Designing Houses Creating Homes*” isimli yeni yapılacak konut yapılarının tasarımına ilişkin bir tasarım rehberi hazırlanmıştır. Amaç hazır konut planı ya da tasarımı göstermekten ziyade şemalar ile fikir ve ilham vermektir (Çorapçıoğlu ve ark, 2008). Yapılacak tasarımlarda güncel istek ve ihtiyaçları karşılanması, geleneksel mimarinin sürdürülmesi ve korunması gerektiği açıklanmıştır (Daly ve McKenna, 2008). Rehberin içeriğinde konutların kırsal yerleşme içerisindeki düzeni, yer seçimi, tasarımı, boyut ve şekli, malzemeleri, renkleri sınır elemanları, peyzaj tasarımları, farklı koşullara adapte olunabilmesi, sürdürülebilir ve enerji tasarrufu sağlamalarına dair şemalar bulunmaktadır (Şekil 6.6).

Rehberde benimsenen temel ilkeler ise çevreye konum, boyut, form ve renk açısından uyumlu, basit ve kaliteli, doğal malzemelerin kullanıldığı sürdürülebilir tasarımların yapılmasıdır (Şekil 6.7).

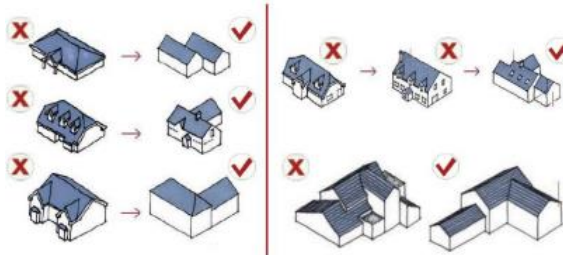

Şekil 6.6. Pencere Tasarımlarına Dair Şema (Daly ve McKenna, 2008).

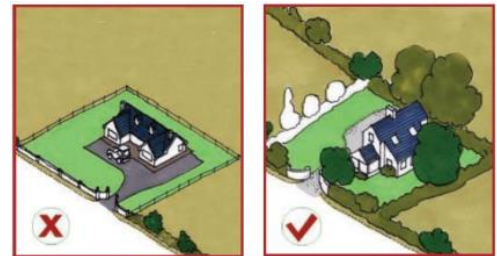

Şekil 6.7. Konuta Sonradan Eklenmiş Kış Bahçesi Tasarımına Dair Şema (Daly ve McKenna, 2008).

2010 yılında İrlanda’da “*Cork Rural Design Guide: Building A New House in The Countryside*” isimli kırsal alanda konutun tasarımı üzerine bir tasarım rehberi hazırlanmıştır. Rehberin amacı kırsal yerleşme içerisinde yeni inşa edilecek, onarılacak, eklentiler yapılacak yapıların tasarım aşamasını hızlandırmak ve kırsala uygun olabilmesi için öneriler sunmaktır (Şekil 6.8). Ayrıca rehber ile doğayı korumak, bireylere bilgi vermek ve kırsal yerleşmenin mimari dokusunu korumak amaçlanmıştır (Buchanan ve Shanahan, 2010). Rehberin içeriğinde konut için yer seçimi, çevre düzenlemeleri, yapı tasarımı, yapım tekniği ve örnek uygulamalar bulunmaktadır (Şekil 6.9). Tasarım rehberi hazırlanırken kırsal çevrenin korunması, yerel mimari kimliğin ve yaşantının sürdürülmesi, kırsal yerleşmenin gelişime ve sürekliliğe zarar görmeden uyum sağlayabilmesi ve modern yaşantıdaki ihtiyaçları kırsal yaşantıya adapte edebilmek hedeflenmiştir.

Şekil 6.9. Konut Tasarımına Dair Şemalar (Buchanan ve Shanahan, 2010).

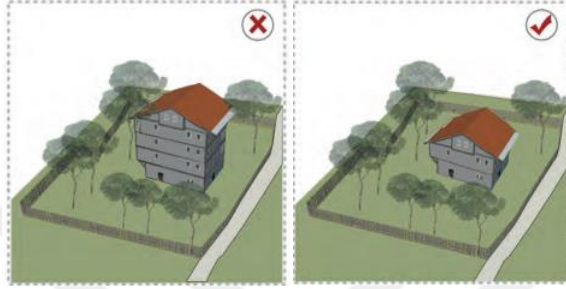
Şekil 6.8. Konut Çevresinin Tasarımına Dair Öneri Şema (Buchanan ve Shanahan, 2010).

Türkiye’deki ilk köy tasarım rehberi kavramı 2013 yılında imar kanununda yer almıştır ve ilk olarak 2014 yılında Mimar Sinan Üniversitesi tarafından “Kastamonu-Küre-Ersizlerdere Köy Tasarım Rehberi” hazırlanmıştır. Bu tasarım rehberiyle birlikte köy tasarım rehberi bir kavram olmaktan ziyade uygulanabilir bir proje haline gelmiştir (Akbaş, 2021). Türkiye’nin ilk tasarım rehberinden önce kırsal yerleşmelerin gelişmesi ve korunması amacıyla birçok çalışma ve araştırmalar yapılmıştır. Bunlardan bir tanesi 2008 yılında Kayseri’de yapılan Alanlarda Yöresel Doku ve Mimari Özelliklere Uygun Yapılaşmanın Yaygınlaştırılması Projesi’dir (Akbaş, 2021). Bu proje kapsamında kırsal alanlarda oluşturulabilecek rehberlere bir kaynak, altlık oluşturmak ve kırsal yerleşmelerin geleneksel mimari kimliğine uygun yapıların inşa edilmesi amaçlanmıştır. Proje Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi ve T.C. Bayındırlık ve İskan Bakanlığı tarafından yürütülmüş il ölçeğinde bir projedir. Projenin içeriği kırsal yerleşmenin peyzajı, yere ait yapı malzemeleri, yerleşim dokusu ve yapı tiplerinden oluşmaktadır (Akbaş, 2021).

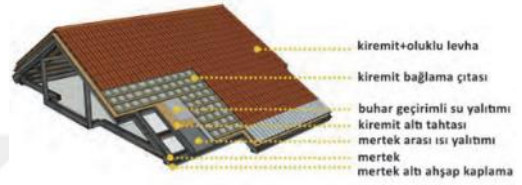
2010 yılında Balıkesir’de “Kırsal Alanlarda Yöresel Doku ve Mimari Özelliklere Uygun Yapılaşmanın Yaygınlaştırılması Projesi” hazırlanmıştır. Bu proje ile 2008 yılında Kayseri’de hazırlan proje gibi kırsal yerleşmelerdeki mimari kimliğin gelişmesi ve korunması amaçlanmaktadır. İl ölçeğinde köyler detaylı bir şekilde incelenmiş ve kırsal yerleşmelerdeki yapı tipolojileri rapor haline getirilerek kırsal mimari dokuyla uyumlu yapıların inşası hedeflenmiştir. Projede kırsal alanların mimari özellikleri, yerleşim dokuları, yapı tipolojileri, fiziksel çevreleri ve yapı rölöveleri yer almaktadır (Akbaş, 2021).

2014 yılında ise T.C. Kuzey Anadolu Kalkınma Ajansı, Kastamonu Valiliği ve Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, Küre Kaymakamlığı ve Belediyesi ile birlikte “Kastamonu, Küre Ersizlerdere Köy Tasarım Rehberi”ni yayınlamıştır. Bu rehber kapsamlı olarak hazırlanan ilk köy tasarım rehberi olması ve ileri çalışmalara öncü olması açısından önemlidir. Rehber köyün ve doğal çevresine dair özelliklerin açıklandığı köye dair temel bilgiler bölümü; köydeki mekansal öğelerin analizleri ve belirlenen ilkelerin olduğu bölüm ve köy tasarım rehber bölümü olmak üzere üç bölümden oluşmaktadır. Kırsal mimarinin ve yaşantının sürdürülebilirliğini sağlamak, kırsaldaki üreticileri desteklemek, kırsal yerleşmedeki eski yapıları kullanılabilir, sağlam hale getirmek, sosyal bütünlük sağlamak ve kırsal peyzaj ile yapılar arasında bir uyum oluşturmak rehberin hazırlanma amaçlarındandır (Öğdül ve ark, 2014).

Rehber hazırlanma aşamasında hanehalkları ile anket, halk ile odak grup görüşmeleri, mekansal analizler, yapı ölçeğinde rölöve çalışmaları ve ev sahipleriyle görüşmeler yapılmış, parsel ölçeğinde mahalleler incelenmiş ve halkın yerleşme içerisindeki mekanları zamansal olarak kullanımına dair çizelgeler hazırlanmıştır. Hazırlanan rehberde yerleşme dokusu, parsel biçimlenişi ve kırsal mimari karakter olmak üzere üç farklı ölçekte ilkeler ve öneriler sunulmuştur (Şekil 6.10, 6.11) (Öğdül ve ark, 2018).

Şekil 6.10. Konutun Parsel İçerisindeki Biçimlenişine Dair Öneri Şema (Öğdül ve ark, 2014).

Şekil 6.11. Çatıda Isı ve Su Yalıtımına Dair Öneri Şema (Öğdül ve ark, 2014).

2015 yılında “Küre Dağları Milli Parkı Bartın Bölümünde Ekoturizm Potansiyeli Belirlenerek Köy Tasarım Rehberlerinin Üretilmesi” isimli bir proje hazırlanmıştır. Bu proje ile Küre Dağları Milli Parkı’nın çevresinde yer alan kırsal yerleşmelerdeki turizm potansiyelini ortaya çıkarmak ve geliştirmek amaçlanmıştır (Kut Görgün, 2017). Proje sonunda oluşturulan tasarım rehberinin amaçları; yaşam kalitesini arttırmak, kırsal yerleşmelerdeki fiziksel ve sosyo-kültürel değerlerin korunmasını ve sürdürülebilirliğini sağlamaktır. Rehber kapsamında 71 tane köyde çalışmalar yapılmış ve turizm potansiyeli olan köyler için imkanlarının geliştirilmesine yönelik köy tasarım rehberi hazırlanmıştır (Görmüş ve ark, 2015).

TÜBİTAK, Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, Karadeniz Teknik Üniversitesi ve Selçuk Üniversitesi’nin ortak çalışması ile 2015 yılında Koruma Odaklı Kırsal Alan Planlaması- Bir Model Önerisi (KOKAP) isimli bir proje yapılmıştır. Projenin hazırlanma amacı kırsal yerleşmelerin planlanması kapsamında örnek bir çalışma oluşturup rehberine altlık hazırlamaktır (Akbaş, 2021). Ulusal ölçekte hazırlanan bu proje veritabanı tasarımı, kırsal alandaki yapı tipolojileri, analizlerini ve eylem planlarını içermektedir.

2017 yılında kırsal yerleşmedeki günlük aktivitelerin geçtiği mekanların iyileştirilmesi ve yerleşmenin kırsal kimliğinin korunması ve devamlılığının sağlanabilmesi amacıyla Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi ve Erdek Belediyesi ortaklığıyla “Erdek Yukarıyapıcı Mahallesi Yenileme Projesi 1” isimli bir proje hazırlanmıştır. Çalışmada kırsal yerleşmelerin planlanmasına dair geliştirilen “Köy Tasarım Rehberleri” kavramı ve uygulamalarının yeri ve önemi tartışılıp, seçilen kırsal alan üzerinden kırsal yerleşmelerin planlanma dönemleri farklı mekansal araçlar kapsamında tartışılmıştır (Balta, 2018). Proje ile kırsal yerleşmelerdeki mekansal düzenlemede yönlendirici olan “Köy Tasarım Şeması”; yerleşmenin geneline dair öneri ve ilkelerin olduğu “Köy Tasarım Rehberi”; ve rehberin uygulanabilmesine dair “Eylem Projeleri” ve son aşamada ihtiyaç duyulması halinde ilk olarak uygulanması gereken “Meydan Tasarım Projesi ile Kırsal Turizm” öneri yaklaşımı kırsal yerleşme özelinde hazırlanmıştır (Öğdül ve ark, 2018). Proje süresince yerel halk ile anketler, görüşmeler, grup toplantıları yapılmış; ardından kırsal yerleşmenin bazı yerlerine fikir panoları asılarak yerel halkın fikirleri ve düşünceleri alınmıştır. Çalışmanın içeriğinde peyzaj alanları, planlama ve tasarım kararları, eylem ve uygulamaya dair bilgiler ve öneriler bulunmaktadır. Yerel ölçekte hazırlanan bu çalışmanın köy tasarım rehberleri bölümünde yerleşimin peyzajına, yerleşim şekline, parsel ve yapı ilişkisine, yerleşmenin giriş kısmına, köy meydanına, ulaşım yollarına ve ortak kullanım alanlarına dair öneriler yer almaktadır (Şekil 6.12, 6.13) (Öğdül ve ark, 2017).

Şekil 6.12.Yapının Arazi Morfolojisine Uygun Bir Şekilde Yerleşimini Gösteren Şema (Öğdül ve ark, 2017).

Şekil 6.13. Köy Girişinin Tam Olarak Algılanamamasından Kaynaklı Oluşan Belirsizliği Ortadan Kaldırmak Amaçlı Yapılan Öneri İçin Verilen Örnek. (Öğdül ve ark, 2017).

2017 yılında Kocaeli Büyükşehir Belediyesi tarafından il ölçeğinde “Kocaeli Büyükşehir Belediyesi Meskûn ve Gelişme Kırsal Konut Alan Yerleşimleri Tasarım Rehberi” hazırlanmıştır. Bu rehberin amaçları; değer kaybeden kırsal yerleşmeleri göz önüne getirmek, kırsal alanlarda inşa edilecek yeni yapılarda geleneksel yapım teknikleri kullanılarak yapının güncel şartlara uyumlu olmasını sağlamak, yeni yapılaşmanın yerel halkın yaşam tarzına, sosyo-kültürel özelliklerine, doğal şartlara, mimari kimliğe uygun olarak oluşturulmasıdır (Kocaeli Büyükşehir Belediyesi, 2017). Çalışma alanı olarak Kocaeli ilinin Kaymaz/Araman kırsal alanı seçilmiş; yerleşmede yapılan alan çalışmaları ve anket sonuçlarına göre rehber talimatlar hazırlanmıştır (Kut Görgün, 2017). Rehberin içeriğinde cephe kaplaması, bahçe duvarları, kat yükseklikleri, bahçe kapıları, çıkmalar ve balkonlar, cephe rengi, pencereler, çatılar, çatı saçakları, bacalar, havalandırma ve enerji verimliliği ve var olan yapıların onarımına dair talimatlar yer almaktadır (Şekil 6. 14).

Şekil 6.14. Cephe Kaplaması ve Balkon Korkuluğuna Örnek Şemalar (Kocaeli Büyükşehir Belediyesi, 2017).

2018 yılında Çevre ve Şehircilik Bakanlığı ile TÜBİTAK işbirliği ile KOKAP projenin devamı niteliğinde ulusal ölçekli “Kırsal Alan Planlama Modeli- KODAKAP” hazırlanmıştır. Projenin amaçları kırsal yerleşmelerdeki mekan organizasyonun geliştirilmesi, ihtiyaç halinde yapılacak yapıların kırsal mimarinin özelliklerine göre inşasının yapılmasını sağlamak, yeni yapılaşmalar için rehber hazırlanmasıdır. Proje veri toplama, örnek inceleme ve planların yapıldığı ön hazırlık aşaması; kırsal yerleşmeye, çevresine ve yerel halka dair verilerin toplandığı arazi çalışması; toplanan verilerin analizinin yapıldığı analiz ve sentez aşaması; kırsal eylem planı, yerleşim planı, yapılaşma koşulları ve kırsal tasarım rehberinin oluşturulduğu tasarım ve planlama aşaması ve değerlendirme aşaması olmak üzere beş aşamadan oluşmaktadır (Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, 2018). Çalışmanın içeriğinde kırsal yerleşmelerin ortak

kamusal alanlarına, mekansal düzenlemelerine, ulaşım sistemine ve peyzaj karakter alanlarına dair öneriler yer almaktadır.

Ulusal ve uluslararası ölçekte Bangladeş'te Sel Taşkınları Alanları İçin Tasarım ve Yapım El Kitabı, Kuzey İrlanda Kırsal Alanları için Tasarım Rehberi, Kastamonu, Küre Ersizlerdere Köy Tasarım Rehberi gibi literatüre geçmiş olan, kapsamı farklılaşan ama temelinde kırsal yerleşmede yapılacak olan yeni tasarımlar, var olan yapıların kırsal mimariye uygun olarak onarılması, kırsal yaşantının ve doğal çevrenin korunması için yol gösterici olmak amacıyla kırsal tasarım rehberleri hazırlanmaktadır (Çorapçıoğlu ve ark, 2008).

Tez çalışması kapsamında yapılan literatür araştırmaları, alan çalışmaları ve analizleri sonucunda deprem afetine karşı hazırlıklı olmak ve mevcut yetersizliklerin giderilmesi amacıyla efemeral mimarlık prensipleri kapsamında ihtiyaç- mekân boyutunda tasarım rehberi yaklaşımı ve önerilerin oluşturulması planlanmıştır. Tasarım rehberinin kapsamı deprem nedeniyle dönemsel olarak ortaya çıkan ve mevcut yaşantıdaki meydana gelen yetersizliklerin ve sorunların kısa sürede, kırsal yerleşmeye zarar vermeyecek şekilde giderilmesidir. Tasarım rehberi sadece seçilen alana özgü olmasına rağmen benzer iklimsel verilere ve topografyaya sahip alanlarda küçük değişikliklerle adapte edilebilecek temel prensiplere sahiptir. Bu prensip beklenen İstanbul depremi gibi geniş kapsamda hasar yaratacak afetin gerçekleşmesi durumunda farklı alanların özelliklerine uyarlanıp hızlıca uygulanması açısından da önemlidir.

6.3. Tasarım Rehberi Yaklaşımı ve Öneriler

Tez çalışması kapsamındaki rehber yaklaşımı ve öneriler hazırlanmadan önce kırsal yerleşmeler, deprem afeti, kırsal yerleşmelerdeki deprem afetinin etkisi, efemeral mimarlık üzerine literatür araştırması yapılmıştır. Ardından yapılan araştırmalara göre geçmiş zamanda deprem afeti geçirmiş ve yakın gelecek zamanda tekrar yaşaması beklenen bir kırsal yerleşme çalışma alanı olarak seçilmiştir. Seçilen alanda bilgi-gözlem kartı ve görüşme kitapçığı ile incelemeler ve görüşmeler yapılmıştır. Yapılan görüşmeler sonucu görüşülen kişiler belirli özelliklerine göre gruplandırılıp yaşadıkları kırsal yerleşme, yaşantı ve depreme dair görüşleri değerlendirilmiştir.

Değerlendirme sonucunda elde edilen verilere göre Kocaeli ilinin Gölcük ilçesine bağlı olan Hasaneyn Köyü'ne özgü bir tasarım rehberi hazırlamak için; ulusal ve uluslararası kırsal yerleşmeler için hazırlanan ve uygulanan örnekler incelenmiştir. Örneklerde rehberlerin kırsal yerleşmelerde araziye yerleşim, yönlenme, peyzaj düzenlemesi, konut ve konut çevresi düzenlemeleri, arsaya yapıların konumlandırılması, alan analizleri, çatı ve pencere boyut ve yerleşimleri, yapı malzemeleri seçimi, yapım teknikleri, sokak mobilyaları, ulaşım ağları, doğayı koruma ve yerel malzeme kullanımına dair öneriler yer aldığı gözlemlenebilmektedir. Öneriler ile kırsal yerleşmelerdeki ekonomik, sosyal ve fiziki açıdan yaşam konforunu yükseltmek ve kırsal yerleşmeyi geliştirmek amaçlanmaktadır.

Hasaneyn kırsal yerleşmesi için hazırlanacak köy rehberinde kırsal yerleşmenin mevcut durumdaki yaşantısı ve fiziki durumuna dair öneriler yapılmasının yanında tez çalışmasının da kapsamında yer alan deprem afeti göz önünde bulundurulmuştur. Kırsal yerleşmenin bulunduğu jeolojik konum nedeniyle beklenen İstanbul depreminin gerçekleşmesi durumunda yaşanacak olumsuz ulaşım ve iletişim koşulları karşısında kendi ihtiyacını kendi başına karşılayabilmesi bağlamında önerilerde bulunulmuştur. Mevcut dönemde yaşanan eksiklikler, ihtiyaçlar ve sorunların 1999 yılında yaşanan deprem afeti ile bir ilişkisinin olup olmadığı ve bu ilişkinin ne olduğu, gelecek zamanda yaşanması beklenen İstanbul depreminde yerleşmenin mevcut durumdaki eksikliklere ek olarak yaşayacağı zorlukların neler olabileceği açıklanmıştır. Yerleşmedeki mevcut durumda ve deprem dönemindeki yaşam konforunun arttırılması ve kırsal yerleşmedeki yaşantı ile kırsal mimarinin korunması amacıyla efemeral mimarlık prensibi kapsamında öneriler yapılmıştır.

Hasaneyn köyü bulunduğu topografyanın ve iklimsel verilerin etkisiyle de alana düzensiz olarak konumlandırılmış yapılardan ve alanlardan oluşmaktadır (Şekil 6.15). Kırsal yerleşme içerisinde konutlar, konut eklentileri, yeşil alanlar, sokaklar, mezarlık, çeşmeler, cami, eski okul bahçesi ve muhtarlık, çay ocağı ve kapanmış market mekanının bulunduğu yapı yer almaktadır. Kırsal yerleşme içerisinde meydan işlevinde bir alan bulunmamaktadır. Ancak cami ve eski okul bahçesinin bulunduğu alan halk tarafından meydan işlevinde kullanılıp özellikle erkek ve çocuk nüfusunun görüştüğü ve zaman geçirdiği bir alan konumundadır.

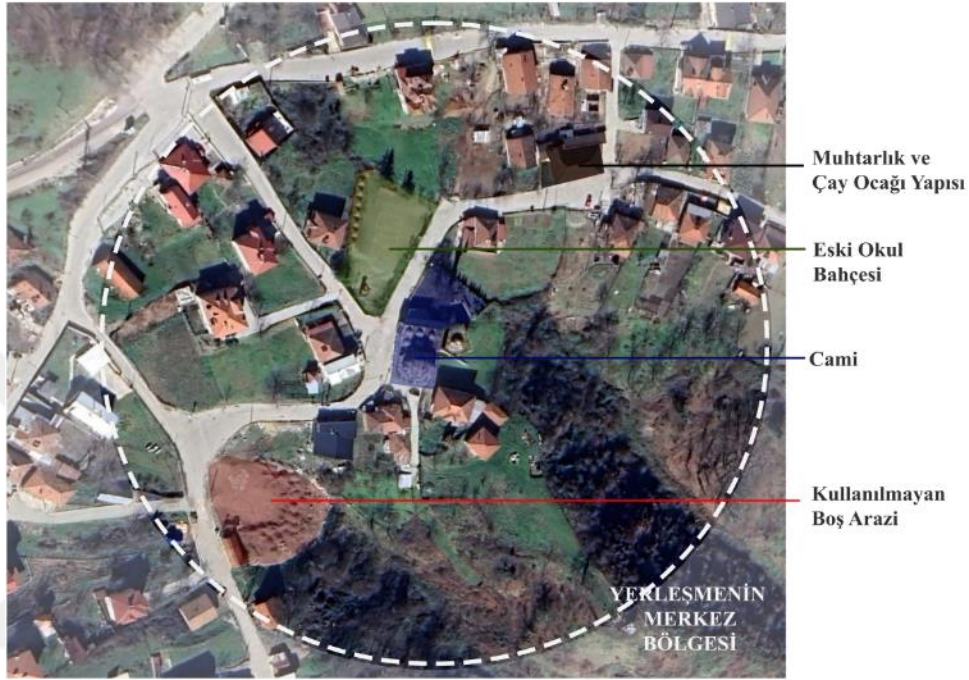

Şekil 6.15. Hasaneyn Köyü'ne Dair Hava Fotoğrafı (URL-26).

Yerleşmenin merkez bölgesi olarak kabul edilen alanda eski okul bahçesi ve cami avlusu, muhtarlık, çay ocağı ve eski market mekanının bulunduğu yapı bulunmaktadır. Çalışma yapılan Hasaneyn Köyü topografyaya dağınık şekilde yerleşmiş bir kırsal yerleşmedir. Yerleşme içerisindeki yapısal oluşumlar dağınık olduğu için dolayı yerleşmenin meydan niteliği taşıyan bir alanı bulunmamaktadır. Ancak halk ile yapılan görüşmelerde halktan bazı kişilerin meydan olarak çay ocağının ve muhtarlık yapısının bulunduğu alanı; bazılarının ise cami ve eski okul bahçesinin olduğu alanı meydan olarak kabul ettiği gözlemlenmiştir (Şekil 6.16).

Merkezi alanın içerisinde yer alan ancak kullanılmayan, yapı bulunmayan, halk tarafından başka yapı inşaatlarında ortaya çıkan hafriyatların boşaltıldığı düz zemine sahip boş bir alan bulunmaktadır. Bu alan deprem öncesi ve deprem sonrasında halkın

ihtiyaç ve isteklerine göre alanda adaptif çözümler için kullanılabilir bir alandır. Aynı şekilde eski okulun bahçesi de boş bir alan olup halkın kültürel aktivitelerini gerçekleştirdiği bir mekân olmasından ötürü ihtiyaç ve isteğe göre dönüştürülebilir mekanlar olarak kullanılabilme potansiyeline sahiptir. Bu tez çalışması kapsamında Hasaneyn kırsal yerleşmesi için kırsal alandaki ihtiyaç ve mekân boyutundaki sorunlara dair efemeral mimarlık kapsamında adaptif öneriler yapılmıştır.

Şekil 6.16. Hasaneyn Köyü’nün Merkez Bölgesine Dair Hava Fotoğrafı (URL-26).

Tasarım rehber içeriğindeki öneriler hazırlanırken kırsal yerleşmeler kapsamında yapılan literatür çalışmasından gelen fiziksel veriler, sosyo-kültürel veriler ve yapısal oluşumlara ve açık mekanlara dair verileri Hasaneyn Köyü kapsamında analiz edilmiştir. Elde edilen veriler “sorun/durum” başlığı altında analiz kriterleri kapsamında gruplandırılıp; kırsal yerleşmelerdeki deprem afetinin öncesi ve sonrası (kısa, orta ve uzun vade) dönemdeki etkisi açıklanmıştır. Ardından efemeral mimarlık prensipleri ve mimari ölçekleri kapsamında sorunun/durumun efemeral mimari ile olan ilişkisi belirtilmiştir. Son olarak ortaya çıkan veriler ihtiyaç – mekân boyutu filtresinden geçirilip; kırsal alandaki sorunlara dair efemeral mimarlık kapsamında adaptif öneriler deprem ve efemeral mimarlık ilişkisi içerisinde sunulmuştur. Önerilerin efemeral mimarlık ile ilişkisi (kırmızı) ve deprem ile olan ilişkisi (lacivert) renk kodlarıyla öneri içerisinde gösterilmiştir (Tablo 6.1, 6.2, 6.3).

KIRSAL ALANDAN GELEN VERİLER		SORUN/DURUM	DEPREME BAĞLI ZAMANSAL PARAMETRE	EFEMERAL MİMARİ ÖLÇEK	EFEMERAL MİMARİ PRENSİP	FİLTRE: İHTİYAÇ-MEKAN BOYUTU	KIRSAL ALANDAKİ SORUNLARA DAİR EFEMERAL MİMARLIK KAPSAMINDA ADAPTİF ÖNERİLER
FİZİKSEL VERİLER	Coğrafi Konum ve Ulaşım	● Köye olan ulaşım yolları dar, virajlı ve uçurumlara sahip olması nedeniyle güvenilir değildir.	● Kırsal yerleşmeler coğrafi konumları nedeniyle il ve ilçe merkezlerine uzak konumdadırlar. Deprem sonrası kısa vadedeki (İlk 5 ay) dönemde deprem nedeniyle kırsal yerleşmelere olan ulaşım yolları zarar görmekte ve yardıma ihtiyacı olan insanlara ulaşmayı zorlaştırmaktadır . Bu nedenle kırsal yerleşmelere olan ulaşımı yollarının ve deprem afeti sonrası kapanan ya da çöken kırsal yerleşme içerisindeki yolların bakımlı ve güvenilir hale getirilmesi gerekmektedir.	Yerleşim Ölçeği: <i>Işık, İklim ve Rakım</i>	■ Erişebilirlik	▲ Yerleşme çevresinde sınır elemanı eksikliği	→ Köye olan ulaşım yollarının mevcut dönem ve deprem dönemindeki kesintisiz kullanım için güvenli ve hale getirilmesi; topografya ve iklim koşullarına dayanıklı şekilde onarılması önerilmektedir.
		● Köy içindeki yolların büyük kısmı kaldırım taşı ya da asfalt kaplı olmasına rağmen bazı yollar hala toprak olarak kalmış durumdadır. Bu durum da ulaşımı zorlaştırmaktadır.					
		● Köye giriş ve ayrılma sınırları belirgin değildir. Bu nedenle ilk kez gelen biri yerleşmeyi tanıyamamaktadır.					
		● Köy içindeki muhtarlık, cami, sokak isimleri gibi önemli odak noktalarını belirten ve yönlendiren tabela bulunmamaktadır..					
	Topografya, İklim ve Bitki Örtüsü	● Kırsal yerleşme orman ve dağlık bir topografyaya sahiptir.	● Deprem sonrası kısa ve orta vadede deprem kaynaklı toprak kayması ve yangın gibi afetler yaşanabilir. Bu nedenle gerekli önceden önlemler alınmalı ve planlar yapılmalıdır.	Yerleşim Ölçeği: <i>Işık, İklim ve Rakım</i>	■ Sürdürülebilirlik	▲ Yapısal oluşumların ve açık mekanların topografyaya zarar vermeden meydana getirilmesi	→ Yerleşme içerisindeki yapısal oluşumlar ve açık mekanlar oluşturulurken herhangi bir doğal afet anında zararın boyutunun artmaması ve doğanın devamlılığının sağlanabilmesi açısından topografya, ve bitki örtüsü korunmalıdır. Halk bu konuda bilinçlendirilmelidir.
		● Doğal bitki örtüsü, insan kaynaklı zarar görmektedir.	● Bitki örtüsünün zarar görmesi, depremin zararını arttırmakta ve uzun vadede hayatın normalleşmesini olumsuz etkilemektedir.	Yerleşim-Yapı Ölçeği: <i>Mekan Organizasyonu</i>	■ Topografyaya Uyum	▲ Yerleşmenin mimari unsurlarının topografyaya ve çevrenin doğal özelliklerine uygun oluşturulması	
	Jeolojik Durum	● Depremden geçmiş dönemde etkilenmiş ve beklenen İstanbul depreminden konumu nedeniyle etkileneceği ön görülmektedir.	● Depremi dikkat almadan yapılan yapılar depremin zararını arttırmakta ve deprem sonrası normalleşme sürecini uzatmaktadır.	Yapı Ölçeği: <i>Yapım Tekniği ve Malzeme Seçimi</i> Yapı-İnsan Ölçeği: <i>Kullanıcı ve Kullanıcı Aktiviteleri</i>	■ Kolay İnşa ■ Yerel Malzeme Kullanımı ■ Dayanıklılık	▲ Yapısal oluşumların yıkılma tehlikesi ▲ Yeniden inşa süresince kolay ve sağlam mekan ve oluşumların meydana getirilmesi	→ Jeolojik yapıya uygun, sağlam, depreme dayanıklı taşıyıcı sistemler kullanılarak yerleşmenin mimari kimliğine uygun yapım teknikleri ile inşa yapılması gerekmektedir. Ayrıca depreme karşı halk bilinçlendirilmeli ve tatbikat çalışmaları yapılmalıdır.
	Enerji Kaynakları	● Kırsal yerleşme rüzgâr ve güneş ışığı almaktadır.	● Pasif olarak üretilen enerji, deprem afeti sonrası kısa vadede kesintiye uğrayan elektrik, ısıtma, soğutma gibi altyapılara olan ihtiyacın giderilmesini sağlamaktadır.	Yerleşim Ölçeği: <i>Işık, İklim ve Rakım</i> Yerleşim-Yapı Arayüz Ölçeği: <i>Yönlendirme</i>	■ Sürdürülebilirlik	▲ Mekanlarda pasif enerji sistemine sahip mimari unsurlar	→ Kırsal yerleşmede mevcut dönemde ve deprem döneminde yaşam birimlerinde kesintiye uğramış ısıtma, aydınlatma, havalandırma, elektrik altyapılarının giderilmesi amaçlı pasif enerji üretmek için rüzgâr türbinleri ve güneş panelleri yerleşme içerisine konumlandırılmalıdır.
		● Kırsal yerleşmede rüzgâr enerjisinden yararlanılmamaktadır.					
		● Kırsal yerleşme içerisinde su kaynağı bulunmaktadır.	● Deprem sonrası kısa vadede ilk aşamalarda ortaya çıkan su ihtiyacı için depolama çalışmaları önemlidir.	Yapı-İnsan Ölçeği: <i>Kullanıcı ve Kullanıcı Aktiviteleri</i>	■ Depolanabilme	▲ Depolama amaçlı yapısal oluşumlar	

■ EFEMERAL ADAPTİF ÇÖZÜM ÖNERİSİ İLİŞKİSİ ■ DEPREM İLE İLİŞKİ

Tablo 6.1. Hasaneyn Kırsal Yerleşmesinin Sorunlarına Dair Efemeral Mimarlık Prensibi Kapsamında Tasarım Rehberi Öneri Yaklaşımları-Fiziksel Veriler (Yazar tarafından hazırlanmıştır).

KIRSAL ALANDAN GELEN VERİLER		SORUN/DURUM	DEPREME BAĞLI ZAMANSAL PARAMETRE	EFEMERAL MİMARİ ÖLÇEK	EFEMERAL MİMARİ PRENSİP	FİLTRE: İHTİYAÇ-MEKAN BOYUTU	KIRSAL ALANDAKİ SORUNLARA DAİR EFEMERAL MİMARLIK KAPSAMINDA ADAPTİF ÖNERİLER
SOSYO-KÜLTÜREL VERİLER	Tarihsel Gelişimi ve Değişimi	● Kırsal yerleşme içerisinde 90 seneyi aşkın ayakta olan ama bakımsız halde yapılar bulunmaktadır.	● Deprem sonrası yıkılması halinde kısa vadede yerleşmede ulaşımı da etkileyecek tarihi yapılar ile ilgili çalışmalar yapıp korunması gereklidir.	Yapı Ölçeği: <i>Kullanılan Tapı Tipi/Tipolojisi</i> Yapı Ölçeği: <i>Yapım Tekniği ve Malzeme Seçimi</i>	■ Dayanıklılık	▲ Kırsal yerleşmenin tarihi açısından değerli olan yapılar ve alanlar	→ Yerleşme içerisinde sağlam olmayan, hasarlı durumda olan ve kullanılmayan yapıların depremden etkilenmemesi ve kırsal mimari tarihin devamlılığı için onarılması ve korunmasına dair çalışmalar yapılmalıdır.
	Nüfus ve Yönetim Yapısı	● Köy nüfusunun büyük çoğunluğu 50 yaş ve üzeri bireylerden oluşmaktadır. Ancak yerleşme kırılgan toplulukların da bulunduğu bir nüfusa sahiptir.	● Deprem sonrası kısa vadede zarar gören birey sayısının ve bireylerin belirli olması zaman açısından önemlidir. ● Deprem sonrası yapılan birimlerin her bireye hitap etmesi gereklidir.	Yapı Ölçeği: <i>Kullanılan Tapı Tipi/Tipolojisi</i> Yapı-İnsan Ölçeği: <i>Kullanıcı ve Kullanıcı Aktiviteleri</i>	■ Erişebilirlik ■ Eklemlenebilme	▲ Her sayıda ve her kullanıcı tipine hitap edecek yapısal oluşumlar ve açık mekanlar	→ Deprem öncesi ve sonrası süreçlerde yapılacak oluşumlar ve oluşturulacak mekanlarda kullanıcı profilleri ve aktiviteleri dikkate alınmalıdır. → Yapılacak oluşumlarda kullanıcı sayısına göre büyütülüp-küçültülebilecek tasarımlar yapılmalıdır.
	Eğitim, Sağlık ve İş Hayatının Durumu	● Köy içerisinde okul bulunmamaktadır. Eğitim taşınabilir olarak sağlanmaktadır. Taşınabilir eğitim velilerde çocuklarının tanımadıkları yere gitmesinden dolayı güvenlik endişesi oluşturmıştır. ● Yerleşmede sağlık merkezi ya da ticaret mekanı bulunmamaktadır. Halk il ya da ilçe merkezine gitmek durumundadır. ● Yerleşmede çalışma imkânı bulunmamaktadır. Ayrıca kadınlar istihdam amaçlı kurs ihtiyacı duymaktadırlar.	● Deprem sonrası kısa vadede ilk yardım aşamasında sağlık hizmetinin mekan ve ekipman açısından hazır olmalıdır. ● Deprem nedeniyle kesintiye uğrayan eğitim ve iş hayatı orta vadede geçici mekanlarda devamlılığı sağlanmalıdır. ● Deprem sonrası uzun vadede kalıcı eğitim, iş ve sağlık mekanları oluşturulmalı ve halka maddi yardım yapılmalıdır.	Yapı Ölçeği: <i>Kullanılan Tapı Tipi/Tipolojisi</i> Yapı-İnsan Ölçeği: <i>Kullanıcı ve Kullanıcı Aktiviteleri</i>	■ Hızlı İnşa ■ Dayanıklılık ■ Farklı İşlevlerde Kullanım ■ İhtiyacı Karşılama ■ Maliyet	▲ Kırsal yerleşmede sağlık, eğitim, ticaret mekanı ihtiyacı ▲ Kırsal yerleşmede çalışma imkânı verecek mekanlar	→ Yaşlı nüfusunun yoğunlukta olduğu yerleşmede, acil ihtiyaçlarında karşılanabileceği, ilaç temin edilebileceği sağlık merkezi olmalıdır. → Yerleşme içerisinde sağlam ve acil durumlarda farklı işlevlerde kullanılabilir mekanlar tasarlanmalıdır. → Kırsal yerleşme içerisinde öncelikle gençlere ve kadınlara yaşamlarını devam ettirebileceği çalışma alanları oluşturulmalıdır.
	Geçim Kaynakları ve Ekonomik Durum	● Kırsal yerleşmede hayvancılık ve tarım faaliyetleri yapılmaktadır. ● Kadın nüfusu ekonomik gelir kaynağına sahip değildir. ● Kırsal yerleşmenin turizm açısından geliştirilmesi gerekmektedir.	● Deprem sonrası kısa vadede hayvanların korunaklı yere alınması gerekmektedir. ● Deprem sonrası orta ve uzun vadede halkın yaşantısına hızlı şekilde dönebilmesi için geçim kaynaklarının devamlılığının olması ve halktan her birey için ekonomik kalkınma yollarının olması gerekmektedir. ● Halkın uzun vadede kendi hayatına dönebilmesi için geçim kaynaklarının deprem sonrası sürdürülebilirliği sağlanmalıdır.	Yerleşim-Yapı Ölçeği: <i>Mekan Organizasyonu</i> Yapı Ölçeği: <i>Kullanılan Tapı Tipi/Tipolojisi</i> Yapı-İnsan Ölçeği: <i>Kullanıcı ve Kullanıcı Aktiviteleri</i>	■ Depolanabilme ■ Maliyet ■ İhtiyacı Karşılama ■ Sürdürülebilirlik	▲ Sağlam ve dayanıklı depolama amaçlı yapısal oluşumlar ▲ İstihdamı sağlayacak eğitimler için mekan ihtiyacı ▲ Turizm potansiyeli olan yapılar ve alanlar	→ Turizm amaçlı yöreye özgü tarihi alanların ve yapıların depremden yıkılmaması için korunması gerekmektedir. → Yerleşme dışından gelen bireylerin konaklayabileceği ve acil durumlarda dönüştürülebilecek misafirhaneler yapılmalıdır. → Üretilen yerel ürünlerin tanıtımı yapılarak yerleşme içerisinde satış yapılması ve bu sayede deprem sonrasında da ekonomik sürdürülebilirliğin sağlanması için mekanlar ayarlanmalıdır. → Özellikle kadın ve genç nüfusuna her duruma karşı hazırlıklı olmak için ekonomik özgürlük kazandırmak amaçlı eğitimler verilmeli ve bu eğitimler için yerleşme içerisinde alanlar oluşturulmalıdır.
	Sosyal Yaşantı ve Benimsenen Kültürel Değerler	● İş, eğitim, sağlık, eğlence gibi noktalarda sosyal yaşantı yerleşme dışına çıkmıştır. ● Bayram, düğün gibi kültürel aktiviteler için eski okulun bahçesinde yapılıyor. ● Köye dışarıdan gelen insanların köyün benimsediği değerleri bilmediği için köyün değerlerinin yok olduğu düşüncesi oluşmuş.	● Deprem sonrası orta vadede halkın birbirleriyle iletişim içine girebileceği mekanlar oluşturulmalıdır. ● Deprem sonrası halkın sahip olduğu yaşantı ve benimsediği kültürel değerlerin zarar görmemesi ve halkın sosyal yaşantısına hızla geri dönebilmesi için çalışmalar yapılması gereklidir.	Yerleşim-Yapı Ölçeği: <i>Mekan Organizasyonu</i> Yapı Ölçeği: <i>Kullanılan Tapı Tipi/Tipolojisi</i> Yapı-İnsan Ölçeği: <i>Kullanıcı ve Kullanıcı Aktiviteleri</i>	■ Farklı İşlevlerde Kullanım ■ İhtiyacı Karşılama ■ Yeniden Kullanım	▲ Kültürel değerlere hitap eden yapısal oluşumlar ve açık mekanlar ▲ Sosyalleşme mekanları ihtiyacı ▲ İhtiyaca göre farklı işlevlerde kullanılabilecek mekanlar	→ Halkın yerleşme içerisindeki mevcut durumdaki ve deprem dönemindeki ihtiyaçlarının karşılanabileceği alanlara dair planlar ve uygulamalar yapılması önerilmektedir. → Halkın sosyalleşme ihtiyacını giderebileceği kamusal mekanlar (spor alanı gibi) oluşturulmalıdır. → Yerel halkın benimsediği kültürel değerlerin korunması ve aktivitelerin yapılabileceği yapılar (sosyal tesis gibi) tasarlanmalıdır.

■ EFEMERAL ADAPTİF ÇÖZÜM ÖNERİSİ İLİŞKİSİ ■ DEPREM İLE İLİŞKİ

Tablo 6.2. Hasaneyn Kırsal Yerleşmesinin Sorunlarına Dair Efemeral Mimarlık Prensibi Kapsamında Tasarım Rehberi Öneri Yaklaşımları-Sosyo-Kültürel Veriler (Yazar tarafından hazırlanmıştır).

KIRSAL ALANDAN GELEN VERİLER		SORUN/DURUM	DEPREME BAĞLI ZAMANSAL PARAMETRE	EFEMERAL MİMARİ ÖLÇEK	EFEMERAL MİMARİ PRENSİP	FİLTRE: İHTİYAÇ-MEKAN BOYUTU	KIRSAL ALANDAKİ SORUNLARA DAİR EFEMERAL MİMARLIK KAPSAMINDA ADAPTİF ÖNERİLER
YAPISAL OLUŞUMLAR ve AÇIK MEKANLARA DAİR VERİLER	Yapılı Çevre Öğeleri	● Çeşme ve hayrat gibi öğeler bakımsız ve yerleşmenin mimarisi ile uyumsuz durumdadır.	● Sağlam olmayan yapılar deprem öncesi dönemde onarılmalı ya da yıkılmalıdır.	Yapı Ölçeği: <i>Kullanılan Tapı Tipi/Tipolojisi</i>	■ Çevreye Uyum	▲ Çevreye uyumlu açık mekana dair mimari öğeler	→ Kırsal yerleşmenin açık mekanlarında bulunan mimari öğelerin deprem anında yıkılmaması, kırsal mimari kimliğin devamlılığını sağlaması açısından çevreye uyumlu, yerel malzemelerden yapılmış ya da restore edilmesi gereklidir.
		● Bank ya da çocuk parkı gibi sokak mobilyaları eskimiş ve bakımsız durumdadır.	● Deprem sonrası orta vadede halkın birlikte zaman geçirebileceği ve birbirine destek olabileceği ortak alanların oluşturulması gereklidir.	Yapı Ölçeği: <i>Yapım Tekniği ve Malzeme Seçimi</i>	■ Yerel Malzeme Kullanımı		
		● Gençler ve çocuklar için alanlar yetersizdir.	● Sokak mobilyalarının ve donatılarının depreden zarar görmeyecek sağlamlıkta ve malzemede yapılması gerekmektedir.	Yerleşim-Yapı Ölçeği: <i>Mekan Organizasyonu</i>	■ Erişebilirlik	▲ Kırsal mimari kimliğe uygun kamusal açık alanlar	→ Kırsal yerleşmedeki mimari yapısal oluşumlar ve açık mekanların deprem sonrası yeniden inşası sürecinde de dil bütünlüğü sağlanması amacıyla yerel malzemeler (ahşap gibi) ile tasarlanmalıdır.
		● Kadınlara özgü ortak açık/kapalı mekân bulunmamaktadır.	● Kullanılmayan yapılar onarılıp, deprem sonrası kısa ve orta vadede ortaya çıkan ihtiyaçların karşılanması amaçlı depolama mekânı olarak kullanılabilir.	Yapı Ölçeği: <i>Yapım Tekniği ve Malzeme Seçimi</i>	■ Farklı Kullanıcılara Hitap Etme	▲ Her kullanıcı profiline hitap eden sosyalleşme mekânları	→ Farklı yaş gruplarına, cinsiyete hitap eden dayanıklı uygulamalar yapılmalıdır.
		● Yerleşme içerisinde kullanılmayan, harabe halde yapılar ve yıkılma tehlikesi olan eski yapılar bulunuyor.	● Deprem öncesi dönemde ortak alanlar halk tarafından afet anında toplanma alanı olarak kullanılabilir.	Yapı Ölçeği: <i>Kullanılan Tapı Tipi/Tipolojisi</i>	■ Atık Yönetimi	▲ Yeniden işlevlendirilebilecek kullanılmayan yapısal oluşumlar	→ Mevcut dönemde sosyalleşme ya da kamusal alan olarak kullanılan mekânlar, acil durum sürecinde toplanma alanı ya da acil barınma birimi gibi farklı işlevlerde kullanılacak şekilde planlanmalı ve bu kapsamda ön hazırlıklar yapılmalıdır.
		● Birçok konutun sınırları belirgin değildir.	● Deprem sonrası uzun vadede yeniden inşa ya da onarım sürecinde konut ve konut çevrelerinin sınırları, parsel boyutlarının belirgin olmaması yanlış planlamaya ve inşaya sebep olabilmektedir.	Yerleşim-Yapı Ölçeği: <i>Mekan Organizasyonu</i>	■ Çevreye uyum	▲ Belirsiz açık alan büyüklükleri	→ Yeni yapı inşası, acil durum anında birimlerin konumlanması sırasında karışıklık yaşanmaması amacıyla parsel büyüklükleri belirlenmeli ve korunmalıdır.
		● Yerleşmede farklılaşan bahçe duvarı tasarımları (ahşap, tel, çelik, taş, beton.) bulunmaktadır.	● Yapıların sınır elemanlarının topografyaya uygun biçimde ve yapı malzemeleriyle sağlam inşa edilmemesi deprem sonrası kısa vadede yıkıntılara ve ulaşım yollarının kapanmasına neden olmaktadır.	Yapı Ölçeği: <i>Yapım Tekniği ve Malzeme Seçimi</i>	■ Yerel Malzeme Kullanımı	▲ Farklılaşan ve uyumsuzlaşan sınır elemanları	→ Geleneksel kırsal mimariye uymayan yapı malzemeleri ve yapım teknikleri yerine yerel malzemelerin kullanıldığı dayanıklı sınır elemanları inşa edilmesi önerilmektedir.
		● Yerleşmede kırsal mimariyi bozan yapı malzemeleri ve yapım teknikleri kullanılmaktadır. Halk köylerinin “şehir gibi gözükmeye başladığını” düşünmektedir.	● Yapıların sınır elemanlarının topografyaya uygun biçimde ve yapı malzemeleriyle sağlam inşa edilmemesi deprem sonrası kısa vadede yıkıntılara ve ulaşım yollarının kapanmasına neden olmaktadır.	Yerleşim-Yapı Ölçeği: <i>Mekan Organizasyonu</i>	■ Estetik	▲ Kırsal mimarinin şehir görünümüne sahip olmasına neden olan yapısal oluşumlar	→ Deprem sonrası yeniden inşa ve onarım sürecinde kırsal mimari kimliğin devamlılığını sağlaması ve yerleşmenin silüetinin zarar görmemesi için var olan yapılardaki onarımlarda ve yeni yapılacak yapısal oluşumlarda da yerel malzemelerin ve yapım tekniklerinin kullanılmalıdır.
		● Kırsal yerleşmenin mimari dokusuna uymayan yapı ve yapı eklentileri bulunmaktadır.	● Kırsal yerleşmenin bulunduğu alana özgü olan yapı malzemelerinin ve yapım tekniklerinin kullanımının azalması, deprem sonrası yeniden inşa sırasında kırsal mimari kimliğin giderek daha fazla yok olmasına neden olmaktadır.	Yapı Ölçeği: <i>Kullanılan Tapı Tipi/Tipolojisi</i>	■ Topografyaya Uyum	▲ Kırsal mimarinin biçimlenişini etkileyen topografyaya ve iklime uygun yapı ve yapı eklentileri	→ Anten, boru, kablo gibi öğelerin görüntü kirliliği oluşturmasını ve deprem sonrası yangın, güvenlik ya da altyapı sorunlarının oluşmasını engellemek amaçlı gizleme yöntemleri (merkezi sistem kullanımı gibi) oluşturulmalıdır,
				Yapı Ölçeği: <i>Yapım Tekniği ve Malzeme Seçimi</i>	■ İklima uyum	▲ Birbiriyle ve çevreyle uyumlu kırsal mimari oluşumları	→ Yapı malzemesi olarak sağlamlık açısından çelik ve betonarme kullanımı durumunda yapının dış cephesi geleneksel dokuya uygun olarak tasarlanmalı ve yerleşmede estetik bir dil bütünlüğü sağlanarak inşa edilmelidir (renk, kat yüksekliği, çatı şekli gibi).
				Yapı Ölçeği: <i>Mimari Kullanım Şekilleri ve Noktaları</i>	■ Estetik	▲ Yere özgü malzeme ve yapım teknikleri ile benzer mimari yapı elemanlarının kullanımı	
					■ Yerel Malzeme Kullanımı		

EFEMERAL ADAPTİF ÇÖZÜM ÖNERİSİ İLİŞKİSİ

DEPREM İLE İLİŞKİ

■ EFEMERAL ADAPTİF ÇÖZÜM ÖNERİSİ İLİŞKİSİ ■ DEPREM İLE İLİŞKİ

Tablo 6.3. Hasaneyn Kırsal Yerleşmesinin Sorunlarına Dair Efemeral Mimarlık Prensibi Kapsamında Tasarım Rehberi Öneri Yaklaşımları-Yapısal Oluşumlar ve Açık Mekanlara Dair Veriler (Yazar tarafından hazırlanmıştır).

KIRSAL ALANDAN GELEN VERİLER		SORUN/DURUM	DEPREME BAĞLI ZAMANSAL PARAMETRE	EFEMERAL MİMARİ ÖLÇEK	EFEMERAL MİMARİ PRENSİP	FİLTRE: İHTİYAÇ-MEKAN BOYUTU	KIRSAL ALANDAKİ SORUNLARA DAİR EFEMERAL MİMARLIK KAPSAMINDA ADAPTİF ÖNERİLER
YAPISAL OLUŞUMLAR ve AÇIK MEKANLARA DAİR VERİLER	Yapılı Çevre Öğeleri	◆Yapılar, yerleşme ve çevre yapılar ile doğru bir ilişki içerisinde değildir.	●Yerleşmede benimsenen bahçeli, ahırlı, ambarlı konut tipolojisi deprem sonrası kaçış alanı, depolama ve geçici barınma alanı olarak işlevlendirilebilir.	Yerleşme-Yapı Ölçeği: <i>Mekan Organizasyonu</i> Yerleşim-Yapı Arayüz Ölçeği: <i>Yönlenme</i> Yapı Ölçeği: <i>Kullanılan Tapı Tipi/Tipolojisi</i>	■Çevreye Uyum ■Topografyaya Uyum ■İklim Uyum	▲Yapısal oluşumların topografyaya yerleşimi ve yönlenmesi ▲Yerleşim içerisinde açık mekanların kullanımı ▲Kırsal yerleşmedeki yapısal oluşum ve açık mekan oranı ▲Yeni yapılarda eski malzemelerin tekrar kullanımı	→Yeni yapıların çevresinde var olan bahçeli konut tipolojisine uygun yapılar tasarlanmalı ve bu tipoloji yeniden inşa sürecinde de devam ettirilmelidir. →Eski yapıların onarımında ve yeni yapı inşasında kapı, pencere gibi yapı elemanları tercihlerinde geleneksel mimari dokuya uygun elemanlar seçilmelidir (ahşap kasalı pencereler, kapılar gibi). →Kırsal yerleşmede açık mekanlar ve yapısal oluşumlar arasındaki oranın korunması doğayı korumak ve deprem döneminde kaçış ve barınma mekanı olarak kullanılabilir olması nedeniyle önerilmektedir.
		◆Açık mekanlar ve yeşil alanlar düzensiz durumdadır.	●Yerleşme içerisindeki açık alanlar ve yeşil alanlar deprem anında toplanma alanı; deprem sonrası kısa ve orta vadede acil ve geçici barınma alanı olarak kullanılabilir.	Yerleşim Ölçeği: <i>Işık, İklim ve Rakım</i> Yapı Ölçeği: <i>Mimari Kullanım Şekilleri ve Noktaları</i> Yapı Ölçeği: <i>Yapım Tekniği ve Malzeme Seçimi</i>	■Yerel Malzeme Kullanımı ■Farklı İşlevlerde Kullanım		
		◆Yapılarda kırsal mimari kimliğe uygun olmayan yapı elemanları ve malzemeleri kullanılmaktadır.	● Yıkılan yapılarda kullanılan yapı malzemeleri acil barınma ünitelerinde dolgu malzemesi olarak değerlendirilebilir.		■Atık Yönetimi		
	İhtiyaca Yönelik Yapılan Çözümler	◆Muhtarlık yapısının dönüştürümlü olarak sağlık, kurs ve yönetim mekânı olarak kullanılmaktadır.	●Deprem sonrası kısa ve orta vadede insanların barınma, sosyalleşme, yardımlaşma alanı olarak kullanacağı alanların ve mekanların depreme dayanıklı olarak inşa edilmesi gereklidir.	Yerleşme-Yapı Ölçeği: <i>Mekan Organizasyonu</i> Yapı-İnsan Ölçeği: <i>Kullanıcı ve Kullanıcı Aktiviteleri</i>	■İhtiyaç Karşılama ■Depolanma ■Mahremiyet ■Farklı İşlevlerde Kullanım	▲Tek mekanın farklı işlevlerde kullanımı ▲İhtiyacı karşılamak için mekanlarda yapılan çözümler	→Eski okul bahçesinde düzenlemeler yapıp alan farklı aktiviteler ve ihtiyaçlar için her mevsim kullanılabilir etkin mekanlar oluşturulmalıdır. → Halkın benimsediği alanlar korunmalı ve kamusal toplanma alanları oluşturulmalıdır.
		◆Köy halkının kendi evlerinin bir bölümünü yabancı misafirlerin kullanmasına izin vermektedir. ◆Bayramlaşma, düğün, spor aktiviteleri gibi kültürel aktiviteleri eski okul bahçesinde yapılmaktadır.					
	İhtiyaç Duyulan Mekanlar	◆Kırsal yerleşmede mevcut yaşantıda: -eğitim mekanı -sağlık mekanı -misafirhane -günlük ihtiyaçların karşılanması için market/bakkal -kurs mekanı -kadınlara özgü sosyalleşme mekanları/açık alanlar -gençlere özel kütüphane/sosyalleşme mekanları -kültürel aktivitelerin yapılabilceği kapalı-açık mekan -düzenlenmiş köy meydanına ihtiyaç duyulmaktadır.	●Deprem sonraki kısa vadede kesinti yaşanan altyapı ihtiyacı iklim ve topografik özellikler ile pasif olarak sağlanmalıdır. ●Deprem sonraki orta ve uzun vadede yaşam birimlerinin iklimsel koşullara karşı dayanıklı olması gereklidir.	Yerleşme Ölçeği: <i>Işık, İklim ve Rakım</i>	■Sürdürülebilirlik ■Çevreye Uyum ■Topografyaya Uyum ■İklim Uyum ■Dayanıklılık	▲Topografyaya ve iklimle göre yapısal oluşumlara eklentiler yapılması ▲Yerel malzemeler ile iklim koşullarına ve depreme karşı dayanıklı yapısal oluşumlar	→ Topografyaya, iklimle ve depreme dayanıklı yapı malzemeleri kullanılmalıdır. →Yapılacak oluşumların su yalıtımı ve dış etkilerden korunması ve farklı topografya koşullarına uyum sağlanması ve deprem sırasında sarsıntının azaltılması için yerden yükseltmek amaçlı ayarlanabilir ayaklar kullanılmalıdır. →Kamusal alanlar ve acil barınma üniteleri herkesin kolaylıkla erişebileceği , halkın benimsediği merkezi noktalara konumlandırılmalıdır (halkın meydan olarak gördüğü cami ve okul bahçesinin bulunduğu alan gibi.)
		◆Deprem dönemi için: -acil ve geçici barınma birimlerinin kurulabileceği alan -deprem dönemi kullanılacak sağlık, besin, su, barınma ekipmanlarının depolanacağı mekan. -deprem sonrası hayvan, tarım ürünlerinin depolanabileceği mekan. -farklı işlevlerde kullanılabilcek dönüştürülebilir ortak mekanlara ihtiyaç duyulmaktadır.	●Deprem sonrası kısa vadede seçilen alan elektrik, su ihtiyacına ulaşımın rahat olduğu konumda olmalıdır.	Yerleşme-Yapı Ölçeği: <i>Mekan Organizasyonu</i>	■Erişilebilirlik ■Çevreye Uyum	▲Yapısal oluşumların ve açık mekanların erişilebilirliği ▲Altyapı kaynağına göre yerleşim	→Yerel halkın zaman içerisinde kendi istek ve ihtiyaçlarına göre dönüştürebileceği ve yeniden işlevlendirebileceği mekanlar tasarlanmalıdır.
			●Deprem sonrası kısa vadede yapıların dış etkenlerden olumsuz etkilenmemesi için topografyadaki yönelmelerine dikkat edilmelidir.	Yerleşim-Yapı Arayüz Ölçeği: <i>Yönlenme</i>	■Topografyaya Uyum ■İklim Uyum ■Dayanıklılık	▲ Rüzgardan ve güneş ışığından en yüksek düzeyde yararlanma ▲Yerleşim içinde topografyaya ve iklimle göre <i>yönlenme</i>	→Güneş paneli ile enerji üretilip, mekânın ısıtma, aydınlatma, elektrik gibi altyapı kesintisinin yaşandığı deprem sonrası kısa vadede de kendi ihtiyacını kendi karşılaması sağlanmalıdır.

■ EFEMERAL ADAPTİF ÇÖZÜM ÖNERİSİ İLİŞKİSİ ■ DEPREM İLE İLİŞKİ

Tablo 6.3 (devamı). Hasaneyn Kırsal Yerleşmesinin Sorunlarına Dair Efemeral Mimarlık Prensibi Kapsamında Tasarım Rehberi Öneri Yaklaşımları-Yapısal Oluşumlar ve Açık Mekanlara Dair Veriler (Yazar tarafından hazırlanmıştır).

KIRSAL ALANDAN GELEN VERİLER		SORUN/DURUM	DEPREME BAĞLI ZAMANSAL PARAMETRE	EFEMERAL MİMARİ ÖLÇEK	EFEMERAL MİMARİ PRENSİP	FİLTRE: İHTİYAÇ-MEKAN BOYUTU	KIRSAL ALANDAKİ SORUNLARA DAİR EFEMERAL MİMARLIK KAPSAMINDA ADAPTİF ÖNERİLER
YAPISAL OLUŞUMLAR ve AÇIK MEKANLARA DAİR VERİLER	İhtiyaç Duyulan Mekanlar	◆Kırsal yerleşmede mevcut yaşantıda: -eğitim mekanı -sağlık mekanı -misafirhane -günlük ihtiyaçların karşılanması için market/bakkal -kurs mekanı -kadınlara özgü sosyalleşme mekanları/açık alanlar -gençlere özel kütüphane/ sosyalleşme mekanları -kültürel aktivitelerin yapılabileceği kapalı-açık mekan -düzenlenmiş köy meydanına ihtiyaç duyulmaktadır.	●Mevcut dönemde inşa edilen yapıların deprem döneminde farklı işlevler için dönüştürülebilir mekanlar olmadılar.	Yapı Ölçeği: <i>Kullanılan Tapı Tipi/Tipolojisi</i>	■ Farklı İşlevlerde Kullanım	▲ Farklı işlevlere dönüştürülebilen esnek mekanlar	→ Acil barınma , eğitim, sağlık, ticaret, eğlence, din ve spor gibi farklı istek ve ihtiyaç için farklı kullanıma adapte edilebilen mekanlar tasarlanmalıdır..
			●Deprem sonrası kısa vadede acil durum anında inşa edilmesi gereken oluşumların yapı malzemelerinin çevreden kolay elde edilebilmesi ve yerel halk tarafından kolayca inşa edilebilmesi gerekmektedir.	Yapı Ölçeği: <i>Mimari Kullanım Şekilleri ve Noktaları</i>	■ Hızlı İnşa	▲ Kolay ve düşük maliyet ile inşa edilebilen yapısal oluşumlar	→ Geçici süre alanda yer alacak oluşumların taşınabilir, katlanabilir ve kolay depolanabilir olması gerekmektedir.
			●Deprem sonrası inşa için halk önceden bilinçlendirilebilir.	Yapı Ölçeği: <i>Yapım Tekniği ve Malzeme Seçimi</i>	■ Yerel Malzeme Kullanımı	▲ Yapı malzemesinin çevreden temin edilebilmesi	→ Acil durumda yerel iş gücü ile kurulum yapılabilecek yapım teknikleri kullanılmalıdır.
		◆Deprem dönemi için: -acil ve geçici barınma birimlerinin kurulabileceği alan -deprem dönemi kullanılacak sağlık, besin, su, barınma ekipmanlarının depolanacağı mekan. -deprem sonrası hayvan, tarım ürünlerinin depolanabileceği mekan. -farklı işlevlerde kullanılabilecek dönüştürülebilir ortak mekanlara ihtiyaç duyulmaktadır.	●Deprem döneminde inşa edilen yapıların kırsal mimari kimliğin yok olmasına neden olmaması için kırsal mimariye uygun malzeme ve tekniklerle tasarlanması gereklidir.	Yapı Ölçeği: <i>Yapım Tekniği ve Malzeme Seçimi</i>	■ Maliyet	▲ Kırsal mimarideki yapım tekniklerinin kullanılabilmesi	→ Malzeme olarak nefes alan membran ve deprem sonrası ortaya çıkacak yangın gibi doğal afetler için taş yünü yalıtım malzemesi olarak; enkazlardaki atık malzemeler ise dolgu malzemesi olarak kullanılabilir.
			●Deprem öncesi hazırlıkların her kullanıcı tipi dikkate alınarak yapılması gereklidir	Yapı-İnsan Ölçeği: <i>Kullanıcı ve Kullanıcı Aktiviteleri</i>	■ Atık Yönetimi	▲ Geri dönüştürülebilir, yeniden kullanılabilen yapı malzemeleri	→ Birey sayısına büyütülüp, küçültülebilen modüler sistemler; her kullanıcı için erişilebilir olan yapısal oluşumlar ve açık mekanlar oluşturulmalıdır.
					■ Erişebilirlik ■ Farklı Kullanıcılara Hitap Etme ■ Eklemlenebilme	▲ Her kullanıcı profili tarafından erişebilir mekanlar	

EFEMERAL ADAPTİF ÇÖZÜM ÖNERİSİ İLİŞKİSİ DEPREM İLE İLİŞKİ

Tablo 6.3 (devamı). Hasaneyn Kırsal Yerleşmesinin Sorunlarına Dair Efemeral Mimarlık Prensibi Kapsamında Tasarım Rehberi Öneri Yaklaşımları-Yapısal Oluşumlar ve Açık Mekanlara Dair Veriler (Yazar tarafından hazırlanmıştır).

Tablolarda yer alan kırsal alandan gelen veriler, alan araştırmasından gelen sorun ya da durumlar, efemeral mimari ölçekler ve prensipler, bu verilerin ihtiyaç-mekân boyutundaki filtrelenmesi ve son aşamadaki kırsal alandaki sorunlara dair efemeral mimarlık kapsamındaki adaptif öneriler arasındaki ilişki aşağıda açıklanmıştır:

- Tablo 6.1’de kırsal yerleşmenin fiziksel veriler kapsamındaki analizi sonucu ile elde edilen verilere dair olan önerileri gösterilmiştir. Bu kapsamda kırsal yerleşmenin fiziksel verileri incelendiğinde; coğrafi konum ve ulaşım başlığı altında yerleşmeye olan ve yerleşme içerisindeki ulaşım yollarının kullanılabilirliği ve güvenilirliği, köyün dış sınırlarının belirginliği, köy içi yönlendirici işaretler değerlendirilmiştir. Topografya, iklim ve bitki örtüsü başlığı bağlamında yerleşmenin sahip olduğu coğrafi unsurlar ve bu unsurlara insanlar tarafından yapılan müdahaleler hakkında açıklama yapılırken; jeolojik durum kapsamında, yerleşmenin depremde zarar görme olasılığı ele alınmıştır. Son fiziksel veri başlığı olan enerji kaynakları kapsamında ise yerleşmenin sahip olduğu kullanılabilir enerji potansiyelleri vurgulanmıştır. Değerlendirme sonucunda ortaya çıkan sorun/ durumların deprem afeti öncesi, sırası ve sonrası (kısa, orta ve uzun vade) dönemdeki yaşantıya ve yerleşmeye olan yansımaları deprem döneminde ulaşımın kesintiye uğramaması, yerleşmenin tanınması ve kolaylıkla bulunabilmesi, enerji kesintilerine karşı üretilebilir enerji sisteminin hazır olması; deprem sonrası yeniden inşa süresince ve yaşantının normalleşme sürecinde yerleşmenin doğal unsurlarının, yaşantısının ve mimarisinin zarar görme olasılığı kapsamında açıklanmıştır. Ardından verilerin mevcut durum ve deprem dönemindeki durumları efemeral mimarlık kapsamında karşılık geldiği mimari ölçekler ve mimari prensipler gösterilip; durumlar ihtiyaç-mekân boyutunda filtrelenmiştir. Son aşamada ise kırsal yerleşmedeki sorunlara yönelik deprem ve efemeral mimarlık kapsamında hazırlık ve koruma amaçlı adaptif öneriler sunulmuştur.
- Tablo 6.2’de kırsal yerleşmenin sosyo-kültürel verilerine dair öneriler yer almaktadır. Bu kapsamda kırsal yerleşmenin sosyo-kültürel verileri incelendiğinde; tarihsel gelişim ve değişimi başlığı altında yerleşmenin ilk zamanlarından itibaren inşa edilmiş yapıların yerleşme içerisinde hala yer alması ve mevcut durumlarına dair analiz yapılmıştır. Nüfus ve yönetim yapısı

analiz başlığı kapsamında yerleşmede yaşayan bireyler; eğitim, sağlık ve iş hayatının durumu başlığı altında ise yerleşmedeki eğitim, sağlık yapıları ve çalışma imkânı değerlendirilmiştir. Geçim kaynakları ve ekonomik durum analiz başlığında halkın yerleşme içerisindeki ya da yerleşme dışarısındaki geçim kaynakları ve yerleşmenin turizm potansiyeline dair analizler yapılmıştır. Son analiz başlığı olan sosyal yaşantı ve benimsenen kültürel değerler başlığında ise halkın sosyal yaşantısındaki aktiviteler, bu aktivitelerin yerleşme içerisinde yapılıp yapılamadığı, benimsedikleri kültürel unsurlar ve bu unsurların yaşantıdaki ve yerleşmedeki etkisi incelenmiştir. Değerlendirme sonucunda ortaya çıkan sorun/ durumların deprem kapsamındaki etkileri eski yapıların yıkılma olasılıkları, depremden etkilenen bireylerin tespiti, deprem sonrası yapılacak açık mekanlar ve yapılar için kullanıcı profiline belirlenmesi; halkın eğitim, sağlık ve iş hayatı kapsamındaki ihtiyaçları; deprem sonrası geçim kaynaklarının sürdürülebilirliği için gerekli olan destek ve çalışmalar ve sosyalleşme ihtiyacı için mekan ihtiyacı ve kültürel değerlerin korunması üzerinden açıklanmıştır. Ardından veriler efemeral mimari ölçek ve prensipler kapsamında listelenip; ihtiyaç-mekân boyutun kapsamında filtrelenmiştir. Son olarak ise kırsal alandan gelen verilere ileriye dönük koruma ve ihtiyacı karşılama amaçlı öneriler sunulmuş ve bu öneriler deprem ve efemeral mimarlık kapsamında detaylandırılmıştır.

- Tablo 6.3’de ise son analiz kriteri olan yapısal oluşumlar ve açık mekanlara dair verilere dair öneriler sunulmuştur. Bu kapsamda kırsal yerleşmenin yapısal oluşumlar ve açık mekanlara dair verileri incelendiğinde; yapı çevre öğeleri analiz başlığı altında yerleşme içerisinde yer alan konutlar, cami ve muhtarlık gibi kamusal yapılar, sokak mobilyaları, eski ve kullanılamaz durumdaki yapılar, konut sınırları, köyün mimari silueti, halkın yerleşmedeki yapılara karşı bakış açısı, yapılar ve yapı eklentilerinin mimari dokuya ve doğaya uyumu, açık mekanların ve yeşil alanların düzenine dair değerlendirme yapılmıştır. Yerel halk tarafından ihtiyaca yönelik yapılan çözümlemeler analiz başlığı altında ise halkın eğitim, sağlık ve eğlence amaçlı mekân ihtiyacını gidermek için yaptıkları bir mekânın dönüşümlü olarak farklı işlevlerde kullanımı gibi çözümlemeleri incelenmiştir. İhtiyaç duyulan mekanlar başlığı altında ise halkın yerleşme içerisinde mevcut durumdaki eğitim mekânı, sağlık mekânı, misafirhane, günlük ihtiyaçlar için market ya da bakkal, kurs mekânı,

kadınlara ve gençlere özgü mekân ve açık alanlar gibi ihtiyaçlar ile deprem döneminde ortaya çıkabilecek barınma, depolama, eğitim ve sağlık gibi ihtiyaçlara yönelik önem vurgulanmıştır. Değerlendirme sonucunda ortaya çıkan sorun/ durumların deprem afeti öncesi, sırası ve sonrası (kısa, orta ve uzun vade) dönemdeki yaşantıya ve yerleşmeye olan etkisi sağlam olmayan yapıların yıkılması ve ulaşım yollarının kapanması, deprem sonrası sosyalleşmek için ortaya çıkacak ortak alan ihtiyacı, afet anındaki toplanma alanı gereksinimi, deprem sonrası inşa sürecinde halkın sahip olduğu parsellerin sınırlarının belirgin olmaması bu nedenle yanlış planlanması, kırsal mimari kimliğin yok olması, geçici barınma alanı gereksinimi, depolama mekânı ihtiyacı, depreme dayanıklı yapı inşası ya da var olan yapıların güçlendirilmesi kapsamında açıklanmıştır. Ardından kırsal alandaki sorun/durumların deprem dönemindeki etkileri çerçevesinde, efemeral mimarlık bağlamında karşılık geldiği ölçekler ve prensipler belirlenmiştir. Son olarak tüm veriler ihtiyaç-mekân boyutundaki filtrelenmiştir ve kırsal yerleşmedeki sorun/durumlara dair efemeral mimarlık kapsamında koruma, hazırlık, yapılabilecek uygulamalar kapsamında adaptif öneriler hazırlanmıştır.

Bu kapsamda tez çalışması ile yapılan kırsal yerleşmeler kapsamındaki literatür çalışmasından kırsal alana dair veriler; deprem kapsamında yapılan literatür çalışmasından deprem öncesi, sırası ve sonrası (kısa-orta ve uzun vade) süreçleri hakkında bilgi; efemeral mimarlık kapsamında yapılan literatür çalışmasından ise efemeral mimarlığın yerleşim, yapı, kullanıcı gibi ölçeklerdeki kullanım şekilleri ve efemeral mimarlık prensipleri hakkında bilgiler toplanmıştır. Yapılan alan araştırmasından yaşantı, yerleşme ve depreme dair veriler elde edilmiştir. Ardından alandan ve literatür çalışmasından toplanan veriler doğrultusunda Hasaneyn kırsal yerleşmesi ve benzer topografik ve iklimsel verilere sahip kırsal yerleşmelerde uygulanabilir adaptif çözüm önerileri hazırlanmıştır.

6.4. Bölüm Sonucu: Rehber İçerik-Yöntem ve Yaklaşım Sonuç Çıkarımları

Kırsal yerleşmeler zaman içerisinde fiziki çevreye, nüfusa, mimari yapı malzemeleri ve yapım tekniklerine, teknolojiye, yaşam tarzına, istek ve ihtiyaçlara göre gelişmekte ve değişmektedir. Değişim sürecinde ise yerleşime özgü özellikler ve unsurlar zarar görebilmektedir. Öte yandan kırsal yerleşmelerdeki kısıtlı yaşam şartları karşısında

verilen göçler ve yapısal sorunların ortaya çıkmasıyla kırsal alanlara olan ilgi düşüş göstermektedir. Bu bağlamda kırsal yerleşmelerde yaşanan mekâna ve planlamaya dair sorunların çözüm getirmek amaçlı tasarım rehberleri hazırlanmaktadır. Kırsal yerleştirmeyi biçimlendiren ve oluşturan fiziksel veriler, sosyo-kültürel veriler ve mekânsal veriler tasarım rehberlerinin çalışma alanını oluşturmaktadır.

Tasarım rehberleri uygulanması planlanan yere özgüdürler ve bu özgünlük tasarım rehberlerinin birbirinden farklılaştırmaktadır. Rehberler alanın ihtiyacına ve problemine göre odaklı öneriler getirmektedirler. Öneriler kırsal yerleşmelerin sokak, bahçe, konut, konut eklentileri, meydanlar vb. köyü oluşturan diğer açık ve kapalı mekânsal öğelerin ve sosyo-kültürel unsurların değerlendirilmesi sonucunda oluşturulmaktadır. Rehberlerin amacı; mevcut durumda yerel halkın ihtiyaç ve sorunlarına çözüm önerileri getirip halkın yaşam ve çalışma koşullarını iyileştirmek ve yerleşmeye yapılacak uygulamalar için yol gösterici olmaktır.

Tasarım rehberleri kırsal yerleşmelerin mimari kimliğinin sürdürülebilirliğini sağlamak ve korumak amaçlı peyzaj tasarımını, ortak kullanılan mekanlarını, sokaklarını, parsellerin kullanım şekillerini, yapıların boyutlarını ve renklerini, malzemeleri ve kullanım tekniklerini, kapı, pencere, çatı gibi yapı elemanlarını, yapıların çit, bahçe duvarı vb. konularda öneriler sunmaktadır. Önerilerin hazırlanma aşamasında halkın istek ve düşünceleri, ihtiyaçları, yerleşmenin deprem, ani göç gibi olağan üstü durumlardaki değişim ihtimali göz önüne alınması rehberin uygulanabilirliği açısından önemlidir.

Tasarım rehberleri kırsal mimari kimlik nasıl korunabilir, yeni yapılaşmanın yapı malzemeleri neler olmalıdır, ortak alanlar hangi yollarla daha etkin kullanılabilir gibi sorulara yanıt vermektedir. Tasarım rehberleri beş aşamaya sahiptir: Amaç, kapsam ve sınırların belirlendiği hazırlık aşaması, alanın ve yerel halkın incelendiği analiz aşaması, kırsal alanın sorun ve ihtiyaçlarına göre alınan kararlar ve ilkelerin hazırlanma aşaması, mekânsal ölçekte önerilerin detaylandırılma aşaması ve rehberin uygulanabilirliğinin test edildiği kontrol ve gözlem aşamasıdır (Gül ve ark, 2019).

Kırsal alanları korumak ve sürdürülebilirliğini sağlamak amaçlı çalışmalar ilk olarak 1993 yılında İngiltere’de yapılmıştır. Bu çalışmada kırsal yerleşmenin gelişmesini ve yönlenmesini açıklayan arazi kullanım planlarına dair öneriler hazırlanmıştır. Dünyada ve Türkiye’de kırsal ölçekte hazırlanmış birçok tasarım rehberi ve rehber niteliğinde

alışmalar bulunmaktadır. 1994 yılında Kuzey İrlanda’da yeni yapılaşmaların kırsal mimari dokuyu bozmaması amacıyla geleneksel peyzaj şekilleri, alan seçimi, yapı yerleşimi, yapı elemanları boyut ve tasarımları vb. noktalarda öneriler yapılmıştır (Smith, 1994). 2005 yılında Bangladeş’te sel doğal afeti odaklı bir el kitabı tasarlanmıştır. Bu el kitabı yapıların selden daha az zarar alması amacıyla hazırlanmıştır. Kitaptaki öneriler yerel halkın kendi isteklerine göre değişiklikler yapabileceği şekilde oluşturulmuştur (Ahmed, 2005).

2005 yılında İrlanda’da konut ve konut çevresi tasarımı odaklı bir tasarım rehberi hazırlanmıştır. Rehberin içeriğinde konutlarda kullanılacak yapı elemanları, parsel içindeki yerleşim, ileriki dönemlerdeki potansiyel değişimi ve sınır elemanlarına dair öneri şemalar yer almaktadır (Conneally ve ark., 2005). 2008 yılında İngiltere’de hazırlanan tasarım rehberi ile 2010 yılında İrlanda’da hazırlanan tasarım rehberleri ise gelecek süreçte yapılacak konut yapılarına dair fikir ve ilham vermek amaçlı hazırlanmış tasarım rehberleridir. Rehberlerin içeriğinde konut ve konut eklentilerine dair örnekler ve öneri şemalar yer almaktadır (Daly ve McKenna, 2008; Buchanan ve Shanahan, 2010).

Türkiye’de kırsal yerleşmelere özgü ilk çalışmalar 2008 yılında Kayseri’de yapılan, kırsal alanlarda oluşturulabilecek rehberlere yol gösterici olup geleneksel mimari kimliğe uygun yapıların inşa edilmesinin amaçlandığı bir proje yapılmıştır. İl ölçeğinde yapılan bu projenin içeriğinde yerleşmenin peyzajı, yerel yapı malzemeleri, yerleşim dokusu ve yapı tiplerine dair açıklamalar bulunmaktadır (Akbaş, 2021). 2010 yılında ise aynı proje Balıkesir ili ölçeğinde hazırlanmıştır.

2014 yılında ise Kastamonu, Küre Ersizlerdere Köyü’ne özgü Türkiye’nin ilk tasarım rehberi hazırlanmıştır. Rehber üç bölümden oluşmaktadır: Köyün ve çevresinin özelliklerinin açıklandığı temel bilgiler bölümü, analiz ve ilkelerin bulunduğu bölüm ve rehberle dair önerilerin bulunduğu sonuç bölümü. Rehberin hazırlanma amaçları ise kırsal mimarinin ve yaşantının devamlılığını sağlamak, yapıları sağlamlaştırmak, sosyal bir bütünlük ve konut ve konut çevresi arasında bir uyum oluşturmaktır (Öğdül ve ark, 2014). Rehberin hazırlanma aşamasında yerel halk ile anket ve odaklı grup toplantıları ile görüşmeler, mekânsal analizler, rölöve çalışmalar, alan incelemeleri ve yerel halkın sosyal yaşantısı üzerine incelemeler yapılmıştır. Rehber sonunda

Kastamonu, Küre Ersizlerdere Köyü özelinde üç farklı ölçekte ilke ve öneriler hazırlanmıştır (Öğdül ve ark, 2018).

Kastamonu-Küre-Ersizlerdere Köy Tasarım Rehberi'nden sonra Türkiye'de il ve ulusal ölçekte kırsal yerleşmelerin gelişmesi ve korunma amaçlı birçok projeler ve çalışmalar yapılmıştır: 2015 yılında "Küre Dağları Milli Parkı Bartın Bölümünde Ekoturizm Potansiyeli Belirlenerek Köy Tasarım Rehberlerinin Üretilmesi" projesi ve KOKAP projesi; 2017 yılında "Erdek Yukarıyapıcı Mahallesi Yenileme Projesi 1" projesi ve "Kocaeli Büyükşehir Belediyesi Meskûn ve Gelişme Kırsal Konut Alan Yerleşimleri Tasarım Rehberi" ; 2018 yılında KOKAP projesinin devamı niteliğinde KODAKAP Projesi. Tasarım rehberlerinin içeriği ve kapsamı değişiklik göstermektedir. Ancak temel amaçları kırsal yerleşmelerdeki yeni yapılaşmaların kırsal mimariye uyumlu şekilde inşa edilmesini sağlayıp kırsal mimariyi korumak; var olan yapısal oluşumları kırsal mimariye uygun onarmak; kırsal yaşıntının ve doğal çevrenin korunması için yol gösterici olmaktır (Çorapçioğlu ve ark., 2008).

Tez çalışması kapsamında yapılan araştırmalar, incelemeler ve analizler sonucunda deprem afetine karşı hazırlıklı olmak ve mevcut yetersizliklerin giderilmesi amacıyla efemeral mimarlık prensipleri kapsamında ihtiyaç- mekân boyutunda bir tasarım rehberi yaklaşımı ve önerisi sunulmuştur. Yapılan literatür araştırmaları sonucunda çalışma alanı olarak belirlenen Kocaeli ilinin Gölcük ilçesine bağlı olan Hasaneyn Köyü'nde gözlem ve görüşme yoluyla alan araştırması yapıp; alanın fiziksel verileri, sosyo-kültürel verileri ve yapısal oluşumlara ve açık mekanlara dair verilerin analizi yapılmıştır. Analiz sonucuna göre elde edilen verilerden kırsal yerleşmenin sorunlarının mevcut durumdaki durumu, deprem afeti döneminde kırsal yerleşmeye zamansal olarak etkisi ve ihtiyaç-mekân boyutundaki karşılığı, efemeral mimarlık prensipleri ve ölçekleri kapsamında filtrelenmiştir. Ardından ortaya çıkan kırsal alandaki sorunlara dair efemeral mimarlık kapsamında ve deprem ile ilişkili adaptif öneriler hazırlanmıştır. Oluşturulan adaptif çözüm önerileri, çalışma yapılan Hasaneyn Köyü ile benzer iklimsel ve topografik özelliklere sahip olan kırsal yerleşmelerde uygulanabilme potansiyeline sahiptir. Bu kapsamda kırsal alandaki mevcuttaki ya da depreme bağlı olarak ortaya çıkan sorun ya da durum efemeral mimarlık mimari ölçeklerde, efemeral mimarlık prensipleri kullanılarak; ihtiyaç-mekân boyutundaki adaptif çözüm önerileri ile giderilebilmektedir.

7. SONUÇ

Kırsal mimari kırsal alanlarda yaşayan yerel halk tarafından, alanın iklim ve topografya özelliklerine göre şekillenen mimarlık türüdür. Kırsal mimari, kırsal alanda yerel halk tarafından yerel işgücü, yapım tekniği ve çevrede bulunan malzemeler ile halkın kendi istek ve ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla yaptığı oluşumlardır. İnsanların en temel ihtiyaçlardan biri barınmadır. Halk barınma ihtiyacını da karşılamak amaçlı doğada kolayca uyum sağlayabilecekleri, güvenli, geçim ve besin kaynağına ulaşımı kolay olan yerlere yerleşmiştir. Yerleştikleri yerlerde kendi sosyo-kültürel özelliklerine ve alanın fiziksel özelliklerine göre yapısal oluşumlar meydana getirmeye başlamışlardır. Kırsal yerleşmeleri oluşturan mimari oluşumlar doğanın ve halkın özelliklerine göre şekillenerek kırsal mimari kimliği oluşturmuştur. Kırsal yerleşmeler, yerel halkın geçimlerini genellikle tarım ve hayvancılıktan sağladığı, doğayla bir bütün halinde olan; kentsel yerleşmelere göre daha az nüfus ve gelişmişlik düzeyi, farklı geçim kaynakları, insan ilişkileri olan yerleşmelerdir.

Kırsal yerleşmeler; iklim, topografya, çevrede var olan malzeme, teknoloji, yapım tekniği, ekonomi, geçim kaynağı ve savunma/koru (n)ma stratejileri gibi fiziksel faktörler ve kültürel değerler, yaşam biçimi ve gelenekler, temel ihtiyaçlar, aile yapısı/akrabalık, din ve mahremiyet gibi sosyo-kültürel faktörlere göre biçimlenmektedir. Kırsal yerleşmeler arası değişen sosyo-kültürel, ekonomik ve psikolojik faktörler sonucunda farklılaşan kırsal mimari kimlikler meydana gelmektedir. Kırsal mimari kimlik kullanılan malzeme, yapım tekniği, yapı boyutu, biçim ve yerleşim dokusu açısından yere özgü olup; kırsal yaşantıyı etkilemektedir. Yerleşmelerdeki kırsal mimari öğeler ise yapısal oluşumlar ve açık mekanlar olarak ele alınabilmektedir. Yapısal oluşumlar kendi içerisinde barınma ve konaklama, üretim ve tüketim, eğitim, sağlık, idari, dini ve tarihi yapılar olarak; açık mekanlar ise yollar, üretim alanları ve sosyalleşme alanları olarak gruplandırılabilir. Yerleşmeler, yaşam şekillerinin mimariye her noktada yansıdığı yaşam alanlarıdır. Kırsal yerleşmelerin ekonomik, sosyal, kültürel, dini ve ticari özellikleri, yaşantının şekillenmesinde; kırsal yaşantıdaki ihtiyaçlar, sorunlar ve yetersizlikler de kırsal mimarinin şekillenmesinde rol oynamaktadır. Kırsal yerleşmelerde gelişmişlik düzeyi; altyapı, iş imkânı, eğitim, sağlık hizmetleri açısından yetersiz kalma; bunlara bağlı olarak verilen göçler nedeniyle yaşantıda sıklıkla yetersizlik ve sorunla karşılaşmaktadır. Mevcut

yaşantının dışında kırsal yerleşmeler doğal afet, ekstrem iklim şartları ve salgın hastalıklar gibi faktörlerden dolayı dönemsel zorluklar yaşanmaktadır. Ancak yaşanan zorluklar arasında en çok yaşantının ve yerleşmelerin zarar görmesine neden olan faktör yangın, sel, heyelan ve deprem gibi doğal afetlerdir. Türkiye coğrafi konumu nedeniyle deprem afetinin sıklıkla yaşandığı bir ülkedir. Yerleşmelerde depremlerin gerçekleşmesi durumunda ciddi düzeyde can ve mal kaybı ortaya çıkmaktadır. Kırsal yerleşmeler mevcut durumdaki iletişim ve ulaşım yetersizliğine de bağlı olarak deprem döneminde diğer yerleşmeler ile iletişim kuramamakta ve ihtiyacı olan yardımı alamamakta bu nedenle kırsal yerleşmelerdeki yerel halk bir süre kendi ihtiyaçlarını kendileri gidermek zorunda kalmaktadır.

Depremler yer kabuğunun hareketi sonucu, yüzeyde bulunan her türlü varlığın şiddetli sarsıntı yaşamasına neden olan olaylardır. Depremlerin gerçekleşmesi durumunda mal ve can kaybının yanında yaşantının birçok noktasında sorunlar ve zorluklar yaşanmaktadır. Türkiye aktif fay hatları üzerinde bulunmaktadır ve bu nedenle bölge deprem olma olasılığı yüksek bir coğrafya olarak tanımlanmaktadır. Türkiye’de zaman içerisinde 1766 İstanbul Depremi, 1894 İstanbul Depremi, 1939 Erzincan Depremi, 1999 Gölcük ve Düzce Depremleri ve yakın geçmişte yaşanan 6 Şubat 2023 Kahramanmaraş depremleri gibi ciddi can ve mal kaybına neden olmuş depremler meydana gelmiştir ve bilim insanları tarafından gerçekleşmesi beklenen hala birçok deprem öngörülmektedir. Depremden kaynaklı ortaya çıkacak hasar, kayıp ve ihtiyaçları en aza indirmenin yolu ise deprem öncesi dönemde, deprem sırasında (kısa vadede) ve deprem sonrasında (orta ve uzun vadede) yapılacak uygulamalar üzerine hazırlık yapmaktır. Kırsal yerleşmelere plansız ve bilinçsiz yapılan müdahaleler, kırsal mimari kimliğin zarar görmesine neden olmaktadır. Bu durum kırsal mimarinin gelecek nesillere aktarılmasını zorlaştırmakta ve kırsal mimari dokunun gitgide yok olmasına sebep olmaktadır. Kırsal yerleşmeler deprem ile karşı karşıya kaldıklarında, mevcut durumdaki iletişim ve ulaşım yetersizliğine ek olarak depreme bağlı meydana gelen diğer yerleşmelerle kopukluk yaşamaları nedeniyle, belli bir süre kendi ihtiyaçlarını kendileri gidermek zorunda kalmaktadır. Depremden sonra kırsal yerleşmelerde yaşanan durumlar, kısa vadede (ilk 5 ay), orta vadede (5 ay-1,5 yıl) ve uzun vade (1,5 yıl-5 yıl) olarak üç dönemde ele alınabilmektedir. Kısa vadede öncelikli gereksinim acil barınma, ilk yardım ve beslenme; orta vadede geçici konuta yerleşme,

iletişim, sosyalleşme; uzun vadede ise eski yaşantıya dönme ve yaşantıdaki çalışma, eēitim gibi kamusal içeriklere ihtiyaç duyulmaktadır.

Deprem sonucunda ortaya çıkan yapısal ve mekânsal oluşumlar da dönemsel olarak farklılaşan prensiplere sahiptir. Kısa vadede yapılan acil yaşam birimlerinin hızlı ve kolay kurulumu, iklime ve topografyaya uygun olması ve farklılaşan kullanıcı sayısına yanıt verebilen oluşumlar olması gerekmektedir. Orta vadedeki yaşam birimlerinin ise insanların barınma ihtiyacından çok sosyalleşme ve eski yaşam alışkanlıklarına göre işlevlendirilebilen, yerel malzemenin kullanıldıēı, eklemenebilen, atık yönetiminin olduēu ve her kullanıcı profili tarafından erişebilir mimari ögeler olması gerekmektedir. Uzun vadede ise acil ve geçici yaşamdan kalıcı yaşam birimlerine geçişin yaşanması ile birlikte; aile yapısına ve kültürel deēerlere uygun, yerel halkın katılım saēlayabileceēi ve ortak yaşam alanlarının olduēu yapısal oluşum ve açık mekanlar meydana getirilmesi gerekmektedir. Deprem döneminde kırsal yerleşmelerde yaşanan ihtiyaçların giderilmesine yönelik yapılacak uygulamaların hızlı, kolay, ekonomik, doēaya ve çevreye uyumlu   z mllemelere sahip olması gerekmektedir. Bu kapsamda mevcutta bulunan ve dönemsel olarak meydana gelen ihtiyaçların karşılanması için efemeral mimarlık prensibi ile adaptif   z mllemeler yapılabilmektedir. Efemeral kavramı kısa süreli olma anlamına gelmektedir. Efemeral mimarlık kısa süreli olma, temelinde bulunduēu yere malzeme, biçim, boyut, yönlenme gibi noktalarda hızlıca adapte olma, çevreye ve doēaya zarar vermeme, ihtiya ın giderilmesi sonrası ortadan kaldırıldıēında yeniden kullanılabilir olma  zelliēi sayesinde birçok potansiyele sahiptir.

Efemeral Mimarlık; “Dönemsel/Mevsimsel Efemeral Mimarlık”, “Göçmenlikte Efemeral Mimarlık” ve “Acil Durum Efemeral Mimarlık” olmak üzere üç çeşitten oluşmaktadır. Mevsimsel efemeral mimarlık bir s reliēine alanda sergileme, depolama, kültürel aktivite gibi amaçlarla kurulan fuar, halk pazarları gibi oluşumlardır. Göçmenlikte efemeral mimarlık oluşumları göçebe hayat yaşayan insanların kısa süreli konaklama esnasında meydana getirdiēi oluşumlardır. Acil durum efemeral mimarlık ise beklenmeyen anda ortaya çıkan ihtiyaçların karşılanması amacıyla inşa edilen oluşumlardır. Efemeral mimarlık doēaya ve çevreye zarar vermeme, az atık bırakma, ihtiyaca yönelik oluşturulma, topografyaya ve iklime kolay adapte olabilme, düşük maliyetli olma, yerel malzeme kullanımı, hızlı inşa, kolay depolanma gibi prensiplere sahiptir. Bu prensipler insanların beklenmeyen zamanlarda

meydana gelen deprem gibi doğal afetler sonucunda ortaya çıkan ihtiyaç ve isteklerinin giderilmesinde önemli rol oynamaktadır. Acil durum anında Türkiye’de ve dünyada birçok efemeral mimarlık oluşumları yapılmaktadır. Japon mimar Shigure Ban tarafından karton tüplerinden yapılan konut ve eğitim yapıları, *IKEA* tarafından yapılan kolay depolanma, taşınma ve kurulma özelliklerine sahip “*Better Shelter*” üniteleri ve seyyar duş, tuvalet gibi örnekler bizlere efemeral prensipleri içeren uygulamalara dair fikir vermektedir. Bu yapısal oluşumların ilk yapım amacı ihtiyacı hızlı bir şekilde karşılayabilmek olsa da iklime, topografyaya ve çevreye uyum, farklı işlevlerde kullanım, erişilebilir, sürdürülebilir, yeniden kullanım, depolanabilme ve ekonomik olmaları sayesinde kırsal mimari kimliğin ve yaşantının devamlılığı açısından önemlidir. Bu bağlamda kırsal mimari de dönemsel olarak yaşanan yetersizlik ve sorunların hızlı bir şekilde çözüme ulaştırılması efemeral mimarlık prensibi kullanılabilmektedir.

Efemeral mimarlık prensibi kırsal mimaride yerleşim ölçeğinde ışık, rakım ve iklim; yerleşim ve yapı ölçeğinde mekân organizasyonu, yerleşim ve yapı arayüz ölçeğinde yönlenme, yapı ölçeğinde yapı tipolojisi, mimari kullanım şekilleri ve noktaları, malzeme seçimi ve yapım tekniği ve yapı ve insan ölçeğinde ise kullanıcı ve kullanıcı aktiviteleri olarak karşımıza çıkmaktadır. Yerleşim ölçeğinde güneş ışınları, iklimsel veriler ve rakıma göre yerleşmenin planlanmasına; yerleşim yapı arayüzünde topografyaya konumlanış, pasif havalandırma, yüksek enerji verimliliği noktalarında yönlenmeye dair kararlar alınmaktadır. Yerleşim ve yapı ölçeğinde insanların ihtiyaçlarına, isteklerine, kırsal mimariye uygun işlevsel ve estetik planlama yapılması amacıyla mekân organizasyonu kapsamında kararlar alınmaktadır. Yapı ölçeğinde, yapıların tipolojileri, mimari kullanım şekli ve noktalarında, yapım tekniğinde ve malzeme seçimi bağlamında tasarım yapılmaktadır. Yapı ve insan ölçeğinde ise kullanıcı profili, sayısı ve aktiviteleri dikkate alınmakta ve herkes tarafından erişilebilecek yapısal oluşumların ve açık mekanların tasarlanmasına dair kararlar alınmaktadır. Bu kapsamda kırsal yerleşmelerde deprem afetinin ve mevcut durumdaki yetersizliklerin olumsuz etkilerinin araştırılıp; sorunlara ve ihtiyaçlara sorunlara ve ihtiyaçlara çözüm bulunması amacıyla bir alan araştırması yapılmıştır. Alan araştırmasının analiz ve değerlendirme aşamalarında efemeral mimarlığın ölçekleri ve prensipleri dikkate alınmış ve elde edilen veriler sonucunda dönemsel yaşanabilecek

ihtiyaç ve yetersizlik sorunlarının çözümü için ihtiyaç – mekân boyutunda bir tasarım rehber içeriği önerilmiştir.

Alan araştırması, 1999 İzmit- Gölcük Depremi’ni yaşamış olan ve beklenen İstanbul depreminden etkilenecek coğrafi konumda olan Kocaeli ilinin Gölcük ilçesine bağlı olan Hasaneyn Köyü’nde yapılmıştır. Araştırma sırasında bilgi-gözlem kartı, görüşme kitapçığı ve değerlendirme kartı kullanılarak veri toplanmıştır. Toplanan veriler sonucunda alan, fiziksel veriler başlığı altında coğrafi konum ve ulaşım, topografya, iklim ve bitki örtüsü, jeolojik durum, enerji kaynakları; sosyo-kültürel veriler başlığı altında tarihsel gelişimi ve değişimi, nüfus ve yönetim yapısı, eğitim, sağlık ve iş hayatının durumu, geçim kaynakları ve ekonomik durum, sosyal yaşantı ve benimsenen kültürel özellikler ve yapısal oluşum ve açık mekanlara dair veriler başlığı altında yapıli çevre öğeleri, ihtiyaç duyulan mekanlar ve yerel halk tarafından ihtiyaca yönelik yapılan çözümlerler kapsamında analiz edilmiştir.

Hasaneyn Köyü konumu nedeniyle beklenen İstanbul depreminden etkilenme potansiyeline sahip, bitki örtüsü ormanlardan oluşan bir dağ köyüdür. Nüfusunun büyük bir kısmı emekli bireylerden oluşmaktadır. Geçim kaynağı tarım ve hayvancılıktır. Kırsal yerleşmenin içerisinde sağlık ve eğitim mekânı bulunmamakla birlikte; muhtarlık mekânı sağlık mekânı ve kadınlara özel geçici kurs alanı olarak kullanılmaktadır. Köydeki ilkokul yapısı ise 1999 İzmit Depremi’nde hasar aldığı için yıkılmıştır. Kırsal yerleşme içerisinde çocuk nüfusu çocuk parkında, erkek nüfusu cami ya da çay ocağında, kadın nüfusu ise komşularının evlerinde vakit geçirerek sosyalleşmektedir. Bu aktiviteler dışında halk eğitim, iş, sağlık, alışveriş için köy dışına çıkmak durumundadır. Bu durum da sosyal yaşantının köy dışına çıkmasına neden olmaktadır. Köy içerisindeki kültürel aktiviteler ise halkın kendi ürettiği çözümler doğrultusunda yıkılan okulun bahçesinde ya da cami avlusunda yapılmaktadır. Hasaneyn Köyü içerisinde konut ve konut bahçeleri içerisinde oturma alanları, ahır, kümesler, odunluk, çeşme, cami, muhtarlık ve çay ocağının bulunduğu yapı, yıkılmış okulun bahçesi ve çocuk parkı bulunmaktadır. Ayrıca köyün içerisinde köye özgü kırsal mimarinin gözlemlenebildiği konutlar ve konuta eklenen ek donatılar bulunmaktadır. Yerleşme içerisinde birçok yapı yapılmış olmasına rağmen halkın günlük ihtiyaçlarını karşılayabileceği market ya da bakkal mekanına, eğitim mekanına, sağlık mekanına ve kadın ve genç nüfusunda sosyalleşebileceği mekanlara ihtiyaç duyulmaktadır. Yapılan gözlem, görüşme ve analizler sonucunda elde edilen

verilere göre bireyler yaş, meslek, 1999 İzmit Depremi'nden etkilenip etkilenmeme durumu gibi kriterlere göre dört gruba ayrılmıştır. Daha sonra bu grupların kendi arasında kırsal yerleşmenin mimarisi ve yaşantısına göre görüşleri değerlendirilip, depreme karşı görüşleri not alınmıştır. Yapılan değerlendirmeye göre tespit edilen sorun, yetersizlik, ihtiyaçların giderilmesine yönelik efemeral mimarlık prensibi kapsamında ihtiyaç – mekân boyutunda adaptif öneriler içeren bir tasarım rehber içerik oluşturulmuştur.

Tasarım rehberleri, kırsal yerleşmelerin fiziksel, sosyo-kültürel ve doğal verilerini ve yerleşmeye özgü yaşam tarzını inceleyen, korumayı amaçlayan ve geleceğe dönük organizasyonlar için önerilerde bulunan bir belgedir. Kırsal yerleşmelerde yaşanan mekâna ve planlamaya dair sorunların çözüm getirmek amacıyla tasarım rehberleri hazırlanmaktadır. Rehberler kırsal yerleşmenin ihtiyacına, problemine, yerel halkın sorunlarına göre odaklı öneriler getirmektedir. Rehberlerin amacı mevcut durumda halkın ihtiyaç duyduğu ve istediklerine, sorunlarına çözüm önerileri getirmek, yaşam konforunu arttırmak ve iyileştirme, kırsal mimarinin sürdürülebilirliğini sağlamak için yol gösterici olmaktır. Tasarım rehberleri peyzaj tasarımı, ortak kullanılan mekanlar, sokaklar, parsellerin kullanım şekilleri, yapıların boyutları ve renkleri, malzemeleri ve kullanım teknikleri, yapı elemanları ve sınır elemanları vb. konular hakkında önerilerde bulunmaktadır. Ulusal ve uluslararası ölçekte kırsal alanları korumak ve sürdürülebilirliğini sağlamak amaçlı birçok rehber, proje ve çalışma yapılmıştır: İngiltere'deki "*Offaly County Council Designing Houses Creating Homes*", Bangladeş'te sel felaketinin hasarını azaltmak amaçlı yapılan "*Handbook on Design and Construction of Housing for Flood-prone Rural Areas of Bangladesh*" ya da Türkiye'de yapılan ilk tasarım rehberi olan "Kastamonu, Küre Ersizlerdere Köy Tasarım Rehberi" gibi örnekler rehberlerin tematik konularda özelleşmiş öneriler sunduğu içerikleri bizlere göstermektedir.

Tez çalışması kapsamında öncelikle kırsal yerleşmeler, kırsal yerleşmelerde yaşantı ve mimari; kırsal yerleşmelerde deprem afeti, deprem afetinin dönemsel olarak kırsal alanlara etkisi, depreme karşı kırsal alanda alınan önlemler ve hazırlıklar; efemeral mimarlık ve kırsal alanda efemeral mimarlık konularında literatür araştırması yapılmıştır. Literatür çalışması ardından veriler değerlendirilip deprem afeti yaşamış bir kırsal alan seçilmiştir. Seçilen kırsal alanda gözlem ve görüşmeler yapılmış; görüşme yapılan bireyler kendi aralarında farklılaşan ve eşdeğer olan özelliklere göre

gruplandırılıp değerlendirilmiştir. Yapılan veri toplama ve değerlendirme aşamalarından sonra elde edilen bulgular bir araya getirilmiş ve belirlenen kırsal alana özgü deprem afetine yönelik ihtiyaç- mekân boyutunda efemeral mimarlık prensibi odaklı bir tasarım rehber içeriği önerisi sunulmuştur. Bu rehber, bir içerik çözümlemesi niteliğinde olup kapsamı ve boyutu detaylandırılma potansiyeline sahiptir. Tasarım rehber içeriği hazırlanırken kırsal alandaki sorunlar ve durumlar, kırsal yerleşmelerin fiziksel, sosyo-kültürel ve yapısal oluşumlara ve açık mekanlara dair verileri kapsamında analiz edilmiştir. Analiz sonucunda elde edilen verilerin deprem afetiyle ilişkisi açıklanıp, efemeral mimarlığın prensipleri ve ölçekleri ile olan ilişkisi belirtilmiştir. Son olarak tüm veriler bir arada değerlendirilip veriler ihtiyaç – mekân boyutu filtresinden geçirilmiş ve kırsal alandaki sorunlara dair efemeral mimarlık kapsamında adaptif öneriler, deprem ve efemeral mimarlık ilişkisi içerisinde hazırlanmıştır. Bu tez çalışmasının limiti olarak Hasaneyn Köyü seçilmiş ve bu köy özelinde deprem afeti ve efemeral mimarlık kapsamında öneriler yapılmıştır ancak bu alana dair daha detaylı rehber çalışmaları ya da farklı çalışmalar da sürdürülebilir. Ayrıca bu çalışmada kullanılan metodoloji, kapsam ve içerik referans olarak ele alınıp; sonraki çalışmalarda başka alanlarda kırsal yerleşmeler, deprem afeti ya da efemeral mimarlık kapsamında araştırma, analiz veya rehber içerik çalışmaları hazırlanabilir.

Sonuç olarak, kırsal yerleşmelerde mevcut dönemde ve deprem dönemi ortaya çıkan ihtiyaçların, sorunların ve yetersizliklerin hızlı, ekonomik, kırsal mimari dokuyu bozmayacak şekilde çözümlenmesinin yolu, kırsal yerleşmelerde deprem afeti kapsamında efemeral kavramı üzerinden tasarım rehber içeriği çözümlemelerinin yapılmasıdır. Bu kapsamda yapılan tez çalışması kırsal alandaki yetersizliklerin spesifik bir doğal afet kapsamında incelemesi ve kırsal alanların deprem afetinde yerel halkın kısa, orta ve uzun dönem sürelerinde yapılacak uygulamalara yönelik öneriler sunması açısından önemlidir. Literatürde üzerinde fazla çalışılmamış bir olgu olan efemeral mimarlık prensibinin benimsenip ilkelerinin kırsal alan arayüzünde ele alınması ve bu bağlamda bir rehber içeriğinin oluşturulması kapsamında literatüre katkı sunmaktadır. Ayrıca efemeral mimarlık prensipleri sayesinde yere özgü olan rehber içeriği farklı yerleşmelere de adapte edilebilmesi; güncel olan deprem olgusunun beklenen İstanbul depremi üzerinde analiz edilmesi ve bu depreme yönelik kırsal alanda efemeral mimarlık prensibi kapsamında adaptif çözümlemeler yapması açısından özgün bir çalışmadır.

KAYNAKÇA

Acerer, S. “Afet Konutları Sorunu ve Deprem Örneğinde İncelenmesi”, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul Teknik Üniversitesi, İstanbul, 1999.

Ahmed, K. I. “Handbook on Design and Construction of Housing for Flood-prone Rural Areas of Bangladesh”, Nymphaea, Bangladesh, 2005.

Akbaş, C., “Kırsal Yerleşmelere İlişkin Köy Tasarım Rehberlerinin Tekirdağ- Şarköy-Güzelköy Örneğinde Uygulanabilirliği”, Yüksek Lisans Tezi, Tekirdağ Namık Kemal Üniversitesi, Tekirdağ, 2021.

Andres, L. Alternative initiatives, cultural intermediaries and urban regeneration: The case of la friche (marseille). European Planning Studies, 19(5), 2011.

Aran, K., Barınaktan Öte: Anadolu Kır Yapıları, Tepe Mimarlık Kültür Merkezi Yayınevi, Ankara, 2000.

Armada, J. "Sustainable Ephemeral: Temporary Spaces with Lasting Impact", Syracuse University Honors Program Capstone Projects Newyork, 2012.

Asatekin, G., Tarihsel Çevre Korumanın Kuramsal Çerçevesi, Tarihsel Çevre ve Sorunları Sempozyumu, Ankara Üniversitesi Çevre Sorunları Araştırma ve Uygulama Merkezi, Ankara, 1993.

Atalay, H., “Deprem Durumunda Kentsel Açık ve Yeşil Alanların Kullanımı-Küçükçekmece Cennet Mahallesi Örneği”, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul Teknik Üniversitesi, İstanbul, 2008.

Aydın, M. A., “Enerji Harcamalarının Azaltılmasını Hedefleyen Yerleşme Dokusu Tasarım Parametrelerinin BIM Aracılığı İle Optimizasyonu”, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul Teknik Üniversitesi, İstanbul, 2019.

Aydınlı H. İ. ve Çiftçi S., “Türkiye’de Kır-Kent Kavramlarının Değişen Niteliği ve Mevzuatın Sürece Etkisi,” Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi 14/54 (2015): 192-200.

Aytıs S. ve Polatkan I., “Sürdürülebilir Tasaarım Kavramında Temel İlkelerin Yapı ve Toplum Ölçeğinde Değerlendirilmesi” Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi (2010).

Balta, S., “Köy Tasarım Rehberlerinin Hazırlanmasında Kırsal Peyzaj Karakterinin Yeri: Antalya Elmalı Örneği.”, Yüksek Lisans Tezi, Akdeniz Üniversitesi, Antalya, 2018.

Baran Ergül, D., Ekşi Akbulut, D. “Kırsal Yerleşmelerde Konut Eklentilerinin Bilecik Tongurlar Köyü Üzerinden İncelenmesi” Kent Akademisi Dergisi, 16/1 (2023): 389-407.

Batur, A. ve Gür, Ş., Doğu Karadeniz’de Kırsal Mimari, Milli Reasürans T.A.Ş, İstanbul, 2005.

Bektaş, C., Halk Yapı Sanatı, Literatür Yayınevi, İstanbul, 2005

Bilgehan, C. “Deprem Sonrası Prefabrike Geçici Konutlar İçin Mimari Tasarım Amaç Sisteminin Belirlenmesi”, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, İstanbul Arel Üniversitesi, İstanbul, 2021.

Buchanan C. ve Shanahan M., “Cork Rural Design Guide: Building A New House in The Countryside”, İrlanda, 2010.

Carbonell, A. F. Arquitectura Efímera Interactiva. Yüksek Lisans Tezi. Ponrificia Javeriana Üniversitesi, Kolombiya, 2014.

Carnide, S. J. F. “Ephemeral Architectures for Exhibitions, Temporart Pavilion in Rome”, Project Report for Master Degree qualification in Architecture, Tecmico Lisboa Univesity, Lisboa, 2012.

Cin, H., Açılış konuşması, Türkiye Halk Mimarisi Sempozyumu, 5-7 Mart S.Ü., Konya, 1990.

Çakıroğlu, B. B. ve Öztürk S., “Kırsal Alan Planlama Stratejileri: Kastamonu Gemiciler Köyü” Bartın Orman Fakültesi Dergisi, 22/2 (2020): 393-408.

Çekül Vakfı, Anadolu’da Kırsal Mimarlık, Çekül Vakfı ve Tarihi Kentler Birliği, 2012.

Çetin, E. “Deprem Sonrası Geçici Barınma Sürecinde Pnömatik Sistem Kullanımı Bağlamında Bir Tasarım Önerisi”, Yüksek Lisan Tezi, Toros Üniversitesi, Mersin, 2024.

Conneally L., Hurley R., Mulcahy S., UaCroinin R., “County Clare Rural House Design Guide”, Clare County Council, İrlanda, 2005.

Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, “Mekânsal Planlar Yapım Yönetmeliği”, 2014.

Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, “Koruma Odaklı Kırsal Alan Planlaması Modeli Uygulaması ve Köylerde Yöresel Özellikler ve İhtiyaçlar Dahilinde Yapılaşma Koşullarının Belirlenmesi Projesi (2017-2018).”, 2018.

Çınar, H. “Anadolu Kırsal Mimarisinin Oluşum Mantığı: Yer Değiştiren Kesmez Köyü’nde Mekân ve Mekân Düzeni”, Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi, Konya, 2014.

Çorapçıoğlu, K., Çakır, S., Aysel, N. R., Görgülü, H. C., Kolbay, D., Seçkin, N.P., Ünsal, E., Kitap-1 Yöresel Kırsal Mimari Kimlik, Bayındırlık ve İskân Bakanlığı Teknik Araştırma ve Uygulama Genel Müdürlüğü, İstanbul, 2008.

Çorapçıoğlu, K., Çakır, S., Aysel, N. R., Görgülü, H. C., Kolbay, D., Seçkin, N.P., Ünsal, E., Kitap-2 Yöresel Kırsal Mimari Kimlik, Bayındırlık ve İskân Bakanlığı Teknik Araştırma ve Uygulama Genel Müdürlüğü, İstanbul, 2008.

Dağıstanlı, K. “Mimarsız Mimarlık ve Bingöl, Kiğı, Alagöz Köyü Üzerine Bir İnceleme”, Yüksek Lisans Tezi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Yıldız Teknik Üniversitesi, İstanbul, 2007.

Dally, G. Ve McKenna, R., “Offaly County Council Designing Houses Creating Homes”, Bona Press, Offaly County Council, İngiltere, 2008.

Dayanır, H. “Afet Sonrası Barınma Alanlarının Mekânsal Analizi ve Seferihisar Örneğinde Konteyner Kent Tasarımı”, Yüksek Lisans Tezi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi, İzmir, 2019.

Demirarslan, D., “Eski Bir Bektaşî Yerleşimi: Yörük Köyü’nde Evler ve Odanın Oluşumu”, Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi. 58 (2011): 69-88.

Demirel, Ö., Gül, A., Aydemir Ç. Kültürel Miras Değeri, Yerel Kimliği ve Köy Planlaması & Tasarımı Açısından İslamköy’ün Mevcut Durumu ve Geleceği-Kır/Köy-Kültür-Turizm Bağlamında Köy Tasarım Rehberleri, Ankara: Astana Yayınları, 2020.

Diren, S. Ü. “Türkiye’de Kırsal Alanlarda Yapılan Afet Konutlarında Kullanıcı Memnuniyeti Araştırması: Ankara-Bala-Yeniyapançarlak Köyü Örneği”, Yüksek Lisans Tezi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Çukurova Üniversitesi, Adana, 2015.

Eldem, S.H., Türk Evi Plan Tipleri, Pulhan Matbaası, İstanbul, 1954.

Elvir, V. L. C. “Ephemeral Dwellings Mechanisms”, Master’s degree in Advanced Studies in Architecture, Escola Tècnica Superior d’Arquitectura de Barcelona, Barcelona, 2020.

Eminağaoğlu, Z. “Kırsal Yerleşmelerde Dış Mekân Organizasyonu İlgili Politikalar ve Değerlendirmeler”, Doktora Tezi. Trabzon, Fen Bilimleri Enstitüsü, Karadeniz Teknik Üniversitesi, Trabzon, 2004.

Eminağaoğlu, Z., Çevik, S. “Doğa-kırsal yerleşme birliktelikleri” Kafkas Üniversitesi, Artvin Orman Fakültesi Dergisi, 7/1 (2006): 28-40.

Eminağaoğlu, Z., Çevik, S. “Kırsal Yerleşmelere İlişkin Tasarım Politikaları ve Araçlar” Gazi Üniversitesi Mühendislik ve Mimarlık Fakültesi Dergisi 22/1 (2007): 157-162.

Erdem, M. “Kırsal Yerleşim Peyzaj Kimlik Özelliklerinin Tespiti, Korunması Ve Geliştirilmesine Yönelik Değerlendirme Matrisi Önerisi”, Doktora Tezi. Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul Teknik Üniversitesi, İstanbul, 2011.

Ergün, Y. “Kırsal Alanların Mimari Dokusunun İncelenmesi ve Koruma Amaçlı Değerlendirilmesi” New Era International Journal of Interdisciplinary Social Researches 7/15 (2022): 18-32.

Ergünay, O. “Afet Yönetimi Nasıl Olmalı” İstanbul Teknik Üniversitesi Vakıf Dergisi, Aralık/1 (1999): 12-15.

Geray, C. “Türkiye’de Kırsal Yerleşme Düzeni ve Köy Kent Yaklaşımı,” Ankara Üniversitesi SBF Dergisi 30/1 (1975): 45-66.

Gök, B. “Mimaride Geçicilik Kavramının Sergileme Yapıları Üzerinden Değerlendirilmesi”. Yüksek Lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi, Adana, 2021.

Görmüş, S. Atmış E., Artar M., Özkazanç N. K., Günşen H. B., Cengiz S. ve Tekebas S. Küre Dağları Milli Parkı köy tasarım rehberleri (Bartın Bölümü). Bartın, Üniversitesi Yayınları, 2015.

Gül, A., Bostan, Ç. ve Akın, T., “Kırsal Yerleşimlerde Yerel Kimlik ve Mekânsal Tasarımın Önemi”, s Uluslararası Uygulamalı Sosyal Bilimler Kongresi, İzmir, (2019): 337-388.

Gülümser, A. A., Baycan Levent, T., ve Nijkamp, P. “Türkiye'nin Kırsal Yapısı: Ab Düzeyinde Bir Karşılaştırma” İTÜ Dergisi 9/2 (2010): 133-144.

Güney, Y. “Gediz Depreminde Yürütülen İnsani Yardım Çalışmalarının Afet Yönetimi Bağlamında Değerlendirilmesi.” Toplum Ekonomi ve Yönetim Dergisi 3/2 (2022): 121-150.

Gür, Ş. Ö., Doğu Karadeniz Örneğinde Konut Kültürü, Yapı Endüstri Merkezi Yayınları, İstanbul, 2000.

Güzelsoy, G. “Mimaride Geçicilik İçin Bir Değerlendirme: Yapı İstanbul Modern Örneği”. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi, İstanbul, 2019.

Güzelyol, İ. Ş. “Güneş Enerjili Sürdürülebilir Tasarımların Önemi ve Kırsal Mimarideki Geleceği Üzerine Bir Sistem Önerisi”, Doktora Tezi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Haliç Üniversitesi, İstanbul, 2022.

Hasol, D., Ansiklopedik Mimarlık Sözlüğü, İstanbul: YEM Yayınları, 2012.

Hatipoğlu, E., ““Yer” İçin Konut Tasarlama: Doğu Karadeniz Bölgesi Kırsal Alanı”, Yüksek Lisans Tezi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Karadeniz Teknik Üniversitesi, Trabzon, 2014,

Kandilli Rasathanesi ve Deprem Araştırma Enstitüsü, “Türkiye Depremleri”, <http://www.koeri.boun.edu.tr/scripts/1st9.asp>, adresinden erişildi, Erişim Tarihi: 19.10.2023.

Kantar, Z. “Kırsal Yerleşmelerde Dış Mekân Organizasyonu, Artvin İli Köyleri”, Yüksek Lisans Tezi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Karadeniz Teknik Üniversitesi, Trabzon. 1998.

Kavaklı, B. “Türkiye’de Farklı Bölgelerde Uygulanan Deprem Sonrası Geçici Konut Sistemlerini Değerlendirme Yaklaşımı”, Yüksek Lisans Tezi, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, İstanbul. 2022.

Kayın, E. Bir “Kültürel Manzara-Kültürel Peyzaj” Ögesi Olarak Kırsal Yerleşimlerin Korunmasına Yönelik Kavramsal ve Yasal İrdelemeler”, Mimarlık, 367 (2012).

Kiper, P. “Doğal-afet planlama ilişkisi.” TMMOB Şehir Planlama Odası Yayını, 3 (2001): 4-5,12-15.

Koca, Ö. “Sıcak Kuru ve Sıcak Nemli İklim Bölgelerinde Enerji Etkin Yerleşme ve Bina Tasarım İlkelerinin Belirlenmesine Yönelik Yaklaşım”, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi, İstanbul. 2006.

Kocaeli Büyükşehir Belediyesi, “Meskûn ve gelişme Kırsal Konut Alan Yerleşimleri Tasarım Rehberi”, Kocaeli, 2017.

Komar, H. “Deprem Parkları Tasarım Kriterlerinin Araştırılması: Ataşehir ve Topkapı Deprem Parkları Örnekleri”, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Aydın Üniversitesi, İstanbul. 2021.

Köse, A. “Balıkesir Örneğinde Geleneksel Kırsal Avlu Duvarı”, Afyonkocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 8/2 (2006): 159-184.

Köy Kanunu (18.03.1924 tarihli, 442 sayılı), Tertip:3 Cilt:5 Sayfa 336 Sayı:68, <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuatmetin/1.3.442.pdf>, adresinden erişildi, Erişim Tarihi: 20.11.2023.

Kronenburg, R., Portable Architecture: Design and Tecnology. Germany, Berlin: Birkhauser 2008.

Kumru, D. “Afet Riski Altındaki Muratlar Köyü’nde Yer Değiştirme/Değiştirememe Sürecinin İncelenmesi”, Yüksek Lisans Tezi, Uşak Üniversitesi, Uşak. 2019.

Kut Görgün E., “6360 Sayılı Büyükşehir Kanunu Sonrası Kırsal Yerleşmelerin Planlanmasında Köy Tasarım Rehberlerinin Geliştirilmesi: Ödemiş İzmir Örneği”. Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir, 2017.

Küçükerman, E., Kendi Arayışı İçinde Türk Evi, Türkiye Turing ve Otomobil Kurumu, İstanbul, 2007.

Ovalı, P., “Biyoklimatik Tasarım Matrisi (Türkiye)”, Trakya Üniversitesi Mühendislik Bilimleri Dergisi, 20/2 (2019): 51-66.

Owen, S. "Village design statements: some aspects of the evolution of a planning tool in theuk." Town Planning Review, 70/1 (1999): 41-59.

Owen, S., Bishop, J., O'keeffe, B., "Lost in translation? Some issues encountered in transferring village design statements from england to Ireland." Journal of Urban Design, 16/3 (2011): 405-424.

Öğdül, H., "Kırsal Yerleşmeler ve Planlama Sorunları", Kırsal Alan Planlaması Tartışmaları 1999-2009, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Yayınları, 2013.

Öğdül, H., Erbaş, A.E., Konuk, G., Gül, M., Abaklıoğlu, M., Alpan, A., Büken Cantimur, B., Çalışkan, Ç.O., Çılgın, K., Hasgül, E., İncekara, B., Olgun, İ., Orman, T., Turgut, E. ve Yücel, S.D., "Kastamonu/Küre Ersizlerdere Köy Tasarım Rehberi. 1. Basım, Kuzey Anadolu Kalkınma Ajansı Yayınları, 92, Ankara: Salmat Basım, 2015.

Öğdül, H. ve Olgun, İ. "Köylerin Kırsal Kimliğinin Korunmasında Yeni Bir Araç: Köy Tasarım Rehberi" Güney Mimarlık Dergisi, 19 (2015): 22-27.

Öğdül, H., Kap Yücel, S. D., Aksümer, G. ve Öktem Ünsal, B., "Erdek Yukarıyapıcı Mahallesi Projesi 1, Kırsal Peyzaj ve Yerleşim Analizi /Köy Tasarım Rehberi / Meydan Projesi", Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Yayınları, İstanbul, Kasım 2017.

Öğdül, H., Gül, M., Olgun İ., Kap Yücel, S. D., ve Çalışkan Ç. O., "Küre-Ersizlerdere Köy Tasarım Rehberi; Süreç ve Yöntem Üzerine Bir Tartışma" TMMOB Şehir Plancıları Odası Planlama Yayını, Ek 1 (2018): 1-14.

Öğdül, H., Kap Yücel, S. D., Öktem Ünsal, B. ve Aksümer, G., "Kırsal Mekanda Yeni Düzenleme Araçları; Köy Tasarım Şeması, Köy Tasarım Rehberi ve Eylem Projeleri" TMMOB Şehir Plancıları Odası Planlama Yayını, Ek 1 (2018): 52-72.

Özdemir, G, Köy Tasarım Rehberleri ve Denizli Örneğinde Kırsal Peyzaj Planlama Stratejileri, Yüksek Lisans Tezi, Bartın Üniversitesi. 2015.

Özmen, B., 17 Ağustos 1999 İzmit Körfezi Depreminin Hasar Durumu (Rakamsal Verilerle), TDV/DR 010-53, Türkiye Deprem Vakfı, 2000.

Rapoport, A., Kültür Mimarlık Tasarım, (Çev., S., Batur), Tunç Matbaacılık, Yapı-Endüstri Merkezi Yayınları, 1977.

Sabatino, M. "Documenting Rural Architecture", Journal of Architectural Education, 63/2 2010: 92-98.

Siegal, J., Mobile: The art of Portable Architecture, Princeton Architectural Press,ed. Siegal, J., New York, 2002.

Smith, T., A Design Guide for Rural Northern Ireland, Ireland, 1994.

Taş, B., "Lisansüstü Tezlerde Türkiye'nin Kırsal Yerleşmeleri", Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi, 17/34 (2019): 695-725.

Tok, H. K., "Köy Tasarım Rehberleri: Kaş Bezirgân Köyü, Camıyanı ve Cevizdibi Mahalleri Önerisi", Yüksek Lisans Tezi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Bahçeşehir Üniversitesi, İstanbul, 2017.

Tuna, C. Orta Karadeniz Bölgesi Sahil Kesiminde Geleneksel Mimari, Arkeoloji ve Sanat Yayınları, İstanbul, 2008.

Tunçoku, S.S., Avar, A.A., İnceköse, Ü. ve Akış, T. İzmir Kırsal Alanda Yerleşim ve Konut Envanteri, Kırsal Yerleşimler-1, c.1, İzmir 2012.

Tütüncü, B. ve Ökten, M. S, "Taşıyıcı Karton Tüp Sistemler ve Shigeru Ban Mimarlığı", Mimarlık ve Yaşam Dergisi, 6/3 (2021): 793-817.

Urry, J. "Mekanları Tüketmek", Çev. Rahmi Öğdül. İstanbul: Ayrıntı Yayınları, 1999.

Usman, E. E. "Çamaşır Yıkama Mekanlarının Kırsal Alanda İncelenmesi: Eskişehir Sakinaları", Yüksek Lisans Tezi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, İstanbul, 2018.

Uzut, H. "Deprem Sonrası Geçici Barınma Ünitelerinin Görsel ve Yarışma Proje Örnekleri Üzerinden İncelenmesi", Yüksek Lisans Tezi, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü. İstanbul, 2016.

Yoloğlu A. C ve Zorlu F., "Türkiye'de Kırsallığın ve Kırsal Alanların Tanımlanması: Bir Yöntem Denemesi", Mersin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü e-Dergisi 3/2 (2020): 145-176.

Yılmaz, C. "Türkiye Kırsal Yerleşme Coğrafyası Literatürü" Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi 17/34 (2019): 519-560.

Zaman, M. “Türkiye’de Kırsal Meskenler ve Coğrafi Dağılımları” Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi 21/3 (2017): 911-935.

Zaman, M. “Doğu Karadeniz Bölümü Sahil Yöresindeki Kırsal Yerleşmeler ve Özellikleri” Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi 22/1 (2018): 323-346.

Zeybeklioğlu, D. “Edirne Geleneksel Konut Mimarlığını Etkileyen Sosyo-Kültürel Faktörlerin İncelenmesi”, Yüksek Lisans Tezi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Trakya Üniversitesi, Edirne, 2005.

URL-1: <https://www.ntv.com.tr/turkiye/afaddan-marmara-depremi-aciklamasi-istanbul-ve-cevresindeki-7-il-etkilenecek,UdHnMls-GkqVvUouYXONQw> (Mayıs 2023).

URL-2: <https://sozluk.gov.tr/> (Mayıs 2023).

URL-3: <https://www.eokultv.com/kirsal-yerlesmeler/16634> (Kasım 2023).

URL-4: <https://www.afad.gov.tr/turkiye-deprem-tehlike-haritasi> (Ocak 2024).

URL-5: <https://www.sabah.com.tr/yazarlar/erhan-afyoncu/2017/08/20/istanbulun-son-buyuk-depremi> (Şubat 2024).

URL-6: <https://www.akademiktarihtr.com/1894depremi/> (Şubat 2024).

URL-7: <https://eksiseyler.com/cumhuriyet-tarihinde-olculmus-en-buyuk-deprem-1939-erzincan-depremi> (Şubat 2024).

URL-8: <https://www.gazetekadikoy.com.tr/gundem/23-yil-once-neler-yasadik>. (Ocak 2024). (Şubat 2024).

URL-9: <https://bianet.org/haber/duzce-depremin-onuncu-yilinda-hala-talep-siraliyor-118219> (Şubat 2024).

URL-10: <https://www.iha.com.tr/kahramanmaras-haberleri/-4182289>. (Ocak 2024).

URL-11: <https://zhuanlan.zhihu.com/p/475115131> (Şubat 2024).

URL-12: <https://www.re-thinkingthefuture.com/architectural-styles/a5686-an-overview-of-nomadic-architecture/> (Ocak 2024).

URL-13: https://es.wikipedia.org/wiki/Arquitectura_ef%C3%ADmera (Şubat 2024).

URL-14: <https://www.iha.com.tr/haber-deprem-bolgesinde-konteyner-kente-yerlesim-basladi-829293> (Şubat 2024).

URL-15: <https://www.takvim.com.tr/galeri/guncel/elazig-depremi-sonrasi-cadir-kent/6> (Şubat 2024).

URL-16: <https://www.takvim.com.tr/galeri/guncel/elazig-depremi-sonrasi-cadir-kent/6> (Şubat 2024).

URL-17: <https://shigerubanarchitects.com/works/paper-tubes/paper-log-house-kobe/> (Mart 2024).

URL-18: <https://mozaikdesign.com/en/project/houses-made-of-paper/> (Mart 2024).

URL-19: <https://shigerubanarchitects.com/works/paper-tubes/paper-log-house-india/> (Mart 2024).

URL-20: <https://www.arkitera.com/gorus/poliuretan-kubbeyi-yerellestirmek/> (Mart 2024).

URL-21: <https://www.archnet.org/sites/4366> (Mart 2024).

URL-22: <https://bettershelter.org/> (Mart 2024).

URL-23: <https://shigerubanarchitects.com/works/cultural/paper-temporary-school-chengdu-hualin-elementary-school/> (Mart 2024).

URL-24: <https://shigerubanarchitects.com/works/cultural/paper-nursery-school/> (Mart 2024).

URL-25: <https://www.sakaryayenihaber.com/haber/14004189/seyyar-tuvaletler-deprem-bolgesi-icin-yola-cikti> (Mart 2024).

URL-26: <https://earth.google.com> (Nisan 2024).

URL-27: <https://www.koylerim.com/golcuk-hasaneyn-koyu-314067h.htm>. (Ocak 2024).

URL-28: <http://www.golcukbasiskeleturizm.com/idet/112/116/onemli-yerlesim-birimleri> (Ocak 2024).

URL-29: <https://www.nufusune.com/997072-kocaeli-golcuk-hasaneyn-mahallesi-nufusu> (Ocak 2024).

EKLER

EK-5.1: Araştırma Kartlarına Dair Bilgilendirme Tablosu

(Yazar tarafından oluşturulmuştur.)

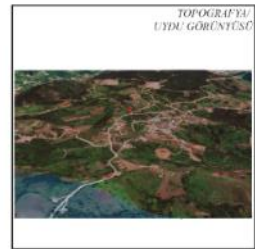
ZAMAN/ DURUM	SORU /İÇERİK	KART	İLGİLİ AKTÖR
MEVCUT DURUM	-Mevcut durumdaki eksiklikler/ihtiyaçlar -Mevcut durumdaki yapı türleri -Mevcut durumdaki yapılardaki malzemeler -Mevcut durumdaki insan aktiviteleri -Mevcut durumdaki eğlence, ticaret, eğitim, sağlık, ulaşım ve barınma hizmetlerinin durumları	Bilgi Kartı Gözlem Kartı Görüşme Kartı	Araştırmacı, Yerel Yönetim, Yerel Halk.
DEPREM DÖNEMİNDEKİ DURUM (kısa-orta vadedeki durum)	-Deprem dönemindeki eksiklikler/ihtiyaçlar -Deprem dönemindeki insan aktiviteleri -Deprem dönemindeki eğlence, ticaret, eğitim, sağlık, ulaşım ve barınma hizmetlerinin durumları	Görüşme Kartı	Yerel Halk.
DEPREM SONRASINDAKİ DURUM (uzun vadedeki durum)	-Deprem sonrasında giderilen eksiklikler/ ihtiyaçlar -Deprem sonrası yapılan yeni yapılar (varsa) -Deprem sonrası yapılan yeni yapılarda kullanılan malzemeler -Deprem sonrası değişime uğrayan yapılar/ alanlar -Deprem sonrası dönemsel yaşanan sorunlar	Görüşme Kartı	Yerel Halk.
GELECEK DÖNEM	-Yapılacak mimari oluşumlar için kullanılabilir alanlar -Yapılacak mimari oluşumlar için kullanılabilir malzemeler -Yapılacak mimari oluşumların sahip olabileceği fonksiyonlar/işlevler -Yapılacak mimari oluşumun hitap edeceği kullanıcı	Görüşme Kartı	Yerel Halk.
GEÇMİŞ, MEVCUT, GELECEK DURUM	Tüm verilerin değerlendirilmesi	Değerlendirme Kartı	Araştırmacı, Yerel Yönetim, Yerel Halk.

EK-5.2: Bilgi-Gözlem Kartı

(Yazar tarafından oluşturulmuştur.)

BİLGİ ve GÖZLEM KARTI																																	
<table border="1" style="width: 100%; border-collapse: collapse;"> <tr><td>Kırsal Alanın İsmi</td><td></td></tr> <tr><td>İlçe</td><td></td></tr> <tr><td>Hane Sayısı</td><td></td></tr> <tr><td>Merkeze Uzaklık</td><td>0-10 km Yaka Mesafe 11-20 km Orta Mesafe 21-30 km Uzak Mesafe</td></tr> <tr><td>Rakım</td><td></td></tr> <tr><td>Nüfus</td><td>— Kadın — Erkek Ortalama Yaş</td></tr> <tr><td>Coğrafi Bölge/Klim</td><td></td></tr> <tr><td>Biriki Örtüsü</td><td></td></tr> <tr><td>Arazi Örtüsü</td><td></td></tr> </table>	Kırsal Alanın İsmi		İlçe		Hane Sayısı		Merkeze Uzaklık	0-10 km Yaka Mesafe 11-20 km Orta Mesafe 21-30 km Uzak Mesafe	Rakım		Nüfus	— Kadın — Erkek Ortalama Yaş	Coğrafi Bölge/Klim		Biriki Örtüsü		Arazi Örtüsü		<table border="1" style="width: 100%; border-collapse: collapse;"> <tr> <td>Topografik Özellikler</td><td>O Hava Durumu O Yamaç O Yaka O Dik Düşük O Su Kuru O Su O Orman</td></tr> <tr> <td>Geçim Kaynağı</td><td>O Tarım O Hayvancılık O Ormanlık O Balıkçılık O Madencilik O Diğercilik</td></tr> <tr> <td>Yerleşim Tipi</td><td>O Köy O Kısırda O Köyden Dışarı Köylük Yerleşimler</td></tr> <tr> <td>Yerleşim Planı</td><td>O Yıl Boyu O Hat Boyu O İstisnai O Dışarıdan O Kışın Sadece</td></tr> <tr> <td>Yerleşim Dokusu</td><td>O Dağınık O Toplu O Güçlü</td></tr> <tr> <td>Ulaşım</td><td>Kırsal Ulaşım Kırsal Ulaşım</td></tr> <tr> <td>Depremdeki Can Kaybı</td><td>.....</td></tr> </table>	Topografik Özellikler	O Hava Durumu O Yamaç O Yaka O Dik Düşük O Su Kuru O Su O Orman	Geçim Kaynağı	O Tarım O Hayvancılık O Ormanlık O Balıkçılık O Madencilik O Diğercilik	Yerleşim Tipi	O Köy O Kısırda O Köyden Dışarı Köylük Yerleşimler	Yerleşim Planı	O Yıl Boyu O Hat Boyu O İstisnai O Dışarıdan O Kışın Sadece	Yerleşim Dokusu	O Dağınık O Toplu O Güçlü	Ulaşım	Kırsal Ulaşım Kırsal Ulaşım	Depremdeki Can Kaybı	
Kırsal Alanın İsmi																																	
İlçe																																	
Hane Sayısı																																	
Merkeze Uzaklık	0-10 km Yaka Mesafe 11-20 km Orta Mesafe 21-30 km Uzak Mesafe																																
Rakım																																	
Nüfus	— Kadın — Erkek Ortalama Yaş																																
Coğrafi Bölge/Klim																																	
Biriki Örtüsü																																	
Arazi Örtüsü																																	
Topografik Özellikler	O Hava Durumu O Yamaç O Yaka O Dik Düşük O Su Kuru O Su O Orman																																
Geçim Kaynağı	O Tarım O Hayvancılık O Ormanlık O Balıkçılık O Madencilik O Diğercilik																																
Yerleşim Tipi	O Köy O Kısırda O Köyden Dışarı Köylük Yerleşimler																																
Yerleşim Planı	O Yıl Boyu O Hat Boyu O İstisnai O Dışarıdan O Kışın Sadece																																
Yerleşim Dokusu	O Dağınık O Toplu O Güçlü																																
Ulaşım	Kırsal Ulaşım Kırsal Ulaşım																																
Depremdeki Can Kaybı																																	
PLAN / UYDU GÖRÜNTÜSÜ PLAN / UYDU GÖRÜNTÜSÜ																																	
<table border="1" style="width: 100%; border-collapse: collapse;"> <tr> <td>Yapı Tipolojisi</td><td>O Barınma O Eğitim O Sağlık O Ulaşım O Dini O Ticaret O Turizm</td></tr> <tr> <td>Kamusal Alanlar</td><td>O Köy Meydanı O Cami O Okul O Hastane O Balıkçı O Çay Ocağı O</td></tr> <tr> <td>Genel Yapı Yükseklikleri</td><td>O 1 O 2 O 3 O</td></tr> <tr> <td>Yapı Malzemeleri</td><td>O Ahşap O Beton O Kiremit O Tuğla O Taş O Çamur O Balçık</td></tr> </table>		Yapı Tipolojisi	O Barınma O Eğitim O Sağlık O Ulaşım O Dini O Ticaret O Turizm	Kamusal Alanlar	O Köy Meydanı O Cami O Okul O Hastane O Balıkçı O Çay Ocağı O	Genel Yapı Yükseklikleri	O 1 O 2 O 3 O	Yapı Malzemeleri	O Ahşap O Beton O Kiremit O Tuğla O Taş O Çamur O Balçık																								
Yapı Tipolojisi	O Barınma O Eğitim O Sağlık O Ulaşım O Dini O Ticaret O Turizm																																
Kamusal Alanlar	O Köy Meydanı O Cami O Okul O Hastane O Balıkçı O Çay Ocağı O																																
Genel Yapı Yükseklikleri	O 1 O 2 O 3 O																																
Yapı Malzemeleri	O Ahşap O Beton O Kiremit O Tuğla O Taş O Çamur O Balçık																																

<table border="1" style="width: 100%; border-collapse: collapse;"> <tr> <td>Topografyadan yararlanılan öğeler</td><td>O Eğim O İşik O Rüzgar O Toprak O Su O Diğer:</td></tr> <tr> <td>Kullanılan malzemeler abandan temin edilebiliyor mu?</td><td>O Evet O Hayır</td></tr> </table>	Topografyadan yararlanılan öğeler	O Eğim O İşik O Rüzgar O Toprak O Su O Diğer:	Kullanılan malzemeler abandan temin edilebiliyor mu?	O Evet O Hayır	FOTOĞRAF FOTOĞRAF	<table border="1" style="width: 100%; border-collapse: collapse;"> <tr> <th colspan="6">Kırsal Alan İçerisindeki Konum</th><th colspan="5">Kat Yüksekliği</th><th rowspan="2">Genel Durum</th></tr> <tr> <th>Yapı Tipleri</th><th>Köy Meydanı</th><th>Sokak/ Cadde</th><th>Kırsal Alan Çizimi</th><th>Dışarık Yapılar</th><th>Taahhüt</th><th>Dışarık</th><th>1</th><th>2</th><th>3</th><th>4</th><th>5+</th></tr> <tr><td>Barınma Yapıları</td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td></tr> <tr><td>Sağlık Yapıları</td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td></tr> <tr><td>Eğitim Yapıları</td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td></tr> <tr><td>Üretim Yapıları</td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td></tr> <tr><td>Ticaret Yapıları</td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td></tr> <tr><td>Açık Alan</td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td></tr> </table>	Kırsal Alan İçerisindeki Konum						Kat Yüksekliği					Genel Durum	Yapı Tipleri	Köy Meydanı	Sokak/ Cadde	Kırsal Alan Çizimi	Dışarık Yapılar	Taahhüt	Dışarık	1	2	3	4	5+	Barınma Yapıları													Sağlık Yapıları													Eğitim Yapıları													Üretim Yapıları													Ticaret Yapıları													Açık Alan												
Topografyadan yararlanılan öğeler	O Eğim O İşik O Rüzgar O Toprak O Su O Diğer:																																																																																																											
Kullanılan malzemeler abandan temin edilebiliyor mu?	O Evet O Hayır																																																																																																											
Kırsal Alan İçerisindeki Konum						Kat Yüksekliği					Genel Durum																																																																																																	
Yapı Tipleri	Köy Meydanı	Sokak/ Cadde	Kırsal Alan Çizimi	Dışarık Yapılar	Taahhüt	Dışarık	1	2	3	4		5+																																																																																																
Barınma Yapıları																																																																																																												
Sağlık Yapıları																																																																																																												
Eğitim Yapıları																																																																																																												
Üretim Yapıları																																																																																																												
Ticaret Yapıları																																																																																																												
Açık Alan																																																																																																												
FOTOĞRAF	NOT ALANI	Görülen Mimari Eksiklikler Görülen Yapanın Dair Eksiklikler Yeni Yapılabilecek Yapı Tipleri Yeni Yapıların Yapılabileceği Alanlar Yıkılması Gereken Yapılar DEĞERLENDİRME																																																																																																										
<table border="1" style="width: 100%; border-collapse: collapse;"> <tr> <td> İnsanların Günlük Hayatta Yaptığı Aktiviteler: O Evde Zaman Geçirmek O Köy Meydanında Zaman Geçirmek O Çalışma Mekanında Zaman Geçirmek O Komşularla Zaman Geçirmek O Üretim (Tarım, Hayvancılık, ...) O Ticaret O Diğer: </td><td style="text-align: center; vertical-align: middle;">FOTOĞRAF</td></tr> </table>			İnsanların Günlük Hayatta Yaptığı Aktiviteler: O Evde Zaman Geçirmek O Köy Meydanında Zaman Geçirmek O Çalışma Mekanında Zaman Geçirmek O Komşularla Zaman Geçirmek O Üretim (Tarım, Hayvancılık, ...) O Ticaret O Diğer:	FOTOĞRAF																																																																																																								
İnsanların Günlük Hayatta Yaptığı Aktiviteler: O Evde Zaman Geçirmek O Köy Meydanında Zaman Geçirmek O Çalışma Mekanında Zaman Geçirmek O Komşularla Zaman Geçirmek O Üretim (Tarım, Hayvancılık, ...) O Ticaret O Diğer:	FOTOĞRAF																																																																																																											

[illegible]

Yapı Tipolojisi	☒ Barınma ☐ Eğitimi ☐ Sağlık ☐ Ulaştırma ☒ Dini ☐ Ticaret ☐ Turizm
Kamusal Alanlar	☒ Köy Meydanı ☒ Cami ☐ Okul ☐ Hastane ☐ Balıkevi ☒ Çay Ocağı ☐
Genel Yapı Yükseklikleri	☐ 0 ☒ 2 ☐ 3 ☐ 0
Yapı Malzemeleri	☒ Ahşap ☐ Beton ☐ Kerpiç ☐ Tuğla ☒ Taş ☐ Camur ☐ Balıkç

NOT ALANI

- Eğitim yapısı bulunmuyor.
- Sağlık ocağı yok.
- Bakkal, fırın yok. Sadece çay ocağı var.
- Eski yapılar bulunuyor ancak pek kullanılmıyor.
- Dağlık ve ormanlık bir alanda bulunuyor.
- Nüfusu yazın artıyor, kışın azalıyor.
- Güneş enerjisi ile ısıtılan, yararlanmak için evlerin çatılarında güneş panelleri var.
- Köy girişinde mezarlık, meydana bir cami bulunuyor.

Gözlemlenen Mimari Eksiklikler -Sağlık yapısı. -Eğitim yapısı. -Bakkal Market. -Eski mimari dokuya uygun yapılar. -Kültürel etkinlikler için meydan düzenlenmesi.	
Gözlemlenen Yaşantıya Dair Eksiklikler -Altyerisi, sağlık ve eğitim için köy dışına gönderilmesi. -Toplu taşımanın köyün girişindeki durakları almaması. -Kadınların sosyalleşebileceği alan eksikliği.	
Yeni Yapılabilecek Yapı Tipleri <i>Sağlık esareti, eğitim alanı, bakkal, kütüphane, spor alanı.</i> Yeni Yapıların Yapılabileceği Alanlar <i>Meydandaki boşluklar</i> Yıkılması Gereken Yapılar <i>Mimari dokuya uymayan yapılar.</i>	
DEĞERLENDİRME 	-Evlerin hemen hemen hepsinde bahçe bulunuyor. -Genellikle 2-3 katlılar ve yenilenmişler. -Malzeme olarak hazır beton, tuğla duvar alışıp çatı konstrüksiyonu; bazılarında bahçe duvarları taş malzemeden. -Bahçelerde genellikle küçük bir tarım alanı ve oturma alanı bulunuyor. -Yıkılan okulun bahçesini sosyal alan olarak kullanılıyor. -Nüfus ortalaması 50 yaş üzeri ve yazıları dala kalabalık oluyor. -Halk eğitim,sağlık ve ticaret için köy dışına çıkmak zorunda kalıyor. -Bazı ev bahçelerinde ahır, odunluk, serander de bulunuyor.

EK-5.3.: Görüşme Kitapçığı

(Yazar tarafından oluşturulmuştur.)

TARİH:

**GÖRÜŞME
KİTAPÇIĞI**

İZMİT İLİ
GÖLCÜK İLÇESİ
HASANEYN KÖYÜ

8

KİTAPÇIĞIN ARKA KAPAKIDIR.

1

Merhabalar, ben İstanbul Kültür Üniversitesi'nde yüksek lisans eğitimi almakta olan bir mimarım. Sıklıkla depremlerin yaşandığı bir ülkede yaşamaktayız. Depremler gerçekleştiikten sonra sadece kentleri değil, kırsal alanları da büyük ölçüde etkilemektedir. Üniversitemde yapmakta olduğum çalışma, depremin kırsal alanlara etkisi hakkındadır. Bu çalışma ile kırsal alanların deprem sonrası yaşadığı zorlukları en aza indirip, uzun süre yardım alamaması durumunda kendi kendilerine eski yaşamlarına dönebilmeleri için yapılması gerekenler araştırılmaktadır.

Sizlerle bu görüşmeyi yapılımasının amacı, köyünüzde 1999 yılında yaşanan olan Marmara depreminin etkisinin köyünüz ve sizler üzerindeki incelenmesi ve bu inceleme sonucunda gerçekleşmesi beklenen İstanbul depreminin yaşanması durumunda köyünüz gibi kırsal alanlarda halkın zor durumda kalmaması ve eski yaşantılarına hızlıca dönmeleri için öneriler getirilmesidir.

Bu çalışmaya benim ile görüşme yapmayı kabul edip; katkı sağladığınız ve yardımcı olduğunuz için teşekkür ederim.

Mimar ve
Yüksek Lisans Öğrencisi
BEGÜM TÖM

GÖRÜŞME SORULARI

1. KİŞİSEL BİLGİLER

Cinsiyet	☐ Kadın ☐ Erkek	Çalışma Durumunuz	☐ Çalışıyor ☐ Çalışmıyor
Yaş	☐ 0-18 ☐ 18-29 ☐ 30-49 ☐ 50-69 ☐ 70+	Yaşadığınız Alan	☐ Köyde ☐ Köy Dışında
Medeni Hal	☐ Bekar ☐ Eşi ☐ Boşanmış ☐ Dul	Eğitim Durumunuz	☐ Okunmamış ☐ İlkokul ☐ İlk ☐ Ortaokul ☐ Lise ☐ Üniversite ☐ Diğer
Meslek	☐ Ev kadını ☐ Öğrenci ☐ Diğer:	Gelir Durumunuz	☐ 0-1.000 ☐ 1.000-5.000 ☐ 5.000-10.000 ☐ 10.000+

2. MİMARİYE DAİR SORULAR

Yaşadığınız ev kaç kattır?	☐ 1 ☐ 2 ☐ 3 ☐ 4 ☐ Daha Fazla
Evinizde kaç oda bulunmaktadır?	☐ 1 ☐ 2 ☐ 3 ☐ 4 ☐ Daha Fazla
Aynı ev içerisinde kaç kişi yaşıyorsunuz?	☐ 1 ☐ 2 ☐ 3 ☐ 4 ☐ Daha Fazla
Evinizin bahçesi var mı?	☐ Evet ☐ Hayır
Bahçeniz varsa; bahçenizde neler bulunmaktadır?	☐ Ağaç ☐ Otlağı ☐ Kuyu ☐ Tünel ☐ Alan ☐ Diğer:
Eviniz kaç odalıdır?	☐ Bir odalı ☐ 2-3 ☐ 4-5 ☐ 6-7 ☐ 8+
Evinizin ısıtması nasıl? Yazın serin, kışın sıcak mı?	☐ Evet ☐ Hayır
Evinizde hangi altyapılar bulunmaktadır?	☐ Elektrik ☐ Doğalgaz ☐ Su ☐ İnternet/Telefon
Evinizde eksikliklerini yaşadığınız şeyler var mı? Eviniz ile ilgili genel düşünceleriniz nelerdir?	

NOT ALANI

Köyünüzde en çok zaman geçirdiğiniz yer neresidir?	☐ Köy Meydanı ☐ Ev ☐ Tarla ☐ Köy Dış
Bu faaliyetleriniz için köy dışına çıkmamanız gerekiyorsa hangi ihtiyaçlarınız için çıkıyorsunuz?	☐ Her ihtiyacınızı köyden temin ediliyorsunuz ☐ Eğitim ☐ Sağlık ☐ Tüketim ☐ Diğer:
Yaşadığınız yerde kullandığınız, festival, konser gibi eğlence aktiviteleri oluyor mu?	☐ Evet ☐ Hayır
Eğlence aktiviteleri oluyorsa nerede yapılıyor?	☐ Köy Meydanı ☐ Köyde iç kısımlarda ☐ Köyde dışarıda ☐ Diğer:
Köyünüzde diğer insanlarla vakit geçirebileceğiniz alanlar nelerdir?	☐ Vakit geçirmek için alanımız yok ☐ Köy Meydanı ☐ Çay Ocağı ☐ Ev ☐ Diğer:

172

A L A N - K Ö Y H A K K İ N D İ R	Köyünüz en kalabalık hangi mevsimde oluyor?	O Kış O İlkbahar O Yaz O Sonbahar
	Köyünüzdeki "Sağlık Mekanları" yeterli midir?	O Sağlık Mekanı Yok O Evet, yeterli O Hayır, yeterli değil.
	"Eğitim Mekanları" yeterli midir?	O Eğitim Mekanı Yok O Evet, yeterli O Hayır, yeterli değil.
	"Ticaret Mekanları" yeterli midir?	O Ticaret Mekanı Yok O Evet, yeterli O Hayır, yeterli değil.
	"Barınma Mekanları" yeterli midir?	O Evet, yeterli O Hayır, yeterli değil.
	"Eğlence Mekanları" yeterli midir?	O Eğlence Mekanı Yok O Evet, yeterli O Hayır, yeterli değil.
	Bu mekanların köy içindeki bulundukları yerlerden memnun musunuz?	O Evet O Hayır
	Köydeki yapılar hakkında genel düşünceleriniz nelerdir?	
	Yıkılması gerektiğini düşündüğünüz yapılar nelerdir? Neden?	
	Yeni yapılar yapılacak olsa ne tür yapılar istersiniz? Ya da hangi tür yapıların geliştirilmesini istersiniz?	

NOT ALANI

3. YAŞANTIYA DAİR SORULAR

Kaç senedir burada yaşıyorsunuz?	O 0-5 yıl O 6-10 yıl O 10-20 yıl O 20-30 yıl O 40+ yıl
Geçiminizi nasıl sağlıyorsunuz?	O Tarım O Hayvancılık O Önemli O Balıkçılık O Madencilik O Diğeri:
Yılın ne kadarını burada geçiriyorsunuz?	O 1-3 ay O 4-6 ay O 7-9 ay O 10+
Köyünüzdeki eğlence amaçlı (düğün, kutlama, bayramlaşma gibi) etkinlikler neler yapıyor?	
Köyünüze dışarıdan gelen yabancı birinin kalabileceği yerler var mı? Pansiyon, otel gibi.	
Köye ulaşımınız ve köy içindeki ulaşımınız nasıl sağlıyorsunuz?	

4

Gün içerisinde neler yapıyorsunuz?
Özel günlerde köyünüzde neler yapıyorsunuz?
Köyünüzde yaşamamanı sevdiğiniz/sevmediğiniz yönleri nelerdir?
Köyünüzde eksiklikleri yaşadığınız önemli şeyler nelerdir?
Köyünüz ile ilgili genel düşünceleriniz nelerdir?

NOT ALANI

4. DEPREME DAİR SORULAR

Depremi yaşadığınız zaman köyde miydiniz?	O Evet O Hayır
Köyde değildiyse köye ne kadar süre sonra geldiniz?	O Aynı gün içerisinde O 2-3 gün sonra O Bir hafta içerisinde O Diğeri:
Size göre depremin köydeki etkisi nasıldı?	
Deprem sonrası buraya yardım/destek ne kadar sürede geldi?	O Aynı gün içerisinde O 2-3 gün sonra O Bir hafta içerisinde O Diğeri:
Depremden sonraki ilk günlerde en çok ihtiyaç duyduğunuz şeyler nelerdi? (ev,yemek,su,elektrik, ısıtma, iletişim gibi)	
Köyünüzün en çok zarar gören kısımları nelerdi?	O Evler O Eğitim yapıları O Dini yapılar O Sağlık yapıları O Köy Meydanındaki yapılar O Turlarlar O Diğeri:
Eski yapılarınıza dönmeyiz ne kadar zaman aldı?	O 0-1 yıl O 2-3 yıl O Diğeri:
Deprem sonrası sönemde geçimimizi nasıl sağladınız?	O Yurtlar/Dükkanlar O Normal dönemdeki geçim kaynağı ile O Diğeri:
Depremden sonra köyünüzden taşınma ihtiyacı hissettiniz mi?	O Evet O Hayır

5

	KÖTÜ	ORTA	İYİ	Hizmetler Hakkında Genel Yorumlar:
Sağlık Hizmetleri				
Eğitim Hizmetleri				
Ticaret Hizmetleri				
Eğlence Hizmetleri				
Ulaşım Hizmetleri				
İletişim Hizmetleri				
Deprem nedeniyle ortaya çıkmış ancak hala giderilmemiş olan ihtiyaç/istek/eksiklikleriniz var mı?				
Deprem sonrası eski köyünüz ile ilgili özlem duyduğunuz bir şey var mı?				
Deprem sonrası köyünüzde yeni yapılan yapılar var mı?	O Evet	O Hayır		
Varsa bu yeni yapılar hakkında ne düşünüyorsunuz? Görünüşü, kullanımı gibi.				
Yenisini mi tercih edersiniz eskisini mi?	O Yenisi	O Eskisi		
Yeni yapılarda kullanılan malzemeler nelerdir?	O Taş O Beton O Ahşap O Çelik O Tuğ O Kiremit O Diğeri:			
Yeni yapıların yükseklik, çatı, renk gibi özellikleri sizce köyünüze uygun mudur?	O Evet	O Hayır		
Depremden sonraki dönemde altyapı-elektrik,doğalgaz,su, iletişim,ulaşım gibi- sorunu yaşadınız mı?				
Sizce köyünüz beklenen İstanbul depremine hazırlıklı bir durumda mıdır? Önceden yaşadığınız zorlukları tekrar yaşamaya ihtimaliniz sizce nedir?				
Depreme karşı yapılan herhangi bir ön hazırlık var mıdır?	O Evet	O Hayır		
Deprem olursa sizce en çok zorlanacağınız şeyler olacaktır?				
Deprem dönemine dair eklenememiş istenen noktalar:				

6

5. GELECEĞE DAİR SORULAR

Köyünüzde problem olarak gördüğünüz şeyler nelerdir?
Köyünüzde olmaması istediğiniz şeyler nelerdir?
Mekanların dönüştürülmesine dair fikirler. (Hangi mekan başka bir işlev içinde kullanılabilir?)
Ne gibi kullanım alanlarına ihtiyaç var?

6. ÖNERİLER ve KİŞİSEL GÖRÜŞLER

Köyünüzdeki bu eksiklikleri/sorunların giderilmesi için bir çözümünüz var mı?
Deprem için sizce neler yapılmalıdır?
Köylerin afetlerde kendi başlarına kaldığı zamanlarda köylerin kendi kendilerine yardım etmeleri için neler yapılmalıdır?
Köyünüzün daha iyi konuma gelmesi için önerileriniz nelerdir?

NOT ALANI

7

EK-5.4. Katılımcıların Sınıflandırılma Tablosu

		SINIFLANDIRMA KRİTERLERİ							
		Depremden Etkilenme Durumu	Yaş	Cinsiyet	Çalışma Durumu	Meslek	Eğitim Durumu	Köyde Yaşama Durumu	Ailedeki Birey Sayısı
GRUPLAR	1. Grup	Etkilenmiş	50 ve üzeri	Kadın	Hayır	Ev Hanımı	İlkokul ve Lise	Yaşıyor	2-3-4
	2. Grup	Etkilenmiş	50 ve üzeri	Erkek	Evet	Emekli, Mühendis...	Lise ve Üniversite	Yaşıyor	2-3
	3. Grup	Etkilenmemiş	30-69	Kadın ve Erkek	Evet ve Hayır	Ev Hanımı, Emekli, Öğretmen...	Lise ve Üniversite	Yaşıyor	3-4
	4. Grup	Etkilenmemiş	19-29	Kadın ve Erkek	Hayır	Öğrenci	Üniversite	Yaşıyor	4

(Yazar tarafından oluşturulmuştur)

EK-5.5: Değerlendirme Kartı

DEĞERLENDİRME KARTI		
1. GRUP		
Köyün Mimarisine Dair Görüşler -Bireyler köyün genel mimarisinden memnunar ancak kadınlara özel sosyalleşme alanı olmamasından şikayetçiler. - Yeni yapıların köye uygun olmasa da sağlam olduklarını düşünüyorlar. - Köyde bakkal, sağlık ocağına ihtiyaç duyuluyor.	Köy Yaşantısına Dair Görüşler -Kadın olarak evde ya da bütçe zaman geçirmek dışında köyde bir sosyal yaşantıların olmadığı görüşündeler. -Kurs, seminer gibi faaliyetlerinin yapılması gerektiğini düşünüyorlar. -Temel ihtiyaçlar için köy dışına çıkmaktan rahatsızlık duyuluyor.	Genel Değerlendirme ve Öneriler -Kadınlara özel sosyalleşme alanı ihtiyacı var. -Eğitim, sağlık, alışveriş ihtiyacının köyde giderilme isteği. -Kadınlara özel kurslar, eğitimler verilmesi isteniyor. -Sağlam yapılar, köye uygun yapılar isteniyor.
2. GRUP		
Köyün Mimarisine Dair Görüşler -Yeni yapılan yapıların köyün mimarisine pek uygun olmadığını ve köyün giderek şehir gibi görünmeye başladığını düşüncesi. -Deprem için sağlam yapıların yapılması gerektiği düşüncesi. -Kütüphane, sosyal tesis, sağlık ocağı, kurs yapısına ihtiyaç var.	Köy Yaşantısına Dair Görüşler -Köydeki herkesin birbirini tanıdığı samimi ortam oldukça güzel, ancak depremden önce daha güzel bir yaşantının olduğu; yabancı insanların gelince bu yaşantının değiştiği görüşü var. -Halkın eğitim, sağlık, alışveriş için köy dışına çıkma zorunda olması rahatsız edici bir durum olarak görülüyor.	Genel Değerlendirme ve Öneriler -Eğitim, sağlık, alışveriş ihtiyacının köyde giderilme isteği. -Halkın depreme karşı bilinçlendirilmesi gerekli, sağlam olmayan yapıların yıkılması gerektiği ve köy olarak yeterince hazırlıklı olunmadığı düşüncesi bulunuyor. -Gençlere ve kadınlara hitap eden mekanlara ihtiyaç var.
3. GRUP		
Köyün Mimarisine Dair Görüşler -Köyde çalışma imkanı olmadığı için köy dışına çıkmak mecburiyeti var. Köy dışına ulaşım ise toplu taşıma veya özel araçla yapılmak zorunda olduğu için zorlayıcı oluyor. -Köyde bakkala ve sağlık ocağına ihtiyaç çok var. -Köyün mimari dokusuna uygun olmayan yapılaşmalar çok fazla bulunuyor.	Köy Yaşantısına Dair Görüşler -Köyde pek sosyal yaşantı bulunmuyor bu nedenle köy dışına çıkılması gerekiyor. Ancak köy içerisindeki bireyler arasında samimi bir ilişki bulunuyor. -Eğitimin taşınması ebeveynlerde çocuklarının güvenliğine dair endişe oluşturuyor.	Genel Değerlendirme ve Öneriler -Kırsal yerleşme depreme hazırlıklı görünmüyor. Yapılar kontrol edilmeli ve deprem yanasırsa diye hazırlıklar yapılmalı. -Çocuklar için eğitim amaçlı kullanılabilecek yapı istediği. -Bakkal, sağlık ocağı ve sosyalleşme alanına ihtiyaç var.
4. GRUP		
Köyün Mimarisine Dair Görüşler -Mimariler olarak birkaç yapı dışında şehirdeki yapılardan pek farkı kalmamış durumda. -Köyde ticaret ve sağlık yapısının olmaması mimari açıdan büyük bir eksik. -Eski yapılara özgü insanın korunması ve devam ettirilmesi gerekli.	Köy Yaşantısına Dair Görüşler -Gençlere özgü sosyalleşme alanı bulunmamakta. -Kütüphane gibi eğitime yardımcı alanlara ihtiyaç duyulmakta. -Günlük alışveriş için başka köylere ya da ilçeye gitmek zorucu oluyor.	Genel Değerlendirme ve Öneriler -Gençlere özgü alan ihtiyacının giderilmesi, gençlerin köyde zaman geçirmesini sağlayacaktır. -Marker ve sağlık ocağı gerekiyor. -Köy meydanında çok amaçlı kullanılabilecek yer yapılabilir.-Kütüphane, kurs , sağlık ocağı gibi

(Yazar tarafından oluşturulmuştur)

EK-6: Etik Kurul Karar Belgesi

T.C.
İSTANBUL KÜLTÜR ÜNİVERSİTESİ

ETİK KURUL KARARI

Toplantı Tarihi:	07.12.2023
Karar No:	2023/156
Sorumlu Araştırmacı:	Begüm Tüm
Araştırma Başlığı:	Kırsal Yerleşmelerde Deprem Afeti Kapsamında Efemeral Kavramı Üzerinden Tasarım Rehber İçeriği Çözümlemesi
Başlangıç Tarihi:	Etik onayı alındıktan sonra
Etik Kurul İzninin Süresi:	1 yıl (Uzatma Hakkı mevcut olarak)

İstanbul Kültür Üniversitesi etik Kurulu'na değerlendirilmek üzere başvuruda bulunduğunuz yukarıda künyesi yazılı projenizin başvuru dosyası ile ilgili belgeleri, Üniversitemiz "Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Kurulu" tarafından araştırmanın gerekçe, amaç, yaklaşım ve yöntemleri dikkate alınarak incelenmiştir.

Yapılan inceleme sonucunda çalışmanın gerçekleştirilmesinde etik ve bilimsel açıdan sakınca bulunmadığına karar verilmiştir.

Notlar:

- Araştırmanın başlangıç tarihinin gecikmesi durumunda Etik Kurulu'na başvurularak tarihlerin değiştirilmesi gereklidir.
- Araştırmanın gerçekleştirileceği birimlerin yöneticilerinden de ayrıca izin alınması gerekli olabilir.
- Araştırmaya katılan kurum dışı merkezlerden ayrıca idari izin alınması gerekmektedir.

Prof. Dr. Seyhan Altun

Etik Kurul Başkanı